

Зміст

Ключові показники розвитку економіки та фінансового сектору України за 2021 рік

Управління

- Звернення Голови Національного банку
- Звернення Голови Ради Національного банку
- Правління Національного банку
- Організаційна структура Національного банку України

Стратегія Національного банку України до 2025 року

Сприяння відновленню та розвитку економіки

Ціль 1. Підтримання макростабільності

- Досягнення та підтримання цінової та фінансової стабільності – запорука забезпечення сталого економічного зростання
- Спрямованість рішень з монетарної політики на досягнення інфляційних цілей на горизонті політики
- Валютна лібералізація
- Кон'юнктурні опитування Національного банку

Ціль 2. Відновлення кредитування економіки

- Розвиток сталого ("зеленого") фінансування

Ціль 3. Розвиток ринку фінансових послуг

- Стан банківського сектору
- Ризик-орієнтований нагляд за банками
- Гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду
- Стан ринку небанківських фінансових послуг
- Нагляд за ринком небанківських фінансових послуг
- Нагляд за небанківськими фінансовими установами у формі інспекційних перевірок
- Регулювання ринку небанківських фінансових послуг
- Концепція вдосконалення систем корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю в небанківських фінансових установах
- Удосконалення системи гарантування вкладів споживачів фінансових послуг
- Регулювання у сфері фінансового моніторингу. Результати нагляду за банками і небанківськими установами з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства України
- Оверсайт інфраструктури фінансового ринку
- Забезпечення прозорості діяльності та звітності учасників фінансового сектору

Ціль 4. Розвиток інфраструктури ринків капіталу

- Стан інфраструктури ринків капіталу
- Створення ліквідних ринків фінансових інструментів

Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки

Ціль 5. Розвиток безготівкової економіки

- Регулювання платіжного ринку
- Робота над створенням проєкту Концепції системи миттєвих платежів
- Розвиток грошової та платіжної інфраструктури
- Прийняття Закону України "Про платіжні послуги", оновлення платіжного ландшафту України
- Система електронних платежів Національного банку
- Національна платіжна система "Український платіжний простір"
- QR-коди для здійснення кредитових переказів
- Регулювання грошового обігу
- Створення умов для якісного забезпечення готівкового обігу

Ціль 6. Підвищення рівня фінансової інклюзії

- Захист прав споживачів фінансових послуг
- Система BankID Національного банку
- Організація роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення

Ціль 7. Розвиток інновацій фінансового сектору

- Вивчення можливості запровадження цифрових грошей Національного банку України (е-гривні)

Ціль 8. Кіберзахист фінансового сектору

- Стан кіберзахисту фінансового сектору
- Регулювання та нагляд за станом кіберзахисту фінансового сектору

Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку

Ціль 9. Підвищення операційної ефективності роботи

- Якісне забезпечення грошового обігу
- Інтеграція та вдосконалення підходів до планування, управління та контролю
- Внутрішній аудит
- Система мотивації працівників
- Навчання, розвиток персоналу та корпоративна культура
- Робота з персоналом

Ціль 10. Партнерство та комунікація зі стейкхолдерами

- Міжнародне співробітництво Національного банку
- Міжвідомчі стратегії
- Відносини зі стейкхолдерами
- Розвиток статистичних продуктів Національного банку
- Стратегічні комунікації Національного банку
- Внутрішні комунікації: трансформація та підвищення ефективності

Ціль 11. Цифрова трансформація

- Розвиток IT-інфраструктури
- Автоматизація функціоналу: розвиток СЕП та підготовка до впровадження ISO 20022; подальший розвиток Системи BankID Національного банку; новітні технології – перехід до технології розподілених реєстрів у розробленні інформаційних систем у Національному банку
- Удосконалення системи збору звітності

Ціль 12. Найкращий роботодавець

- Посилення привабливості та впізнаваності бренду роботодавця

Консолідована фінансова звітність та Консолідований звіт про управління за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

Ключові показники розвитку економіки та фінансового сектору України за 2021 рік

211,7 млрд грн

зростання на 16%

Регулятивний капітал
банківського сектору

+ 3,4%

Зміна
реального ВВП

77,5 млрд грн

зростання на 95,2%

Прибуток
банківського сектору

1 017 млрд грн

зростання на 21%

Депозити у гривні

10%

(ціль 5% ± 1 в. п.)

Інфляція

9%

ріст на 3 в. п.

Облікова ставка НБУ

742,4 млрд грн

зростання на 24%

Кредити у гривні

30,9 млрд дол. США

зростання на 6%

Міжнародні резерви

2 054 млрд грн

зростання на 12,7%

Чисті активи
банківського сектору

60,9%

зростання на 5,1 в. п.

Частка безготівкових розрахунків
у загальному обсязі операцій
із платіжними картками

Звернення Голови Національного банку

Кирило Шевченко
Голова Національного банку

Шановні читачі!

Представляємо вашій увазі звіт, який розкриває основні підсумки роботи Національного банку за 2021 рік.

2021 рік, попри загартованість попереднім роком боротьби з пандемією, видався не менш насиченим старими і новими викликами – для України та всього світу. Однак, як вкотре переконує життя, – усе відносно. З перспективи 2022 року – часу, коли готувався цей звіт і коли триває боротьба України з повномасштабною військовою агресією росії, події 2021 року сприймаються швидше як вітер перед бурею, як негода, всупереч дії якої, ми змогли підготувати фінансову систему України до прийдешніх найстрашніших випробувань – випробувань війною.

У 2021 році сподівання на покращення епідемічної ситуації та економічні прогнози постійно зазнавали випробувань – мінливістю ситуації із рівнем захворюваності на COVID-19, темпами вакцинації, появою і стрімким поширенням нових штамів коронавірусу, що змушували країни вертатись до практики карантинних обмежень. Подолання наслідків і негативних тенденцій, що сформувалися під впливом пандемії COVID-19, ускладнювалося повільним економічним зростанням, високим інфляційним тиском та посиленням загроз на тлі геополітичного загострення.

Попри такі нелегкі умови і тісну залежність від зовнішніх чинників, Україна завершила рік у тренді зростання економіки, відновлення кредитування і інвестування, пройшовши пік інфляції, із стабільною грошовою одиницею, потужними валютними резервами, а також із стійким і надійним банківським сектором та з оновленим і більш прозорим небанківським фінансовим ринком. І хоча на початку 2021 року ми мали оптимістичніші очікування розвитку економіки (зростання ВВП України прогнозувалося на рівні 3,8%, у той час як за підсумками року ріст реального ВВП склав 3,4%), на тлі глобальних процесів із упевненістю можна стверджувати, що досягнуто позитивних, а подекуди навіть рекордних результатів.

Національний банк, з одного боку, продовжував впевнено реалізовувати свою місію, забезпечуючи цінову і фінансову стабільність та сприяючи укріпленню макроекономічного розвитку країни. З іншого, – наполегливо шукав та виявляв слабкі і вразливі місця банківської системи, активно працював над розширенням горизонтів її гнучкості, посиленням її стійкості і накопиченням міцності.

Для цього Національний банк мобілізував увесь арсенал свого інструментарію, доступні ресурси та набутий досвід і знання, продовжуючи бути сильним і незалежним лідером змін. Ми пишаємось тим, що підтвердили свою надійність, зміцнивши в хиткому середовищі довіру

до нашої інституції, її цінностей і політики, а також до фінансової системи в цілому. Але найголовніше те, що зусилля Національного банку забезпечили побудову надміцної і витривалої банківської системи, яка не лише не похитнулася із початком війни, але й довела і продовжує доводити свою спроможність успішно тримати фінансову оборону та підтримувати економіку нашої країни в умовах воєнного часу.

У 2021 році тема рекордного зростання інфляції домінувала в діяльності практично всіх центробанків. Не маючи ілюзій, що інфляція мине сама собою, Національний банк одним із перших центральних банків почав коригувати свою монетарну політику з урахуванням реалій макроекономічного середовища та високого ступеня невизначеності. При цьому, ми неухильно дотримувались трьох пріоритетів: послідовність, передбачуваність і прозорість політики.

Розпочавши підвищувати облікову ставку в березні минулого року, за рік ми підвищили її на три процентних пункти – до 9%.

З огляду на те, що банківська система добре пройшла період турбулентності, зумовлений пандемією COVID-19, і жваво нарощувала активні операції, Національний банк відмовився від нетрадиційних інструментів, запроваджених у 2020 році. Проте аби захистити фінансові ринки від потрясінь ми зробили це згортання поступовим і зрозумілим для учасників ринку.

Національний банк у 2021 році продовжив дотримуватися політики гнучкого курсоутворення на валютному ринку. Як і раніше, ми згладжували коливання на валютному ринку, збільшуючи водночас свою подушку безпеки шляхом накопичення міжнародних резервів. За рахунок цього Національний банк завершив 2021 рік із позитивним сальдо валютних інтервенцій у 2,4 млрд дол. США, що дало змогу наростити міжнародні резерви до рекордних 31 млрд дол. США та досягти рівня докризового 2014 року. Такий обсяг резервів, підкріплений довірою, сформованою до монетарної політики Національного банку, став одним із наріжних каменів нашої фінансової міцності.

Зміцнення гривні спостерігалось упродовж більшої частини минулого року і створило умови для зламу інфляційної тенденції, який в Україні, на відміну від багатьох інших країн, відбувся вже минулого року. Після проходження піку в 11% у вересні минулого року споживча інфляція знизилася до 10% у грудні. Нам вдалось зберегти контроль за інфляційними очікуваннями. Тож своєчасна реакція Національного банку запобігла розкручуванню інфляційної спіралі, у разі допущення якої монетарна політика мала б бути значно жорсткішою, що завдало би шкоди економічному зростанню.

Важливо підкреслити те, що валютна політика Національного банку забезпечила у 2021 році посилення довіри до гривні, що підтверджується продовженням чіткої тенденції до дедоларизації як депозитів (скоротилася за рік з 37,7% до 32,4%), так і кредитів (скоротилася з 36,7% до 28,9%).

Зважаючи на макроекономічні передумови та пріоритетну необхідність забезпечення макрофінансової стабільності, Національний банк послідовно продовжив рух до валютної лібералізації. У 2021 році були послаблені як найвагоміші антикризові заходи захисту з точки зору їх впливу на стан валютного ринку, так і скасовані або послаблені супутні валютні обмеження. Це забезпечило створення більш комфортного режиму для здійснення інвестицій в Україну.

У звітному році Національний банк посилив роботу, спрямовану на збільшення стійкості і гнучкості банківського сектору. Ми забезпечили реалізацію комплексу найбільш ефективних у світовій практиці заходів, серед яких відновлення (після річної перерви, спричиненої коронакризою) стрес-тестування найбільших банків України, посилення вимог до капіталу банків і запровадження мінімальних вимог до покриття капіталом операційного ризику, оновлення вимог до буферів капіталу тощо.

Банківський сектор пройшов 2021 рік без втрат і станом на кінець звітного року перебуває у відмінному стані. Він – стійкий і ефективний, добре капіталізований і ліквідний, прибуток банківського сектору в 2021 році сягнув історичного максимуму – 77,5 млрд грн (удвічі вище, ніж у 2020 році), а рентабельність капіталу склала 35% (порівняно із 19% у 2020 році). Як показали проведені у звітному році стрес-тестування, практику яких ми відновили у травні 2021 року, – банки загалом готові до гіпотетичної кризи, а ризики для капіталу банків знизилися впродовж двох років. Усі банки виконували норматив короткострокової ліквідності LCR, а більшість банків перевиконувала його навіть із значним (двократним) запасом.

Звісно, методологія стрес-тестування не визначала буквальних прогнозів таких подій, як війна. Вона базувалась на припущеннях несприятливого макроекономічного сценарію, що давало змогу оцінити стійкість банківського сектору до глибоких та затяжних криз. Разом з тим універсальність такого підходу підтвердила свою ефективність успішним утриманням фінансової стабільності в умовах воєнного часу.

Завдяки величезній роботі, проведеній Національним банком разом із банківською спільнотою, було сформовано потужний резерв для підтримання економіки ресурсом, а також для поглинання шоків. Українським є і те, що довіра до банківської системи була збережена, зокрема не тільки в умовах триваючої коронакризи, але і надалі – в умовах воєнного часу. Швидка адаптивність банківської системи до ритму і логіки воєнного часу та її стабільна робота в цих жорстких реаліях підтвердили безумовну важливість реформ і заходів, які проводив Національний банк.

Підтримання м'яких монетарних умов сприяло активному нарощуванню банками кредитування бізнесу і населення, завдяки чому в 2021 році було продемонстровано найвищий за останні 10 років приріст чистих гривневих кредитних портфелів. За звітний рік приріст чистих гривневих кредитних портфелів у корпоративному сегменті сягнув 40,2%, чисті гривневі кредити фізичним особам зросли на 36,9%, а іпотечні – на 62,4%.

Одним із слабких місць фінансової системи, безперечно, залишається досить висока частка державних банків у банківському секторі, що не йде на користь конкуренції та створює значні системні ризики. Зменшення частки ринку державних банків до 25% до 2025 року є стратегічною метою держави. Національний банк, в свою чергу, наполегливо працює над цим, розбудовуючи сучасну модель корпоративного управління та сприяючи зниженню рівня непрацюючих кредитів (NPL) з метою підвищення приватизаційного потенціалу державних банків.

У цьому зв'язку у звітному році намітилось кілька важливих тенденцій. По-перше, частка державних банків у чистих активах за рік скоротилася на користь приватних до найнижчого за останні п'ять років рівня – до 46,7%. По-друге, частка непрацюючих кредитів у системі знизилася до 30,0%, порівняно з 48,4% на початку 2020 та 41% на початку 2021 року. Найбільший внесок у це скорочення зробили саме державні банки. Ми і надалі цілеспрямовано працюватимемо над тим, щоб Україна позбулася звання одного з лідерів серед європейських країн за рівнем NPL.

Такі системні зрушення не лишилися поза увагою потенційних інвесторів, зокрема іноземних, посилення інтересу яких до українських банків (як державних, так і приватних) спостерігається вперше за тривалий час і є знаковим. Прогрес із входженням міжнародних фінансових організацій в капітали державних банків, який відбувся в минулому році [зокрема, з отриманням кредитів АБ “УКРГАЗБАНК” від Міжнародної фінансової корпорації (IFC) та АТ “Ощадбанк” від Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР)] є дуже важливим показником і свідчить про реальний поступ на шляху до приватизації державних банків.

Національний банк не залишався осторонь і щодо глобальних проблем, зокрема довкілля. Прагнучи розвивати “зелену” економіку та досягати високих стандартів у корпоративному управлінні, ми взяли на себе лідерство в впровадженні інструментів “зеленого” фінансування. Завдяки плідній співпраці Національного банку з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) у 2021 році було підготовлено та розпочато реалізацію принципово нового напрямку політики Національного банку, спрямованого на розвиток сталого фінансування. Метою цієї п'ятирічної політики є імплементація екологічних, соціальних та управлінських факторів у всі аспекти діяльності фінансових установ. Упродовж наступних років Національний банк впроваджуватиме найкращі практики та стане рушійною силою переходу України до сталого майбутнього – як для нас самих, так і для прийдешніх поколінь.

2021 рік – перший повний рік роботи Національного банку як регулятора у сфері небанківських фінансових послуг. За цей нетривалий час він став і переломним для ринку небанківських фінансових послуг. Національному банку вдалося заснувати підґрунтя для оздоровлення та побудови довіри до ринку. Для цього вжито низку заходів, спрямованих на упорядкування та забезпечення стабільності ринку,

підвищення його прозорості, активізацію розвитку, а також посилення захисту прав споживачів фінпослуг. Зокрема, у 2021 році Верховна Рада прийняла сім важливих законів у цій сфері, розроблених за участю Національного банку. Одним із найсуттєвіших досягнень і найочікуванішою подією у захисті прав споживачів стало законодавче врегулювання роботи колекторських компаній та кредиторів. Крім того, уперше в Україні запрацював Реєстр колекторських компаній. Для наближення ринку небанківських фінансових послуг до європейських стандартів попереду нас очікує ще чимало змін і нововведень.

У міжнародній площині найвагомішим досягненням минулого року став прогрес у співпраці з Міжнародним валютним фондом. У листопаді 2021 року було успішно завершено перший перегляд програми Stand-By, за результатами якого Україна отримала другий транш у розмірі близько 700 млн дол. США (в еквіваленті), а також Міжнародним валютним фондом схвалено продовження терміну дії програми до кінця червня 2022 року. Це насамперед є міжнародним підтвердженням здобутків України на шляху реалізації реформ. Водночас це забезпечило Україні важливу фінансову підтримку, посилило наші позиції на міжнародних фінансових ринках та відкрило можливості для продовження співпраці з іншими міжнародними партнерами.

Важливо відзначити, що попри триваючі карантинні обмеження ми продовжували успішно розбудовувати всебічну співпрацю із стейкхолдерами та світовим співтовариством, зокрема, підтримували партнерські відносини з державними органами, конструктивний діалог із бізнес-спільнотою, активну комунікацію з громадськістю та плідне співробітництво з міжнародними партнерами.

Безперечно, повномасштабна війна, яку росія розв'язала проти України, змусила поставити на паузу цілу низку реформ і здобутків попередніх років. Проте це тимчасово. Національний банк неодмінно до них повернеться після перемоги України і надолужить усе, адже це місія Національного банку!

Я пишаюсь командою Національного банку, яка продемонструвала і продовжує демонструвати дивовижну стійкість перед обличчям викликів і завзятість до пошуку рішень для непростих ситуацій. Пріоритетами роботи Національного банку і надалі залишатимуться професіоналізм, послідовність, відкритість і прозорість. Ми впевнено йдемо до мети – розвиток в Україні ефективної та стабільної фінансової екосистеми для активізації економічного зростання країни та підвищення добробуту її громадян.

Шановні читачі, мною описано лише частину ключових здобутків Національного банку за минулий рік. Цей звіт розповість вам набагато більше про роботу Національного банку і досягнуті результати. Ви переконаєтеся, що Національному банку є чим пишатись і ми не плануємо зупинятися на досягнутому, незважаючи на масштаби нових викликів.

Слава Україні!

Звернення Голови Ради Національного банку

Богдан Данилишин

Голова Ради
Національного банку

Шановне товариство!

2021 рік запам'ятався, на жаль, повільним відновленням економіки після руйнівного пандемічного шоку. Хоча на його початку ще певний час були сподівання, що подальший економічний розвиток буде V-подібним, але фактичні показники виявилися такими, що не повною мірою компенсують падіння попереднього року. Дуже важливо, що Україні вдалося зберегти макроекономічну стабільність та загальмувати поширення пандемії COVID-19, запустити державні програми підтримки економіки та відновити економічне зростання. Так, у 2021 році, за оцінками Національного банку, економіка зросла на 3%. Отже, доречно тут згадати слова Конфуція – не той є славним, хто ніколи не падав, а той є славним, хто падав і вставав.

Упродовж звітного року інфляція лише один місяць перебувала в межах цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п., визначеного Основними засадами грошово-кредитної політики на 2021 рік і середньострокову перспективу. Свого піку вона досягла восени 2021 року і досі залишається високою. За підсумками року цільового рівня інфляції досягнуто не було через переважно немонетарні причини її зростання (реформування тарифів, світові ціни, епідеміологічні витрати тощо) та слабкість монетарної трансмісії.

Другий рік пандемії ще раз підтвердив, коли економіка нестабільна, то важливо, щоб банківська система була стійкою, достатньо капіталізованою, ліквідною та прибутковою. Приємно, що економічна криза, пов'язана з поширенням епідемії COVID-19, не порушила стабільності банківської системи – збережено значний запас фінансової стійкості та потенціалу до кредитування, регулятивний капітал набув історично найбільшого значення, суттєво зріс її прибуток.

Як Рада і очікувала, у 2021 році відновлено співпрацю з міжнародними партнерами – отримано значну кредитну підтримку від МВФ, ЄС, Світового банку та інших міжнародних партнерів. Ці кошти посилили зовнішньоторгову стійкість державних фінансів, сприяли розблокуванню доступу України до міжнародних фінансових ринків, дали змогу профінансувати значну частину бюджетних потреб.

Продовжено державну підтримку кредитування. У 2021 році успішно продовжено реалізацію ініціативи Президента України щодо стимулювання кредитування малого та мікробізнесу шляхом упровадження програми компенсації частини відсоткової ставки за банківськими кредитами, а також надання пакетних гарантій під нові інвестиційні проекти. Це дало змогу бізнесу отримати за програмою "Доступні кредити 5-7-9%" від уповноважених банків майже 30 тис. кредитів на загальну суму близько 80 млрд гривень.

За державними гарантіями на портфельній основі банки надали понад 2 тис. кредитів на загальну суму майже 7 млрд гривень. Запуск програми підтримки іпотечного кредитування дав змогу повернути надію мільйонам домашніх господарств на поліпшення їх житлових умов.

У звітному році виповнилося п'ять років діяльності цього складу Ради Національного банку. За історичними мірками ця дата може здаватися незначною, однак з огляду на українські реалії – це доволі поважна подія. Адже за ці п'ять років колектив Ради співпрацює з третім Головою Національного банку, третім очільником Уряду, четвертим Міністром фінансів.

Члени Ради пишуться тим, що від самого свого призначення до новоствореної Ради Національного банку їх діяльність була спрямована на підтримку дій регулятора щодо виконання законодавчого мандату Національного банку – досягнення та підтримка цінової та фінансової стабільності в Україні. До речі, першими прийнятими Радою рішеннями стали рішення щодо розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за її проведенням (листопад 2016 року). Саме нинішнім складом Ради запроваджено таку без перебільшення революційну зміну в діяльності Національного банку, як перехід до нового монетарного режиму – інфляційного таргетування.

За 2016–2021 роки Рада провела понад 60 засідань, на яких ухвалила близько 250 рішень. Ключові документи, які щороку ухвалювалися Радою Національного банку: Основні засади грошово-кредитної політики на наступний рік та середньострокову перспективу; щорічний кошторис адміністративних витрат Національного банку; підтверджена зовнішнім аудитом Консолідована фінансова звітність Національного банку за звітний рік. Рада також схвалила Стратегію монетарної політики Національного банку, що забезпечує послідовність монетарної політики та незмінність її цілей та принципів.

До слова, держава має відчутний ефект від діяльності Ради, який можна оцінити не тільки якісними показниками, але й кількісними. Так, виконуючи рекомендації Ради, Правління переглянуло процедури формування та використання резервів власного капіталу і як результат вивільнення становило: у 2017 році – 2,1 млрд грн та 5,2 млрд грн у 2019 році, що збільшило обсяг прибутку, який спрямовується до Державного бюджету України. Оптимізація обсягу витрат кошторису становила: 2017 рік – на 332 млн грн, 2018 рік – на 1,4 млрд грн, 2019 рік – на 590 млн грн. У 2020 році Рада Національного банку під час розгляду кошторису адміністративних витрат Національного банку зменшила планові обсяги витрат на 2021 рік. Так, керуючись критеріями щодо обґрунтованості витрат, їх відповідності функціоналу Національного банку, було узгоджено з Правлінням Національного банку та оптимізовано показники кошторису на 2021 рік на 103 млн грн.

Водночас дії Ради жодним чином не обмежували фінансову незалежність Національного банку, Правління мало достатні фінансові ресурси, потрібні для виконання

його функцій, реалізації відповідних програм та забезпечення належного рівня оплати праці працівників.

У 2021 році Верховна Рада України проголосувала зміни до Закону України “Про Національний банк України”, якими уточнено повноваження Ради Національного банку, її робочих органів, унесені зміни до окремих процедурних питань роботи Ради Національного банку.

Переконалий, що злагоджена робота Ради та Правління і надалі сприятиме досягненню цінової та фінансової стабільності, а також відновленню вітчизняної економіки.

Для цього маємо всі можливості.

Слава Україні!

Правління Національного банку

Кирило Шевченко
Голова Національного банку

Голова Національного банку з 20 липня 2020 року.

Голова Національного банку керує діяльністю Національного банку, зокрема здійснює загальне керівництво за такими напрямками, як юридичне супроводження, управління ризиками, управління персоналом, комунікації, внутрішній аудит, захист прав споживачів фінансових послуг, безпеки, збереження державної таємниці, запобігання та виявлення корупції.

У фінансовому секторі Кирило Шевченко працює 28 років, із них понад 11 років – у сфері державних фінансів. Зокрема, у 2009–2010 роках, а також із 2014 року працював першим заступником голови правління АБ “Укргазбанк”, а з травня 2015 року обраний головою правління АБ “Укргазбанк”. Із 2012 до 2014 року – радник секретаріату голови правління АТ “Ощадбанк”.

Раніше Кирило Шевченко обіймав посади голови Правління ПрАТ “СКПД” (2012), голови правління ПрАТ “Українська стратегічна група” (2011). У 2009 році був радником Прем’єр-міністра України. У 2006–2009 роках очолював Державну іпотечну установу. До цього працював у банках АПГБ “Аваль” і “Фінанси та Кредит”, у якому досягнув посад заступника голови правління та першого заступника голови правління відповідно. Розпочинав кар’єру банкіра в 1994 році з посади економіста Харківської філії “Українського кредитного банку”.

Кирило Шевченко закінчив Харківський державний економічний університет імені Семена Кузнеця за спеціальністю “Бухгалтерський облік, контроль та аналіз господарської діяльності”, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова за спеціальністю “Екологія” та Національну академію внутрішніх справ за спеціальністю “Право”.

У 2021 році Кирило Шевченко був відзначений нагородою FINANCIAL CLUB AWARDS від ІА “Фінансовий клуб” у номінації “Представники органів влади” за підсумками дослідження “Фінансове визнання” (2021).

Катерина Рожкова

Перший заступник
Голови Національного банку

Перший заступник Голови Національного банку
з 15 червня 2018 року.

До сфери повноважень Катерини Рожкової належить управління такими напрямками, як забезпечення діяльності Національного банку, закупівлі та продажі, облік операцій, фінансовий контролінг, робота з проблемними активами, управління діяльністю Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

У банківській системі України працює з 1998 року, з яких понад 22 роки – на керівних посадах: заступника начальника відділу, начальника відділу, начальника управління, директора фінансового департаменту АПГБ “Аваль”, заступника голови правління, члена правління, радника голови правління ПАТ “Ерсте Банк”, заступника голови правління ПАТ “Фінбанк”, пізніше – ПАТ “Платинум Банк”, виконувала обов’язки голови правління цього банку. У 2009 році пів року очолювала Департамент безвиїзного банківського нагляду Національного банку. З 10 червня 2015 року до 17 січня 2016 року – директор Департаменту банківського нагляду Національного банку. До червня 2018 року обіймала посаду заступника Голови Національного банку.

Катерина Рожкова закінчила Київський національний економічний університет за спеціальністю “Фінанси і кредит, програма – банківський менеджмент” та СП ТОВ “Міжнародний інститут Менеджменту (МІМ-Київ)”, за спеціальністю “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” (МВА).

Юрій Гелетій

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку
з 27 липня 2020 року.

До сфери повноважень Юрія Гелетія належить управління такими напрямками, як регулювання грошово-кредитного та валютного ринків, проведення операцій з регулювання ліквідності банківської системи, надання кредитів банкам для підтримки ліквідності та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, управління діяльністю депозитарію Національного банку та реалізацією прав Національного банку як акціонера в процесі корпоративного управління в компаніях, організація роботи з розроблення та вдосконалення методологічної бази з питань регулювання діяльності банків і банківського нагляду.

Працює у сфері державних фінансів із 2003 року.

До призначення заступником Голови Національного банку працював у Міністерстві фінансів України:

з 2018 до липня 2020 року – на посаді заступника Міністра фінансів України, у 2015–2018 роках – на посаді директора департаменту фінансової політики. У Міністерстві фінансів України він, зокрема, опікувався питаннями стратегічного реформування державного банківського сектору, розвитку ринку фінансових послуг, ринку цінних паперів.

Розпочав професійну кар'єру в 2003 році в Національному банку, де впродовж 2003–2015 років пройшов шлях від економіста I категорії до керівника підрозділу в структурі Департаменту нормативно-методологічного забезпечення банківського регулювання та нагляду та Департаменту методології.

Юрій Гелетій закінчив Львівський національний університет ім. І. Франка за двома спеціальностями: “Міжнародні економічні відносини”, кваліфікація – спеціаліст із міжнародних економічних відносин. Перекладач та “Правознавство”. Має ступінь кандидата економічних наук.

Ярослав Матузка

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку
з 17 вересня 2020 року.

До сфери повноважень Ярослава Матузки належить управління такими напрямками, як банківський нагляд, реєстрація та ліцензування, фінансовий моніторинг банківської системи, інспекційні перевірки банків та учасників ринку небанківських фінансових послуг, нагляд за діяльністю на ринках небанківських фінансових послуг, реєстрація, ліцензування та інші дозвольні процедури, фінансовий моніторинг ринку небанківських фінансових послуг.

До призначення в Національний банк із 2016 року працював у АТ КБ “ПриватБанк”, де у 2018 році став керівником напрямку з юридичної координації діяльності головного офісу. До цього в 2010–2017 роках був членом наглядової ради АТ АБ “Укргазбанк” та у 2011–2014 роках – членом ревізійної комісії АТ “Ощадбанк”.

У 2008–2009 роках Ярослав Матузка працював у приватному секторі, очолюючи напрям юридичної діяльності кількох інвестиційних компаній. Розпочинав кар’єру в Міністерстві фінансів України, пройшовши шлях від юриста I категорії до директора юридичного департаменту (2001–2008, 2009–2016 роки).

Ярослав Матузка у 2001 році закінчив Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана за спеціальністю “Правознавство” та отримав ступінь магістра з правового регулювання економіки.

Олексій Шабан

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку
з 07 серпня 2020 року.

До сфери повноважень Олексія Шабана належить управління такими напрямками, як розвиток і регулювання діяльності платіжних та розрахункових систем, управління системою готівкового обігу, інформаційних технологій, а також питання Стратегії і розвитку центрального банку та фінансового сектору загалом.

У банківській системі України Олексій Шабан працює понад 26 років. Із лютого 2020 року обіймав посаду директора Департаменту платіжних систем та інноваційного розвитку Національного банку. До роботи в Національному банку Олексій Шабан пропрацював понад 24 роки у АТ КБ “ПриватБанк”, де очолював напрям роздрібного бізнесу та активно займався впровадженням нових карткових та платіжних продуктів, зокрема й через дистанційні канали. З 2018 року був членом правління АТ КБ “ПриватБанк”.

Олексій Шабан закінчив у 1995 році Державну металургійну академію України за спеціальністю “Менеджмент у виробничій сфері”.

Сергій Ніколайчук

Заступник Голови
Національного банку

Заступник Голови Національного банку
з 23 липня 2021 року.

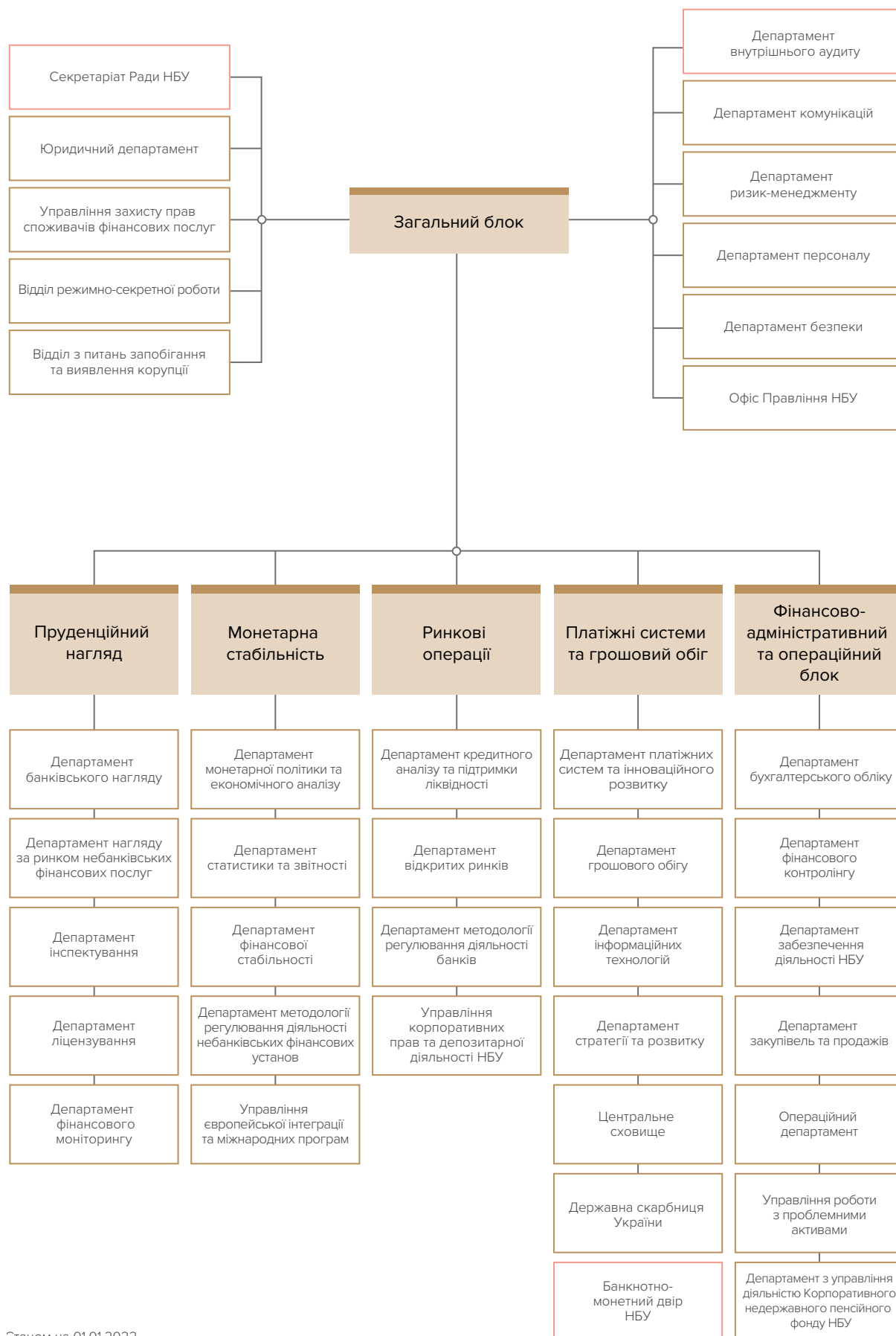
До сфери повноважень Сергія Ніколайчука належить управління такими напрямками, як реалізація монетарної політики, макроекономічний аналіз стану та розвитку економіки України, фінансова стабільність, статистика та звітність, розвиток міжнародних відносин Національного банку, розроблення та вдосконалення методологічної бази з питань регулювання ринків небанківських фінансових послуг.

З 2004 до 2019 року Сергій Ніколайчук працював у Національному банку, де пройшов шлях від економіста 2 категорії до директора Департаменту монетарної політики та економічного аналізу.

З вересня 2019 до квітня 2020 року він обіймав посаду заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а з квітня 2020 року до липня 2021 року працював начальником відділу макроекономічних досліджень ТОВ "АіСіЮ Консалтинг". Сергій Ніколайчук – науковий співробітник Київської школи економіки, а також викладач Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У 2004 році з відзнакою закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю "Економічна кібернетика", здобув кваліфікацію магістра економічних наук, а у 2008 році в цьому самому вузі захистив дисертацію на тему "Моделювання трансмісійного механізму монетарної політики в Україні" та отримав ступінь кандидата економічних наук.

Організаційна структура Національного банку

Стратегія Національного банку України до 2025 року

У 2021 році з метою забезпечення сталого розвитку ми затвердили рішенням Правління Національного банку України від 13 серпня 2021 року № 412-рш Стратегію Національного банку України до 2025 року (далі – Стратегія). Стратегія – дорожня карта, якою рухатиметься Національний банк у найближчі роки. Для максимізації цінності, яку створює Національний банк для суспільства та економіки України, нова Стратегія розроблялася на підставі аналізу та детального розуміння очікувань ключових учасників фінансової екосистеми України від Національного банку. Майбутні ключові результати діяльності Національного банку описані продуктами Національного банку та умовно згруповані в шість складових ціннісної пропозиції Національного банку, кожна з яких описана у функціональних стратегіях, розроблених відповідно до оновленого підходу стратегічного планування, а саме:

- “Стратегія забезпечення цінової стабільності на 2021–2024 роки”;
- “Стратегія регулювання ринку фінансових послуг на 2021–2024 роки”;
- “Стратегія розвитку грошового обігу та платіжних систем на 2021–2024 роки”;
- “Стратегія розвитку фінансової екосистеми на 2021–2024 роки”;
- “Стратегія організаційного розвитку на 2021–2024 роки”;
- “Стратегія розвитку інфраструктури та корпоративного забезпечення діяльності на 2021–2024 роки”.

Вони забезпечують появу рівня бізнес-планування в Національному банку

та є зв’язуючою ланкою між стратегічним та операційним плануванням.

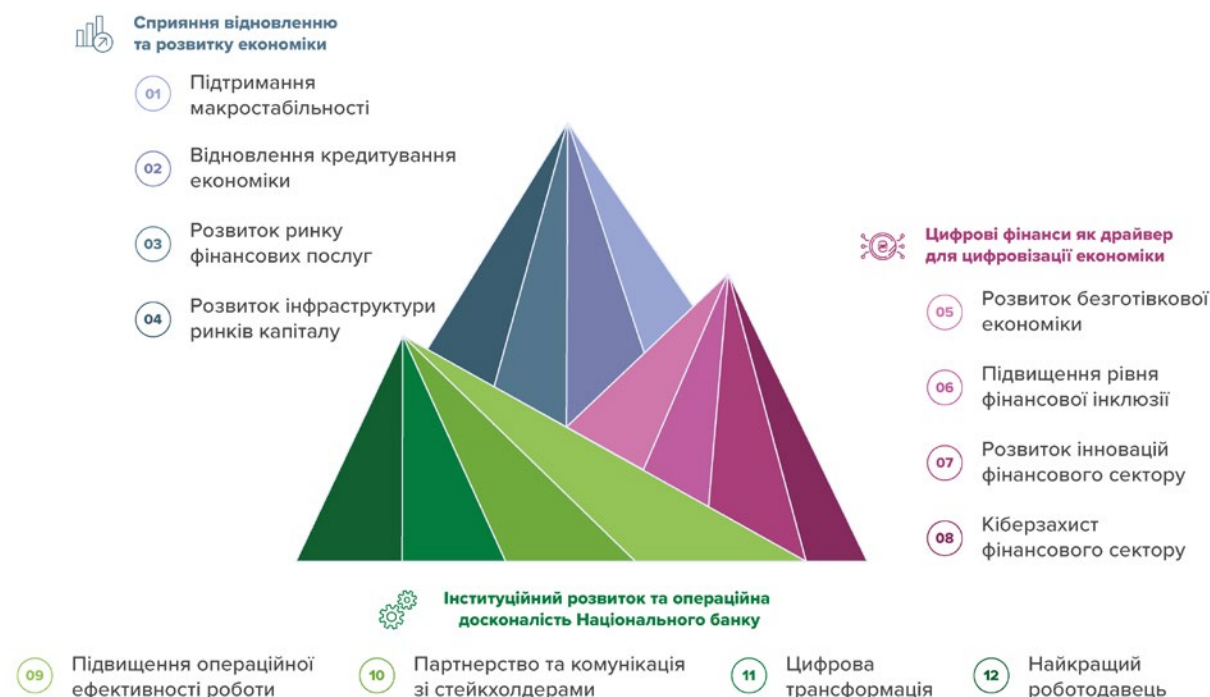
Національний банк на підставі аналізу того, як буде змінюватись світ та діяльність ключових гравців фінансової системи України в найближчі роки під впливом глобальних трендів, визначив, яку роль має відігравати в подальшому становленні фінансової екосистеми України на наступному еволюційному етапі її розвитку. Таким чином, в основу нової Стратегії закладено переосмислення ролі регулятора у фінансовій екосистемі та оновлену Візію Національного банку.

Стратегія відповідає принципам та напрямам розвитку фінансового сектору відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, яка підписана керівниками установ-розробників та затверджена їхніми розпорядчими актами в установленому порядку (в Національному банку ця Стратегія затверджена 26 грудня 2019 року рішенням Правління Національного банку України № 1010-рш), оновлена 18 березня 2021 року рішенням Правління №97-рш.

Стратегія Національного банку визначає низку керованих пріоритетів діяльності. Їх дотримання потрібне для створення ефективної та стабільної фінансової екосистеми. Стратегія має три основних напрями. Стратегічні напрями визначаються 12 стратегічними цілями щодо ролі Національного банку в економіці України та його впливу на фінансову екосистему, а також трансформації внутрішнього середовища інституції.

Стратегічні напрями розвитку та цілі Національного банку до 2025 року

Напрямок 1. Сприяння відновленню та розвитку економіки:

- Ціль 1. Підтримання макростабільності.
- Ціль 2. Відновлення кредитування економіки.
- Ціль 3. Розвиток ринку фінансових послуг.
- Ціль 4. Розвиток інфраструктури ринків капіталу.

Напрямок 2. Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки:

- Ціль 5. Розвиток безготівкової економіки.
- Ціль 6. Підвищення рівня фінансової інклюзії.
- Ціль 7. Розвиток інновацій фінансового сектору.
- Ціль 8. Кіберзахист фінансового сектору.

Напрямок 3. Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку:

- Ціль 9. Підвищення операційної ефективності роботи.
- Ціль 10. Партнерство та комунікація зі стейкхолдерами.
- Ціль 11. Цифрова трансформація.
- Ціль 12. Найкращий роботодавець.

Як відповідь на світову економічну кризу та локальні економічні проблеми України перший стратегічний напрям – Сприяння відновленню та розвитку економіки – покликаний допомогти подолати наслідки коронакризи, яка спричинила найглибшу світову економічну рецесію за століття, загрожуючи здоров'ю та добробуту населення, порушуючи економічну діяльність. Чіткі відповіді в макроекономічній, монетарній та фінансовій політиці дадуть змогу підтримати учасників фінансової екосистеми, зберегти темпи розвитку фінансових сервісів та мінімізувати економічні збитки.

Цифровізація швидко змінює та переформатовує економіку та суспільство. Це стимулює підприємницькі інновації, продуктивність та економічне зростання. Національний банк не залишається осторонь цифрових трансформаційних процесів у фінансовому секторі. Як відповідь на виклики, пов'язані з диджиталізацією життя, економіки та фінансів, другий стратегічний напрям – Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки – має на меті стимулювати продуктивність, зайнятість та конкурентоспроможність галузей економіки в подальшому, створити фундамент для української "Industry 4.0".

Національному банку потрібно й надалі розбудовувати інституційну спроможність та незалежність організації, примножати здобутки, проактивно діяти серед полісмейкерів та гравців ринку, утримувати власні таланти та залучати до команди найталановитіших кадрів з ринку.

Для цього потрібно продовжувати внутрішню трансформацію Національного банку, тому третій стратегічний напрям – Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку – покликаний поліпшити реалізацію Місії та Візії Національного банку через внутрішні зміни.

Для визначення рівня виконання Стратегії Національний банк здійснює моніторинг цільових індикаторів досягнення стратегічних цілей. Процес моніторингу виконання Стратегії дає можливість керівництву Національного банку отримати інформацію для прийняття зважених та якісно обґрунтованих управлінських рішень, що також може включати коригування напрямів розвитку та шляхів досягнення цілей Стратегії, унесення відповідних змін до функціональних стратегій та планів діяльності його підрозділів.

Про досягнення цілей Стратегії свідчитиме, зокрема, таке:

- збережено зважену монетарну політику, режим інфляційного таргетування та плаваючого курсоутворення на ринку;
- нагляд за банками та небанківськими фінансовими установами відповідає стандартам Європейського Союзу (далі – ЄС) та ефективно працює;
- кредитування відновлено, його рівень підтримує економічне зростання;
- зняті останні обмеження щодо вільного руху капіталу;
- зростає залученість населення до використання фінансових послуг;
- платіжний ринок має законодавство, яке стимулює розвиток інновацій на ринку;
- фінансовий сектор стійкий до кіберзагроз;
- прийнято рішення щодо запровадження е-гривні;
- Національний банк підвищив свою операційну ефективність та розпочав цифрову трансформацію.

Прозорість Стратегії – запорука розуміння діяльності та встановлення суспільної довіри до Національного банку. Ми переконані, що така відкритість об'єднає всіх учасників ринку в конструктивній командній роботі.

1

Сприяння відновленню та розвитку економіки

ЦІЛЬ 1.

Підтримання макростабільності

Досягнення та підтримання цінової та фінансової стабільності – запорука забезпечення сталого економічного зростання

Пріоритетною ціллю Національного банку є досягнення та підтримання цінової стабільності, тобто низької та стабільної інфляції. [Стратегією монетарної політики Національного банку України](#), а також [Основними засадами грошово-кредитної політики](#) цінова стабільність визначена, як досягнення в середньостроковій перспективі цілі з інфляції 5% із допустимим діапазоном відхилень ± 1 в. п.

Монетарна політика Національного банку також повинна сприяти досягненню фінансової стабільності та підтриманню стійких темпів економічного зростання, що є другою та третьою за пріоритетністю цілями Національного банку. Так, середовище низької і стабільної інфляції, а також застосування плаваючого обмінного курсу сприяють виконанню цілі з фінансової стабільності. Водночас фінансова стабільність є передумовою належної роботи механізму монетарної трансмісії, відповідно – важливим чинником ефективності монетарної політики. Досягнення цілей із фінансової стабільності забезпечується в основному за рахунок застосування інструментів макро- та мікропруденційного регулювання та нагляду. Монетарні інструменти для цілей фінансової стабільності застосовуються лише, якщо системний ризик та ускладнення в роботі фінансових ринків мають або можуть мати суттєвий вплив на перспективи інфляції та економічної активності.

Стабільність та передбачуваність економічного середовища – ключова запорука стійкого зростання економіки в довгостроковому періоді. Саме тому Національний банк прагне забезпечити середовище з низькою та стабільною інфляцією шляхом проведення послідовної, передбачуваної і прозорої монетарної політики. Ми максимально використовуємо гнучкість інфляційного таргетування і, застосовуючи монетарні інструменти, намагається забезпечити

оптимальний баланс між поверненням інфляції до цілі на прийнятному горизонті політики та підтримкою економічного зростання. Національний банк також прагне утримати низькі та стабільні інфляційні очікування, що є передумовою низьких процентних ставок за кредитами.

Протягом 2021 року інфляція в Україні очікувано перебувала вище цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п. унаслідок сукупної дії як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Прискорення інфляції було загальносвітовою тенденцією, зумовленою насамперед швидким відновленням сукупного попиту, що підживлювався масштабним фіскальним та монетарним стимулюванням, на тлі порушень глобальних ланцюгів виробництва та постачання внаслідок дії карантинних обмежень. Це, зокрема, призвело до суттєвого подорожчання енергоносіїв, сировини та комплектуючих. Додатковий тиск на ціни також зумовлювало посилення заходів боротьби з викидами шкідливих речовин. Зазначені глобальні чинники впливали й на пришвидшення інфляції в Україні.

Підживлювали інфляцію в Україні й внутрішні драйвери. Серед них – стійкий споживчий попит, який на відміну від досвіду попередніх криз стрімко відновився внаслідок зростання доходів населення та поліпшення споживчих настроїв. Вторинні ефекти від здорожчання сировини, енергії і зростання виробничих витрат на оплату праці поступово охоплювали все більший перелік товарів і послуг. Наприкінці минулого року на цінах почав відображатися ще й фактор погіршення інформаційного середовища на тлі геополітичного напруження, яке складно було спрогнозувати.

Національний банк у цілому, попри складну ситуацію, досяг позитивних результатів.

Тренд на прискорення зростання споживчих цін в Україні вдалося локально переломити на відміну від багатьох інших країн. З жовтня інфляція поступово сповільнювалася до 10% річних на кінець 2021 року. Цьому сприяла як проактивна монетарна політика Національного банку, так і зміцнення гривні

впродовж більшої частини року, рекордні врожаї, корекція цін на окремих світових товарних ринках, а також адміністративні обмеження тарифів на житлово-комунальні послуги для населення.

Удалося зберегти контроль за інфляційними очікуваннями. Послідовне проведення Національним банком прозорої та передбачуваної монетарної політики позитивно позначилося на підвищенні збалансованості як коротко-, так і середньострокових інфляційних очікувань. За шість років із запровадження інфляційного таргетування, інфляційні очікування всіх груп респондентів як короткострокові, так і середньострокові загалом поліпшилися, стали більш раціональними, а їх заякорення – посилювалося. Економічні агенти під час формування своїх очікувань більшою мірою стали звертати увагу на прогноз інфляції Національного банку, ніж на останні зміни в ціновій динаміці. Цілком закономірно, що зростаюча інфляція та посилення ризиків спричинили підвищення очікувань у другій половині 2021 року. Водночас таке підвищення було помірним, урахувавши те, що в періоди до запровадження інфляційного таргетування такий інфляційний шок міг спричинити тривале їх розбалансування.

Вдалося зберегти довіру до гривні. Тенденція до дедоларизації тривала у 2021 році: частка кредитів в іноземній валюті протягом року скоротилася до 28,9% з 36,7%, а депозитів – до 32,4% з 37,7%.

Упродовж року банківська система залишалася стійкою, добре капіталізованою, ліквідною та прибутковою. За 2021 рік банки отримали історично найвищий прибуток 77,5 млрд грн, що удвічі вище, ніж торік. Рентабельність власного капіталу зросла до 35%. За рахунок високих прибутків банки змогли сформувати буфери капіталу та активно кредитувати економіку. Національний банк підтримував збереження довіри до банківської системи та сприяв забезпеченню фінансової стабільності.

Максимально застосовуючи гнучкість режиму інфляційного таргетування, Національний банк упродовж більшої частини року зберігав стимулюючу монетарну політику для сприяння поверненню економіки на траєкторію зростання. Підтримання м'яких монетарних умов сприяло активному відновленню кредитної активності банків: у 2021 році спостерігалися найвищі з 2013

року темпи зростання кредитного портфеля. І в корпоративному, і в роздрібному сегменті темпи зростання були близько до 40 р/р. За даними ДССУ у 2021 році зростання реального ВВП становило 3,4%.

Спрямованість рішень з монетарної політики на досягнення інфляційних цілей на горизонті політики

Застосування інструментів монетарної політики для досягнення цінової стабільності

Монетарна політика Національного банку зберігала проактивний характер. Національний банк виходив із найбільш імовірних (базових) сценаріїв макроекономічних прогнозів і спрямовував монетарні рішення на утримання під контролем інфляційних очікувань та приведення інфляції до цільових показників на горизонті політики (9–18 місяців).

Національний банк не мав ілюзій, що інфляція не прискориться у 2021 році чи згодом мине сама собою. Так, ще з середини 2020 року ми утрималися від подальшого зниження ключової ставки з огляду на очікуване зростання інфляційного тиску на горизонті політики. Одночасно у своїх офіційних комунікаціях ми заздалегідь попередили про очікуване відхилення інфляції від цілі у 2021 році та відповідну монетарну реакцію. У липні, жовтні 2020 року та у січні 2021 року в прогнозній траєкторії ключової ставки відображено її підвищення у 2021 році. А вже у березні 2021 року Національний банк приєднався до нечисленної групи центробанків, які першими перейшли до циклу підвищення ключової ставки. Водночас ми намагалися залишатися максимально гнучкими і зважували наші кроки із підвищення облікової ставки з необхідністю сприяння постпандемічному відновленню економіки.

Утім наприкінці 2020 та на початку 2021 років у макроекономічних прогнозах складно було передбачити масштаб впливу низки проінфляційних чинників, зокрема таких, як геополітичні загострення, збереження високих цін на енергоносії (у тому числі внаслідок політичних причин) та продовольство (у тому числі через неврожаї у світі), характер подальшого розгортання пандемії, суттєве посилення диспропорцій на ринку праці, швидкість післякризового відновлення попиту

та збереження розривів глобальних ланцюгів виробництва та постачання. Інфляційний сплеск у світі також виявився суттєвішим та тривалішим, ніж передбачали провідні світові центральні банки та міжнародні фінансові організації. Інфляція в розвинених країнах була найвищою за останні кілька десятиріч. Тривале збереження монетарних та фіскальних стимулів у найбільших економіках зумовлювало подальше розгортання глобального цінового тиску.

Реалізація проінфляційних ризиків та їх посилення на горизонті політики зумовлювали потребу в перегляді прогнозованої траєкторії інфляції в бік підвищення, а відповідно – гнучкої реакції монетарної політики Національного банку на обставини, що динамічно змінювалися. Загалом протягом 2021 року облікову ставку підвищено на 3 в. п. – з 6% у січні до 9% у грудні, хоча січевим прогнозом передбачалося її збереження на рівні 7%.

Для посилення монетарної трансмісії та забезпечення узгодженості застосування усіх монетарних інструментів із напрямом монетарної політики відбулося поступове згортання стимулюючих антикризових заходів – операцій із довгострокового рефінансування та процентного свопу. Як і передбачалося, ці механізми надали додаткову підтримку банківській системі та кредитуванню під час найтяжчого періоду кризи та на початковому етапі економічного відновлення. Проте вони втратили свою актуальність в умовах повернення економіки до стійкого зростання. Виважене згортання антикризових інструментів не мало негативного впливу на банки й економіку. Водночас таке рішення сприяло підвищенню спроможності Національного банку впливати на інфляційні процеси. Крім того, з метою підвищення ефективності монетарної трансмісії було проведено нормалізацію операційного дизайну монетарної політики.

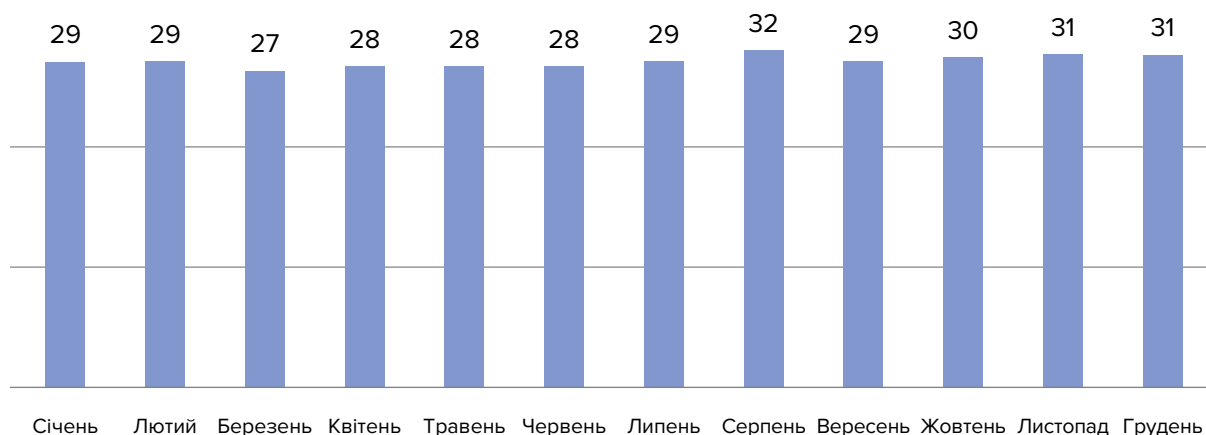
Як змінювалася монетарна політика у 2021 році

Поступове підвищення облікової ставки з 6% до 9%	← Основний інструмент
– п'ять підвищень загалом на 300 б.п. з огляду на посилення фундаментального інфляційного тиску	
Згортання, а згодом і скасування антикризових монетарних заходів	← Посилення ефекту від підвищення ключової ставки
Фаза 1 (липень): зменшення термінів та обсягів довгострокового рефінансування, а також скорочення частоти проведення аукціонів та максимального терміну погашення процентного свопу.	
Фаза 2 (жовтень): припинено проведення довгострокового рефінансування та процентних свопів.	
Поетапна нормалізація операційного дизайну монетарної політики	← Підвищення ефективності монетарної трансмісії
– з липня збільшена строковість ДС з 7 до 14 днів;	
– з 23 липня ставка за кредитами рефінансування встановлена на рівні “облікова ставка + 1 в.п.”;	
– з жовтня скорочено строковість кредитів рефінансування на щотижневих тендерах з 90 до 30 днів.	

Національний банк також залишався відданим режиму плаваючого обмінного курсу, зокрема не протидіяв фундаментальним тенденціям на валютному ринку і не посилював їх, лише згладжував надмірні ситуативні курсові сплески, які могли призвести до розбалансування очікувань та зашкодити розвитку економіки. Сприятливі умови для українського експорту та зростання переказів трудових мігрантів, а також валютні надходження від експорту ІТ-послуг створювали фундаментальний ревальваційний тиск. Зміцнення гривні, яке спостерігалось упродовж більшої частини року, стримувало інфляцію імпортованих товарів (передусім непродовольчих).

Попри значні виплати за зовнішніми зобов'язаннями, міжнародні резерви на кінець 2021 року сягнули дев'ятирічного максимуму – 30,9 млрд дол. США, або 3,8 місяця майбутнього імпорту та майже 95% від мінімально необхідного рівня за метрикою Міжнародного валютного фонду. Основними джерелами поповнення міжнародних резервів у 2021 році були надходження 7,8 млрд дол. США (в еквіваленті) на рахунки Уряду України, чиста купівля Національним банком іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України на суму 2,4 млрд дол. США та надходження від МВФ на загальну суму 3,4 млрд дол. США (в еквіваленті).

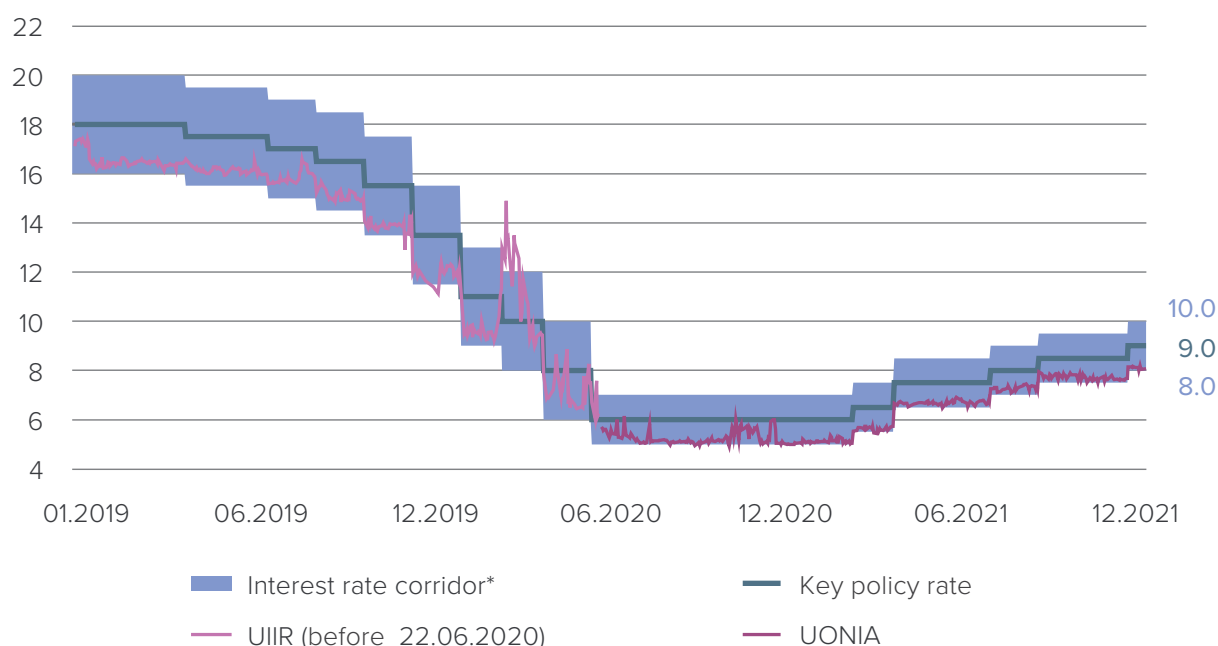
Міжнародні (золотовалютні) резерви України у 2021 році, млрд дол. США

Основною метою управління міжнародними резервами лишалося забезпечення оптимального співвідношення рівнів захищеності, ліквідності та дохідності, яке забезпечувало виконання функцій Національного банку, визначених чинним законодавством України.

У звітному році управління міжнародними резервами здійснювалося відповідно до Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України на 2021 рік.

Процентні ставки Національного банку та UIIR/UONIA, %

*Верхня межа коридору – процентні ставки за кредитами овернайт Національного банку, нижня – за депозитними сертифікатами овернайт Національного банку.
Джерело: розрахунки Національного банку.

Результативність трансмісійного механізму монетарної політики

Національний банк впливає на фінансовий ринок, економіку та, зокрема, інфляцію шляхом зміни вартості гривневих ресурсів.

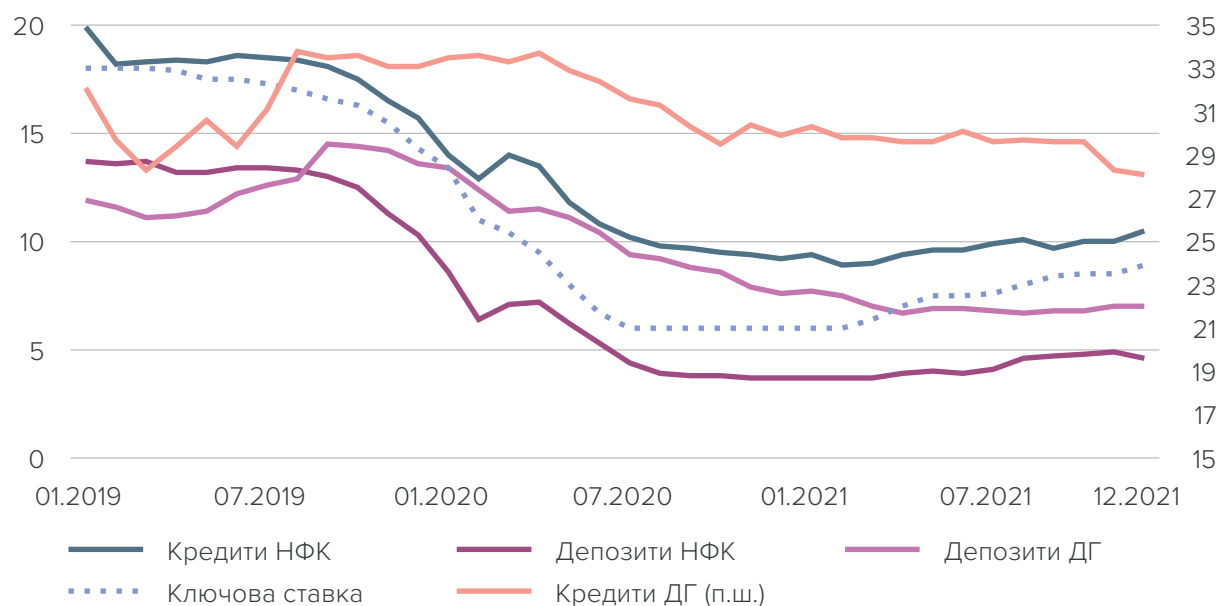
У 2021 році трансмісія облікової ставки в ринкові ставки відбувалася з різною швидкістю.

Так, ставки на міжбанківському кредитному ринку зростали впродовж усього 2021 року, традиційно найбільш тісно корелюючи з динамікою ключової ставки. Водночас збереження значного рівня ліквідності в банківській системі утримувало UONIA близько до нижньої межі в коридорі ставок Національного банку.

Ставки за клієнтськими операціями також відреагували на підвищення облікової ставки. Зокрема, середньозважена ставка за гривневими кредитами для нефінансових корпорацій зросла з 9% у березні (початок циклу посилення монетарної політики) до 10,5% у грудні. Ставки за кредитами домогосподарств реагували повільніше. Через кон'юнктурні

чинники (значний обсяг ліквідності банківської системи та млявий відгук державних банків) реакція ставок за гривневими депозитами домогосподарств була помірною та із значним лагом. Натомість ставки за депозитами бізнесу реагували жвавіше в результаті вищої конкуренції за клієнтів.

Середньозважені гривневі процентні ставки за новими кредитами та депозитами, %

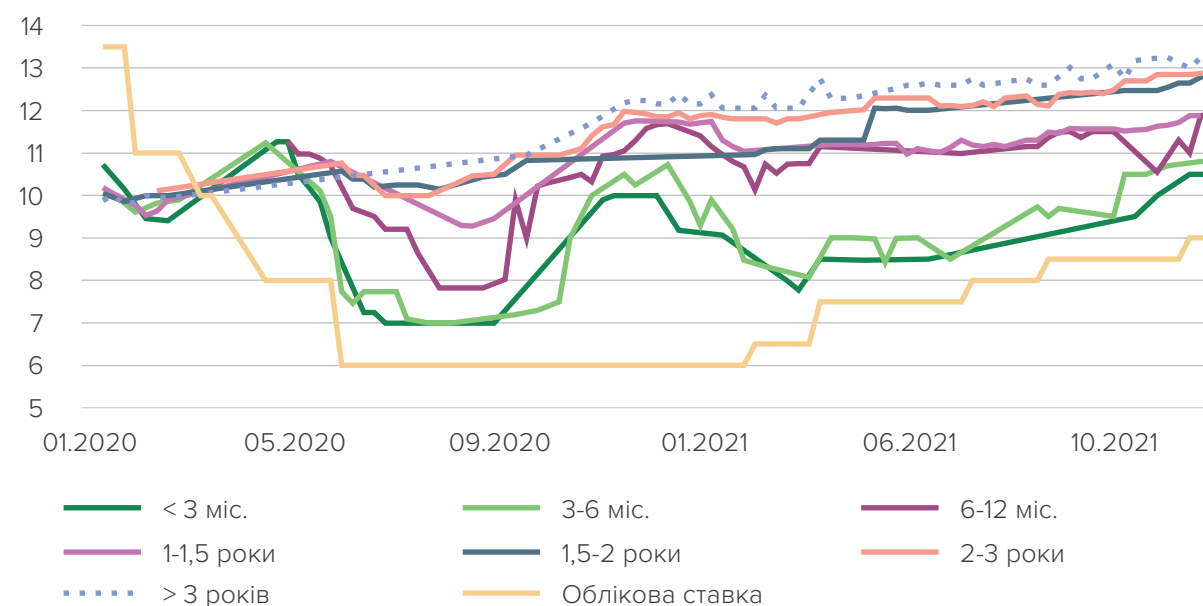

Джерело: розрахунки Національного банку.

Погіршення наприкінці року інфляційних очікувань, зокрема в Україні, та посилення монетарних умов у світі призвели до зростання дохідності гривневих ОВДП. Крім того, позначилися і значні потреби

уряду у фінансуванні, а також погіршення інформаційного середовища на тлі геополітичного напруження в останні місяці року.

Дохідність гривневих ОВДП на первинному ринку в розрізі аукціонів, % річних

Джерело: розрахунки Національного банку.

Підвищення довіри до монетарної політики

У серпні 2021 року Національний банк відсвяткував шосту річницю проведення монетарної політики на засадах інфляційного таргетування в Україні. Шість років тому, у серпні 2015 року, Правління Національного банку затвердило Стратегію монетарної політики на 2016–2020 роки, у якій вперше визначено середньострокову ціль з інфляції на рівні 5% та траєкторію поступового наближення до неї, а також принципи проведення монетарної політики на основі режиму інфляційного таргетування.

У грудні 2016 року Рада Національного банку затвердила [Основні засади грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу](#), офіційно закріпивши незмінність цілей та принципів реалізації монетарної політики, а також плани щодо зниження з кінця 2019 року інфляційної цілі до 5% із допустимим діапазоном відхилень ± 1 в. п. Документом також визначено, що надалі Національний банк матиме можливість переглядати ціль лише в бік зниження і лише за умови зменшення волатильності обмінного курсу гривні, зміни відносних цін і послаблення ефектів конвергенції економіки України до рівня її основних торгових партнерів.

З моменту переходу Національного банку до режиму інфляційного таргетування в серпні 2015 року кількісні цілі з інфляції та принципи монетарної політики на основі інфляційного таргетування не змінювалися та отримували підтвердження в щорічних Основних засадах грошово-кредитної політики, а також у [Стратегії монетарної політики](#), що була ухвалена Радою Національного банку в липні 2018 року. Це сприяло посиленню передбачуваності монетарної політики Національного банку, формуванню довіри суспільства до неї, зниженню і стабілізації інфляційних очікувань різних груп економічних агентів.

Для зміцнення довіри до рішень та дій центробанку важливим є збереження інституційної, фінансової та операційної незалежності Національного банку. Завдяки спільним зусиллям Національного банку та Верховної Ради України в жовтні 2021 року ухвалені важливі зміни до Закону України “Про Національний банк України”. Вони вдосконалили внутрішнє врядування Національного банку, зокрема порядок взаємодії між Радою та Правлінням Національного банку.

Унесені зміни відповідають найкращій практиці корпоративного управління та світовим стандартам управління в центральних банках, посилюють інституційну та фінансову незалежність Національного банку.

Національний банк також надалі дотримуватиметься зобов’язання уникати будь-яких форм фіскального домінування над монетарною політикою. Це зобов’язання знайшло відображення в положеннях [Основних засад грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу](#).

Для ефективного заякорення інфляційних очікувань населення, бізнесу, фінансових аналітиків на рівні цілі з інфляції важливо, щоб економічні агенти вірили в спроможність Національного банку досягати поставленої цілі та довіряли його рішенням. Саме тому Національний банк приділяв увагу прозорості монетарної політики, детально пояснює рішення з монетарної політики та їхні наслідки різним цільовим аудиторіям.

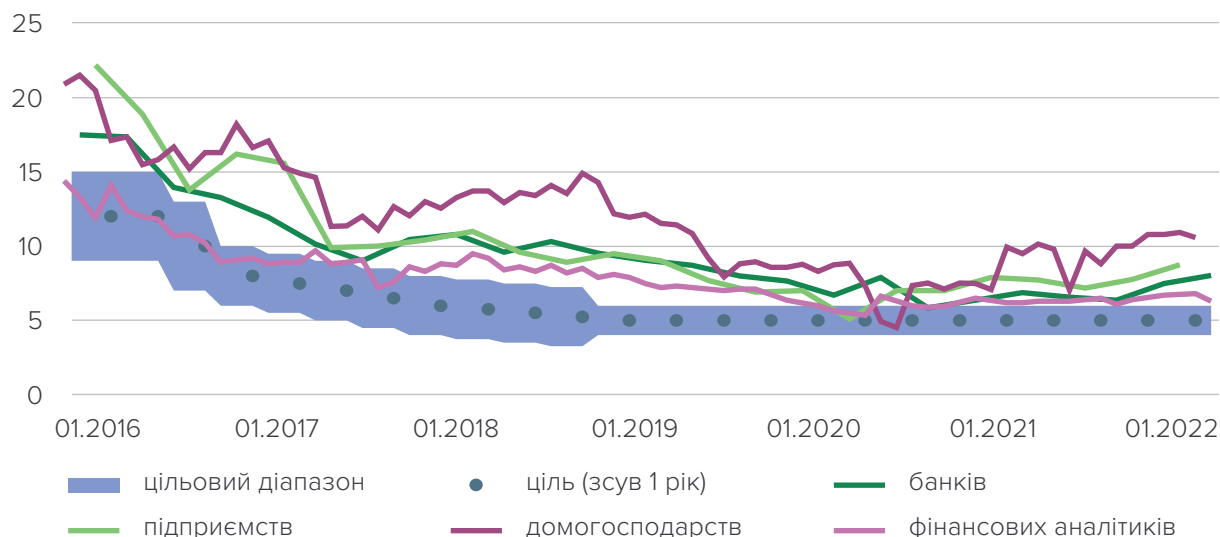
Національний банк ухвалює монетарні рішення відповідно до чіткого сталого порядку в наперед визначені дати. Рішення з монетарної політики ухвалювалися колегіально, а інформація про органи і комітети Національного банку, що залучені в процес обговорення та ухвалення рішень, залишалася відкритою. Національний банк регулярно в один і той самий час на умовах рівного доступу до інформації оголошував громадськості ухвалені рішення з монетарної політики, обґрунтовує їх та пояснював, якою буде монетарна політика надалі. Національний банк є одним із дев’яти центральних банків – таргетерів інфляції, які публікують прогноз ключової ставки – основного інструменту монетарної політики. Щоквартальна публікація прогнозу ключової ставки в Інфляційному звіті дає змогу економічним агентам зрозуміти напрям подальшої монетарної політики Національного банку, що є важливим для раціональнішого ухвалення інвестиційних й споживчих рішень.

Одним із показників довіри до монетарної політики за режиму інфляційного таргетування є наближеність інфляційних очікувань до інфляційної цілі центрального банку. У 2021 році найбільш близькими до цільового діапазону інфляції були короткострокові інфляційні очікування фінансових аналітиків (6,1–6,8%). На нижчому, ніж рівень поточної

інфляції, перебували очікування підприємств та кредитних менеджерів банків (6,4–8,7%). Найбільш волатильними та зміщеними залишилися короткострокові інфляційні очікування домогосподарств (7,0–10,9%). Це є доволі поширеним явищем навіть у

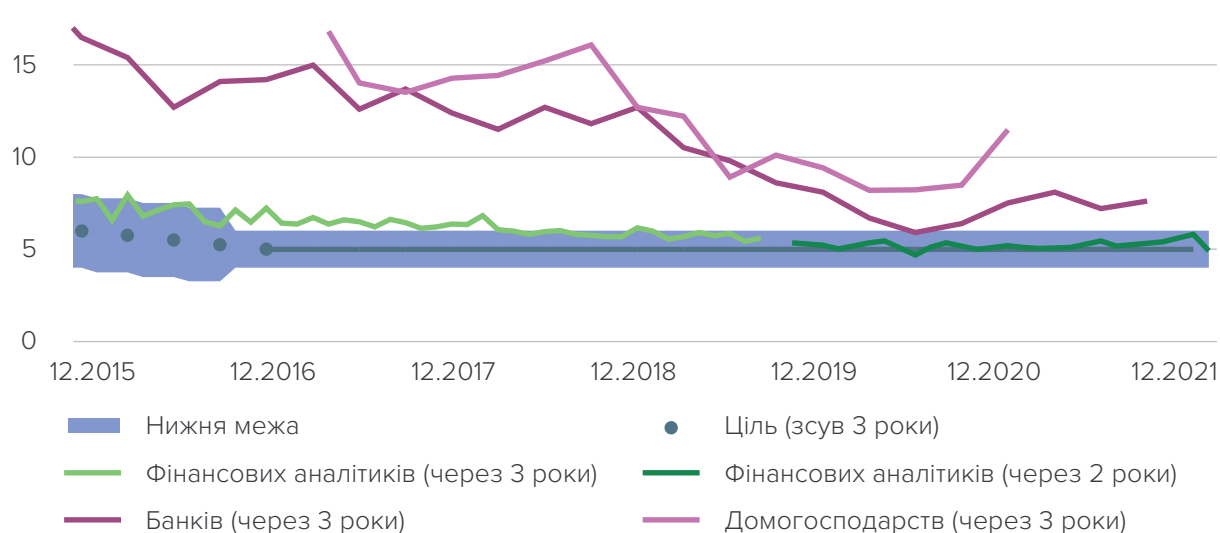
країнах із довгою історією інфляційного таргетування. Водночас короткострокові очікування домогосподарств були нижчими, ніж сприйняття поточної інфляції, що відображає очікування щодо подальшого зниження інфляції.

Короткострокові інфляційні очікування

Джерело: НБУ, GfK Ukraine, Info Sapiens.

Середньострокові інфляційні очікування

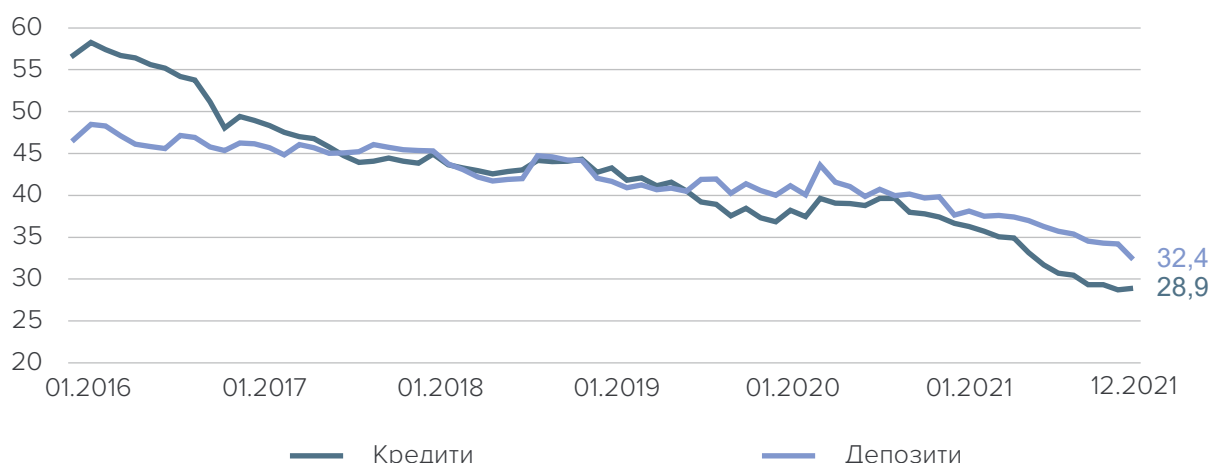
Джерело: НБУ, GfK Ukraine, Info Sapiens.

Очікування фінансових аналітиків щодо інфляції в середньостроковій перспективі стали стабільнішими в часі, а діапазон їхніх коливань зменшився, починаючи з другої половини 2019 року середньострокові очікування в цілому залишалися на рівні цілі з інфляції Національного банку. Попри певне послаблення наприкінці 2021 року, заякореність середньострокових інфляційних очікувань аналітиків залишилася на відносно

високому рівні порівняно з більш глибокою ретроспективою.

Відданість центрального банку досягненню інфляційної цілі також посилює довіру до національної валюти. З часу переходу до режиму інфляційного таргетування рівень доларизації кредитів та депозитів суттєво знизився.

Частка кредитів та депозитів в іноземній валюті, %

Для того, щоб підвищити розуміння монетарної політики та посилити довіру до ухвалених рішень, Національний банк постійно удосконалював свої комунікації із суспільством, намагається повно і в той самий час зрозуміло пояснювати вжиті заходи та результати проведення монетарної політики. Національний банк застосовує багаторівневий підхід до цільових аудиторій із різним рівнем економічної обізнаності та з кожною аудиторією розмовляє зрозумілою мовою. Щоб максимально зрозуміло пояснювати мотиви та наслідки ухвалених монетарних рішень широкій громадськості, Національний банк створює адаптований контент та розвиває візуальну складову комунікацій. Крім спілкування з цільовими аудиторіями щодо монетарної політики через традиційні канали комунікацій (офіційний вебсайт, публікації у ЗМІ), Національний банк активно продовжив розвивати свої соціальні мережі для прямої та двосторонньої взаємодії в першу чергу з населенням.

Підвищенню довіри до монетарної політики сприяла також низка дослідницьких заходів, організованих Національним банком, зокрема¹:

- щорічна дослідницька конференція “The Policy Toolkit for a World in Flux/ Інструменти економічної політики у світі неперервних змін” (10, 11 червня 2021 року). Ключові доповідачі – Алан Бліндер (Принстонський університет) та Міхаїл Голосов (Чиказький університет);
- науково-практичні семінари “Використання великих даних для макроекономічного аналізу: від збору до візуалізації” (23, 24 лютого 2021 року) та “Інфляційне таргетування в країнах з ринками, що розвиваються” (26 листопада 2021 року);

- відкриті дослідницькі семінари (15 семінарів);
- конференція для студентів та молодих дослідників “Банківський сектор та монетарна політика: перспективи розвитку” (21 травня 2021 року);
- змагання “Монетарна політика: виклик Національного банку України університетам” (03 грудня 2021 року).

З метою обґрунтування і підтримки рішень з економічної політики, які спрямовані на забезпечення макростабільності і підвищення результативності монетарної політики, Національний банк у 2021 році переважно продовжував дослідження за напрямками монетарної політики, фінансової стабільності та макроекономічного моделювання та прогнозування. З’явилися також нові важливі теми для досліджень центрального банку.

З-поміж понад 30 активних проєктів, які проводились у 2021 році, варто відзначити дослідження, які отримали найвагоміші результати і були опубліковані в рецензованих журналах або інших авторитетних виданнях. Ці дослідження стосувалися:

- впливу монетарних шоків на сукупне споживання (Ghassibe, M. (2021). *Monetary Policy and Production Networks: An Empirical Investigation. Journal of Monetary Economics*, 119, 21-39. <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2021.02.002>);
- зв’язку між зарплатою і безробіттям на мікрорівні на основі даних онлайн-вакансій (Faryna, O., Pham, T., Talavera, O., Tsapin, A. (2021). *Wage and Unemployment:*

¹ Інформація про захід, основні підсумки та висновки містяться за посиланням, наведеним у дужках.

Evidence from Online Job Vacancy Data. Journal of Comparative Economics.
<https://doi.org/10.1016/j.jce.2021.05.003>;

- декомпозиції розриву ВВП (*Constantinescu, M., Nguyen, A.D.M. (2021). A Century of Gaps: Untangling Business Cycles from Secular Trends. Economic Modelling, 100, 105505.* <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2021.105505>);
- чинників ціноутворення на кредитному ринку України (*Shpak S. (2021). Determinants of Corporate Loan Interest Rate: Case of Ukraine. Visnyk of the National Bank of Ukraine, 251.* <https://journal.bank.gov.ua/en/article/2021/251/01>); розрахунку індексу фінансового стресу (*Filatov V. (2021). A New Financial Stress Index for Ukraine. Visnyk of the National Bank of Ukraine, 251.* <https://journal.bank.gov.ua/en/article/2021/251/02>);
- прогнозування інфляції та ВВП (*Shapovalenko N. (2021). A BVAR Model for Forecasting Ukrainian Inflation and GDP. Visnyk of the National Bank of Ukraine, 251.* <https://journal.bank.gov.ua/en/article/2021/251/02>);
- оцінки нейтральної процентної ставки (*Груй А. Нейтральна вартість грошей: Як НБУ оцінює жорсткість своєї політики. <https://voxukraine.org/nejtralna-vartist-groshej-yak-nbu-otsinyuye-zhorstkist-svoyeyi-politiki>*).

Відповідаючи на нові виклики, у 2021 році було оновлено [пріоритети досліджень Національного банку України](#) на період до 2025 року. Національний банк сфокусує свої дослідження в таких напрямках:

- підвищення результативності монетарної політики;
- забезпечення фінансової стабільності;
- довгострокові виклики в реальному секторі економіки;
- розвиток цифрових ринків, продуктів та їх регулювання.

Валютна лібералізація

Протягом 2021 року у сфері валютного регулювання Національний банк надалі дотримувався ключового напрямку – валютної лібералізації, кінцевою метою якої є перехід до режиму вільного руху капіталу. Водночас збереження окремих заходів захисту на валютному ринку, запроваджених у

попередніх роках як антикризові обмеження, залишалося актуальним.

Отже, Національний банк забезпечував зважену та поетапну реалізацію кроків із валютної лібералізації відповідно до розробленої [Дорожньої карти скасування валютних обмежень](#), зважаючи на макроекономічну ситуацію, першочергові потреби бізнесу та споживачів, а також ураховуючи оцінку потенційного впливу тих чи інших лібералізаційних кроків на обсяг попиту на валютному ринку.

Так, у 2021 році послаблено дію низки валютних обмежень, зокрема:

- скасовано заборону на операції фізичних осіб із купівлі та продажу іноземної валюти за гривні на умовах “форвард”, а також на операції з купівлі та продажу іноземної валюти та банківських металів на умовах маржинальної торгівлі;
- знято заборону на здійснення банками операції на умовах “своп” із фізичними особами-резидентами, якщо перша частина такої операції передбачає продаж клієнту іноземної валюти або банківських металів;
- дозволено банкам здійснювати розрахунки в іноземній валюті за операціями з купівлі у фізичних осіб-резидентів державних цінних паперів, номінованих в іноземній валюті;
- удвічі збільшено е-ліміт для низки валютних операцій фізичних осіб із переказу коштів за кордон та на рахунки юридичних осіб-нерезидентів, відкриті в Україні, – до 200 тис. євро (в еквіваленті);
- доповнено перелік операцій з експорту та імпорту товарів, на які не поширюються граничні строки розрахунків (на сьогодні – 365 календарних днів);
- розширено можливості громадян з інвестування за кордон шляхом надання дозволу фізичним особам-резидентам проводити відповідні операції за участю інвестиційної фірми;
- дозволено уповноваженим установам здійснювати купівлю та продаж готівкової іноземної валюти фізичним особам за безготівкові кошти в гривні в касах уповноважених установ, їх відокремлених підрозділів (уключаючи платіжні пристрої) та пунктах обміну іноземної валюти;
- дозволено банкам здійснювати операції з купівлі та продажу банківських металів

із фізичною поставкою за безготівкові кошти в гривні фізичним особам, а також операції з продажу банківських металів у вигляді монет – юридичним особам;

- надана можливість бізнесу купувати іноземну валюту без наявності підстав та зобов'язань, без подання до банку підтвердних документів у межах ліміту в 100 тис. євро (в еквіваленті) на день;
- розширено ліміти відкритої довгої та короткої валютної позиції банків з 10% до 15%.

Крім того, у розрізі валютної лібералізації з метою спрощення умов та зменшення вартості організації розміщення українськими компаніями власних єврооблігацій за кордоном Національний банк:

- виключив з переліку операцій, на які встановлюється річний ліміт у розмірі 2 млн євро (в еквіваленті), операції з виплати доходу за єврооблігаціями та погашення єврооблігацій, а також інші операції емітента, що здійснюються у зв'язку з розміщенням таких цінних паперів;
- дозволив купувати іноземну валюту для накопичення на власному рахунку емітента єврооблігацій в українському банку до дат платежів із виконання зобов'язань за єврооблігаціями.

Таким чином, у 2021 році Національний банк послаблював як найвагоміші антикризові заходи захисту з точки зору їх впливу на стан валютного ринку, так і скасовував або послаблював супутні обмеження.

Водночас кожен крок із валютної лібералізації ухвалювався з урахуванням оцінки ефектів від уже знятих обмежень на валютному ринку України та в міру поліпшення макроекономічної ситуації.

У результаті здійснені Національним банком лібералізаційні кроки не спричинили додаткового тиску на валютний ринок та не призвели до порушення балансу попиту та пропозиції на ринку.

Кон'юнктурні опитування Національного банку

У 2021 році ми продовжили системну роботу з опитувань підприємств, банків, фінансових

аналітиків, учасників ринку фінансових послуг. Нові виклики, створені пандемією, потребували активізації двосторонньої комунікації між Національним банком та учасниками ринку, щоб зрозуміти, як ринок реагує на його сигнали, чи сприймає він антикризову політику, як змінились уподобання бізнесу, цілі та шляхи їх досягнення, які структурні зміни відбуваються.

Керуючись [Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року](#), ми запровадили у 2021 році нове квартальне опитування про джерела фінансування – додаткове джерело якісної інформації про узагальнені оцінки банківських зобов'язань, що сприяє оцінці системних ризиків, поглибленню розуміння динаміки зобов'язань та капіталу банків.

Також на сторінці “Відкриті дані” офіційного Інтернет-представництва Національного банку відкрито часові ряди з опитувань у форматі відкритих даних, які доступні через API, для швидкого обміну інформацією між різними цільовими групами, полегшення аналізу та прогнозування дослідниками, підвищення прозорості даних та довіри до Національного банку.

З метою підтримки ефективного двостороннього зв'язку з бізнес-середовищем продовжено практику регулярних зустрічей із керівниками підприємств, які беруть участь у опитуваннях щодо ділових очікувань. Ураховуючи нову реальність двох останніх років, змінено формат зустрічей – режим Zoom-конференцій. У 2021 році відбулося дві таких зустрічі за участю на кожній із них понад 70 керівників підприємств – представників майже всіх видів економічної діяльності та регіонів України. Програма зустрічей охоплювала широке коло питань, зокрема:

- тенденції та перспективи економічного розвитку, динаміка кредитування економіки;
- монетарна політика регулятора за режиму інфляційного таргетування;
- валютне регулювання;
- політика Національного банку в період карантинних обмежень;
- фінансовий моніторинг;
- огляд ринку небанківських фінансових послуг, зокрема ринку страхування;
- досвід використання мобільного застосунку для онлайн-опитувань підприємств.

Визначною подією 2021 року було проведення 16,17 вересня в Національному банку XI Щорічної міжнародної конференції з опитувань бізнесу центральними банками (CBBS), яка зібрала представників центробанків із 21 країни та ЄЦБ для обміну досвідом щодо проведення опитувань, презентації результатів та обговорення подальших планів.

У центрі уваги очікувано була тема впливу COVID-19 на діяльність компаній, ринок праці, міграційні тренди, споживчі настрої тощо. Через пандемію формування економічної політики зазнало суттєвих змін, світова економіка та центральні банки опинилися в нестандартній ситуації, що потребувала нових підходів, у тому числі до збирання та аналізу інформації.

Презентації учасників заходу від Національного банку були присвячені темам дослідження впливу медіасередовища на формування очікувань респондентів, а також досвіду використання мобільного застосунку для онлайн-опитувань підприємств як додаткового інструменту оптимізації збору даних, збільшення кількості респондентів, спрощення їх доступу до важливої інформації.

Окрему увагу учасники конференції приділили темі важливості розуміння природи інфляційних очікувань та їх точної оцінки для закорення інфляційних очікувань, яке залишається ключовим завданням для центробанків – таргетерів інфляції.

Учасники ще раз підтвердили, що опитування бізнесу центральними банками допомагають:

- розуміти причини поведінки респондентів, точніше вимірювати їх настрої та очікування;
- відслідковувати зміни звичок бізнесу, плани подальшої діяльності та шляхи їх реалізації;
- розробляти на основі аналізу даних інструменти ефективної економічної політики подолання кризи, відновлення та сталого розвитку;
- вчасно з'ясовувати реакцію економічних агентів на власні рішення та дії.

Учасники CBBS-2021 зробили висновок, що функція опитувань у Національному банку за значною кількістю параметрів виконується на найвищому рівні серед центральних банків світу.

Захід уперше відбувся в гібридному форматі і був вдалим прикладом продуктивного фахового офлайн- і онлайн-спілкування в умовах нової реальності. Новий формат дав можливість рекордній кількості учасників – понад 90 осіб – взяти участь у конференції.

Під час підбиття підсумків CBBS-2021 наголошено, що конференція є частиною процесу підвищення довіри учасників ринку до центральних банків. Опитування економічних агентів під час кризи ще раз підтвердили успішність антикризової політики центральних банків. Загалом центробанки під час формування економічної політики та ухвалення рішень усе більше уваги приділяють комунікації з ринком, у тому числі за допомогою опитувань. Нові ідеї, висловлені протягом конференції, допоможуть надалі розвивати ці важливі інструменти збору та аналізу інформації.

Ціль 2.

Відновлення кредитування економіки

Розвиток сталого (“зеленого”) фінансування

У 2021 році ми розробили концепцію розвитку екологічних, соціальних та управлінських (англійською мовою “environmental, social and governance”, ESG) інструментів та “зелених” фінансів в Україні. Результатом практичної реалізації концепції розвитку ESG та “зелених” фінансів в Україні стало [затвердження](#) в листопаді 2021 року Політики розвитку сталого фінансування в Україні на період до 2025 року та Дорожньої карти її реалізації (далі – Політика). Цей документ спрямований на формування майбутнього ландшафту сталого фінансування в Україні. Політика містить детальний опис завдань та інструментарію для наближення діяльності фінансових установ до світових стандартів інтеграції ESG-факторів у фінансові послуги. Положення Політики обговорені та узгоджені як між підрозділами Національного банку, так і з ключовими стейкхолдерами. Також відбулася презентація Політики учасникам фінансового ринку.

Станом на кінець 2021 року вже реалізовано окремі пункти Дорожньої карти. А саме внесено зміни до Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України (рішення Правління Національного банку України від 22 грудня 2021 року № 628-рш), якими передбачені рекомендації щодо включення в стратегію банку оцінки впливу ESG-факторів на довгострокову стійкість банку та забезпечення наглядом радою банку інтеграції системи управління екологічними та соціальними ризиками в загальну систему управління ризиками.

Дорожня карта реалізації Політики передбачає:

- 1) імплементацію ESG-факторів у систему корпоративного управління фінансових установ (банків – з початку 2022 року; небанківських фінустанов – з кінця 2024 року);
- 2) управління екологічними та соціальними ризиками (environmental and social risk management, ESRM). Система управління екологічними та соціальними ризиками буде інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ (банків – із 2023 року, небанківських фінустанов – із кінця 2024 року);
- 3) оцінювання та відбір проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку. Фінансові установи, відбираючи проєкти для фінансування, будуть зобов’язані оцінювати їх вплив на екологію, сталість економічної діяльності та енергоефективність. Національний банк розробить рекомендації з розкриття такої інформації для банків до кінця 2023 року, для небанківських фінустанов – до кінця 2024 року;
- 4) обов’язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їхньої діяльності. Фінансові установи повинні будуть розкривати інформацію про те, наскільки їхня діяльність є сталою, про її вплив на довкілля, про репутаційні та фінансові ризики, що виникають у зв’язку із впливом їхньої діяльності на довкілля. Рекомендації щодо розкриття такої інформації Національний банк розробить до кінця 2023 року для банків, до кінця 2024 року – для небанківських фінустанов. Крім того, ми ретельно стежитимемо за виконанням цих вимог банками з початку 2024 року, небанківськими фінустановами – з початку 2025 року.

Ціль 3.

Розвиток ринку фінансових послуг

Стан банківського сектору

Банківський сектор успішно адаптувався до роботи в умовах пандемії і у 2021 році належним чином виконував свої функції, підтримуючи економіку.

Достатня ліквідність банків дала можливість зберігати довіру вкладників та відносно низькі ставки за депозитами попри цикл підвищення облікової ставки Національного банку. Однозначні процентні ставки за кредитами впродовж більшої частини року та державні програми підтримки бізнесу дали змогу нарощувати кредитування прискореними темпами. Рівень доларизації банківських балансів знизився. Розчищення балансів від непрацюючих кредитів через їх списання підвищило інвестиційну привабливість банків, зокрема державних.

За результатами 2021 року сектор отримав історично найвищий прибуток. Середня рентабельність капіталу сектору зросла до 35%. Належне резервування в попередні роки та консервативні кредитні стандарти знизили рівень кредитних ризиків. Висока прибутковість сектору забезпечила можливість подальшого впровадження регуляторних вимог до капіталу зі збереженням спроможності банків підтримувати капітал на належному рівні.

Зважаючи на відновлення економіки та збереження стабільності банківської системи, Національний банк протягом 2021 року згортав заходи з послаблення макроруденційної політики, запроваджені з початком коронакризи. Таким чином, Національний банк зміг повернутися на траєкторію гармонізації вимог з європейськими та світовими (базельськими) стандартами та релевантного реагування на актуальні ризики фінансової системи. Водночас у другій половині року згорталися заходи з довгострокової підтримки ліквідності банків.

Наявні запаси капіталу та ліквідності роблять банки стійкими до зовнішніх викликів.

Аби зберігати високу прибутковість надалі, їм важливо формувати адекватну тарифну політику, управляти портфелями та оптимізувати рівень операційних витрат. В умовах посилення геополітичних ризиків банки мають ретельно контролювати ліквідність та управляти запасами високоякісних ліквідних активів.

Структура банківського сектору

Протягом 2021 року один банк визнаний неплатоспроможним у зв'язку з невиконанням своїх зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами через недостатність коштів. Крім того, ПАТ "Розрахунковий центр" склав банківську ліцензію без припинення юридичної особи та став небанківською фінансовою установою – центральним контрагентом. У результаті наприкінці 2021 року на ринку працював 71 платоспроможний банк.

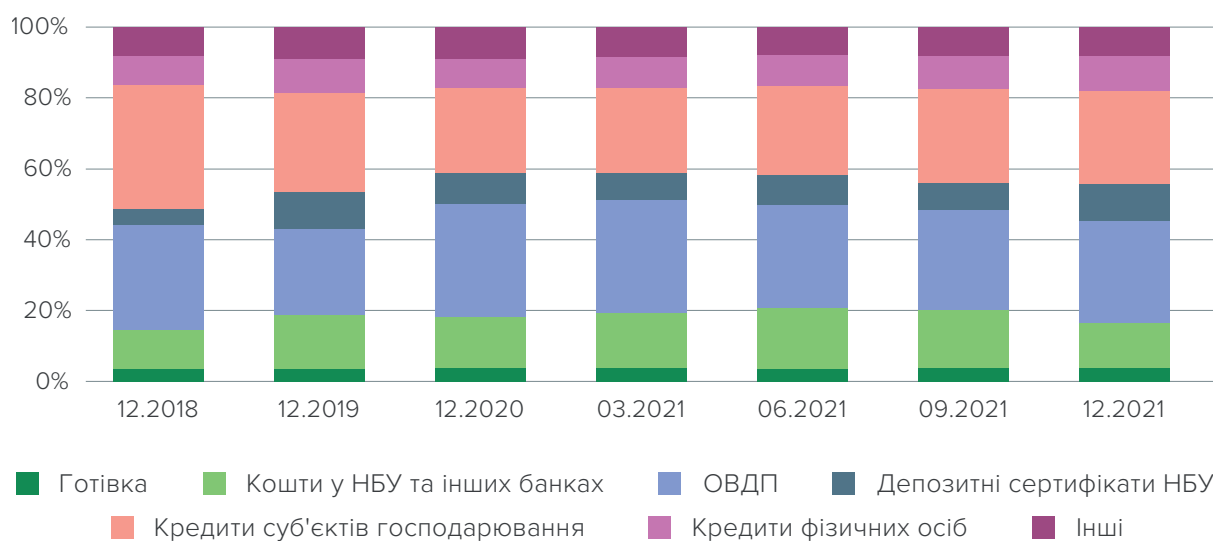
Частка державних банків у чистих активах за рік скоротилася на користь приватних на 5,8 в. п. – до 46,7%. АТ КБ "ПриватБанк" залишився лідером за обсягом депозитів фізичних осіб із понад 30% залучених сектором вкладів. Внаслідок перерозподілу активів на користь менших за розміром банків рівень концентрації сектору поступово знижувався. На найбільші 20 банків припадає майже 90% усіх чистих активів сектору.

Активи

За рік чисті активи банків зросли на 12,8% – до 2 054 млрд грн² насамперед завдяки прискореному нарощенню кредитування населення та бізнесу. Натомість темпи зростання вкладень банків в ОВДП суттєво уповільнилися – до 1,6%, зокрема державні банки істотно скоротили вкладення в ОВДП. Надлишкову ліквідність банки вкладали в депозитні сертифікати Національного банку. Також протягом року зростали обсяги коштів Національного банку та міжбанківських кредитів, готівки в касах банків.

² У банках, платоспроможних на кінець 2021 року. Дані за 2021 рік можуть бути скориговані.

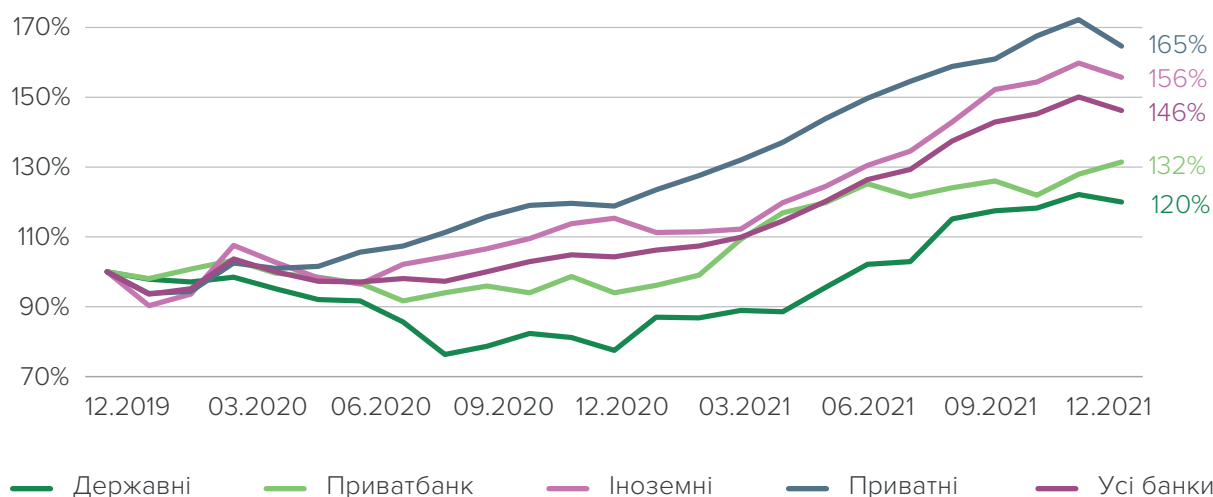
Структура активів банків

Корпоративне кредитування стрімко зростало протягом року й дещо загальмувалося тільки в грудні внаслідок сезонного погашення кредитів аграріями та підприємствами, що виконували державні замовлення. Порівняно з кризовим 2020 роком темпи зростання прискорилися десятикратно. За рік чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання збільшилися на 40,2%. Найдинамічніше кредитували бізнес державні банки (крім АТ КБ "ПриватБанк") – темпами понад 50%. Чисті валютні кредити збільшилися на 9,6% за рік у доларовому еквіваленті.

Малі підприємства, які залишалися вразливими до проявів коронакризи, активно користувалися державними програмами підтримки бізнесу. Такі програми передбачали часткову компенсацію відсоткової ставки та державні гарантії за кредитами. Передусім йдеться про програму "Доступні кредити 5–7–9%", яка стала додатковим фактором стимулювання кредитування в сегменті малого і середнього підприємництва. У межах програми за рік надано близько чверті всіх нових чистих гривневих кредитів на загальну суму приблизно 64 млрд грн.

Чисті кредити суб'єктам господарювання в гривні, 2019=100%

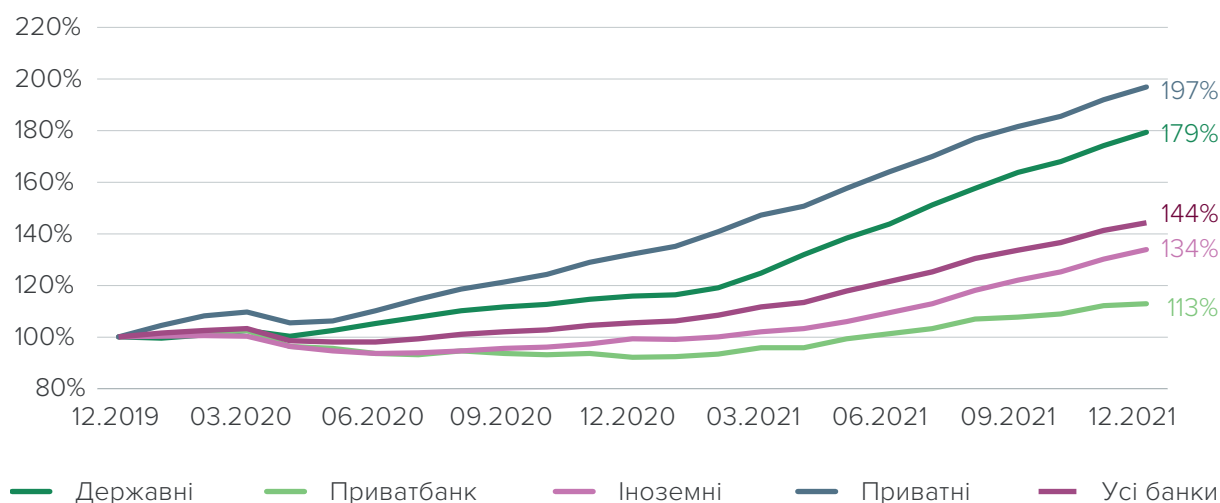
Темпи роздрібного кредитування перевищили докоронакризовий рівень. Зростання доходів населення забезпечувало підвищення його кредитоспроможності. Разом з поширенням культури розрахунків платіжними картками в

умовах пандемії це створювало сприятливі умови для нарощення кредитування фізичних осіб. Цей сегмент залишався найприбутковішим, а тому найпривабливішим напрямом бізнесу для банків. Чистий гривневий

кредитний портфель фізичних осіб за рік зріс на 36,9% порівняно з 5,4% приросту у 2020 році. Вищими темпами зростало іпотечне кредитування, хоча й з порівняно низької бази: приріст чистих гривневих кредитів на придбання та реконструкцію нерухомості

наприкінці 2021 року вкотре оновив максимум: +62,4% р/р. Основним каталізатором іпотечного кредитування стали низькі ставки. Підтримувала його й державна програма "Доступна іпотека".

Чисті кредити фізичним особам у гривні, 2019=100%

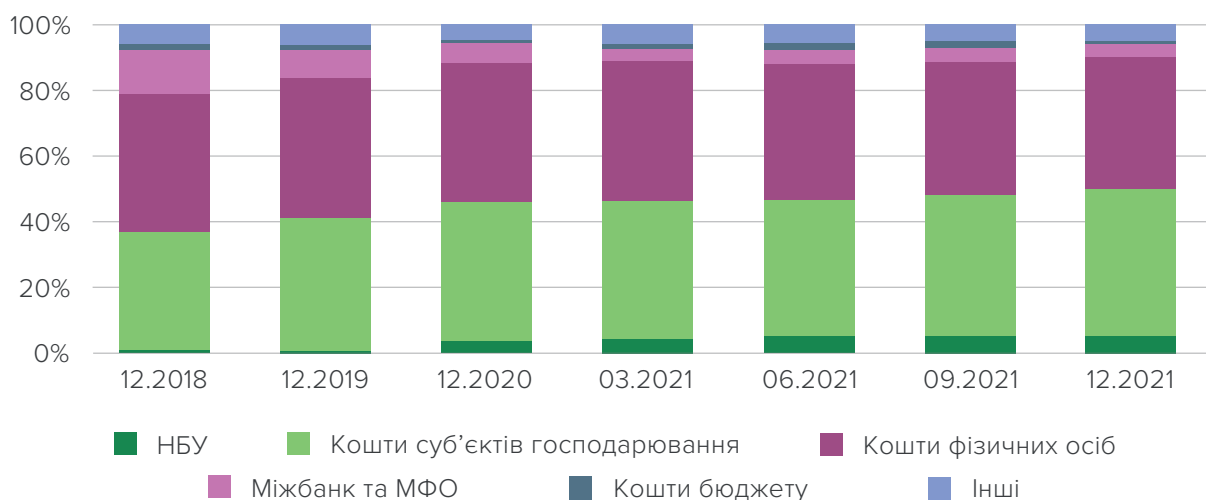
Частка непрацюючих кредитів і далі зменшувалася – на 11,0 в. п. – до 30,0%. Найбільший внесок у це скорочення зробили державні банки. Вони мали високі темпи зростання кредитного портфеля та списували старі непрацюючі позики в межах виконання бізнес-стратегій. Непрацюючі кредити не становлять загрози банківській системі, оскільки вони повністю покриті резервами.

Фондування

Протягом 2021 року зобов'язання банків зросли на 11,5% і на кінець грудня становили 1 798 млрд грн. Серед основних складових

приросту – кошти клієнтів та підтримка ліквідності банків з боку Національного банку. Приплив коштів клієнтів формували макроекономічні чинники: економіка відновлювалася, доходи домогосподарств і бізнесу зростали та частково накопичувалися на рахунках у банках. Частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях на кінець року становила 84,9%. Обсяг кредитів рефінансування за рік збільшився більш ніж наполовину, а частка коштів Національного банку в зобов'язаннях підвищилася на 1,5 в. п. – до 5,3%. Натомість валовий зовнішній борг банків за рік скоротився на 7,2%. Також скоротилися обсяги міжбанківських зобов'язань.

Структура зобов'язань банків

У 2021 році гривневі депозити населення зростали нижчими темпами, ніж у 2020 році, – за рік на 15,3% р/р. Водночас валютні вклади зменшилися на 1,8% р/р у доларовому еквіваленті за рахунок впливу строкових коштів. Найсуттєвіше зростання гривневих вкладів протягом року спостерігалось у приватних банках, валютних – у банках з іноземним та приватним капіталом.

Частка коштів населення на поточних гривневих рахунках упродовж двох останніх років стрімко зростала, сягнувши рекордних 57% на кінець червня 2021 року та наприкінці року внаслідок значних виплат населенню. Тривало зростання строкових гривневих депозитів, сукупно за рік – на 9,6%. Переважна більшість нових строкових депозитів залучалася на строк понад три місяці.

Кошти суб'єктів господарювання в гривні зросли на 26,4% р/р, в іноземній валюті – на 3,9% р/р у доларовому еквіваленті. Найстрімкіше кошти корпорацій нарощували банки з приватним капіталом.

Завдяки низьким процентним ставкам закладами в іноземній валюті тривала подальша природна дедоларизація балансів банків. Рівень доларизації коштів клієнтів знизився за рік на 5,1 в. п. – до 32,9%. Це відбулося попри ослаблення обмінного курсу національної валюти завдяки швидшому зростанню гривневої складової депозитів клієнтів порівняно з валютною.

Протягом усього року банкам вистачало ліквідності для поглинання шоків. Норматив короткострокової ліквідності LCR більшість банків виконувала із значним запасом. З 01 квітня 2021 року розпочалося запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) з рівня 80% з поступовим його збільшенням на 10 в. п. кожні пів року. На кінець 2021 року всі банки вже виконували вимоги до NSFR на рівні понад 100%.

Відсоткові ставки

У 2021 році монетарна політика Національного банку посилилася. Протягом року облікова ставка з історично найнижчого рівня у 6% річних підвищувалася п'ять разів загалом до 9% річних. Відповідно зниження ставок

за новими депозитами, яке тривало весь 2020 рік, зупинилося, хоча вартість фондування ще певний час знижувалася.

У третьому кварталі конкуренція банків за вкладників посилилася через поживлення споживання та відповідне сповільнення припливу коштів клієнтів. З огляду на потребу банків у строкових коштах банки почали поступово підвищувати відсоткові ставки, а спред між

3-місячними та 12-місячними депозитами фізичних осіб зріс до 1,7 в. п. на кінець року. Середньозважена ставка за новими 12-місячними депозитами фізичних осіб у гривні зросла з 8,7% у грудні 2020 року до 9,2% річних у грудні 2021 року, у доларах США – дещо знизилася до 1,1% річних.

Відповідно ставка за новими гривневими кредитами суб'єктам господарювання в I кварталі знижувалася, а потім почала зростати та вперше за півтора року перевищила 10% річних. Натомість середня вартість валютних корпоративних кредитів знизилася до близько 3% річних. Вартість кредитів фізичним особам упродовж року залишалася на рівні близько 30% річних через високу питому вагу високоризикових споживчих кредитів. Вартість іпотечних кредитів за рік несуттєво знизилася: до 13,6% річних на вторинному ринку житла та до 16,1% річних – на первинному.

Фінансові результати та капітал

Прибуток банків за 2021 рік становив рекордні 77,5 млрд грн. Це вдвічі вище, ніж за підсумками кризового 2020 року. Кількість збиткових банків за рік скоротилася з 8 до 5, їхній сукупний збиток залишався несуттєвим. З рентабельністю капіталу понад 15% працював 31 банк, яким належало 82% активів сектору, серед них – три державних банки. АТ КБ “ПриватБанк” отримав найвищий прибуток – 45% загального прибутку сектору.

Чистий процентний дохід у звітному році зростав високими темпами, особливо в IV кварталі, загалом за рік – на 39% р/р. Серед основних факторів – активне нарощення кредитування та нижчі, ніж торік, відсоткові ставки за депозитами населення. Тож процентні витрати скорочувались, а процентні доходи зростали. Збільшення комісійних доходів банків відбулося за рахунок подальшого зростання

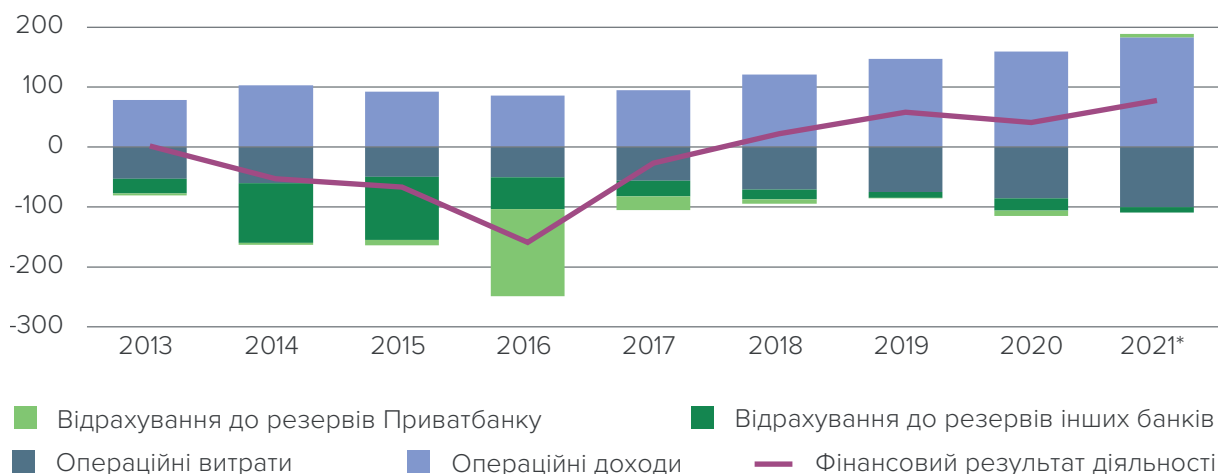
обсягу безготівкових операцій, зокрема за допомогою платіжних карток. Найвищі темпи зростання чистого комісійного доходу були в II кварталі, після чого почали сповільнюватися. Це було зумовлено як статистичним ефектом від збільшення бази порівняння, так і періодом адаптації учасників ринку до зниження платіжними системами комісій інтерчейндж. Загалом за рік чистий комісійний дохід зріс на 25%.

Операційні витрати зростали повільніше, ніж у кризовому 2020 році. Перехід клієнтів до онлайн-операцій дав змогу банкам оптимізувати мережу та скоротити витрати на її підтримку. Заощаджені кошти частково витрачалися на ІТ-модернізацію. Операційні доходи зростали швидше

за операційні витрати, що підвищило операційну ефективність банків. Співвідношення операційних витрат і доходів (CIR) без урахування переоцінки³ становило 50% порівняно з 59% у 2020 році.

Відновлення економіки у 2021 році дало змогу банкам поліпшити оцінку якості активів, а деяким – навіть частково розформувати резерви. Витрати на формування резервів під кредити скоротилися майже на 60% у річному вимірі. Їх відношення до чистого кредитного портфеля банків (CoR) було значно нижчим, ніж у попередньому році – 1,2%. Крім того, були розформовані раніше зарезервовані кошти, пов'язані з юридичними ризиками.

Фінансовий результат* і рентабельність капіталу банків

*За 2021 рік – оперативні дані

Висока прибутковість сектору дала змогу продовжувати роботу над гармонізацією вимог до капіталу банків із рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду та директивами ЄС. З 01 квітня 2021 року розпочалося поступове запровадження ненульових ваг ризику для ОВДП в іноземній валюті, починаючи з 25%. У другому півріччі Національний банк також почав підвищувати ваги ризику для незабезпечених споживчих кредитів. Ці кроки створюють додатковий запас капіталу для покриття можливих втрат на випадок несприятливих умов. Триває очищення балансів банків від непрофільних активів. Із січня 2022 року частку вартості непрофільних активів, що вираховується з основного капіталу, підвищено до 50%.

Також з початку поточного року тривало підвищення ваг ризику: для незабезпечених споживчих кредитів – зі 125% до 150%, для валютних ОВДП – до 50%. Крім того, запроваджено мінімальні вимоги до покриття капіталом операційного ризику в розмірі 50% розрахункового обсягу з 01 січня 2022 року.

Впровадження нових вимог супроводжувалося зниженням середнього значення достатності регулятивного капіталу до 18%, основного – до 12%. Проте банки зберегли спроможність підтримувати капітал на значно вищому за мінімально необхідний рівні. Регулятивний капітал банків зріс за рік на 16,3%, статутний капітал – лише на 0,3% до 482,1 млрд грн на кінець року.

³ Переоцінка валюти та цінних паперів, включно з деривативами.

Ухвалення в червні 2021 року змін до банківського законодавства, передусім до Закону України “Про банки і банківську діяльність”, запровадило трирівневу структуру капіталу, відкрило можливість встановлення регулятором індивідуальних підвищених вимог до капіталу та ліквідності банків, посилило мандат Національного банку із запровадження вимог до буферів капіталу. Із часом основою для наглядової оцінки за SREP стануть результати процесів оцінки достатності внутрішнього капіталу (ICAAP) та внутрішньої ліквідності (ILAAP). Додатково до мінімальних вимог банки повинні будуть самостійно визначати потребу в капіталі та в ліквідності для покриття всіх істотних ризиків, притаманних їхній діяльності, та для дотримання нормативних вимог на визначеному часовому горизонті.

Стрес-тестування банків у 2021 році

У 2021 році Національний банк після річної перерви, спричиненої коронакризою, відновив стрес-тестування найбільших банків України. Його пройшли 30 фінустанов, на які загалом припадало 93% активів банківської системи. Оцінка традиційно здійснювалася за двома сценаріями: базовим та несприятливим. Базовий сценарій відповідає макроекономічним прогнозам Національного банку. Несприятливим сценарієм припускається настання стресових умов, за яких реалізуються основні фінансові ризики: кредитний та ринковий, зокрема процентний. Уперше оцінювалися можливі втрати банків унаслідок зміни вартості державних цінних паперів.

За підсумками оцінки стійкості Національний банк встановив вищий за мінімальний необхідний рівень достатності капіталу для низки банків. Цей цільовий рівень розраховано в такий спосіб, щоб навіть за умови реалізації стресових подій капіталу банку було достатньо для покриття можливих збитків. Десять банків успішно пройшли стрес-тестування. Більшість із них – з іноземним капіталом, а також державний АТ КБ “ПриватБанк”. Для дев’яти банків було встановлено підвищений рівень нормативів достатності капіталу за базовим макроекономічним сценарієм. Водночас для 20 банків було встановлено підвищений необхідний рівень нормативів достатності капіталу за несприятливим сценарієм. Розрахований еквівалент потреби в капіталі на 01 січня 2021 року за несприятливим сценарієм становив 41,7 млрд грн, що вдвічі менше, ніж за результатами стрес-тестування 2019 року. 79% цієї суми припадає на державні банки. Якість кредитів найбільших боржників також переважно не викликає занепокоєння. Належне резервування та консервативні кредитні стандарти знизили рівень кредитних ризиків.

Стрес-тестування підтвердило добрий стан банківської системи, попри пройдену кризу. Банки, які врахували у своїй діяльності висновки попередніх стрес-тестів, здебільшого не мали потреби в капіталі. Натомість фінустанови, для яких установлено потребу в капіталі, виконують програми реструктуризації. Згідно з ними низку виявлених ризиків знижено вже протягом 2021 року. Тож банківська система була готова до подальшого впровадження вимог до капіталу відповідно до запланованого графіка.

Основні показники стану банківського сектору

Відомості з Державного реєстру банків (станом на 31.12.2021)	Кількість
Банки, що мають банківську ліцензію на право надання банківських послуг	71
Зареєстровані відокремлені підрозділи українських банків на території України (у тому числі філії та представництва)	6 681
Діючі відділення українських банків на території України	6 607
Закрито відокремлених підрозділів українських банків на території України у 2021 році	887
Відкрито відокремлених підрозділів українських банків на території України в 2021 році	144
Діючі відокремлені підрозділи українських банків за кордоном	4 ⁴

⁴ У тому числі представництво ПУМБ у м. Лондон, яке перебуває в стані “Тимчасово зупинено діяльність”.

Погодження статуту банку

Ми погоджуємо статут юридичної особи, що має намір здійснювати банківську діяльність (новоствореного банку). Крім того, ми погоджуємо всі зміни, які вносяться

до статуту діючого банку. Якщо збільшується розмір статутного капіталу банку, Національний банк перевіряє джерела коштів, які вносять до статутного капіталу банку його акціонери. Ці кошти повинні бути власними, а не позиченими в інших осіб.

	2018	2019	2020	2021
Надійшло пакетів документів:				
усього	137	57	58	67
щодо збільшення розміру статутного капіталу	42	26	25	19
щодо зменшення розміру статутного капіталу			1	
Погоджено зміни до статутів:				
усього	105	45	44	40
щодо збільшення розміру статутного капіталу	32	19	18	17
щодо зменшення розміру статутного капіталу			1	
Відмовлено в погодженні змін до статутів:				
усього	3	3	2	1
щодо збільшення розміру статутного капіталу	3	2	2	1
Повернуто пакети документів	30	1	2	6

Додатково повідомляємо, що відповідно до пункту 388-1 глави 45-1 розділу VII Положення про ліцензування банків, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 22 грудня 2018 року № 149 (зі змінами), банк має право до прийняття рішення про затвердження змін до статуту банку, не пов'язаних зі зміною розміру статутного капіталу, отримати попередній висновок Національного банку щодо відповідності проєкту статуту банку законодавству України.

Упродовж 2021 року до Департаменту ліцензування надійшло 52 пакети документів для надання попереднього висновку Національного банку щодо відповідності проєктів статутів банків законодавству України.

За результатами розгляду поданих пакетів документів, зокрема:

- надано попередній висновок – 10;
- відмовлено в наданні попереднього висновку – 27;

- повернуто – 4.
- Погодження керівників банків

У встановленому порядку ми погоджуємо на посаду керівників банку (голову, його заступників та членів ради; голову, його заступників та членів правління банку; головного бухгалтера банку), головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера та керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку (далі – керівники). Під час погодження керівників Національний банк перевіряє їхню відповідність установленим кваліфікаційним вимогам, зокрема щодо наявності в керівників бездоганної ділової репутації, професійної придатності, відповідних знань, професійного та управлінського досвіду, необхідного для належного виконання посадових обов'язків керівника, з урахуванням бізнес-плану та Стратегії банку, функціонального навантаження та сфери відповідальності конкретного керівника, а щодо незалежних директорів – також їхню відповідність вимогам щодо незалежності.

Погодження Національним банком

Керівників у 2021 році	Кількість
Надійшло пакетів документів щодо погодження керівників	233
За результатами розгляду поданих пакетів документів, зокрема:	
погоджено на посади керівників	145
відмовлено в погодженні	28
повернуто пакетів документів (на доопрацювання, за клопотанням банків, залишено без розгляду тощо)	44

Нагляд за власниками банків

Закон України “Про банки і банківську діяльність” та нормативно-правові акти Національного банку встановлюють вимоги до ділової репутації та фінансового або майнового стану власників істотної

участі в банку. Цим вимогам мають відповідати також особи, які набувають або збільшують істотну участь у банку. Ми погоджуємо або забороняємо набуття істотної участі після перевірки цих осіб.

У 2021 році Національний банк:	Кількість
отримав пакетів на набуття істотної участі	19
погодив набуття істотної участі	9
заборонив набуття істотної участі	3
повернув пакети документів на набуття істотної участі	1
продовжив строк реалізації наміру набуття істотної участі в банку	1
відмовив у продовженні строку реалізації наміру набуття істотної участі в банку	0
визначив наявність вирішального впливу та визнав особу власником істотної участі	0
оштрафував за набуття істотної участі без погодження	2
скасував погодження набуття істотної участі	0
заборонив власнику істотної участі в банку відчужувати акції банку	0
вимагав у власника істотної участі відчуження акцій банку	0

Нагляд за прозорістю структур власності

Ми перевіряємо структури власності банків щодо їхньої прозорості. Структура власності відображає зв'язки між банком та його власниками. Упродовж 2021 року

Національний банк опублікував 126⁵ відомостей про структуру власності банків. На сьогодні відомі власники всіх банків і в кожному банку є власник істотної участі.

⁵ Зокрема: АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО “КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК “ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ” (рішення Правління Національного банку України від 09 вересня 2021 року № 469-рш “Про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК “ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ”), ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ” (рішення Правління Національного банку України від 10 серпня 2021 року № 390-рш “Про відкликання банківської ліцензії в ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”).

Нагляд за банківськими групами

Ми здійснюємо нагляд за банківськими групами. Відповідно до Закону України

“Про банки і банківську діяльність” банківська група зобов’язана дотримуватися вимог, установлених Національним банком.

Національний банк у 2021 році:	Кількість
погодив зміни до структури власності	5
прийняв рішення про визнання	2
припинив визнання	1

На кінець 2021 року в Україні діяло 25 банківських груп (станом на кінець 2020 року – 24).

Ризик-орієнтований нагляд за банками

Упродовж 2021 року ми здійснювали банківський нагляд на підставі ризик-орієнтованого підходу (risk-based approach), що ґрунтується на настановах Європейського банківського органу щодо спільних процедур і методології процесу наглядових перевірок та оцінки (Supervisory Review and Evaluation Process, SREP), наглядового стрес-тестування та рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, з урахуванням застосування пропорційного підходу до нагляду.

Такий підхід передбачає концентрацію уваги нагляду на більших за розміром, складніших за структурою або більш ризикових банках, урахування профілю ризику банків і основні напрями їхньої діяльності. Здійснення Національним банком ризик-орієнтованого нагляду сприяє забезпеченню фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків та відповідає найкращій міжнародній практиці в цій сфері.

Основні результати безвиїзного банківського нагляду

У межах ризик-орієнтованого банківського нагляду забезпечено здійснення безвиїзного банківського нагляду на індивідуальній та консолідованій основі з урахуванням встановлених Національним банком вимог щодо особливостей регулювання діяльності банків⁶, спрямованих на подолання банками

наслідків негативного впливу обмежень на банківську систему й адаптації до нових умов, спричинених запровадженням карантину для запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19.

1. Проведено оцінку банків за методологією SREP

У 2021 році проведено оцінку 71 банку за методологією SREP, за результатами якої визначено подальшу стратегію нагляду за банками на 2022 рік.

Оцінка банків (SREP) проведена за чотирма елементами:

- аналізу та оцінки життєздатності бізнес-моделей банків та стійкості їхніх стратегій;
- оцінки якості корпоративного управління, включно з оцінкою системи внутрішнього контролю та управління ризиками;
- оцінки достатності капіталу банків для покриття основних видів ризиків, що притаманні діяльності банків;
- оцінки достатності ліквідності банків для покриття ризиків ліквідності і фінансування.

Під час проведення оцінки забезпечено комунікацію з керівниками банків з метою обговорення результатів оцінювання, ідентифікації ризиків, притаманних діяльності кожного банку, визначення заходів для уникнення або подолання небажаних наслідків, що можуть поставити під загрозу безпеку коштів вкладників, або завдати шкоди належному веденню банківської діяльності.

Банки подали свої Стратегії розвитку та бізнес-моделі на 2022–2024 роки, оцінювання яких буде проведено у 2022 році.

⁶ Постанова Правління Національного банку України від 21 липня 2021 року № 73 “Про особливості здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2021 році” (зі змінами);

2. Здійснено оцінку стійкості банків

У 2021 році ми здійснили оцінку стійкості банків та банківської системи України.

Під час оцінки стійкості незалежними аудиторами проведено оцінку якості активів (asset quality review, AQR) у всіх банках України. Також щодо 30 найбільших банків, на які припадає 93% активів банківської системи, Національним банком проведено стрес-тестування.

У межах здійснення оцінки стійкості проведено верифікацію оцінки кредитного ризику за активами банку, які були включені до вибірки згідно з вимогами Технічного завдання для здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2021 році.

Упродовж 2021 року забезпечено контроль за відповідністю списання банками знецінених фінансових активів критеріям згідно з вимогами Національного банку та з урахуванням рекомендацій незалежних аудиторів щодо списання відповідних активів.

Банками, щодо яких Національним банком за результатами проведеної оцінки стійкості у 2021 році було визначено необхідність у запровадженні заходів, спрямованих на підвищення рівня капіталізації, розроблено програми капіталізації/ реструктуризації.

3. Проведено поточний моніторинг фінансового стану банків та показників банківських груп

За результатами безвиїзного нагляду забезпечено:

1) моніторинг фінансового стану банків та показників банківських груп на підставі спостереження за змінами у фінансовому стані банків шляхом:

- нагляду за дотриманням вимог банківського законодавства, нормативно-правових актів Національного банку та економічних нормативів;

- контролю за дотриманням банками вимог, обмежень щодо діяльності, установлених Національним банком;
- аналізу даних статистичної/фінансової звітності банків/банківських груп та інформації, отриманої з інших доступних джерел;
- оцінювання впливу ризиків, що притаманні діяльності банків, на фінансову стабільність банків/банківської системи України;

2) аналіз розроблених банками стратегій управління проблемними активами та оперативних планів роботи з непрацюючими активами та стягнутим майном, а також здійснених заходів щодо списання знецінених фінансових активів за рахунок сформованих оціночних резервів під очікувані кредитні збитки з метою очищення балансів банків від обсягів накопичених непрацюючих активів та створення передумов для відновлення кредитування економіки;

3) оцінювання розроблених банками планів відновлення діяльності та за результатами надано рекомендації для врахування;

4) оперативне наглядове реагування на виявлені:

- негативні тенденції у діяльності окремих банків, що мають підвищені ризики. Таким банкам надано відповідні рекомендації із забезпеченням подальшого контролю за станом їх урахування;
- порушення банками, банківськими групами вимог банківського законодавства, здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банків.

За допущені порушення у діяльності банків ми застосували адекватні заходи впливу для недопущення погіршення фінансового стану банків, зменшення наявних ризиків та захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків. Так, за результатами безвиїзного банківського нагляду впродовж 2021 року до банків застосовано 42 заходи впливу, включаючи: письмове застереження – 23; обмеження окремих видів здійснюваних банками операцій, включно з операціями

Правила роботи банків України у зв'язку з установленням карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів із метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19, затверджені постановою Правління Національного банку України від 21 грудня 2020 року № 160 (зі змінами).

з пов'язаними з банком особами, – 7; накладення штрафу на банк – 6; тимчасове, до усунення порушення, відсторонення посадової особи банку від посади – 1; віднесення банків до категорії проблемних – 2; віднесення банків до категорії неплатоспроможних – 1; відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку – 2.

4. Забезпечено контроль за операціями банків із пов'язаними особами та аналіз умов здійснення операцій банків з метою виявлення неринкових умов

Упродовж 2021 року ми забезпечували ефективний контроль за виконанням банками планів заходів з приведення діяльності у відповідність до вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку щодо операцій із пов'язаними з банком особами та моніторинг пов'язаних із банками осіб і угод, укладених банком на умовах, що не є поточними ринковими умовами.

Упродовж 2021 року:

- три банки успішно виконали планові заходи та привели значення нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) у відповідність до нормативних вимог, у тому числі одним банком – достроково. Таким чином, банки завершили виконання заходів з метою приведення обсягів активних операцій з пов'язаними особами у відповідність до нормативних вимог згідно з постановою Правління Національного банку України від 12 травня 2015 року № 314;
- постійно здійснювався моніторинг кредитних та депозитних операцій банків з метою виявлення угод, укладених банками на умовах, що не є поточними ринковими умовами, виявлення ознак пов'язаності осіб із банками та контроль за повнотою відображення банками у звітності інформації про пов'язаних осіб з урахуванням володіння ними корпоративними правами та наявних родинних зв'язків.

Серед ключових завдань на 2022 рік з питань моніторингу операцій з пов'язаними з банками особами залишається контроль за звітністю банків з метою виявлення ознак пов'язаності

з банками і неринкових умов співпраці, контроль за повнотою відображення пов'язаних з банками осіб, оцінювання ризиків операцій з пов'язаними з банком особами в межах оцінки банків (SREP).

5. Забезпечено контроль за якістю аудиторських послуг

У 2021 році ми забезпечили контроль за дотриманням банками вимог законодавства України, у тому числі нормативно-правових актів Національного банку, щодо проведення аудиторськими фірмами щорічної перевірки фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності банків. Забезпечено контроль за дотриманням банками законодавчо встановлених обмежень щодо максимального строку для укладення договорів на проведення аудиторських перевірок річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності з тією самою аудиторською фірмою не більше ніж сім років поспіль.

Так, у 2021 році ми проаналізували аудиторські звіти про результати перевірки річної фінансової звітності всіх банків України та 25 аудиторських звітів про результати перевірки річної консолідованої фінансової звітності банків, розміщених на офіційних вебсайтах банків.

За результатами проведеного аналізу направлено інформацію до Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю щодо низької якості наданих аудиторських послуг окремими аудиторськими фірмами, невиконання або неналежного виконання аудиторами своїх професійних обов'язків, недотримання вимог нормативно-правових актів Національного банку. У результаті Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю ужито в 2021 році відповідні заходи реагування до двох аудиторських фірм.

Також у 2021 році забезпечено контроль за проведенням банками незалежної зовнішньої оцінки якості роботи внутрішнього аудиту згідно з вимогами міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту та станом урахування банками рекомендацій зовнішніх оцінювачів щодо підвищення якості роботи підрозділів внутрішнього аудиту банків.

Нагляд за банками у формі інспекційних перевірок

Упродовж 2021 року діяла постанова Правління Національного банку України “Про зупинення проведення виїзних перевірок банків”⁷, відповідно до якої на період до останнього календарного дня місяця (включно), в якому завершується дія карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), було зупинено проведення всіх видів планових виїзних перевірок банків, інших осіб, які є об’єктами нагляду (оверсайту) Національного банку України.

План проведення інспекційних перевірок банків на 2021 рік Правлінням Національного банку було визнано такими, що втратив чинність.

Водночас протягом 2021 року ми проводили позапланові інспекційні перевірки банків за наявності підстав, визначених в законах України та нормативно-правових актах Національного банку.

Основні результати інспекційних перевірок банків

У межах реалізації функції Національного банку зі здійснення банківського нагляду у формі інспекційних перевірок протягом 2021 року проведено дев’ять позапланових перевірок, результати яких направлено банкам. Чотири позапланові інспекційні перевірки розпочато в кінці 2021 року, їх результати будуть направлені банкам у 2022 році після їх завершення.

Основними напрямками позапланових інспекційних перевірок у 2021 році були: оцінка рівня та ефективності організації корпоративного управління та внутрішнього контролю банку; оцінка системи управління ризиками; оцінка якості активів та прийнятності забезпечення; адекватність визначення банками розміру кредитного ризику.

За результатами позапланових інспекційних перевірок у 2021 році до банків застосовані заходи впливу за порушення вимог законодавства України, зокрема:

Вид застосованого заходу впливу	Кількість банків
письмове застереження	7
обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій	3
штраф на банк	1

Також за результатами позапланових інспекційних перевірок банкам надані рекомендації, спрямовані на недопущення повторних порушень та усунення недоліків у їх діяльності, що ґрунтувалися на досвіді та професійному судженні.

Гармонізація пруденційних вимог до банків з нормами законодавства ЄС та рекомендаціями Базельського комітету з банківського нагляду

Упродовж 2021 року ми продовжували реалізацію заходів, покладених в основу Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Стратегії регулювання ринку фінансових послуг на 2021–2024 роки, Плану

заходів Національного банку України з удосконалення банківського нагляду, а також Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Ці заходи здійснювалися у тісній співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, Європейською комісією, іншими міжнародними фінансовими організаціями.

І. Верховна Рада України ухвалила Закон України від 30 червня 2021 року № 1587-ІХ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи” (далі – Закон № 1587-ІХ), проєкт якого розроблено Національним банком.

⁷ Від 18 березня 2020 року № 34 (із змінами).

На виконання вимог Закону № 1587-IX Національний банк прийняв низку нормативно-правових/розпорядчих актів:

1. Постановою Правління Національного банку України від 25 жовтня 2021 року № 112 затверджено зміни до Положення про визначення пов'язаних із банком осіб, якими визначено строк набрання чинності рішення Національного банку про визначення особи пов'язаною з банком, повідомлення банку про таке рішення та строк його урахування банком у своїй діяльності.

2. Постановою Правління Національного банку України від 18 листопада 2021 року № 120 затверджено зміни до Положення про організацію та проведення інспекційних перевірок, якими, зокрема, розширено/уточнено права інспекторів та обов'язки керівника банку під час здійснення інспекційної перевірки щодо безоплатного доступу до всіх інформаційних систем банку, виготовлення та вилучення (винесення за межі банку) копій документів.

3. Постановою Правління Національного банку України від 22 листопада 2021 року № 122 встановлено обов'язок щодо розроблення та подання до Національного банку планів відновлення всіма банками.

4. Постановою Правління Національного банку України від 02 грудня 2021 року № 129 затверджено зміни до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, якими, зокрема, передбачено підстави та порядок застосування нового заходу впливу – вимоги Національного банку до власника істотної участі в банку про відчуження акцій (паїв) банку; посилення відповідальності за порушення вимог щодо погодження набуття або збільшення істотної участі в банку; заходи впливу за порушення банками комбінованого буфера капіталу; розширення кола осіб, які можуть бути об'єктами застосування заходу впливу у вигляді накладення штрафу; розширення підстав застосування заходів впливу внаслідок реалізації Національним банком права уповноважити службовця Національного банку на здійснення нагляду за діяльністю банку. Також уточнено порядок застосування окремих заходів впливу щодо порядку тимчасового позбавлення власника істотної участі в банку права голосу; порядку відсторонення посадової

особи банку з посади; віднесення проблемного банку до категорії неплатоспроможних.

Крім того, з метою вдосконалення процедур застосування заходів впливу ми внесли зміни до Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, зокрема:

- постановою Правління Національного банку України від 29 червня 2021 року № 61 уніфіковано підходи до застосування заходів впливу до банків за результатами нагляду у сфері фінансового моніторингу та заходів впливу за результатами здійснюваного Національним банком нагляду в інших сферах;
- постановою Правління Національного банку України від 05 липня 2021 року № 70 приведено у відповідність до Закону України від 19 березня 2021 року № 1349-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості” застосування заходів впливу до банків за порушення законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, у тому числі вимог щодо взаємодії зі споживачами під час врегулювання простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки).

5. Постановою Правління Національного банку України від 03 грудня 2021 року № 133 внесено зміни до:

- Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку, якими встановлено строк подання до банку власниками істотної участі та ключовими учасниками інформації про настання змін у структурі власності банку та відповідних підтвердних документів, а також уточнено строк подання банком Національному банку відомостей про структуру власності;
- Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, якими, зокрема уточнено функції підрозділу внутрішнього аудиту, підпорядкованість керівника цього підрозділу, особливості проведення внутрішнього аудиту банківської групи (її учасників), а також надано право Національному банку висувати вимогу щодо заміни керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку у зв'язку із невідповідністю його професійної придатності та/або ділової репутації кваліфікаційним вимогам, установленим Національним банком.

6. Постановою Правління Національного банку України від 03 грудня 2021 року № 134 внесено зміни до Положення про порядок подання банком аудиторського звіту за результатами щорічної перевірки фінансової звітності стосовно поширення на відповідальну особу банківської групи вимог щодо подання аудиторського звіту до Національного банку.

7. Постановою Правління Національного банку України від 06 грудня 2021 року № 135 затверджено зміни до Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників, якими, зокрема, уточнено, що банки – учасники реорганізації мають відповідати вимогам щодо економічних нормативів діяльності, управління банком, а також вимогам, яким має відповідати юридична особа для отримання банківської ліцензії.

8. Постановою Правління Національного банку України від 15 грудня 2021 року № 141 затверджено зміни до Положення про вимоги до положень і звітів про винагороду членів наглядової ради та правління банку, якими встановлено вимоги до політики винагороди. Крім того, усі встановлені цим Положенням вимоги поширено не лише на членів органів управління банку, але й також на керівника підрозділу внутрішнього аудиту, головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, керівника окремого підрозділу з питань фінансового моніторингу, інших осіб, професійна діяльність яких має значний вплив на профіль ризику банку.

9. Рішенням Правління Національного банку України від 21 грудня 2021 року № 628-рш схвалено зміни до Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України, спрямовані на вдосконалення підходів до організації корпоративного управління в банках України.

Крім того, з метою впровадження кращої практики сталого фінансування передбачено:

- включення в стратегію банку оцінки впливу екологічних, соціальних і управлінських факторів на довгострокову стійкість банку;
- підтримку належних знань керівників банку з екологічних, соціальних і управлінських питань;
- забезпечення радою банку інтеграції системи управління екологічними та соціальними ризиками в загальну систему управління ризиками.

10. Постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2021 року № 154 внесено зміни до Положення про ліцензування банків, якими, зокрема, визначено:

- вимоги до Стратегії банку, колективної придатності ради та правління банку, а також порядок оцінки її відповідності встановленим законодавством України вимогам;
- головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, а також порядок погодження Національним банком їх призначення на посади.

Крім того, зокрема, визначено порядок звернення заявника до Національного банку з обґрунтованим клопотанням щодо:

- продовження строку для реалізації наміру набуття або збільшення істотної участі в банку та прийняття Національним банком рішення за таким зверненням;
- скасування Національним банком рішення про погодження набуття або збільшення істотної участі в банку та повідомлення особи, щодо якої було прийняте таке рішення.

Також встановлено обов'язок фізичних осіб із метою підтвердження джерел походження власних коштів додатково подавати до Національного банку документи, на підставі яких:

- набуто право власності на майно (активи), суму доходу від відчуження якого (яких) уключено до інформації про майновий стан;
- відчужено майно (активи), суму доходу від відчуження якого (яких) уключено до інформації про майновий стан.

11. Також на виконання Закону № 1587-ІХ унесено низку змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами), зокрема:

- постановою Правління Національного банку України від 03 грудня 2021 року № 131 до переліку запроваджених буферів капіталу (консервації, контрциклічного та системної важливості) уключено буфер системного ризику, який повинен формуватися на вимогу Національного банку для пом'якшення нециклічних системних ризиків, а також запроваджено

термін “комбінований буфер капіталу” для контролю за формуванням буферів капіталу у встановленому розмірі;

- постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2021 року № 158 оновлено порядок надання банкам дозволу на інвестиції до статутних капіталів юридичних осіб та розрахунку нормативів інвестування;
- постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2021 року № 159 удосконалено підходи до підтвердження банками джерел формування субординованого боргу, фінансової допомоги та капітального інструменту з умовами списання/конверсії, оновлено вимоги до перевірки джерел формування цих складових регулятивного капіталу.

12. З метою вдосконалення вимог щодо нагляду на консолідованій основі постановою Правління Національного банку України від 31 грудня 2021 року № 163 внесено зміни до Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 20 червня 2020 року № 254, які передбачають:

- надання права відповідальній особі банківської групи не враховувати звітність учасників банківської групи (крім банків), які мають несуттєвий вплив на діяльність банків – учасників банківської групи, під час складання консолідованої звітності банківської групи/субконсолідованої звітності підгрупи банківської групи та розрахунку економічних нормативів банківської групи/підгрупи банківської групи;
- запровадження розрахунку операційного ризику кредитно-інвестиційної підгрупи банківської групи з метою його врахування під час розрахунку достатності капіталу кредитно-інвестиційної підгрупи та банківської групи. Такий розрахунок здійснюватиметься із застосуванням тестового режиму та поетапного врахування його результатів під час визначення достатності капіталу із застосуванням коефіцієнтів:
 - із 29 грудня 2023 року – 0,5;
 - із 31 грудня 2024 року – 1;
- уточнення переліку та порядку розрахунку нормативів кредитного ризику для банківської групи;

- зміни до порядку розрахунку достатності регулятивного капіталу страхової підгрупи банківської групи для уніфікації підходів щодо здійснення консолідованого нагляду за банківськими групами та небанківськими фінансовими групами.

II. З метою підвищення ефективності та забезпечення стабільної діяльності банківської системи України, ґрунтуючись на положеннях європейського законодавства, рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду, документах Європейського банківського органу та враховуючи найкращу міжнародну практику, ухвалено низку нормативно-правових/розпорядчих актів:

1. З метою підтримки в банках/банківських групах достатнього обсягу капіталу для покриття всіх суттєвих ризиків, притаманних діяльності банку, а також дотримання ним регуляторно-наглядових вимог, установлених Національним банком, постановою Правління Національного банку України від 30 грудня 2021 року № 161 запроваджено вимоги щодо організації в банках та банківських групах процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу (далі – процес ICAAP).

Згідно із Законом України № 1587-IX нові вимоги стануть обов’язковими для банків через три роки після його опублікування. З метою належної підготовки до запровадження процесу ICAAP передбачено підготовчий етап та період тестових розрахунків, зокрема:

- до 01 січня 2023 року банки мають розробити та затвердити внутрішньобанківські документи, які регламентують процес ICAAP;
- до 01 липня 2023 року відповідальні особи банківських груп мають розробити та затвердити внутрішньогрупові документи, які регламентують процес ICAAP;
- станом на 01 січня 2024 року банки та банківські групи подаватимуть до Національного банку звіти щодо процесу ICAAP у тестовому режимі.

2. Постановою Правління Національного банку України від 30 грудня 2021 року № 162 встановлено вимоги до розрахунку банками мінімального розміру ринкового ризику з метою його подальшого врахування під час розрахунку нормативів достатності капіталу.

Передбачено поетапне запровадження нових вимог:

- до 15 липня 2022 року банки мають розробити внутрішньобанківські положення щодо розрахунку мінімального розміру ринкового ризику;
- упродовж серпня – грудня 2022 року банки мають здійснити тестовий розрахунок мінімального розміру ринкового ризику та подати інформацію про його результати до Національного банку;
- з 01 січня 2023 року банки мають включити мінімальний розмір ринкового ризику до розрахунку нормативів достатності капіталу (Н2, Н3).

3. З урахуванням результатів проведеної Національним банком у 2021 році оцінки стійкості банків і банківської системи України постановою Правління Національного банку України від 18 листопада 2021 року № 121 унесено зміни до порядку врахування мінімального розміру операційного ризику під час розрахунку нормативів достатності, а саме передбачено поетапне врахування розміру операційного ризику із застосуванням коефіцієнтів:

- із 31 грудня 2021 року – 0,5;
- із 30 грудня 2022 року – 1.

4. З метою вдосконалення підходів до регулювання діяльності банків унесено зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами):

- постановою Правління Національного банку України від 11 січня 2021 року № 1 підвищено ваги ризику для незабезпечених споживчих кредитів для формування додаткового запасу капіталу на покриття можливих втрат за такими активами;
- постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2021 року № 117 до переліку прийнятного забезпечення додано договори, які передбачають відшкодування банку суми заборгованості боржника у разі невиконання ним зобов'язань перед банком, та враховуються під час розрахунку економічних нормативів.

III. З метою сприяння розширенню кредитної підтримки економіки України ухвалено низку нормативно-правових актів:

1. Постановою Правління Національного банку України від 26 січня 2021 року № 8 запроваджено спрощений підхід до розрахунку кредитного ризику за кредитами, розмір яких не перевищує 0,1% основного капіталу банку, ґрунтуючись на стані обслуговування боржником боргу.

2. Постановою Правління Національного банку України від 22 червня 2021 року № 58 запроваджено підходи до оцінки кредитного ризику за спеціалізованими видами кредитування, до яких належать проєктне, об'єктне фінансування та фінансування нерухомого майна, що генерує дохід із застосуванням багатофакторної моделі.

3. Постановою Правління Національного банку України від 22 жовтня 2021 року № 111 дозволено банкам, які входять до складу банківської групи, виключати з розрахунку нормативів кредитного ризику 50% загального обсягу операцій з учасником цієї групи за умови дотримання встановлених вимог.

IV. З огляду на потреби банківської системи у подальшому застосуванні антикризових заходів, запроваджених Національним банком внаслідок установаження карантину:

1. Постановою Правління Національного банку України від 18 травня 2021 року № 40 продовжено до 31 грудня 2021 року дію особливостей застосування заходів впливу до банків та відповідальних осіб банківських груп, визначених постановою Правління Національного банку України від 04 червня 2020 року № 73 “Про деякі питання діяльності банків та банківських груп”.

2. Постановою Правління Національного банку України від 19 серпня 2021 року № 89 відтерміновано до 31 грудня 2021 року строки подання банками планів відновлення діяльності банків у 2021 році та уточнено особливості їх розроблення.

Стан ринку небанківських фінансових послуг

У 2021 році⁸ ринок небанківських фінансових послуг активно розвивався. Національний банк удосконалював регуляторне середовище та вчиняв активні наглядові дії, унаслідок яких значна кількість компаній утратила статус небанківської фінансової установи, переважно через недотримання вимог законодавства України. Водночас установи, що перестали надавати або не надавали взагалі окремі фінансові послуги, самостійно відмовлялися від ліцензій із подальшим виключенням із Державного реєстру фінансових установ (ДРФУ).

Водночас на ринку з'являлися нові установи. За рік до ДРФУ було включено: 109 фінансових компаній, три ломбарди, одна кредитна спілка та 15 юридичних осіб-лізингодавців (ЮО-лізингодавці).

Одночасно Національний банк почав регулювати ринок колекторських послуг. Усі колекторські компанії, які мають намір надавати послуги із врегулювання боргів за споживчими кредитами, повинні зареєструватися у Реєстрі колекторських компаній Національного банку. Станом на 31 грудня 2021 року зареєстровано 62 колекторські компанії.

Попри зменшення загальної кількості установ, спостерігалось зростання обсягів їхніх активів майже в усіх видах небанківських фінансових установ. Найбільше – у фінансових компаній. Однак це зростання було повільнішим, ніж у банків. Тож фінансовий сектор залишився банкоцентричним: частка небанківського сегмента в активах фінансових установ, нагляд за якими здійснює Національний банк, становила лише 12%.

У 2021 році Національний банк розпочав активну роботу над розкриттям структур власності надавачів фінансових послуг. Нині триває перевірка її прозорості та відповідності вимогам.

⁸ Всі висновки про стан ринку небанківських фінансових послуг базуються на звітності станом на 01.10.2021 року, окрім даних про ліцензування. Після отримання повної звітності за 2021 рік розділ буде оновлено.

Прозорість структур власності надавачів фінансових послуг

У 2021 році Національний банк затвердив вимоги до структур власності надавачів фінансових послуг та визначив критерії їхньої прозорості.

Завдяки запровадженню цих вимог забезпечено публічний доступ на сайтах компаній та Національного банку до структур власності українських надавачів фінансових послуг. Це сприяє прозорості фінансового сектору та підвищенню довіри клієнтів. Кожний споживач фінансових послуг повинен розуміти, з ким “він має справу”, кому довіряє свої гроші та у кого бере позику.

Усі небанківські фінансові установи (крім кредитних спілок) та особи, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, до 17 червня 2021 року мали подати до Національного банку інформацію про структури власності та опублікувати їх на власних вебсайтах.

До 17 жовтня 2021 року компанії, які не мали прозорих структур власності, мали змогу виправити цю ситуацію та привести їх у відповідність до нових вимог.

Національний банк проаналізував виконання надавачами фінансових послуг вимог щодо подання структур власності та здійснює перевірку їх структур власності щодо прозорості.

Національним банком виявлено такі ознаки непрозорості структур власності надавачів фінансових послуг:

- циклічні структури власності – ситуація, коли компанія володіє власними акціями (частками у статутному капіталі), а справжній власник – невеликим пакетом акцій (часток у статутному капіталі) компанії, але водночас здійснює вирішальний вплив на управління та діяльність компанії;
- набуття/збільшення істотної участі у фінансовій установі без погодження регулятора;
- немає власників істотної участі, “футбольні команди” – ситуація, коли з метою ухилення від погодження регулятором набуття істотної участі пакет акцій (частки в статутному капіталі) компанії розподіляється між 11 акціонерами (учасниками), жоден з яких не є власником істотної участі в компанії;
- номінальні власники – ситуація, коли є один або кілька акціонерів (учасників), які діють в інтересах та виконують вказівки інших осіб (реальних власників), інформація про яких не розкривається;
- трасти й інші подібні форми правовідносин – розщеплення власності на номінальну та бенефіціарну, водночас інформація щодо бенефіціарних власників не розкривається.

Ще однією новацією стали жорсткіші вимоги до розкриття інформації. Відповідно до нового порядку небанківські надавачі фінансових послуг мають розкривати більше інформації, зокрема реєстраційні дані, умови та порядок діяльності, перелік власних вебсайтів, оприлюднювати річну та консолідовану фінансову звітність, підтверджену незалежними аудитором. Зі свого боку Національний банк розпочав щоквартальну публікацію основних показників діяльності небанківських фінансових установ у розрізі компаній.

Окремі небанківські фінансові установи, попри тривалий перехідний період, все ще не дотримувалися вимог до строків та повноти подання звітності до Національного банку. Тому впродовж року Національний банк працював над новими уніфікованими

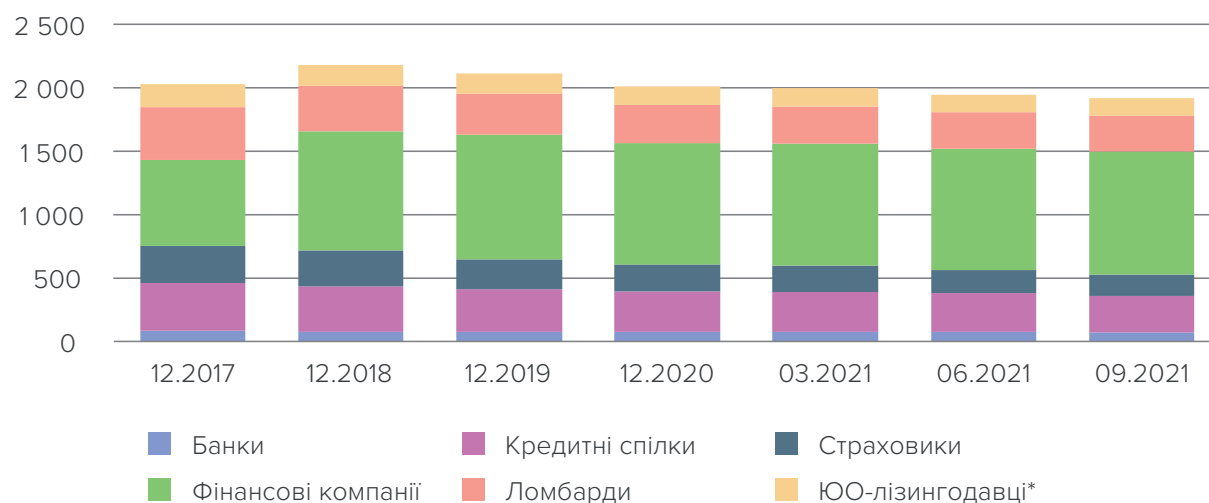
правилами складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг, що уточнюють та стандартизують усі чинні вимоги. Зазначені правила почали діяти вже з 01 січня 2022 року.

Важливою подією 2021 року стало схвалення Верховною Радою України трьох Законів України “Про платіжні послуги”, “Про фінансові послуги та фінансові компанії” і “Про страхування”. Упродовж року здійснювалася робота і над законопроектом “Про кредитні спілки”, розгляд якого очікується вже у 2022 році. Зазначені закони сприятимуть подальшому розвитку ринку небанківських фінансових послуг, підвищенню його прозорості та стійкості, належному рівню управління ризиками і захисту прав споживачів.

Активи фінансових установ, регулювання яких здійснює Національний банк, млрд грн

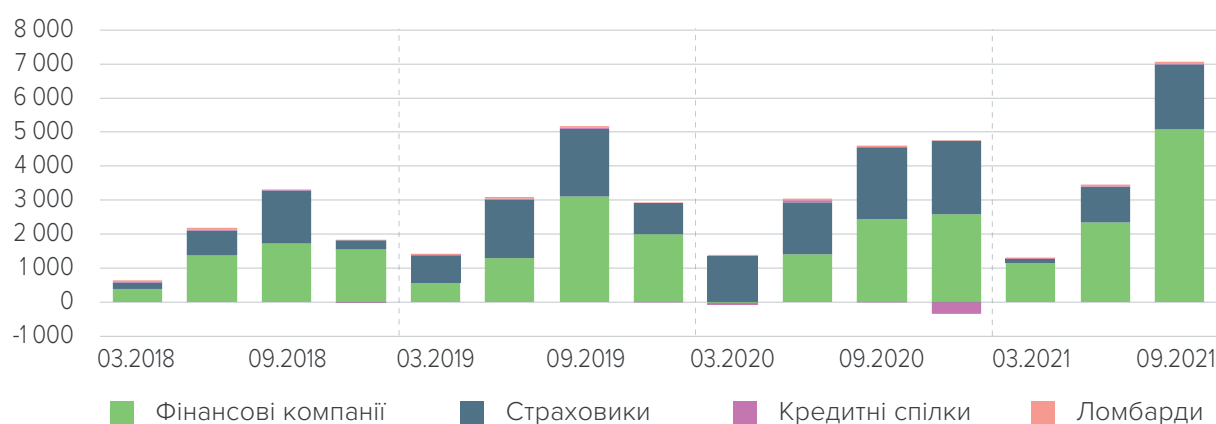

Кількість надавачів фінансових послуг

* ЮО-лізингодавці не є фінансовими установами, однак послуги з надання фінансового лізингу регулюються Національним банком.

Фінансовий результат (наростаючим підсумком), млн грн

Страховики

Проникнення страхування в Україні є значно нижчим за європейські країни. Зокрема, попри зростання протягом п'яти останніх років, премії за договорами зі страхування життя становлять близько 11% від загального обсягу або лише 0.1% ВВП.

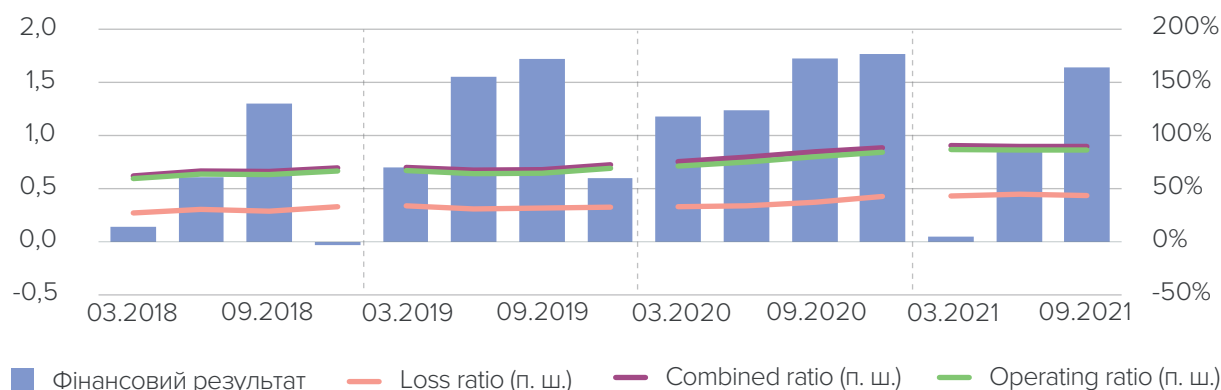
Обсяг валових страхових премій ризикового страхування дещо зріс після скорочення у 2020 році через коронакризу. Показник рівня збитковості (loss ratio) добровільного страхування впродовж останніх років зростає, станом на 01 жовтня 2021 становив 43% і майже досяг рівня обов'язкового страхування у 46%. Обсяги внутрішнього перестрахування зменшилися на 21% протягом 2021 року.

Операційна ефективність страховиків, які здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя, залишалася

на стабільно низькому рівні. Combined ratio⁹ страховиків протягом року був близьким до 90%. Його визначають значні витрати на врегулювання страхових випадків. Страхові компанії залишалися прибутковими протягом 2021 року, а їх фінансовий результат був найвищим за останні шість років. Рентабельність активів та капіталу зростала протягом 2021 року, але не досягла рівня попереднього року.

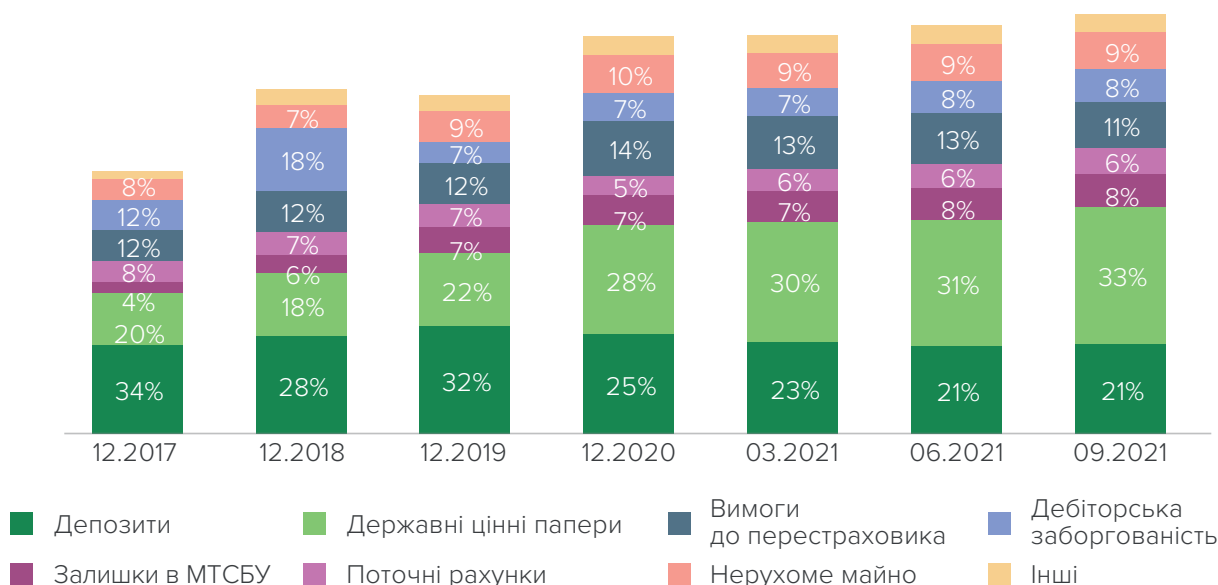
Кількість порушників нормативів платоспроможності та достатності капіталу протягом 2021 року поступово зменшувалася – до 16 компаній станом на 01 жовтня 2021 року. Частка поточних інвестицій та вимог до перестраховиків в активах страхових компаній знизилася, тоді як частка ОВДП та депозитів зросла. Але на сьогодні все ще залишається законодавчо неврегульованим питання оцінки справедливої вартості нерухомого майна, у першу чергу земельних ділянок.

Фінансовий результат наростаючим підсумком і показники операційної діяльності страховиків, які здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя, млрд грн

⁹ Loss ratio, збільшене на співвідношення операційних витрат і премій, скоригованих на суму резервів незароблених премій.

Структура прийнятних активів на покриття резервів страховиків, які здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя, млрд грн

Структура страхового ринку у 2021 році

Показник	Кількість	
Кількість зареєстрованих страхових компаній станом на 31 грудня 2021 року	155	
	Non-life	Life
	142	13
Реєстрація		
Кількість страхових компаній, які було включено до ДРФУ	0	
Кількість страхових компаній, які було виключено з ДРФУ	55	
Подання структур власності		
Кількість страхових компаній, які подали структури власності (всього), з них:	147	
Страхові компанії, що за попередньою оцінкою НБУ мають прозору структуру власності	53	
Страхові компанії, що за попередньою оцінкою НБУ мають ознаки непрозорої структури власності	37	
Страхові компанії, що потребують додаткової перевірки структури власності на прозорість	57	
Кількість страхових компаній, які подали структури власності із запізненням	5	
Кількість страхових компаній, які не подали структури власності	8 ¹⁰	

Кредитні спілки

Сектор кредитних спілок розвивався повільно. Обсяги їхніх активів дещо зросли, попри зменшення кількості установ. Активи збільшилися у близько половини кредитних спілок, найшвидше – в установ із активним кредитуванням позичальників.

Кредитний портфель зростав за рахунок споживчих позик та кредитів для придбання, будівництва, ремонту та реконструкції нерухомого майна, водночас зменшувалося бізнес-кредитування. Якість кредитного портфеля значно підвищилася протягом 2021 року. На початок 2021 року більше чверті кредитів були прострочені на понад 90 днів, проте на сьогодні задекларована

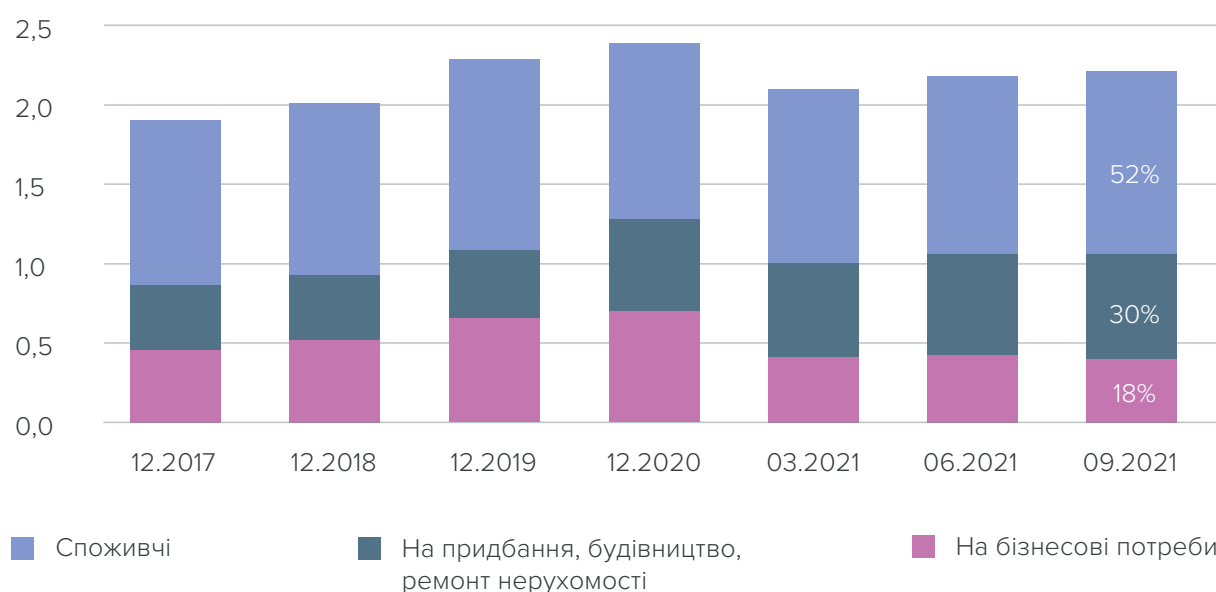
¹⁰ з них 8 страхових компаній, місцезнаходження яких є тимчасово окупована територія України або територія проведення операції Об'єднаних сил.

середня частка прострочених на понад 90 днів кредитів становить 14%, що відповідає допандемічному рівню початку 2020 року. Упродовж року Національний банк приділяв особливу увагу коректності відображення стану обслуговування позик.

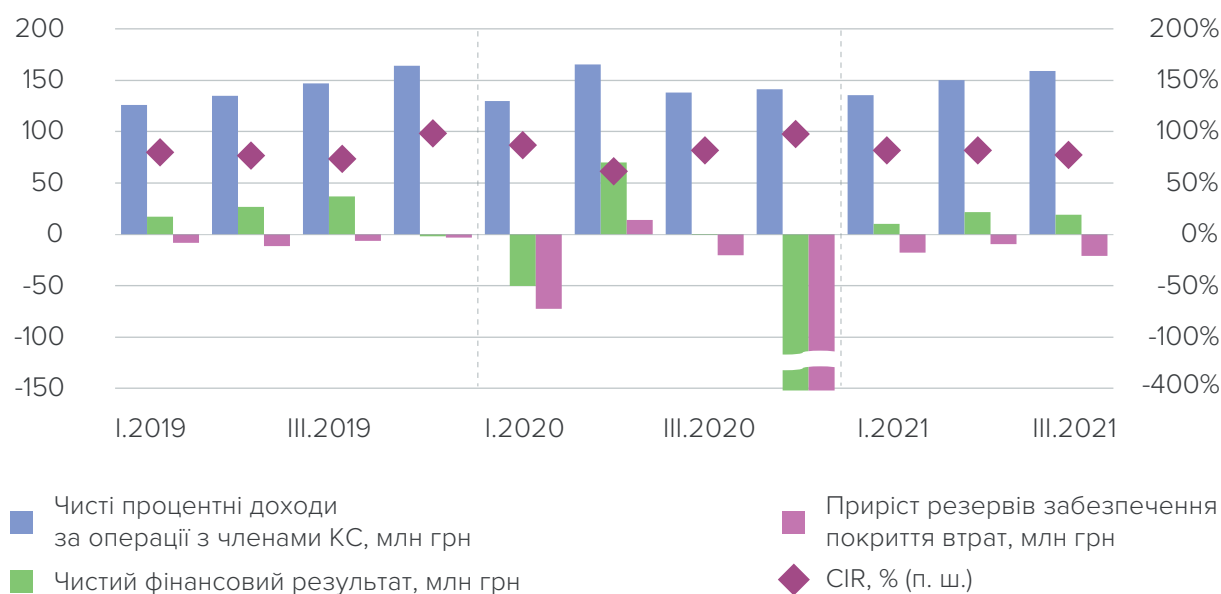
Операційні доходи кредитних спілок, зокрема чистий процентний дохід від операцій із учасниками спілки, постійно зростали. Суттєвий чинник – збільшення різниці між дохідністю кредитів та вартістю депозитів: ставки за всіма видами кредитів

залишалися високими, а ставки за депозитами знизилися. Вищий процентний спред дещо збільшив операційну ефективність та прибуток більшості кредитних спілок. Це підвищило платоспроможність та майже вдвічі (до п'яти) зменшило кількість кредитних спілок, що порушили регуляторні вимоги до капіталу. Водночас Національний банк здійснював оцінювання достовірності даних якості кредитного портфеля для виявлення реального стану ринку кредитних спілок та прихованих ризиків.

Структура основної суми заборгованості за кредитами членів кредитних спілок, млрд грн

Операційна ефективність діяльності

Структура сектору кредитних спілок у 2021 році

Показник	Кількість
Кількість зареєстрованих кредитних спілок станом на 31 грудня 2021 року	278
Реєстрація	
Кількість кредитних спілок, які було включено до ДРФУ	1
Кількість кредитних спілок, які було виключено з ДРФУ	45

Фінансові компанії та лізингодавці

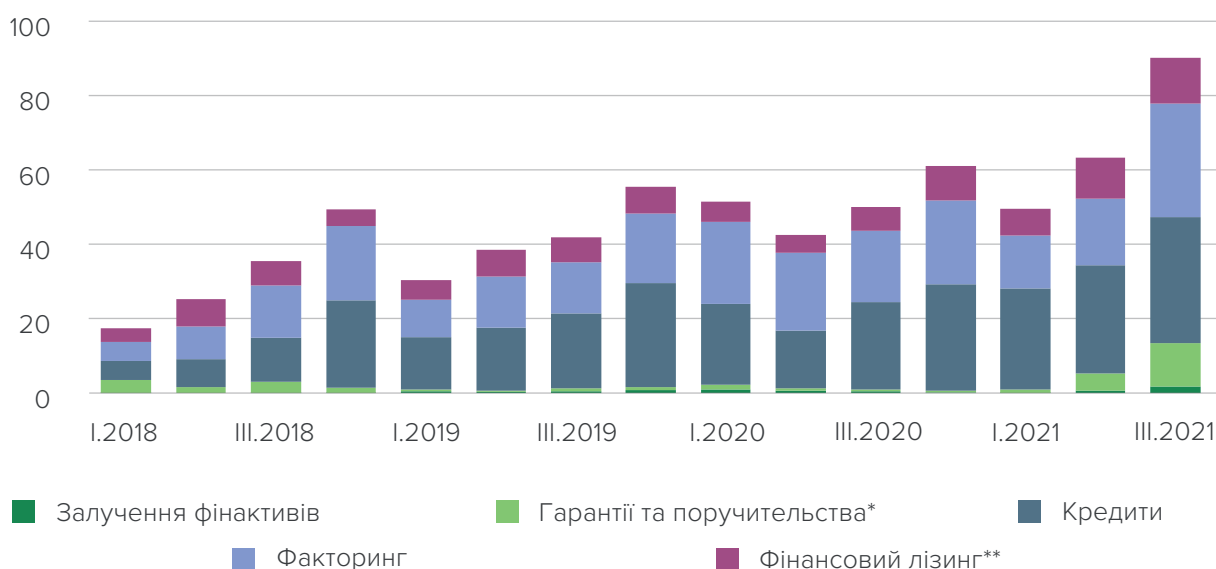
У 2021 році фінансові компанії розвивалися досить динамічно. Обсяги активів, попри вихід з ринку низки компаній на початку року, зросли до свого максимального рівня в докризовому 2019 році. Цьому сприяло стрімке зростання обсягів усіх видів наданих фінансових послуг.

Збільшення обсягу кредитного портфеля відбувалося переважно за рахунок клієнтів – юридичних осіб. Водночас не знижувалася активність фінансових компаній із кредитування населення: обсяги роздрібних позик зростали впродовж року. Традиційно домогосподарства залишалися основними отримувачами нових кредитів. Більше 60% нових кредитів фізичним особам були надані на строк до 31 дня, а майже 90% кредитів юридичним особам – на строк від трьох місяців до одного року.

До рекордного рівня зріс обсяг факторингових операцій. Фінансові компанії суттєво наростили й операції з надання гарантій. Загальний обсяг фінансового лізингу також зростав, хоча і нижчими темпами порівняно з іншими видами фінансових послуг. Як і раніше, основним надавачем таких послуг були юридичні особи-лізингодавці. Наприкінці 2021 року розпочала роботу урядова програма “Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%”, що передбачає надання фінансової держпідтримки суб’єктам малого та середнього підприємництва за договорами фінансового лізингу.

У 2021 році фінансові компанії згенерували рекордні прибутки порівняно з попередніми трьома роками. Показники рентабельності також перебували на найвищих рівнях за весь період спостереження.

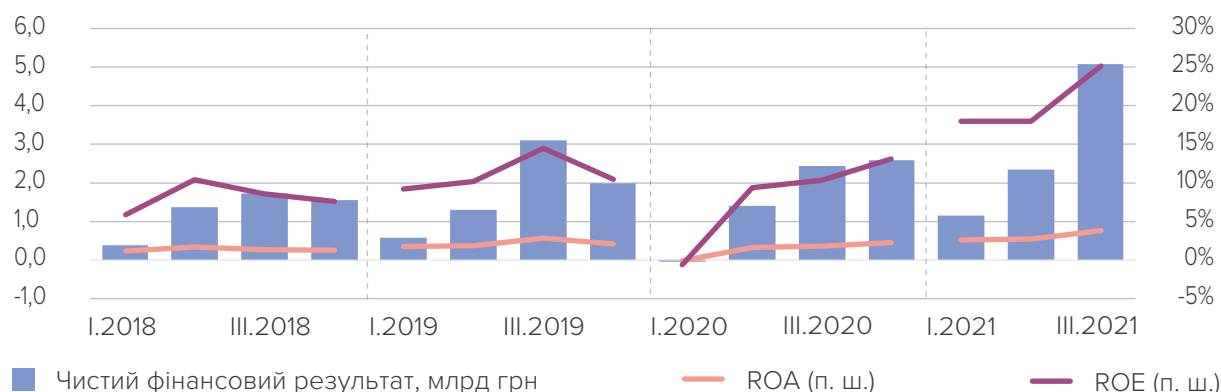
Обсяги наданих фінансових послуг фінансовими компаніями та ЮО-лізингодавцями за видами послуг (за квартал), млрд грн

* До 01.07.2020 включає інформацію про гарантії та поручительства починаючи з 01.07.2020 – виключно гарантії.

** ЮО-лізингодавці та фінансові компанії.

Фінансовий результат (наростаючим підсумком) та показники рентабельності фінансових компаній

Ломбарди

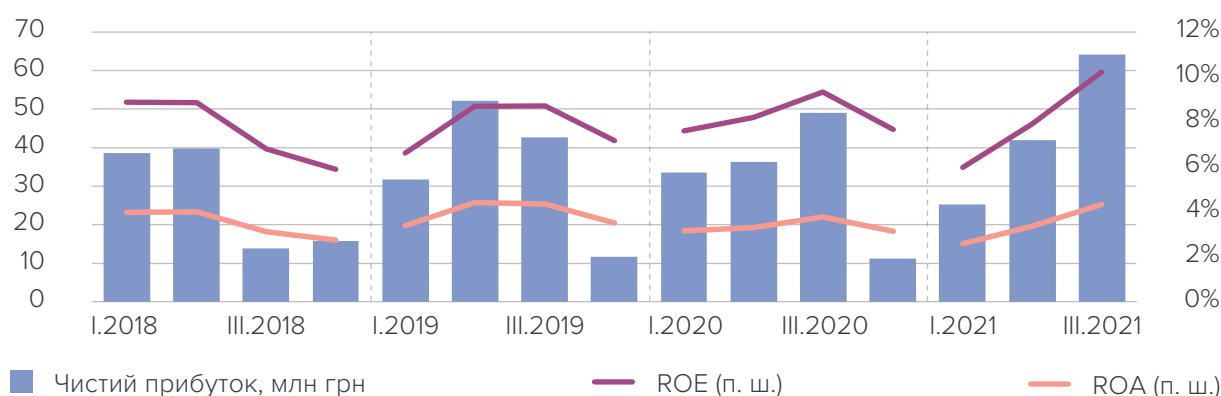
У 2021 році активність ломбардів була стриманою. Обсяг нових кредитів за рік зменшився. Позики активно

погашалися, унаслідок чого коефіцієнт покриття кредитів заставою зменшився до 104%. Завдяки раніше виданим позикам доходи залишалися вищими за витрати, тож рентабельність ломбардів була на високому рівні.

Обсяг наданих кредитів (за квартал) та рівень покриття заставою

Показники фінансової діяльності

Структура ринку фінансових компаній, ломбардів та ЮО-лізингодавців у 2021 році

Показник	Кількість		
	Фінансові компанії	Ломбарди	ЮО-лізингодавці
Кількість зареєстрованих компаній станом на 31 грудня 2021 року	935	261	137
Реєстрація			
Кількість компаній, які було виключено з ДРФУ	147 ¹¹	44	44
Кількість компаній, які було включено до відповідного реєстру	109	3	15
Кількість компаній, які було виключено з відповідного реєстру	147	44	24
Подання структур власності			
Кількість компаній, які подали структури власності (всього), з них:	1 054		117
Компанії, що за попередньою оцінкою НБУ мають прозору структуру власності	688		114
Компанії, що за попередньою оцінкою НБУ мають ознаки непрозорої структури власності	277		-
Компанії, що потребують додаткової перевірки структури власності на прозорість	89		3
Кількість компаній, які подали структури власності із запізненням	88		25
Кількість компаній, які не подали структури власності	94 ¹²		17 ¹³

¹¹ Без урахування вилучених з реєстру фондів фінансування будівництва (47).

¹² з них 61 компанія, місцезнаходження яких є тимчасово окупована територія України або територія проведення операції Об'єднаних сил.

¹³ з них 6 ЮО-лізингодавці, місцезнаходження яких є тимчасово окупована територія України або територія проведення операції Об'єднаних сил.

Нові ліцензійні умови для учасників ринку небанківських фінансових послуг

Національний банк удосконалив правила роботи, порядок та умови допуску на ринок небанківських фінансових установ та осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, наблизивши їх до європейських стандартів.

Суттєво оновлено процедури ліцензування та реєстрації. За новими правилами включення до реєстрів може здійснюватися як у межах окремої процедури, так і одночасно з видачею ліцензій. Крім того, оптимізовано перелік документів, які подаються для отримання ліцензії, оновлено вимоги до ділової репутації та фінансового стану надавачів фінансових послуг.

Оцінка ділової репутації надавача фінансових послуг здійснюватиметься в разі подання пакета документів для отримання ліцензії, погодження набуття або збільшення істотної участі, погодження на посади керівників надавача фінансових послуг, у разі реєстрації та ліцензування філії страховика-нерезидента в Україні, а також протягом строку дії ліцензії надавача фінансових послуг.

Фізична або юридична особа, щодо якої є окремі ознаки небездоганної ділової репутації, має право подати до Національного банку клопотання про незастосування до неї виявленої ознаки.

Передбачено перелік кваліфікаційних вимог до керівників, головних бухгалтерів, ключових осіб надавачів фінансових послуг та обов'язок установ самостійно перевіряти їх відповідність цим вимогам.

Зміни передбачають обов'язок для страховиків та об'єднаних кредитних спілок погоджувати з Національним банком призначення керівників та головних бухгалтерів на посади. Встановлено порядок такого погодження Національним банком. Також створюється Кваліфікаційна комісія, до повноважень якої належить проведення співбесід з керівниками, головними бухгалтерами об'єднаних кредитних спілок та страховиків.

Крім того, змінюються підходи до оцінки фінансового/майнового стану власників надавачів фінансових послуг. Так, ліцензійні умови встановлюють критерії оцінки фінансового стану юридичної особи або майнового стану фізичної особи для кожного конкретного випадку (критерії оцінки під час реєстрації та ліцензування, набуття істотної участі тощо).

Національний банк оцінюватиме фінансовий або майновий стан особи на підставі інформації аудитора, зокрема висновку про наявність у заявника власних/грошових коштів, а також підтвердження джерел їх походження, розкриття траси платежу.

Нагляд за ринком небанківських фінансових послуг

У 2021 році ми і далі запроваджували ризик-орієнтований нагляд за учасниками небанківського фінансового ринку. Безвиїзний нагляд здійснювався безперервно за 100% небанківських фінансових установ. На кінець 2021 року наглядом було охоплено 155 страхових компаній, 278 кредитних спілок, 922 фінансові компанії, 261 ломбард та 137 лізингодавців без статусу фінансової установи.

Результат такого нагляду – зниження протягом 2021 року рівня ризиків у діяльності небанківських фінансових установ. Це відображено в регулярній щорічній оцінці суспільної важливості та ступеня ризику таких установ, позитивній динаміці скорочення кількості фінансових установ-порушників та суттєвому зниженні загального дефіциту капіталу для виконання вимог до платоспроможності.

Щоб досягти такого результату ми здійснювали постійний аналіз фінансового стану учасників небанківського фінансового ринку як на звітні, так і на проміжні дати в разі виявлення суттєвих ризиків у діяльності об'єктів нагляду.

У процесі здійснення безвиїзних наглядових дій складено 721 акт про правопорушення.

Переважає більшість актів (392, або 54%) складена за ненадання або несвоєчасне подання звітності та аудиторських звітів, або за надання недостовірної інформації. Понад третина актів (232, або 32%) складена за невиконання обов'язкових нормативів. Найбільше порушників зафіксовано серед фінансових компаній, найменше – кредитних спілок. На ринку страхових послуг завдяки пруденційним діям, що були застосовані впродовж року, вдалось істотно поліпшити ситуацію з виконанням компаніями нормативів. До кінця 2021 року 97% страховиків-ліцензіатів дотримувались вимог до платоспроможності та фінансових нормативів¹⁴. Водночас порушували принаймні один норматив лише 15 страхових компаній, що у 3,7 раза менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Що стосується фінансових компаній, то завдяки наглядовим діям зменшилася кількість неблагонадійних компаній, які мали ліцензію на надання гарантій (за рік у 2,6 раза – до 117). Переважна більшість таких компаній відмовилася від ліцензії на надання гарантій добровільно через неможливість виконати обов'язкові фінансові нормативи та вимоги, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами.

Загалом за значною частиною актів (20%) порушення усунуті компаніями до застосування заходів впливу.

У 2021 році Національний банк склав акти до таких учасників небанківського фінансового ринку

Акти, кількість	страхових компаній	кредитних спілок	фінансових компаній	ломбардів	лізингодавців
За порушення нормативів	81	48	100	3	0
За ненадання/несвоєчасне/недостовірне надання інформації	111	61	160	51	9
За невиконання рішень Національного банку	26	22	28	18	3

За результатами розгляду актів про правопорушення в межах безвиїзного нагляду впродовж року застосовані

447 заходів впливу – від штрафів до тимчасової зупинки та анулювання ліцензій.

¹⁴ Станом на 30 вересня 2021 року.

У 2021 році Національний банк застосував заходи впливу	Кількість
Страхові компанії	130
Кредитні спілки	94
Фінансові компанії	156
Ломбарди	60
Лізингодавці	7

Найбільш поширеним заходом впливу (143, або 32%) у 2021 році була тимчасова зупинка дії ліцензії до самостійного усунення компаніями виявлених порушень. У результаті повністю усунули порушення та поновили свої ліцензії три кредитні спілки та 23 фінансові компанії та ломбарди. Випадків відновлення дії зупинених ліцензій страховиками та лізингодавцями не було.

Як і минулого року, ринок небанківських фінансових установ продовжували залишати компанії, які не вели активної діяльності та добровільно відмовлялися від ліцензій з подальшим виключенням із Державного реєстру фінансових установ. Водночас залишалася високою кількість небанківських фінансових установ, виключених із реєстру завдяки наглядовим діям Національного банку.

Так, на ринку страхових послуг кількість страховиків за рік зменшилася на 55 компаній, серед яких були шість компаній із ліцензією на здійснення діяльності зі страхування життя, та чотири компанії, що здійснювали діяльність з ОСЦПВ. Водночас лише 11 страхових компаній були виключені з Державного реєстру фінансових установ за власними заявами, а 44 компанії – за ініціативою Національного банку після анулювання ним усіх ліцензій.

До компаній, які втратили статус ліцензіатів, потрапили і 10 страховиків, які зареєстровані на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей та АР Крим¹⁵.

Майже всі страховики, яким анульовано ліцензії за їх заявами, підтвердили, що не мають страхових зобов'язань та діючих договорів страхування/перестрахування на день подання до Національного банку заяви про анулювання ліцензій.

Більшість кредитних спілок, які залишили ринок упродовж року, не здійснювала активної діяльності та були невеликими, крім кредитних спілок “Громада” та “Експрес Кредит Юніон”. Підставою для виведення з ринку першої кредитної спілки¹⁶ стала її нездатність виконувати зобов'язання перед своїми членам за внесками (вкладами) на депозитних рахунках через різке зростання простроченої заборгованості за кредитами, недостатню капіталізацію та невиважену кредитно-депозитну політику. Загалом з Державного реєстру фінансових установ виключено у 2021 році 45 кредитних спілок.

Окремі заходи впливу, які застосовував Національний банк у 2021 році до:

	страхових компаній	кредитних спілок	фінансових компаній	ломбардів	лізинго- давців
Усунення порушення	29	36	35	6	0
Тимчасова зупинка ліцензії	27	20	65	27	4
Анулювання ліцензії	6	13	43	16	3
Штраф	68	22	1	0	0

¹⁵ У зв'язку з набранням чинності змінами до Закону України “Про страхування” з 19 грудня 2021 року.

¹⁶ Через вихід з ринку КС “Громада” загальні активи на ринку скоротилися майже на 12%.

Штрафні санкції переважно накладалися на страхові компанії та кредитні спілки.

Ініціювання позапланових перевірок та співпраця із правоохоронними органами

Результати безвиїзного нагляду щодо фінансового стану, якості активів та достатності капіталу суб'єктів нагляду стали підставою для 48 інспекційних перевірок.

У 2021 році ініційовано проведення позапланових перевірок	Кількість
Страхові компанії	17
Кредитні спілки	9
Фінансові компанії	25

У 2021 році за результатами здійснення наглядової діяльності ми направили до правоохоронних органів п'ять повідомлень щодо чотирьох страхових компаній та два повідомлення щодо кредитних спілок.

Так, у діяльності страхових компаній виявлені тривалі порушення вимог законодавства щодо фінансових послуг. Йдеться про порушення вимог щодо платоспроможності та дотримання обов'язкових фінансових нормативів, а також окремі операції, обставини і дії керівництва компаній, що можуть свідчити про наявність ознак порушення кримінального законодавства України.

Зокрема, ми звернулися до правоохоронних органів через дії керівництва та менеджменту страхових компаній Ю.Бі.Ай-КООП та Ю.Ес.Ай, що призвели до неплатоспроможності компаній та системного невиконання зобов'язань за договорами страхування.

У діяльності кредитних спілок були виявлені систематичні правопорушення, які стали відомі під час проведення ініційованих нами позапланових перевірок та потребували здійснення правоохоронними органами відповідних заходів реагування в межах компетенції і надання належної кримінально-правової кваліфікації.

Оцінка рівня ризиків та суспільної важливості

У 2021 році ми провели регулярну щорічну оцінку для визначення суспільної важливості та ступеня ризику від здійснення діяльності учасниками ринку небанківських фінансових послуг¹⁷, яка стала підставою для визначення періодичності проведення планових інспекційних перевірок¹⁸.

Проведена оцінка 369 небанківських фінансових установ, серед яких були 148 страхових компаній, 178 кредитних спілок, 43 фінансові компанії та ломбарди.

Одним з головних результатів проведеної оцінки стало суттєве зменшення компаній, які оцінювалися як найбільш ризикові. Так, майже вдвічі зменшилася кількість страхових компаній з оцінкою ризиковості діяльності "3" (з 45 до 25). Страхові та фінансові компанії з найбільш високим ступенем ризику "4" не виявлені¹⁹. Таке зменшення кількості компаній із найбільш ризиковою діяльністю пов'язане переважно з виведенням регулятором із ринку компаній, які систематично не дотримувалися обов'язкових фінансових нормативів та вимог законодавства України.

¹⁷ Прийнятий період оцінки з 01 жовтня 2020 року до 30 вересня 2021 року.

¹⁸ На виконання вимог Положення про встановлення критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення діяльності учасниками ринку небанківських фінансових послуг, їх суспільну важливість, на підставі яких визначається періодичність проведення планових інспекційних перевірок, та порядок їх застосування, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 грудня 2020 року № 157.

¹⁹ Станом на дату проведення оцінки 30 вересня 2021 року.

Розподіл небанківських фінансових установ за рівнем суспільної важливості

Об'єкти нагляду	1-й рівень	2-й рівень	3-й рівень	4-й рівень
Страхові компанії	18	27	60	43
Кредитні спілки	9	19	65	85
Фінансові компанії та ломбарди	0	0	9	34

Розподіл небанківських фінансових установ за ступенем ризику

Об'єкти нагляду	1-й рівень	2-й рівень	3-й рівень	4-й рівень
Страхові компанії	3	120	25	0
Кредитні спілки	49	123	15	3
Фінансові компанії та ломбарди	21	12	10	0

Окрім проведених безвиїзних наглядових дій Національний банк неодноразово впродовж 2021 року проводив тематичні зустрічі з представниками ринку небанківських фінансових послуг. Такі зустрічі проводилися з метою надання конструктивних, дієвих рекомендацій на майбутнє, спрямованих на недопущення повторних порушень та усунення слабких місць у діяльності небанківських фінансових установ.

Результатом активної роз'яснювальної роботи з представниками ринку небанківських фінансових послуг разом із іншими застосованими центральним банком заходами стало суттєве поліпшення дисципліни щодо своєчасного та коректного подання звітності небанківськими фінансовими установами. Особливо це стосується страховиків та кредитних спілок. Так, на кінець 2021 року всі страхові компанії, які станом на 01 січня 2022 року були ліцензіатами, звітуються Національному банку. Серед кредитних спілок на кінець 2021 року рівень звітування становив 100% (крім тих, які були зареєстровані на тимчасово окупованих територіях).

Запровадження нагляду за агрострахуванням

У 2021 році Національний банк у межах реалізації урядових програм

щодо вдосконалення державної підтримки аграріїв зробив крок для запуску системи агрострахування. Так, Національний банк як регулятор затвердив вимоги для допуску страхових компаній до діяльності зі страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

Результатом співпраці Національного банку, Міністерства аграрної політики та продовольства України, учасників аграрного і страхового ринків став Закон України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою”, який передбачає нові підходи до системи агрострахування з державною підтримкою. Такі підходи є частиною системи підтримки аграріїв, яка складається з кредитування, страхування, відшкодування втрат від пошкодження посівів сільськогосподарських культур унаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, сприяння розвитку тваринництва та перероблення сільськогосподарської продукції.

Реалізація положень Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” передбачає низку спільних заходів із розроблення та прийняття Національним банком та Міністерством аграрної політики

та продовольства України актив, спрямованих на запуск системи агрострахування. Вимоги для допуску страховиків до діяльності зі страхування аграрної продукції з державною підтримкою вже затверджено.

У 2021 році п'ять страхових компаній вже виявили намір здійснювати діяльність у цьому сегменті. Надалі після акредитації таких страховиків Міністерство аграрної політики та продовольства України запровадить посилений нагляд за платоспроможністю та фінансовим станом цих компаній у спосіб, визначений законодавством України.

Запровадження нагляду за страховиками, які залучені до процесу перевезень товарів у режимі спільного транзиту

12 вересня 2019 року Верховною Радою України прийнято Закон України №78-IX “Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи” (далі – Закон про транзит). Його мета – імплементація в національне законодавство положень Конвенції про процедуру спільного транзиту відповідно до зобов'язань, узятих у межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Відповідно до зазначеного закону небанківські фінансові установи, у тому числі страхові компанії, отримали можливість набути статусу фінансових гарантів, долучаючись до міжнародних транзитних перевезень.

У 2021 році п'ять страхових компаній отримали відповідний статус та були включені до Реєстру фінансових гарантів (NCTS) Держмитслужби.

Ми забезпечили реалізацію положень Закону про транзит: надав роз'яснення щодо особливостей здійснення страховиками діяльності у спосіб, дозволений законодавством про фінансові послуги під час здійснення діяльності відповідного суб'єкта (фінансової установи), та здійснює контроль за платоспроможністю та фінансовим станом таких страховиків з особливостями, визначеними Законом про транзит.

Дослідницька робота в межах законодавчих змін

Упродовж року проводилася робота з моделювання впливу регуляторних законодавчих змін, які готуються центральним

банком, на фінансовий стан небанківських фінансових установ. Така робота потрібна для реалізації ризик-орієнтованого підходу та принципу пропорційності в регулюванні учасників небанківського фінансового ринку.

За результатами дослідження ринку гарантій, що надаються фінансовими компаніями, ми виявили ознаки системної ризикової діяльності та розробили пропозиції змін щодо вдосконалення законодавства України в частині обов'язкових фінансових нормативів для гарантів та порядку їх розрахунку.

Нагляд за небанківськими фінансовими установами у формі інспекційних перевірок

Упродовж 2021 року діяла постанова Правління Національного банку України “Про зупинення проведення виїзних перевірок банків”²⁰, відповідно до якої на період до останнього календарного дня місяця (включно), у якому завершується дія карантину, установленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), зупинено проведення всіх видів планових виїзних перевірок банків, інших осіб, які є об'єктами нагляду (оверсайту) Національного банку.

Річний план проведення інспекційних перевірок учасників ринку небанківських фінансових послуг на 2021 рік Правлінням Національного банку було визнано таким, що втратив чинність.

Водночас протягом 2021 року Національний банк проводив позапланові інспекційні перевірки небанківських фінансових установ за наявності підстав, визначених у законодавстві України та нормативно-правових актах Національного банку.

Основні результати інспекційних перевірок небанківських фінансових установ

У межах реалізації функції Національного банку зі здійснення нагляду за діяльністю на ринках небанківських фінансових послуг у формі інспекційних перевірок протягом 2021 року було проведено 52 позапланові інспекційні перевірки учасників ринків небанківських фінансових послуг, зокрема:

²⁰ Від 18 березня 2020 року № 34 (із змінами).

Тип учасників ринку небанківських фінансових послуг	Кількість перевірок
страхові компанії	17
кредитні спілки	10
фінансові компанії	25

Одну позапланову інспекційну перевірку розпочато в кінці 2021 року, її результати будуть направлені об'єкту перевірки у 2022 році.

За результатами позапланових інспекційних перевірок до небанківських фінансових установ застосовані заходи впливу за порушення регуляторних вимог, зокрема:

Вид застосованого заходу впливу	Кількість небанківських фінансових установ
відкликано (анульовано) ліцензії на провадження діяльності з надання фінансових послуг	34 (11 страхових компаній; 2 кредитні спілки; 21 фінансова компанія)
тимчасово зупинено ліцензії на провадження діяльності з надання фінансових послуг	1 (кредитна спілка)
зобов'язання вжити заходів для усунення порушення та причин, що призвели до вчинення порушення	1 (фінансова компанія)

Від 18 березня 2020 року № 34 (зі змінами).

Основними причинами застосування заходів впливу у вигляді відкликання (анулювання) ліцензії на провадження діяльності з надання фінансових послуг були:

- відмова небанківської фінансової установи в проведенні перевірки, зокрема, недопуск уповноважених осіб Національного банку до здійснення перевірки, відмова в доступі до приміщень, об'єктів, що використовуються під час надання фінансових послуг, або відсутність протягом першого дня перевірки особи, уповноваженої представляти інтереси небанківської фінансової установи (особи, яка не є фінансовою установою, але має право надавати окремі фінансові послуги) на час проведення перевірки;
- ненадання документів, інформації щодо предмета перевірки.

За результатами позапланових інспекційних перевірок небанківським фінансовим установам надані рекомендації, спрямовані на недопущення повторних порушень та усунення недоліків у їх діяльності.

Регулювання ринку небанківських фінансових послуг

Національний банк у 2021 році продовжував активну роботу щодо реалізації повноважень у сфері регулювання ринку небанківських фінансових послуг. Необхідність запровадження нового регулювання, яке має створити сприятливі умови для ефективного функціонування та розвитку ринку небанківських фінансових послуг, зміцнити стабільність та підвищити прозорість ринку, забезпечити захист прав та інтересів клієнтів передбачена в Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Національний банк реалізовував заходи, покладені в основу цих документів, у тісній співпраці з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, проектом ЄС "Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком в Україні" (EU-FINREG), проектом USAID "Кредитування сільськогосподарських виробників" (CAP),

проектом USAID “Трансформація фінансового сектору” та іншими міжнародними партнерами.

За активної участі Національного банку протягом 2021 року було завершено підготовку пропозицій до законопроектів, які фундаментально змінюють загальні питання надання фінансових послуг в Україні, запроваджують нові правила під час здійснення діяльності страховими компаніями, кредитними спілками, лізингодавцями та фінансовими компаніями. Запропоновані інструменти державного регулювання та нагляду за ринком небанківських фінансових послуг ґрунтуються на провідному міжнародному досвіді та законодавстві ЄС, а також гармонізують національне законодавство із положеннями acquis ЄС відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Деякі законодавчі ініціативи вже ухвалені Верховною Радою України, а деякі – очікують на прийняття найближчим часом.

Так, 14 грудня 2021 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про фінансові послуги та фінансові компанії” (№ 1953-IX). Закон передбачає суттєве оновлення положень законодавства у сфері регулювання ринків фінансових послуг. В його основу закладено якісно нову модель регулювання та нагляду на ринках фінансових послуг, яка враховує норми міжнародного та європейського законодавства щодо:

- оновлення вимог до ліцензування;
- оцінки платоспроможності та ліквідності;
- корпоративного управління;
- забезпечення прозорості структури власності;
- застосування ризик-орієнтованого та пропорційного підходів;
- удосконалення положень щодо захисту прав споживачів та контролю за доброчесною ринковою поведінкою тощо.

Закон набрав чинності 11 лютого 2022 року та основні його положення вводяться в дію з 01 січня 2024 року.

18 листопада 2021 року Верховною Радою України прийнято Закон України “Про страхування” (№ 1909-IX). Його положення розроблені з метою впровадження нової моделі регулювання та нагляду за ринком страхування та передбачають:

- оновлений підхід до ліцензування страховиків;
- нові вимоги до умов провадження діяльності страховиками (зокрема, щодо прозорості структури власності та джерел походження коштів засновників/власників істотної участі, наявності Стратегії та планування діяльності страховика, належної організації системи управління, у тому числі корпоративного управління);
- запровадження нових підходів до необхідного наявного капіталу та вимог до платоспроможності страховика;
- посилення регулювання діяльності страхових посередників;
- оновлення процедур нагляду за страховиками, запровадження ризик-орієнтованого та пропорційного підходу до нагляду за страховиками;
- запровадження ефективних процедур виходу страховика з ринку.

Закон набрав чинності 19 грудня 2021 року та основні його положення вводяться в дію з 01 січня 2024 року.

Проект Закону України “Про кредитні спілки” (реєстраційний номер 5125 від 22 лютого 2021 року) очікує прийняття Верховною Радою України у другому читанні. Зазначений законопроект сприятиме запровадженню нових підходів до регулювання та розвитку кредитних спілок з урахуванням кращого міжнародного досвіду. На особливу увагу серед нововведень законопроекту заслуговують такі:

- розширення переліку послуг, які кредитні спілки можуть надавати своїм членам;
- розширення кола можливих членів спілки;
- вдосконалення вимог до ліцензування і корпоративного управління;
- унормування процедури виходу кредитної спілки з ринку;
- підвищення рівня капіталізації та стресостійкості кредитних спілок для зміцнення надійності сектору та підвищення довіри до нього споживачів.

Важливим здобутком було ухвалення 04 лютого 2021 року Верховною Радою України нового Закону України “Про фінансовий лізинг” (№ 1201-IX), який набрав чинності 13 червня 2021 року. Цей закон істотно розширив використання лізингу як альтернативи довгострокового фінансування

для придбання транспорту, обладнання, іншої техніки та нерухомості. Для лізингових компаній та галузі загалом це була необхідна та довгоочікувана подія, адже попередній профільний закон був прийнятий у 1997 році та діяв у редакції 2004 року.

Також 01 липня 2021 року Верховною Радою України було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” (№ 1601-IX). Його положення спрямовані на врегулювання питань державної підтримки сільськогосподарських виробників у частині страхування сільськогосподарської продукції, визначення механізму надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам шляхом компенсації частини страхових платежів за договором страхування, установлення вимог до учасників ринку страхування сільськогосподарської продукції.

У кінці 2021 року був прийнятий Закон України “Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві” (№ 1865-IX). Відповідно до цього закону Фонд не є державним цільовим фондом, а набуває статусу фінансової установи та право здійснювати діяльність з надання фінансових послуг після включення його до Державного реєстру фінансових установ у порядку, що визначається Національним банком.

Упродовж 2021 року Національний банк продовжив розробляти та запроваджувати для функціонування стабільного ринку небанківських фінансових послуг важливі нормативно-правові акти, які стосуються питань ліцензування, розкриття структури власності, звітності, інспекційних перевірок, консолідованого нагляду, застосування заходів впливу, розкриття інформації тощо. Щодо всіх регуляторних актів було проведено громадське обговорення, за результатами якого Правління Національного банку ухвалило відповідні постанови.

1. Постанови Правління Національного банку, якими визначені правила застосування заходів впливу до небанківських фінансових установ, у тому числі з урахуванням нового законодавства щодо захисту споживачів під час урегулювання простроченої заборгованості. Національний банк визначив

підходи до застосування заходів впливу для адекватного і своєчасного реагування на порушення і забезпечив відповідний захист прав споживачів та кредиторів фінансової установи. Під час застосування заходів впливу Національний банк передбачив пропорційний підхід та визначив заходи впливу, які можуть бути застосовані до всіх учасників ринку небанківських фінансових послуг – зобов'язання порушника вжити заходів для усунення порушення, накладання штрафів, тимчасове зупинення або анулювання ліцензії. Водночас до високоризикових установ, а саме до страхових компаній та кредитних спілок, Національний банк зможе додатково застосовувати такі заходи впливу, як затвердження плану відновлення фінансової стабільності установи, відсторонення керівництва від управління установою та призначення тимчасової адміністрації. Зокрема, йдеться про:

- Положення про застосування Національним банком України заходів впливу у сфері державного регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг, затверджене постановою Правління Національного банку України від 01 лютого 2021 року № 12 (зі змінами, унесеними постановою Правління Національного банку України від 09 липня 2021 року № 74);
- Положення про особливості застосування Національним банком України заходу впливу у вигляді відсторонення керівництва від управління фінансовою установою та призначення тимчасової адміністрації, затверджене постановою Правління Національного банку України від 02 лютого 2021 року № 13.

2. Постанова Правління Національного банку України від 26 лютого 2021 року № 22, якою затверджено Положення про організацію, проведення та оформлення результатів інспекційних перевірок учасників ринків небанківських фінансових послуг. Документ дає змогу Національному банку врегулювати порядок проведення інспекційних перевірок, забезпечити прозорість цього процесу, надає можливість учасникам реалізувати право на ознайомлення з результатами інспекційної перевірки.

3. Постанови Правління Національного банку, які дають змогу врегулювати питання

ліцензування та реєстрації на ринку небанківських фінансових послуг, зокрема:

- постановою Правління Національного банку України від 30 березня 2021 року № 27 затверджено Положення про визначення умов провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення яких потребує відповідної ліцензії (ліцензійних умов). Цей документ фактично не змінив підходи до ліцензування небанківських установ, які запроваджені попереднім регулятором – Нацкомфінпослуг, та дав змогу послідовно підготуватися до нових підходів, які запроваджені:
- постановою Правління Національного банку України від 24 грудня 2021 року № 153 “Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг”, яка встановила нові правила ліцензування та реєстрації надавачів фінансових послуг на ринку небанківських фінансових послуг. Нові правила розроблені з урахуванням ризик-орієнтованого підходу до діяльності небанківських установ та передбачають суттєве оновлення ліцензійних умов, а також дозвільних процедур.

4. Постановою Правління Національного банку України від 14 квітня 2021 року № 30 затверджене Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг, яке дало змогу Національному банку встановити ефективний та системний моніторинг структур власності надавачів фінансових послуг, отримувати інформацію про реальних власників надавачів фінансових послуг, запровадити необхідні процедури для своєчасної комунікації Національного банку з надавачами фінансових послуг із питань дотримання вимог щодо структури власності. Також Національний банк на спеціальній сторінці свого вебсайту публікує інформацію про структури власності всіх небанківських фінансових установ.

5. На виконання вимог Законів України “Про споживче кредитування” та від 19 березня 2021 року № 1349-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості” Національним банком ухвалено низку нормативно-правових актів, які регулюють роботу учасників колекторського ринку в Україні, а саме:

- постанову Правління Національного банку України від 9 липня 2021 року № 75 “Про затвердження Положення про реєстрацію колекторських компаній”;
- постанову Правління Національного банку України від 9 липня 2021 року № 77 “Про затвердження Положення про кваліфікаційні вимоги до працівників колекторських компаній”;
- постанову Правління Національного банку України від 9 липня 2021 року № 78 “Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення колекторськими компаніями законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг”.

6. Прийнято постанову Правління Національного банку України від 17 вересня 2021 року № 94 “Про подання учасниками ринку небанківських фінансових послуг фінансової звітності на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами”, яка дала змогу забезпечити учасникам ринків небанківських фінансових послуг можливість подання до 31 грудня 2021 року фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності за 2020 рік, проміжної фінансової звітності та проміжної консолідованої фінансової звітності за 2021 рік (I квартал, перше півріччя, дев’ять місяців) без ризику застосування до них Національним банком заходів впливу за порушення строків подання такої звітності.

7. З метою реалізації Закону України від 01 липня 2021 року № 1601-IX “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою”:

- постановою Правління Національного банку України від 20 жовтня 2021 року № 108 затверджене Положення щодо провадження діяльності зі страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою, метою якого є врегулювання порядку провадження страховиками діяльності під час страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою та встановлення вимог щодо допуску страховиків до такої діяльності;
- постановою Правління Національного банку України від 20 жовтня 2021 року

№ 106 визнано такими, що втратили чинність, деяких спільних нормативно-правових актів Нацкомфінпослуг та Мінагрополітики, які втратили свою актуальність та не відповідають зазначеному Закону.

8. З метою врегулювання питання здійснення перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента постановою Правління Національного банку України від 20 жовтня 2021 року № 107 затверджене Положення про перестрахування у страховика (перестраховика) нерезидента. Постановою встановлені нові вимоги до укладення договорів перестрахування зі страховиками (перестраховиками) нерезидентами.

9. Постановою Правління Національного банку України від 21 жовтня 2021 року № 110 “Про незастосування заходів впливу за недотримання вимог, що обмежують ризики за операціями з фінансовими активами кредитних спілок, у зв’язку із запровадженням карантину” Національний банк забезпечив тимчасове унормування порядку та підстав незастосування заходів впливу до кредитних спілок за порушення вимоги, яка обмежує ризики за операціями з фінансовими активами щодо частки непродуктивних активів, спричиненої встановленням карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів.

10. Постановою Правління Національного банку України від 05 листопада 2021 року № 114 затверджене Положення про порядок розкриття інформації небанківськими фінансовими установами з метою забезпечення реалізації прав клієнтів небанківських фінансових установ на інформацію, у тому числі шляхом установлення вимог щодо переліку інформації, яка має розкриватися небанківськими фінансовими установами, а також порядку розкриття фінансовими установами на власних вебсайтах та у місцях надання ними послуг клієнтам.

11. Постановою Правління Національного банку України від 02 грудня 2021 року № 128 затверджене Положення про порядок нагляду на консолідованій основі за небанківськими фінансовими групами з метою встановлення регуляторних вимог до порядку визнання, здійснення нагляду та припинення визнання Національним банком України небанківських фінансових груп, переважна діяльність

у яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Національний банк.

12. Постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2021 року № 156 затверджене Положення про впорядкування діяльності з надання супровідних послуг на ринку фінансового лізингу, метою якого є унормування питань щодо регулювання Національним банком організаційно-правових засад діяльності двох різних категорій осіб, які надають супровідні послуги на ринку фінансового лізингу: посередників та надавачів допоміжних послуг.

13. У 2021 році прийнято постанову Правління Національного банку України від 16 квітня 2021 року № 31 “Про визнання такими, що втратили чинність, деяких нормативно-правових актів”, відповідно до якої втрачають чинність акти попередніх регуляторів ринку небанківських фінансових послуг, які є не актуальними.

Крім того, у 2021 році Національний банк оприлюднив для громадського обговорення проекти низки важливих для учасників ринку небанківських фінансових послуг документів, ухвалення яких відбудеться у 2022 році, зокрема вони стосуються:

- обов’язкових критеріїв і нормативів достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика;
- установлення вимог до кредитних посередників небанківських фінансових установ та до їх діяльності у сфері споживчого кредитування;
- установлення розмірів страхових сум за договорами обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- урегулювання деяких питань здійснення обов’язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів;
- врегулювання питань здійснення посередницької діяльності на ринку страхування;
- оновлення обов’язкових нормативів та інших вимог, які обмежують ризики за операціями з фінансовими активами компаній-гарантів.

Крім того, Національний банк розпочинає роботу над концепцією регулювання ринку факторингу, у межах якої Національний банк співпрацює з такими міжнародними інституціями як IFC та ЄБРР, а також українськими асоціаціями: Українським альянсом торговельного фінансування та факторингу (УАТФФ) та НАБУ.

Продовжується робота над розробленням концепції регулювання бюро кредитних історій, у межах якої Національний банк провів низку зустрічей із представниками бюро кредитних історій та IFC.

Національний банк завжди відкритий до комунікації з представниками ринку. Зокрема, Національний банк організовує зустрічі для всіх учасників ринку небанківських фінансових послуг для обговорення та напрацювання майбутньої регуляторної діяльності з метою врахування інтересів та потреб усіх стейкхолдерів ринку та організовує консультації щодо нового регулювання на ринку. Наприклад, влітку відбулася зустріч щодо пояснення особливостей подання документів для включення відомостей про осіб до реєстру колекторських компаній.

Національний банк проводить комунікацію зі ЗМІ для висвітлення новел у регулюванні ринку небанківських фінансових послуг. Так, Національний банк підготував матеріали для роз'яснення нового порядку врегулювання простроченої заборгованості, порядку реєстрації колекторських компаній, оновлення в регулюванні кредитних спілок.

Національний банк постійно актуалізує розділ "Регулювання ринку небанківських фінансових послуг" на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку, в якому зібрано чинні закони та нормативно-правові акти, які регулюють діяльність небанківських фінансових установ, а також оприлюднені проекти нормативно-правових актів.

Концепція вдосконалення систем корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю в небанківських фінансових установах

На виконання завдань, передбачених Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Національний банк

підготував Концепцію побудови систем корпоративного управління, управління ризиками, внутрішнього контролю в небанківських фінансових установах та небанківських фінансових групах. Концепція схвалена Правлінням Національного банку України 02 вересня 2021 року та презентована учасникам ринку небанківських фінансових послуг 09 вересня 2021 року.

Зазначена Концепція, серед іншого, дала можливість обговорити з учасниками ринку небанківських фінансових послуг проблемні аспекти впровадження систем корпоративного управління, управління ризиками, внутрішнього контролю та розпочати поступову підготовку ринку до нового законодавства в цій частині.

Положення прийнятих Законів України "Про фінансові послуги та фінансові компанії", "Про страхування" та законопроекту "Про кредитні спілки" (детальна інформація щодо цих законів та законопроекту надана в розділі Регулювання ринку небанківських фінансових послуг) суттєво вдосконалюють чинні на сьогодні підходи до регулювання систем корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю.

Також Національний банк готує нові документи, які дозволять встановити ключові вимоги до організації та ефективного функціонування зазначених систем.

Система внутрішнього контролю (СВК)

СВК буде імплементована в організаційну структуру та майже всі внутрішні процеси надавачів фінансових послуг. Порядок організації та засади функціонування СВК визначатимуться відповідним положенням, яке буде розроблено у 2022 році, спеціальними законами та нормативно-правовими актами Національного банку, а також деталізовані у внутрішніх документах надавачів фінансових послуг. Ціль розробки всіх документів та здійснення заходів – забезпечити функціонування, взаємозв'язок та підтримку всіх компонентів системи та досягти визначених мети (місії), стратегічних та інших цілей, завдань, планів і вимог щодо діяльності надавача фінансових послуг.

Ключовою метою запровадження СВК є досягнення надавачами фінансових послуг операційних, інформаційних та комплаєнс цілей, визначених у Стратегії

та/або бізнес-плані (за наявності). Побудова СВК здійснюватиметься на базі принципів COSO та має включати такі обов'язкові компоненти:

- контрольне середовище;
- оцінювання ризиків;
- контрольна діяльність;
- контроль за інформаційними потоками та комунікаціями;
- моніторинг ефективності системи внутрішнього контролю.

Розподіл ролей у забезпеченні належного функціонування СВК передбачається за моделлю трьох ліній, а саме:

- ролі першої лінії – діяльність структурних підрозділів, фронт- та бек-офісів;
- ролі другої лінії – підрозділи/спеціалісти, які забезпечують допомогу за окремими напрямками (ризик- і комплаєнс-менеджмент, актуарії тощо);
- ролі третьої лінії – внутрішній аудит.

Планується, що СВК буде інтегрована в усі внутрішні процеси надавачів фінансових послуг. Це, зокрема, забезпечуватиметься прийняттям внутрішніх документів надавача фінансових послуг, обов'язковим здійснення органами управління надавача фінансових послуг контролю за впровадженням, ефективністю та дотриманням правил внутрішнього контролю. Крім того, Національний банк здійснюватиме нагляд за ефективним функціонуванням СВК у надавачах фінансових послуг.

Національний банк активно працює над підготовкою проекту Положення про організацію системи внутрішнього контролю в небанківських фінансових установах та небанківських фінансових групах. Водночас це Положення визначатиме лише вимоги до основних засад та принципів побудови СВК. Власне розроблення та запровадження СВК, врегулювання окремих питань внутрішнього контролю є компетенцією надавачів фінансових послуг з урахуванням особливостей виду діяльності, бізнес-моделі, характеру і видів послуг, які вони надають.

Система управління ризиками (СУР)

СУР складатиметься із сукупності належним чином задокументованих і затверджених

політик, методик і процедур управління ризиками. Крім того, вона передбачатиме упорядковані дії учасників системи управління ризиками з визначення Стратегії управління ризиками, організації та здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення суттєвих видів ризиків, властивих діяльності небанківської фінансової установи на всіх організаційних рівнях.

СУР має передбачати:

- організаційну структуру, яка визначає обов'язки, повноваження та відповідальність осіб щодо управління ризиками;
- внутрішні документи з питань управління ризиками;
- інформаційну систему щодо управління ризиками та звітування;
- інструменти для ефективного управління ризиками.

Також ключові аспекти стосуватимуться посилення ролі Ради/органів управління фінансової установи шляхом закріплення повноважень і відповідальності, зокрема й щодо затвердження стратегічних документів з управління ризиками, декларації схильності до ризиків, профілю ризиків фінансової установи.

Система планується до запровадження з урахуванням трьох ліній. Передбачатиметься незалежність другої лінії учасників СУР (головного ризик-менеджера (CRO)/ підрозділу з управління ризиками, головного комплаєнс-менеджера (CCO)/підрозділу комплаєнс та актуарія) від бізнес-підрозділів (першої лінії) та внутрішнього аудиту (третьої лінії) і її підзвітність Раді/вищому органу управління надавача фінансових послуг.

Вимоги до управління ризиками встановлюватимуться таким чином, щоб забезпечувалися виявлення ризиків, моніторинг та контроль за ризиками, а також уживалися заходи щодо пом'якшення ризиків.

Також буде запроваджена оцінка ризиків і складання профілю ризику установи, стрес-тестування суттєвих ризиків, удосконалені інформаційні системи управління ризиками.

Передбачається встановлення вимог з урахуванням ризик-орієнтованого підходу до окремих сегментів, ураховуючи групи суспільної важливості/ значимості установ у сегменті, які запроваджуватимуться поетапно. Триває робота щодо підготовки проєкту Положення про організацію системи управління ризиками в небанківських фінансових установах та небанківських фінансових групах, яке визначить основні вимоги до СУР на перехідний період, до 01 січня 2024 року, коли наберуть чинності нові, розширені вимоги цільової моделі.

Система корпоративного управління

З метою забезпечення підвищення рівня корпоративного управління в небанківських установах розробляються Методичні рекомендації щодо ефективного корпоративного управління на ринках небанківських фінансових послуг. Національний банк планує схвалити їх у 2022 році. Зазначені Методичні рекомендації враховують найкращу міжнародну практику. Вони передбачають пропорційні вимоги до корпоративного управління учасників окремих сегментів ринку небанківських фінансових послуг (крім професійних учасників фондового ринку).

Організацію корпоративного управління в надавачах фінансових послуг передбачається здійснювати з урахуванням таких принципів:

- максимальне сприяння ефективності функціонування та взаємодії органів управління надавача фінансових послуг з метою накопичення прибутку та захисту інтересів власників, споживачів та кредиторів;
- чіткий та прозорий розподіл повноважень між органами управління надавача фінансових послуг, відображений у відповідних внутрішніх документах;
- прозорість у прийнятті рішень та наявність належних каналів комунікації щодо прийнятих рішень;
- забезпечення незалежності суджень керівників у межах розподілених повноважень.

Форма рекомендаційного характеру зумовлена тим, що регулювання корпоративного

управління на сьогодні здебільшого віднесене до сфери законодавства про акціонерні і господарські товариства. Таке законодавство не містить уніфікованих вимог стосовно такої специфічної галузі, як фінансова. Однак після введення в дію нових Законів України “Про фінансові послуги та фінансові компанії”, “Про страхування” та “Про кредитні спілки” Національний банк отримає повноваження встановити правила відносно корпоративного управління на рівні власних нормативно-правових актів.

Удосконалення системи гарантування вкладів споживачів фінансових послуг

У 2021 році Національний банк почав розробляти механізми гарантування вкладів членів кредитних спілок та гарантування виплат за договорами накопичувального страхування життя. Це передбачено Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року та Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з метою імплементації Директиви 2014/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 року щодо систем гарантування вкладів.

Відповідно до рішення Ради з фінансової стабільності від 18 лютого 2021 року Національний банк у березні створив спільну робочу групу з представників Національного банку та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) з метою розроблення законодавчих пропозицій, необхідних для створення системи гарантування вкладів членів кредитних спілок та гарантування виплат за договорами страхування життя.

Щодо створення системи гарантування вкладів членів кредитних спілок

У 2021 році підготовлено модель запровадження системи гарантування вкладів членів кредитних спілок та проєкт законодавчих пропозицій, необхідних для впровадження системи гарантування. До опрацювання майбутньої концепції системи гарантування були долучені міжнародні експерти від Світового банку, Міжнародного валютного фонду та Місії USAID в Україні.

Модель запровадження системи гарантування вкладів членів кредитних спілок передбачає декілька етапів:

1 етап

Розроблення та прийняття закону: розроблення проєкту нової редакції Закону України “Про систему гарантування вкладів фізичних осіб”.

2 етап

Зміни до нормативно-правових актів Національного банку/ФГВФО: розроблення проєктів нормативно-правових актів; обговорення проєктів з ФГВФО та учасниками ринку; прийняття та оприлюднення відповідних нормативно-правових актів.

3 етап

Технічна організація (з боку ФГВФО): супровід процесу побудови баз даних про вкладників та формування звітності – взаємодія з розробниками програмного забезпечення та учасниками ринку; тестування якості баз даних про вкладників; забезпечення технічних можливостей прийому звітності ФГВФО (вебпортал, інше програмне забезпечення); тестування подання файлів звітності та їх якості; установлення вимог до програмно-апаратного комплексу кредитних спілок у частині персоніфікованого обліку вкладників; установлення вимог до персоніфікованого обліку під час відкриття депозитних рахунків; отримання листів-запевнень від кредитних спілок щодо підтвердження технічної можливості формування бази вкладників, формування та передавання до ФГВФО звітності.

4 етап

Уключення учасників до Реєстру та його супроводження: захист прав вкладників та інформування громадськості; поточний моніторинг діяльності; упровадження тимчасової адміністрації; організація виплат гарантованих сум; процес врегулювання; процес ліквідації.

Законодавчі пропозиції щодо побудови системи гарантування вкладів членів кредитних спілок передбачається підготувати протягом шести місяців після набрання чинності новим Законом України “Про кредитні спілки”.

Щодо створення системи гарантування виплат за договорами страхування життя

Упродовж 2021 року представники Національного банку та ФГВФО у межах роботи над розробленням відповідних законодавчих пропозицій щодо системи гарантування виплат за договорами страхування життя здійснили такі кроки:

- опрацювали питання щодо необхідності створення та запровадження системи гарантування виплат за договорами страхування життя в Україні;
- вивчили досвід іноземних країн щодо запровадження системи гарантування виплат за договорами страхування життя;
- провели зустрічі з представниками страхового ринку, на яких обговорювали ризики, загрози, переваги та можливості побудови різних моделей гарантування виплат;
- проаналізували питання терміну запровадження системи гарантування виплат в Україні.

Ця робота проводиться у співпраці зі Світовим банком, у тому числі у частині надання технічної допомоги щодо розроблення моделі запровадження та побудови системи гарантування виплат за договорами накопичувального страхування життя з урахуванням стану ринку страхування життя в Україні.

Ураховуючи прийняття Верховною Радою України нового Закону України “Про страхування”, який набрав чинності 19 грудня 2021 року, підготовка фінального тексту законодавчих пропозицій щодо системи гарантування виплат за договорами страхування накопичувального життя планується протягом шести місяців після завершення технічної допомоги від Світового банку.

Регулювання у сфері фінансового моніторингу. Результати нагляду за банками і небанківськими установами з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства України

Національний банк є одним із суб'єктів державного фінансового моніторингу України згідно із Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення".

Національний банк здійснює регулювання та нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (далі – сфера фінансового моніторингу або з питань фінансового моніторингу), щоб запобігти використанню банків та небанківських установ України для легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму.

Планові виїзні перевірки у 2021 році не здійснювались у зв'язку з введенням у дію постанови Правління Національного банку України від 18 березня 2020 року № 34 "Про зупинення проведення виїзних перевірок банків".

Таким чином в умовах карантину здійснення нагляду за банками та небанківськими установами шляхом безвиїзних перевірок є пріоритетним напрямом.

Упродовж 2021 року за наявності обґрунтованих підстав Національний банк здійснив шість позапланових виїзних перевірок та 91 перевірку банків у порядку безвиїзного нагляду, а також дві позапланові виїзні перевірки та 235 перевірок у порядку безвиїзного нагляду за небанківськими установами.

Такі заходи здійснювались для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками та небанківськими установами вимог законодавства з питань фінансового моніторингу, валютного та санкційного законодавства.

Результати перевірок:

Показник	Кількість перевірок		
	усього	у тому числі	
		банків	небанківських установ
Проведені перевірки, із них	334	97	237
планові виїзні	0	0	0
позапланові виїзні	8	6	2
у безвиїзному порядку	326	91	235
Об'єкти, в діяльності яких були виявлені порушення	233	32	201

Продовжуючи впроваджувати принцип прозорості, Національний банк оприлюднює річний план виїзних перевірок з питань фінансового моніторингу, дотримання вимог валютного та санкційного законодавства.

Для забезпечення безперервного нагляду Національний банк використовує наявні та впроваджує додаткові інструменти для здійснення ефективної наглядової діяльності за банками та небанківськими установами в

сфері фінансового моніторингу, дотримання вимог валютного та санкційного законодавства в умовах карантину.

Так, у 2021 році запроваджено дистанційний підхід до проведення виїзних перевірок банків та небанківських установ у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)

в умовах карантину. Це передбачено постановою Правління Національного банку України від 17 грудня 2021 року № 145 “Про особливості здійснення виїзних перевірок у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) під час карантину”.

Одним із завдань державного регулятора у сфері фінансового моніторингу є вирішення проблемних питань, що виникають у банків та небанківських установ під час виконання ними вимог законодавства у цій сфері. Під час здійснення функції регулювання у сфері фінансового моніторингу Національний банк урахує пропозиції банків, небанківських установ та відповідних асоціацій щодо проблемних питань.

Так, банкам надана можливість відтермінувати в період дії карантину виконання окремих вимог Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 19 травня 2020 року № 65, зокрема щодо здійснення актуалізації даних про клієнтів. Небанківські установи також отримали можливість відтермінувати виконання окремих вимог Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28 липня 2020 року № 107, у зв'язку із запровадженням карантину. Така можливість передбачена постановою Правління Національного банку України від 15 лютого 2021 року № 19 “Про заходи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в зв'язку із запровадженням додаткових обмежувальних протиепідемічних заходів”.

Крім того, Національний банк забезпечує надання методологічної, методичної та іншої допомоги суб'єктам первинного фінансового моніторингу у сфері фінансового моніторингу, у тому числі надає рекомендації та роз'яснення з питань застосування законодавства у цій сфері. Рекомендації та роз'яснення Національного банку з питань фінансового моніторингу,

відповіді на запитання банків та небанківських установ з питань фінансового моніторингу розміщуються на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

Співпраця з Державною службою фінансового моніторингу України з питань фінансового моніторингу

На виконання Договору про співробітництво та обмін інформацією між Державною службою фінансового моніторингу України та Національним банком України протягом 2021 року Національний банк надіслав до Державної служби фінансового моніторингу України (далі – ДСФМУ) 26 листів стосовно фінансових операцій клієнтів 21 банку та чотири повідомлення стосовно фінансових операцій клієнтів семи небанківських установ з інформацією, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення, одержаною під час здійснення нагляду у цій сфері, а також з інформацією про великомасштабні операції клієнтів банків, одержаною за результатами нагляду з питань дотримання валютного законодавства.

За результатами розгляду отриманої від Національного банку інформації ДСФМУ інформував про результати її аналізу з метою використання надалі під час здійснення нагляду.

Застосування заходів впливу за результатами нагляду з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства

За результатами виявлених порушень Національний банк застосовував заходи впливу адекватно вчиненим порушенням. Інформація про застосовані до банків та небанківських установ заходів впливу систематично висвітлюється на сторінці офіційного Інтернет-представництва у формі пресрелізів. Така інформація містить, зокрема, найменування банку або небанківської установи, застосовані заходи впливу та короткий опис порушень/причин застосування заходів впливу. У разі оскарження в судовому порядку відповідних рішень про застосування заходів впливу також публікується інформація про таке оскарження та будь-яка інформація про його результати.

Заходи впливу, застосовані у 2021 році до банків та небанківських установ за порушення валютного законодавства та законодавства у сфері фінансового моніторингу:

Показник	Кількість
Письмове застереження до банку	13
Письмове застереження до небанківської установи	49
Штраф на банк	п'ять рішень на загальну суму 11 593 000,00 грн
Штраф на небанківську установу	дев'ять рішень на загальну суму 1 259 700,00 грн
Обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій	1
Відсторонення посадової особи банку від посади	1
Анулювання ліцензії та/або інших документів, що надають право на здійснення діяльності, з провадженням якої у небанківській установі виникає статус суб'єкта первинного фінансового моніторингу	1
Укладення письмової угоди з банком	1

Співпраця з Міжнародним валютним фондом

У 2021 році продовжено співпрацю Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) з Україною, що свідчить про підтримку МВФ дій української влади та, зокрема, Національного банку. У межах поточної програми співпраці України з МВФ за Національним банком закріплене продовження роботи за кількома напрямками, одним з яких є посилення системи банківського нагляду та регулювання небанківського фінансового сектору, у тому числі у сфері фінансового моніторингу. З цієї метою передбачається продовження співпраці з МВФ у межах надання технічної допомоги, зокрема, заплановано здійснення спільних заходів щодо подальшого вдосконалення наявної моделі оцінювання ризиків банків під час здійснення нагляду відповідно до законодавства України у сфері фінансового моніторингу.

Також запланована робота з експертами МВФ щодо впровадження ризик-орієнтованого підходу до нагляду за небанківськими установами у сфері фінансового моніторингу із застосуванням принципу пропорційності,

перспективного погляду, професійного судження та раннього виявлення і реагування на потенційні ризики.

Оверсайт інфраструктури фінансового ринку

Оверсайт – функція центрального банку, спрямована на забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування інфраструктур фінансового ринку. Відповідно до міжнародних стандартів оверсайту²¹ виокремлюють п'ять об'єктів інфраструктур фінансового ринку, за якими здійснюється оверсайт: платіжні системи, центральні депозитарії цінних паперів, системи розрахунків у цінних паперах, центральні контрагенти, торгові репозиторії.

Значною подією у напрямі розвитку оверсайту інфраструктури фондового ринку у 2021 році стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про фінансові послуги

²¹ Принципи для інфраструктури фінансового ринку, розроблені Комітетом з платіжних систем та ринкової інфраструктури Банку міжнародних розрахунків і Технічним комітетом Міжнародної організації комісій з цінних паперів.

та фінансові компанії”. Цим законом вносяться зміни до Законів України “Про Національний банк України” та “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” у частині поширення функції оверсайту в Україні на центральний депозитарій цінних паперів, системи розрахунків у цінних паперах, центрального контрагента та торговий репозиторій.

Ще однією важливою подією 2021 року у сфері оверсайту стало прийняття Закону України “Про платіжні послуги”. Новий закон, зокрема, поширює функцію оверсайту разом із платіжними системами на нові об’єкти платіжної інфраструктури, а саме: надавачів платіжних послуг та емітентів електронних грошей.

У межах реалізації функції оверсайту платіжних систем у 2021 році ми здійснили:

1) комплексне оцінювання національної платіжної системи “Український платіжний Простір” (далі – НПС “ПРОСТІР”) на відповідність міжнародним стандартам оверсайту. Оцінювання НПС “ПРОСТІР” здійснювалося вперше з урахуванням рекомендації експертів МВФ. За результатами комплексного оцінювання ми виробили рекомендації щодо наближення діяльності платіжної системи до міжнародних стандартів оверсайту, зокрема, щодо управління ризиками;

2) безвиїзний моніторинг об’єктів оверсайту (платіжних організацій платіжних систем, учасників платіжних систем та операторів послуг платіжної інфраструктури) шляхом збору, систематизації та аналізу даних щодо їх діяльності. Отримана інформація про діяльність об’єктів оверсайту дала змогу здійснювати оцінку їх частки та ролі на платіжному ринку України, а також визначати важливих об’єктів оверсайту. Це дало можливість під час здійснення оверсайту відповідно до міжнародних стандартів приділяти основну увагу саме системно важливим інфраструктурам фінансового ринку, оскільки вони мають значний вплив на фінансову систему країни;

3) виїзний моніторинг об’єктів оверсайту – проведення перевірок з метою забезпечення контролю за дотриманням

ними законодавства України, виявлення та запобігання ризиковій діяльності. Основні порушення, які були виявлені під час виїзного моніторингу, стосувалися, зокрема:

- надання недостовірної звітності щодо діяльності платіжних систем та їхніх учасників, подання якої передбачене нормативно-правовими актами Національного банку;
- надання послуг із порушенням вимог правил, узгоджених із Національним банком;
- порушення вимог щодо забезпечення безперервності діяльності та захисту інформації;
- не забезпечення зберігання інформації про кожну операцію з переказу коштів, здійснених у платіжних системах.

За виявлені порушення до об’єктів оверсайту були застосовані заходи впливу, передбачені статтею 41 Закону України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”.

У межах реалізації функції оверсайту інфраструктури фондового ринку та на виконання дорожньої карти реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року у 2021 році Національний банк здійснив:

1) комплексне оцінювання на відповідність міжнародним стандартам оверсайту ПАТ “Національний депозитарій України”, який виконує функції центрального депозитарію цінних паперів та системи розрахунків у цінних паперах;

2) комплексне оцінювання депозитарію Національного банку на відповідність міжнародним стандартам PFMI, розпочате у 2020 році.

За результатами оцінювання об’єктів цієї інфраструктури Національний банк виробив рекомендації з метою вдосконалення їхньої діяльності та наближення до міжнародних стандартів оверсайту, зокрема щодо управління ризиками та підвищення прозорості діяльності.

Забезпечення прозорості діяльності та звітності учасників фінансового сектору

Фінансові регулятори у 2021 році продовжували активно працювати над запровадженням Системи фінансової звітності, яка дає змогу здійснювати електронне збирання та обробку фінансової інформації, отриманої від суб'єктів звітування. Робота триває в межах виконання вимог Меморандуму про взаєморозуміння щодо розроблення і запровадження системи фінансової звітності від 18 грудня 2017 року № 102/15. Мета документа – визначення меж співробітництва і взаємодії між регуляторами з урахуванням положень Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”.

Нова Система фінансової звітності в електронному форматі iXBRL відповідно до Таксономії UA МСФЗ спрямована на підвищення прозорості ринку через надання порівняльної надійної фінансової інформації учасникам і регуляторам ринку. Система фінансової звітності ґрунтується на ресурсах Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Вона побудована за схемою “єдиного вікна” – Центру збору фінансової звітності, до якого будуть підключені інші регулятори. Фінансова звітність подається в міжнародному форматі, що є зрозумілим усім іноземним інвесторам та стейкхолдерам, які стежать за розвитком фінансового сектору України.

У межах реалізації Проєкту ЄС “Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні” (EU-FAAR) розроблено та підготовлено до офіційної публікації в квітні 2021 року українську таксономію XBRL за МСФЗ 2020.

Національний банк є реципієнтом проєкту за компонентом “Фінансова звітність в єдиному електронному форматі”. Він передбачає забезпечення розкриття стандартизованої фінансової звітності в єдиному електронному форматі всіма суб'єктами господарювання, від яких це вимагається Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”.

У 2021 році розпочався процес упровадження звітності за таксономією МСФЗ XBRL в Україні. Підприємства, що становлять суспільний інтерес, уперше почали подавати фінансові звіти,

використовуючи найсучасніший міжнародний формат – XBRL відповідно до Таксономії МСФЗ.

XBRL (eXtensible Business Reporting Language) – відкритий міжнародний стандарт бізнес звітності в електронному форматі.

Його впровадження надає низку переваг, зокрема:

- підвищення прозорості фінансової звітності та показників ефективності діяльності підприємств;
- безкоштовний та доступний обмін бізнес-інформацією;
- підвищення інвестиційної привабливості завдяки наданню визнаних світом зрозумілих і порівнянних структурованих фінансових даних.

Запровадження Таксономії МСФЗ у форматі iXBRL в Україні для складання фінансової звітності МСФЗ у міжнародному форматі XBRL є дуже важливим кроком для підвищення стандартів розкриття інформації суб'єктами звітування, у тому числі банками та іншими фінансовими установами. До Центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, подано на публічний портал Системи фінансової звітності близько 5 000 фінансових звітів в єдиному електронному форматі iXBRL за Таксономією МСФЗ (із них близько 2 300 фінансових звітів подали суб'єкти звітування фінансового сектору, діяльність яких регулює Національний банк). Це безперечний прогрес України в межах забезпечення прозорості діяльності та звітності учасників ринку, зокрема, фінансового сектору, який у 2021 році досягнуто Національним банком у співпраці з проєктом ЄС EU-FAAR та визнано міжнародною організацією XBRL International.

Національний банк разом із проєктом EU-FAAR ефективно працює над удосконаленням звітності фінансового сектору з метою приєднання України до міжнародного співтовариства держав, у яких суб'єкти звітування складають якісну фінансову звітність у форматі XBRL.

Запровадження фінансової звітності в єдиному електронному форматі відповідно до вимог Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку на сьогодні є одним із пріоритетних напрямів реформи фінансового сектору.

Ціль 4.

Розвиток інфраструктури ринків капіталу

Стан інфраструктури ринків капіталу

У 2021 році набрали чинності основні положення Закону України № 738-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів” (далі – Закон), спрямовані на гармонізацію українського законодавства з правовими нормами ЄС у сфері фінансових послуг та покликані підвищити надійність функціонування інфраструктурних елементів вітчизняних ринків капіталу.

На виконання вимог Закону Національний банк привів у відповідність діючі та прийняв нові нормативно-правові акти. Так, упродовж 2021 року Національний банк:

- урегулював порядок проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів за принципом “поставка цінних паперів проти оплати” з використанням технологій Системи електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП). Це дало змогу учасникам ринків капіталу проводити розрахунки “у грошах центрального банку”, тобто з використанням рахунків сторін правочину щодо цінних паперів, відкритих безпосередньо в Національному банку. Такі нормативно-правові напрацювання дають змогу впровадити найкращий світовий досвід у сфері розрахунків за цінними паперами, а також підвищити надійність розрахунків та довіру інвесторів до українських ринків капіталу;
- розширив технологічну взаємодію з ключовими елементами інфраструктури ринків капіталу. На виконання вимог Закону Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках (далі – Розрахунковий центр) припинив банківську діяльність та трансформувався в небанківську фінансову установу. З 01 липня 2021 року в Національному банку почали функціонувати грошові рахунки Розрахункового центру та Центрального депозитарію цінних паперів (далі – Центральний депозитарій). Також Національний банк розширив інформаційний обмін із Центральним депозитарієм у частині надання інформації про реєстрацію випуску депозитних сертифікатів банку.

Крім того, на виконання вимог Закону протягом 2021 року Національний банк проводив підготовчу роботу та 31 грудня 2021 року успішно передав на депозитарне обслуговування до Центрального депозитарію всі випуски облігацій місцевих позик, які обслуговувалися Національним банком.

Упродовж 2021 року Національний банк співпрацював з Міжнародним центральним депозитарієм цінних паперів Clearstream Banking Luxembourg, зокрема за такими напрямками:

- розширення спектра послуг щодо механізмів розрахунків за транскордонними операціями;
- збільшення переліку фінансових інструментів, доступних іноземним інвесторам через установлений між депозитаріями лінк;
- оптимізація грошових переказів у національній валюті іноземними інвесторами із залученням кореспондентських рахунків банків-нерезидентів.

У 2021 році представники депозитарію Національного банку також брали активну участь у міжнародній робочій групі, створеній у межах виконання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України, ЄБРР, Американською торговельною палатою в Україні та Агентством США з міжнародного розвитку. Метою робочої групи є проведення аналізу техніко-економічних показників наявних ключових елементів торговельної та постторговельної інфраструктури, а також напрацювання оптимальної моделі інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків. Така модель повинна забезпечити можливість стійкого розвитку ринків капіталу в Україні що, в свою чергу, дасть змогу отримати ресурси для довгострокового фінансування вітчизняних компаній, а також забезпечити розширення переліку фінансових інструментів. Це сприятиме зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну. Результатами діяльності робочої групи з питань постторговельної інфраструктури у 2021 році є перші напрацювання майбутньої моделі клірингової інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків, започатковані обговорення депозитарної складової та перспектив створення торгового репозиторію.

Крім того, Розрахунковий центр 21 січня 2021 року запустив сервіс “репо з контролем ризиків” з метою розвитку інфраструктури ринків капіталу. Це дало змогу учасникам фондового ринку укласти угоди репо з державними цінними паперами, використовуючи послуги центрального контрагента для зменшення ризиків. Нова послуга виявилася достатньо затребуваною серед професійних учасників ринків капіталу, адже в таких операціях Розрахунковий центр виконує функцію центрального контрагента та застосовує

ефективну систему управління ризиками. За рік після надання нової можливості учасникам ринку розмір відкритої позиції на ринку “РЕПО з контролем ризику” перевищив 1 млрд грн.

Відповідний продукт розроблявся у співпраці з Національним банком та за активної підтримки учасників ринку. Національний банк є акціонером Розрахункового центру (у володінні Національного банку понад 80% акцій).

Створення ліквідних ринків фінансових інструментів

Національний банк упродовж 2021 року сприяв упровадженню нових та розвитку наявних фінансових інструментів.

Так, на виконання вимог Закону та запровадження нових фінансових інструментів” та з метою підвищення ефективності та надійності функціонування ринків капіталу Національний банк ухвалив низку нормативно-правових актів, згідно з якими, зокрема:

- визначено умови та порядок підтримання Національним банком ліквідності центрального контрагента;
- визначено критерії для банків, у яких мають право відкривати рахунки в іноземній валюті Центральний депозитарій цінних паперів та клірингові установи відповідно до вимог законодавства;
- приведено терміни нормативно-правових актів Національного банку у сфері грошово-кредитного, валютного та фондового ринків відповідно до норм Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”.

Крім того, Національний банк оновив положення нормативно-правових актів відповідно до Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”. Зокрема додано розрахунки за деривативними контрактами до переліку операцій, що здійснюються за поточними рахунками в національній та іноземній валюті нерезидентів (юридичних та фізичних осіб) та за кореспондентськими рахунками ЄБРР і банків-нерезидентів у національній валюті, що відкриті в банках України.

Також Національний банк визначив новий порядок погодження специфікацій деривативних контрактів грошового ринку. Норми такого порядку визначають:

- мінімальні вимоги до пакета документів, що подається оператором організованого ринку до Національного банку;
- строки його розгляду та підстави для відмови оператору організованого ринку в погодженні специфікації деривативного контракту;
- дії оператора організованого ринку, якщо після погодження специфікації деривативного контракту Національний банк відповідно до Закону України “Про валюту і валютні операції” запровадив нові заходи захисту.

2

Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки

Ціль 5.

Розвиток безготівкової економіки

Регулювання платіжного ринку

Упродовж 2021 року ми активно продовжували роботу над створенням умов для якісного розвитку платіжного ринку України.

На кінець 2021 року свою діяльність здійснювали 53 платіжні системи та системи розрахунків, із яких:

29 – створені резидентами:

- 8 – платіжною організацією є банк (1 – внутрішньодержавна; 7 – міжнародних);
- 21 – платіжною організацією є небанківська установа (14 – внутрішньодержавних; 7 – міжнародних);

15 створені нерезидентами:

- 6 – міжнародних карткових платіжних систем;
- 9 – міжнародних систем переказу коштів;

7 – внутрішньобанківських платіжних систем;

2 – державні платіжні системи.

Крім того, на платіжному ринку України працювало 34 оператори послуг платіжної інфраструктури.

Реєстрація платіжних систем, їхніх учасників та операторів послуг платіжної інфраструктури

У 2021 році платіжний ринок поповнювався новими учасниками. Так, упродовж 2021 року Національний банк зареєстрував три платіжні системи, створені резидентами:

- міжнародну платіжну систему “CORDPAY” (платіжна організація – АТ “АКБ “КОНКОРД”);
- внутрішньодержавну платіжну систему “КАСКАД” (платіжна організація – ТОВ “ФК “АП.МІ ФІНАНС”);
- внутрішньодержавну платіжну систему “PaySystems” (платіжна організація – ТОВ “УКРКАРТ”);

чотири платіжні системи, створені нерезидентами:

- міжнародну карткову платіжну систему “JCB Payment System” [платіжна організація – компанія JCB International Co., Ltd. (Японія)];
- міжнародну карткову платіжну систему “DINERS CLUB INTERNATIONAL” [платіжна організація – компанія DINERS CLUB INTERNATIONAL LTD (Сполучені Штати Америки)];
- міжнародну систему переказу коштів “PAYSER” [платіжна організація – компанія PAYSERA LT, UAB (Литва)];
- міжнародну систему переказу коштів “TransferGo” [платіжна організація – компанія TRANSFERGO LTD (Великобританія)];

чотири нових оператори послуг платіжної інфраструктури:

- ТОВ “ДІДЖИТАЛ ФІНАНС”;
- ТОВ “ФІНТ”;
- ТОВ “ТЕХ-СОФТ АТЛАС”;
- ТОВ “РІБЕЙЛ-КЕПІТАЛ”.

Ліцензування переказу коштів у національній валюті без відкриття рахунків

Ліцензію на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків станом на 01 січня 2022 року мали 70 небанківських установ.

Упродовж 2021 року ми видали шість ліцензій на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків таким небанківським установам:

- ТОВ “ФК “МАСОН”;
- ТОВ “ФК “РЕЗОНАНС-КАПІТАЛ”;
- ТОВ “ФК “КОШТ”;
- ТОВ “ПЕЙТЕК УКРАЇНА”;
- ТОВ “ФК “БІ.МАНІ”;
- ТОВ “ФК “СС ЛОУН”.

Платіжний ринок (дані за період із 01 січня до 31 грудня 2021 року)

Показник	Кількість
Кількість міжнародних платіжних систем, із них:	15
карткові	6
Переказ коштів	9
Кількість національних платіжних систем	38
небанківські	21
банківські	8
внутрішньобанківські	7
державні	2
Кількість платіжних систем, що зареєстровані в 2021 році, із них:	7
платіжні системи, створені резидентами	3
міжнародні платіжні системи, створені нерезидентами	4
Кількість платіжних систем, реєстрація яких була скасована в 2021 році, із них:	
платіжні системи, створені резидентами	2 ²²
міжнародні платіжні системи, створені нерезидентами	2 ²³
Кількість операторів послуг платіжної інфраструктури	34
Кількість операторів послуг платіжної інфраструктури, що зареєстровані в 2021 році	4
Кількість операторів послуг платіжної інфраструктури, реєстрація яких була скасована в 2021 році	4 ²⁴

На виконання завдань, визначених Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року, та з метою реалізації Стратегії Національного банку України до 2025 року ми здійснили низку заходів щодо вдосконалення регулювання платіжного ринку.

Так, ми спростили вимоги до порядку відкриття рахунків клієнтам банків та дали право:

особам, які відкривають рахунки, пред'являти уповноваженому працівнику банку е-паспорт/

е-паспорт для виїзду за кордон/е-свідцтво про народження/дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків на електронному носії, критерії якого підтримують використання мобільного застосунку "Дія";

суб'єктам господарювання відкривати поточні рахунки на користь фізичних осіб за їх згодою для здійснення деяких видів виплат (заробітної плати, дивідендів, стипендій, пенсій, соціальної допомоги, повернення надлишково сплачених сум, інших виплат).

²² За зверненням платіжної організації про припинення надання послуг платіжної системи.

²³ 1 – за зверненням платіжної організації про припинення надання послуг платіжної системи, 1 у зв'язку з ненаданням платіжною системою своїх послуг з переказу коштів в Україні протягом 180 календарних днів.

²⁴ 3 – у зв'язку з припиненням надання оператором послуг платіжної інфраструктури своїх послуг більше ніж на 180 календарних днів та не відновлення такої діяльності протягом 90 календарних днів із дня повідомлення про це Національним банком, 1 – за зверненням оператора послуг платіжної інфраструктури.

Крім того, ми зменшили перелік документів, які подаються юридичними особами-нерезидентами/іноземними дипломатичними, консульськими, торговельними, іншими офіційними представництвами, що користуються імунітетом і дипломатичними привілеями під час відкриття рахунків (скасовано подання копії документа, що підтверджує взяття юридичної особи-нерезидента на облік у відповідному контролюючому органі як платника єдиного внеску/копії посвідчення Міністерства закордонних справ України про акредитацію представництва на території України).

Тепер банки мають право перераховувати кошти з рахунку умовного зберігання (ескроу) особі (особам), зазначеній бенефіціаром, у разі надання бенефіціаром письмової вказівки банку.

У 2021 році ми продовжували актуалізовувати нормативну базу, що регулює діяльність платіжного ринку. Зокрема, встановили порядок:

1) відкриття банками рахунків Організації Об'єднаних Націй та рахунків умовного зберігання (ескроу) приватним нотаріусам з метою вчинення нотаріальних дій з прийняття від боржників грошової суми боргу;

2) випуску ощадних сертифікатів замість ощадних (депозитних) сертифікатів.

У 2021 році врегулювали порядок відкриття, зарахування готівкових коштів у національній та іноземних валютах, банківських металів та закриття банками України поточних рахунків із спеціальним режимом використання фізичним особам, які мають право скористатися одноразовим (спеціальним) добровільним декларуванням.

Також відповідно до законодавства щодо всеукраїнського референдуму встановлено для банків:

- порядок відкриття і закриття банками рахунків фонду ініціативної групи, фонду агітації щодо ініціативи політичної партії, громадської організації, фонду всеукраїнського референдуму ініціативної групи, а також політичних партій, громадських організацій;
- обов'язок повідомляти Центральну виборчу комісію та Національне агентство

з питань запобігання корупції про відкриття поточного рахунку фонду ініціативної групи, фонду всеукраїнського референдуму ініціативної групи, поточного рахунку фонду агітації щодо ініціативи політичної партії, громадської організації, рахунку фонду всеукраїнського референдуму політичної партії, громадської організації та їх реквізити.

Крім того, у 2021 році ми врегулювали питання щодо:

- порядку виконання банками розрахункових документів стягувачів у зв'язку з переходом СЕП та банків на роботу в режимі 23/7;
- встановлення банком у осіб, які самостійно доставляють до банку розрахункові документи на примусове списання/стягнення коштів з рахунків клієнтів та/або документи на арешт/зняття арешту з коштів, відповідних повноважень на це.

Також осучаснили порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх використанням:

- розширили можливості застосування бізнесом корпоративних платіжних карток (електронних платіжних засобів). Зокрема:
 - дали бізнесу (суб'єкту господарювання) право самостійно визначати осіб, які мають право використовувати корпоративні платіжні картки, емітовані до його рахунку;
 - розмежували відповідальність суб'єкта господарювання та держателя корпоративної платіжної картки;
- спростили отримання платіжної картки довіреною особою/представником фізичної особи – власника рахунку.

З метою сприяння проведенню аукціонів з продажу об'єктів приватизації (відповідно до вимог Закону України "Про приватизацію державного і комунального майна") та залученню іноземних і внутрішніх інвестицій в економіку України ми затвердили форми банківської гарантії та умови банківської гарантії, які надаватимуться банками учасникам аукціонів із продажу об'єктів державної або комунальної власності.

Для врегулювання питань міжбанківського переказу коштів в Україні:

- виключено норми щодо порядку виконання банками та Національним банком

документів про арешт коштів банку за його кореспондентським рахунком у національній валюті²⁵;

- виключено норми щодо порядку виконання банками документів про арешт коштів банку, що обліковуються за його кореспондентськими рахунками в іноземних валютах³;
- актуалізовано норми щодо подання до Національного банку карток зі зразками підписів осіб, уповноважених розпоряджатися кореспондентським рахунком банку, та засвідчення зразків цих підписів у картці.

Крім того, ми актуалізували порядок видачі ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків з метою уніфікації вимог до надавачів фінансових послуг, діяльність яких регулюється Національним банком (зокрема, у частині вимог до структури власності таких установ).

Робота над створенням проекту Концепції системи миттєвих платежів

На шляху впровадження системи миттєвих платежів в Україні протягом 2021 року ми працювали над створенням проекту Концепції системи миттєвих платежів. Ця робота здійснювалася за підтримки проекту Європейського Союзу Twinning “Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС”, Світового банку та в тісній співпраці з представниками банківської спільноти.

Головна ціль створення системи миттєвих платежів в Україні – надати можливість громадянам України здійснювати швидкі, дешеві та безпечні платежі між рахунками за допомогою зручних, сучасних та інноваційних каналів доступу та методів ініціювання платіжних операцій.

Упровадження системи сприятиме розвитку платіжної інфраструктури, посиленню конкуренції на платіжному ринку, задоволенню очікувань ринку та користувачів, фінансовій інклюзії та збільшенню рівня безготівкових розрахунків.

Так, у квітні 2021 року в межах проекту Twinning “Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС” Національний банк з міжнародними експертами – представниками держав-членів Європейського Союзу провели експертний форум “Системи миттєвих платежів”. Під час форуму було ознайомлено учасників фінансового ринку України з баченням Національного банку щодо системи миттєвих платежів в Україні, подальшими кроками та викликами на шляху її впровадження. Банки, небанківські фінансові установи, асоціації ознайомилися з європейськими системами миттєвих платежів Польщі, Угорщини, Литви та рішенням миттєвих платежів для Єврозони SEPA на основі схеми SCT Inst, а також із напрацюваннями Національного банку щодо впровадження такої системи в Україні. Під час заходу Національний банк вперше отримав зворотний зв’язок від учасників ринку.

З метою задоволення потреб користувачів та учасників фінансового ринку саме нашої країни ми визначили найголовніший вектор під час побудови системи – партнерський діалог, отримання зворотнього зв’язку від учасників фінансового ринку та залучення їх до побудови системи.

Протягом року проведено низку робочих зустрічей з учасниками фінансового ринку та міжнародними експертами для опрацювання особливостей та переваг майбутньої системи миттєвих платежів.

Результати цих зустрічей стали підґрунтям для створення проекту Концепції системи миттєвих платежів в Україні, який оприлюднено у жовтні 2021 року для публічного обговорення.

На сьогодні ми отримали зворотний зв’язок від учасників фінансового ринку щодо проекту Концепції системи миттєвих платежів і продовжуємо працювати над його вдосконаленням. Попереду опрацювання питань щодо визначення технологічних аспектів, детальне визначення функціоналу системи: сервісу унікальних ідентифікаторів рахунків, способів обміну реквізитами між платниками та отримувачами (за допомогою QR-коду, Reques-to-Pay – запит отримувачем оплати) тощо.

²⁵ З метою реалізації вимог Закону України № 1587-IX щодо заборони накладати арешт на кошти, що перебувають на кореспондентських рахунках банку.

Розвиток грошової та платіжної інфраструктури

Розвиток ринку платіжних карток в Україні

Операції з використанням платіжних карток

Упродовж 2021 року обсяг операцій (безготівкових та отримання готівки) із використанням платіжних карток й надалі збільшувався. Так, кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих банками України, досягла 7 817,1 млн шт., а їхня сума – 5 091,7 млрд грн. Це майже на третину (на 30,3% та 28,7% відповідно) більше, ніж у 2020 році.

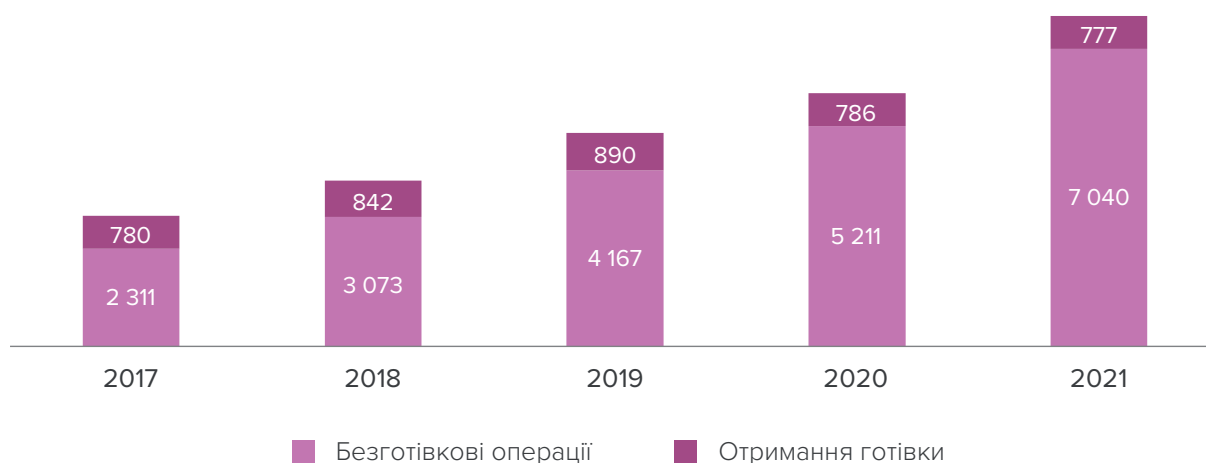
Більшість цих операцій здійснювалася у власній мережі українських банків-емітентів (52,9% від кількості та 73,5% від суми всіх операцій з платіжними картками). У мережі інших еквайрів-резидентів здійснено 43,3% від кількості та 22,8% від суми операцій з платіжними картками.

За межами України обсяг операцій з платіжними картками, емітованими банками-резидентами, залишався незначним і становив 3,8% від кількості та 3,7% від суми всіх операцій з картками. Водночас операції з картками, емітованими банками-нерезидентами, на території України становили лише 2,3% від кількості та суми всіх таких операцій.

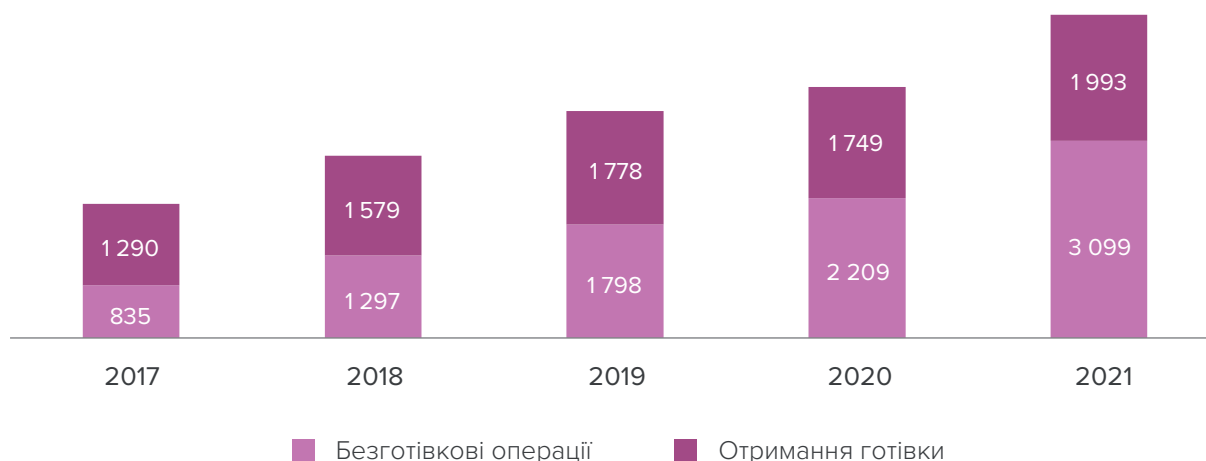
Кількість безготівкових операцій із використанням платіжних карток у 2021 році порівняно з 2020 роком зросла на 35,1% – до 7 039,9 млн шт. (90,1% від загальної кількості), а сума – на 40,3% – до 3 099,1 млрд грн (60,9% від загальної суми операцій з картками).

Водночас кількість операцій з отримання готівки з використанням платіжних карток у 2021 році порівняно з 2020 роком зменшилася на 1,1%, а сума таких операцій зросла на 14,0%.

Кількість операцій, здійснених із використанням платіжних карток, млн шт.

Сума операцій, здійснених із використанням платіжних карток, млрд грн

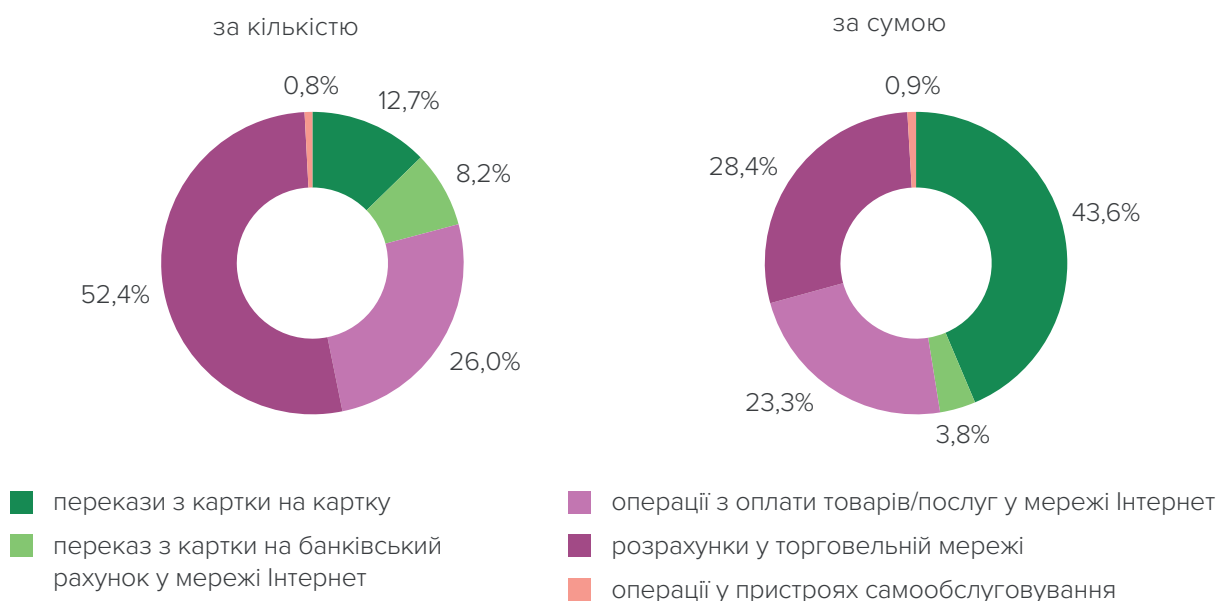

Більше половини загальної кількості безготівкових операцій з використанням платіжних карток (52,4%) здійснювалося в торговельній мережі, їхня сума становила 28,4% від усіх безготівкових операцій. Водночас близько 75% від кількості та суми таких операцій здійснювалося з використанням

безконтактної технології оплати та NFC-технології.

У 2021 році 43,6% від суми безготівкових операцій з використанням платіжних карток були перекази з картки на картку, їхня кількість становила 12,7%.

Структура безготівкових операцій з використанням карток у 2021 році

Емісія платіжних карток та їх види

Кількість карток, емітованих банками України, станом на кінець 2021 року становила 89,1 млн шт. Це на 21,3% більше, ніж на кінець 2020 року. Кількість платіжних карток, які використовували для здійснення видаткових операцій в грудні 2021 року, становила 46,3 млн шт. (52,0% емітованих карток).

емітованих платіжних карток посідають міжнародна платіжна система VISA (37,8 млн шт., або 42,4%) та Національна платіжна система “Український платіжний простір” (0,6 млн шт., або 0,64%). Частка інших карткових систем, які функціонують на території України, у 2021 році становила 0,04%. Лідерами за емісією карток є АТ КБ “ПриватБанк” (45,1% усіх емітованих карток), АТ “Ощадбанк” (16,6%) та АТ “Універсал Банк” (10,6%).

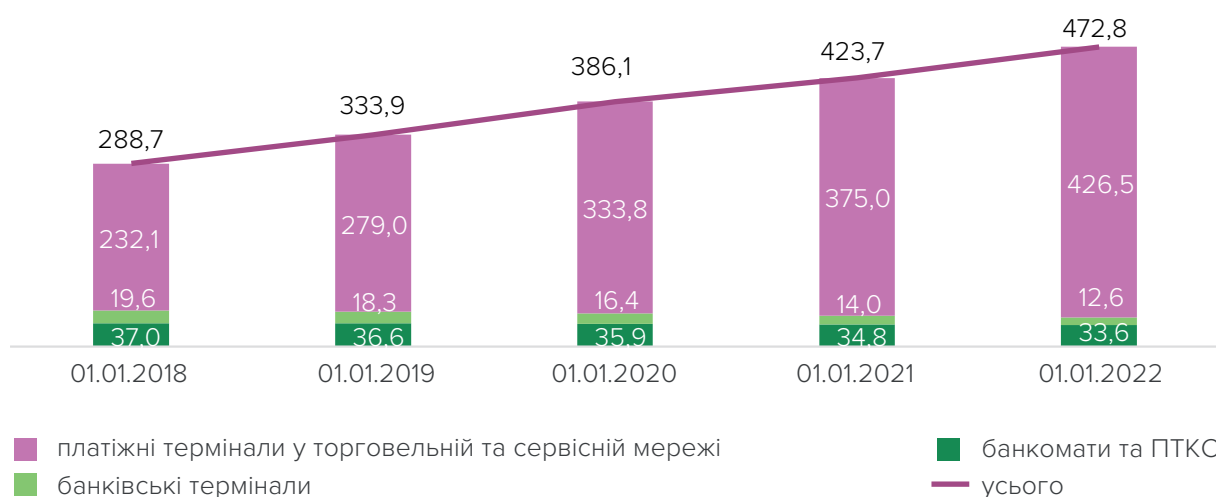
Упродовж 2021 року зростала кількість безконтактних платіжних карток, які використовувалися для здійснення операцій. У грудні 2021 року порівняно з груднем 2020 року їхня кількість збільшилася на 51,8% – з 13,2 млн шт. до 20,0 млн шт. карток. Загалом близько половини (43,2%) платіжних карток, які застосовувалися в грудні для здійснення видаткових операцій, – це безконтактні картки.

Платіжна інфраструктура

Упродовж 2021 року й надалі розвивалася платіжна інфраструктура. Так, кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах порівняно з 2020 роком зросла на 13,7% – до 426,5 тис. шт., із них 393,6 тис. шт. (92,3%) – безконтактні термінали. Загалом кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах за останні п'ять років зросла майже вдвічі з 232,1 тис. шт. до 426,5 тис. шт. Водночас спостерігається поступове щорічне зменшення банківських пристроїв (банкомати, ПТКС та платіжні термінали) із 56,6 тис. од. до 46,2 тис. од.

Станом на кінець 2021 року найбільша кількість платіжних карток емітована в міжнародній платіжній системі MasterCard (50,7 млн шт., або 56,9%). Друге та третє місця за кількістю

Платіжна інфраструктура, тис. од.

Кількість платіжних терміналів у розрахунку на 1 млн постійного населення України²⁶ за рік зросла з 9,4 тис. од. до 10,7 тис. од. (на 13,8%). Регіональний розподіл платіжних терміналів залишається доволі нерівномірним. Лідерами за цим показником були м. Київ (26,3 тис. терміналів на 1 млн. населення), Київська (16,4 тис. терміналів) та Дніпропетровська (12,9 тис. терміналів) області. Найменша кількість терміналів у розрахунку на 1 млн населення – у Закарпатській (6,3 тис. терміналів), Донецькій (4,3 тис. терміналів) та Луганській (2,6 тис. терміналів) областях.

Найбільша кількість платіжних терміналів в АТ КБ “ПриватБанк” (57,2% усіх платіжних терміналів), АТ “Ощадбанк” (18,7%) та АТ “Райффайзен Банк” (9,0%).

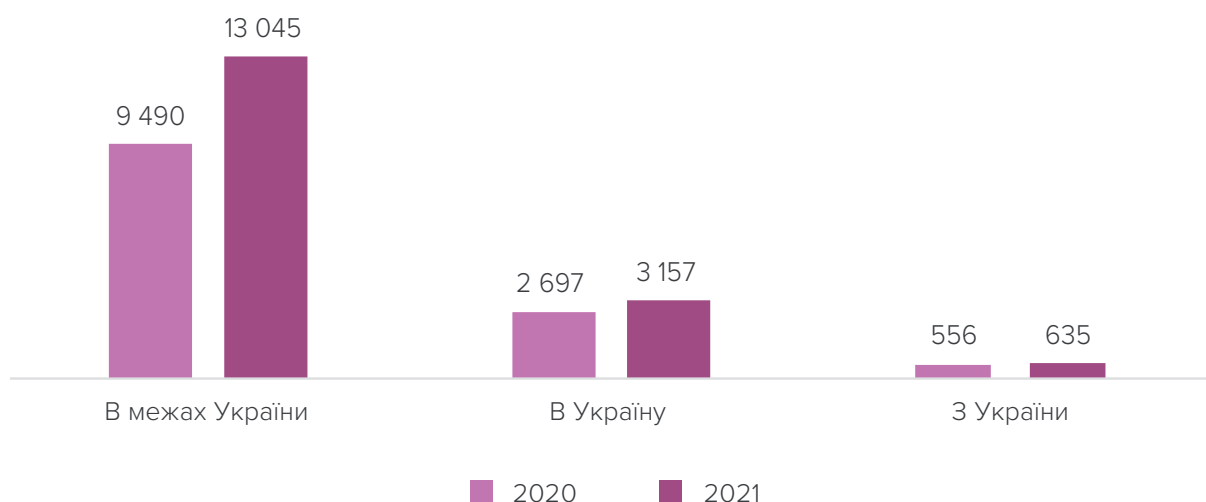
Діяльність систем переказу коштів в Україні

Протягом 2021 року послуги з переказу коштів фактично надавали 39 систем переказу коштів, із них: 31 система, створена резидентами, та 8 систем, створених нерезидентами.

Усього за 2021 рік із використанням систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами переказано:

- у межах України – 355,4 млрд грн (13 045,1 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 3 157,1 млн дол. США в еквіваленті;
- за межі України – 635,0 млн дол. США в еквіваленті.

Сума переказів, здійснених через системи переказу коштів (в еквіваленті) млн дол. США

²⁶ Чисельність населення станом на 01 січня 2022 року за даними Державної служби статистики України.

Діяльність систем переказу коштів, створених резидентами

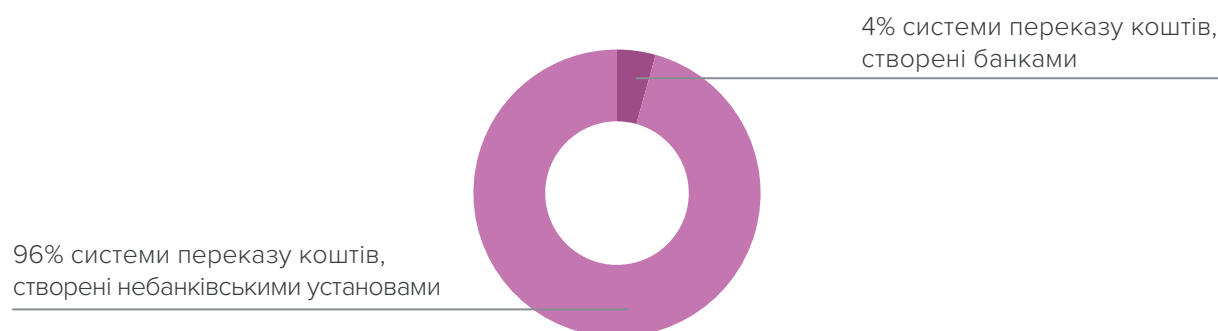
Протягом 2021 року послуги з переказу коштів надавали сім систем, створених банками, 18 систем, створених небанківськими установами, шість внутрішньобанківських систем переказу.

Із використанням систем переказу коштів, створених банками та небанківськими

установами-резидентами, у 2021 році переказано:

- у межах України – 355,3 млрд грн (13 042,1 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 505,3 млн дол. США в еквіваленті;
- з України – 16,8 млн дол. США в еквіваленті.

Розподіл сум переказів, здійснених через системи переказу коштів у межах України за 2021 рік (за сумою переказів)

Лідером за сумою переказів у межах України у 2021 році були системи переказу коштів “NovaPay” (144,4 млрд грн) та “Поштовий переказ” (59,0 млрд грн).

Діяльність систем переказу коштів, створених нерезидентами

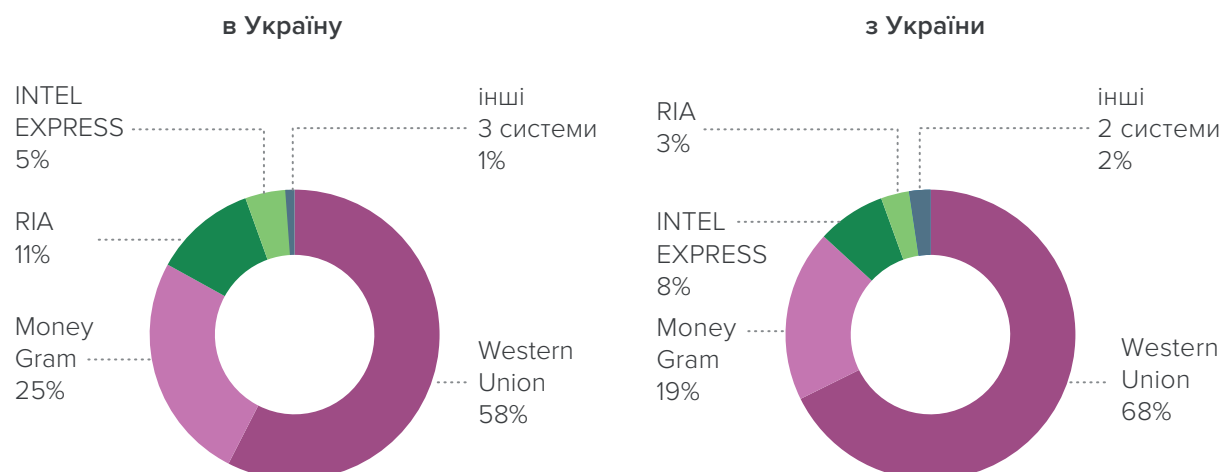
Протягом 2021 року послуги з переказу коштів в Україні надавали вісім систем переказу коштів, створених нерезидентами, із яких п'ять систем зі США, по одній – із Грузії, Великобританії та Канади.

Протягом 2021 року системами, створеними нерезидентами, переказано:

- у межах України – 81,2 млн грн (3,0 млн дол. США в еквіваленті);
- в Україну – 2 651,7 млн дол. США в еквіваленті;
- з України – 618,2 млн дол. США в еквіваленті.

Перше місце за обсягами переказів як в Україну, так і з України у 2021 році посідає система Western Union (58% транскордонних переказів в Україну та 68% – з України).

Розподіл транскордонних переказів, здійснених через системи-нерезиденти (у розрізі систем переказу за сумою)

Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж 2021 року сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, майже вп'ятеро перевищує суму коштів, відправлених за її межі.

У 2021 році значні обсяги переказів в Україну надходили зі США (19%), Ізраїлю (12%) та Італії (11%). Найбільші обсяги переказів з України у 2021 році відправлялися до Російської Федерації (29%), Грузії (16%) та Туреччини (6%).

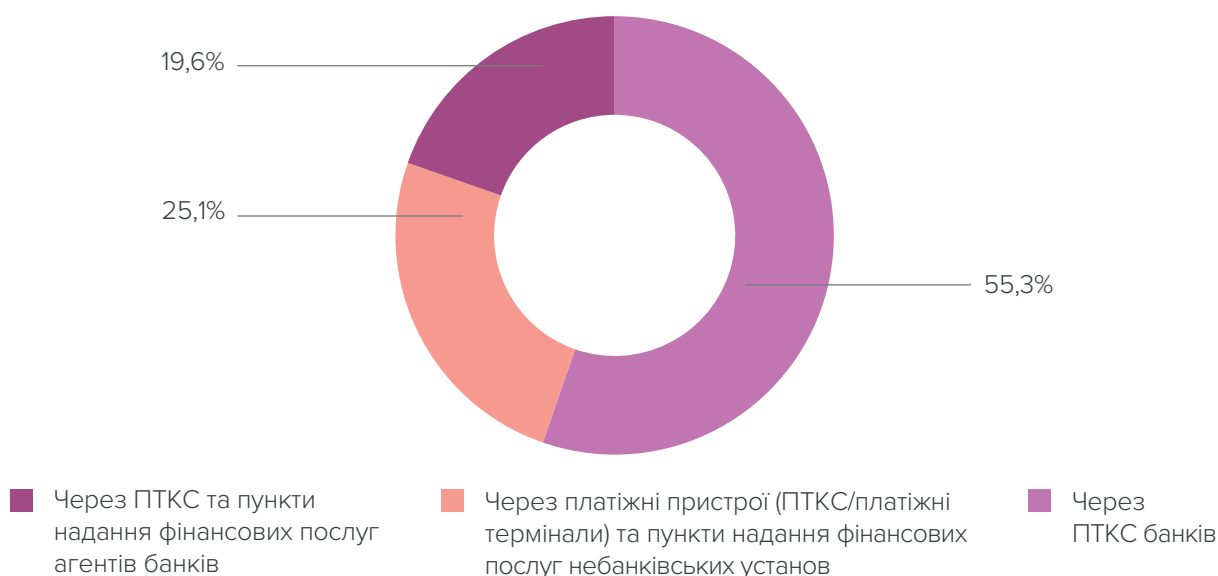
Приймання платежів готівкою для подальшого переказу

Упродовж 2021 року послуги з приймання готівки для подальшого переказу надавали:

- за допомогою програмно-технічних комплексів самообслуговування (далі – ПТКС): 13 небанківських установ, 11 агентів банків; 26 банків за допомогою власних ПТКС;
- за допомогою платіжних терміналів: одна небанківська установа (АТ “Укрпошта”);
- через пункти надання фінансових послуг: 28 небанківських установ – учасників систем переказу коштів та 34 агенти банків.

Сума прийнятих платежів готівкою для подальшого переказу у 2021 році становила 797,62 млрд грн, що на 19,8% більше, ніж у 2020 році.

Розподіл прийнятих платежів готівкою для подальшого переказу у 2021 році за сумою

Більша частина платежів готівкою приймалася за допомогою ПТКС, що належать банкам (441,2 млрд грн, або 55,3%).

Операції з електронними грошима

У 2021 році банки здійснювали випуск та інші операції з такими електронними грошима:

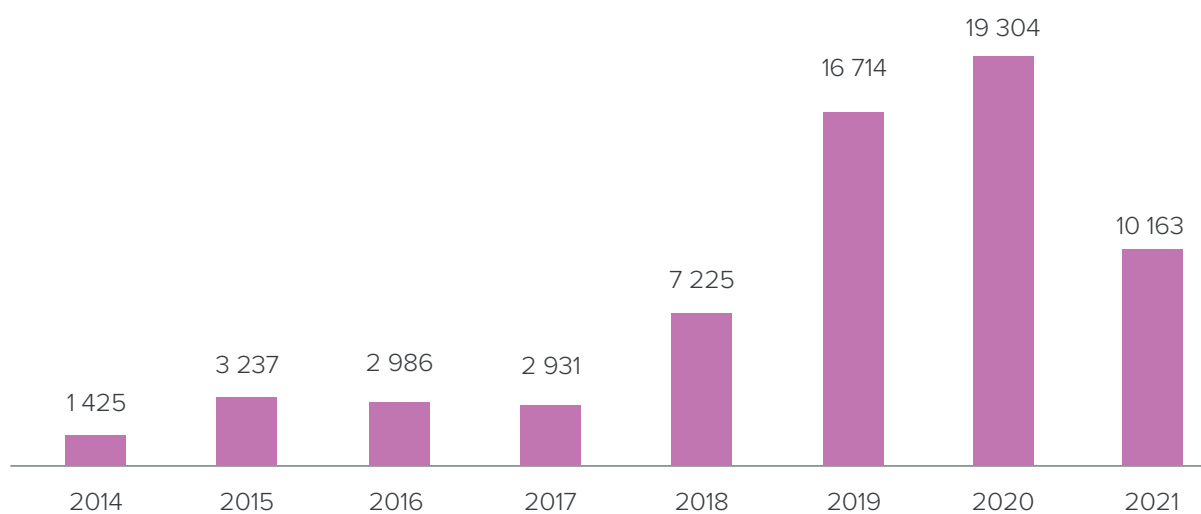
- “Максі” (АТ “ТАСКОМБАНК”);
- “ГлобалМані” (АТ “БАНК АЛЬЯНС”);
- “ЕЛЕКТРУМ” (АБ “УКРГАЗБАНК”);
- “ALFA-MONEY” (АТ “АЛЬФА-БАНК”);
- MasterCard (ПАТ “БАНК “ВОСТОК”, ПАТ “АЛЬФА-БАНК”, АТ “ТАСКОМБАНК”, АТ “ОЩАДБАНК”);

- Visa (АТ “ОЩАДБАНК”, АКБ “ІНДУСТРІАЛБАНК”, АТ АКБ “КОНКОРД”, АТ “МЕГАБАНК”, АТ “РАЙФФАЙЗЕН БАНК ”);
- “ПРОСТІР” (АБ “УКРГАЗБАНК”, АТ “БАНК ВОСТОК”).

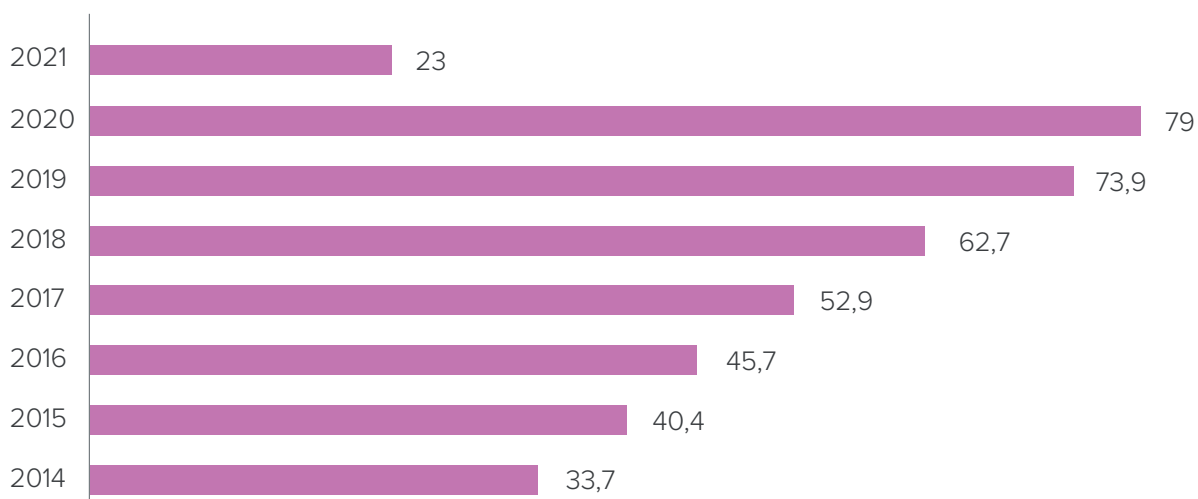
У 2021 році порівняно з 2020 роком банки-емітенти зменшили:

- обсяг операцій з електронними грошима майже вдвічі (на 9 141 млн грн) – із 19 304 млн грн до 10 163 млн грн;
- кількість електронних гаманців у 3,5 рази (на 56 млн шт.) – із 79 млн шт. до 23 млн шт.;
- обсяг випущених електронних грошей в 1,6 раза (на 22,7 млн грн) – із 60 млн грн до 37,3 млн грн.

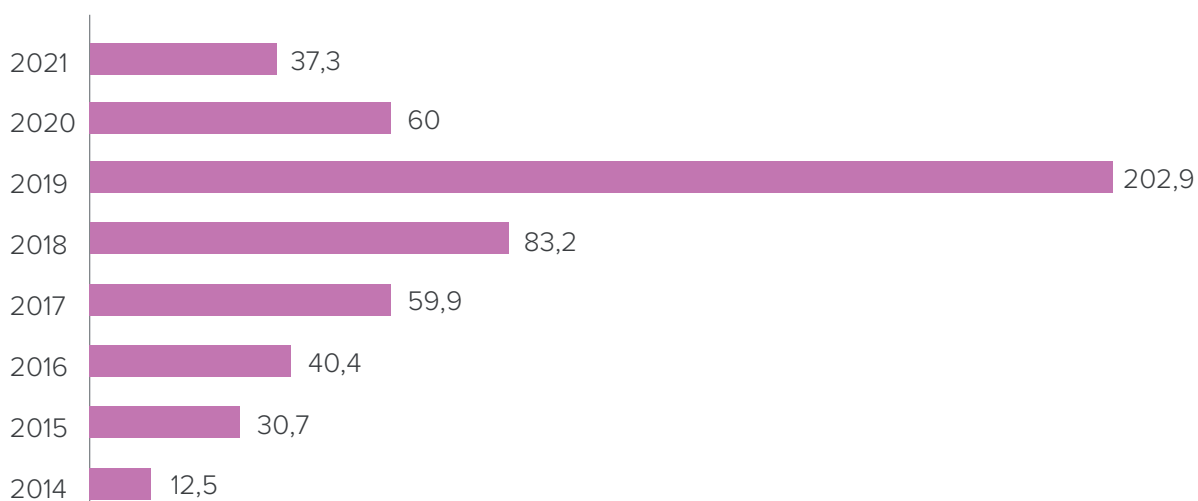
Обсяг операцій, млн грн

Загальна кількість е-гаманців, млн шт.

Обсяг випущених е-грошей, млн грн

Зменшення обсягів операцій з електронними грошима зумовлено тим, що протягом 2021 року ринок залишили більшість учасників

ринку. Це пов'язано із запровадженням вимог щодо обов'язку емітента здійснювати належну перевірку користувачів електронних

грошей відповідно до вимог Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” та нормативно-правових актів Національного банку, прийнятих на виконання вимог зазначеного закону.

Відкриття банками рахунків клієнтам

Станом на 01.01.2022 банки України обслуговували 72,2 млн клієнтів, зокрема:

- суб'єктів господарювання – 2,9 млн клієнтів (4%), із них 1,8 млн клієнтів – ФОП;
- фізичних осіб – 69,3 млн клієнтів (96%);
- фізичні особи-приватні нотаріуси, адвокати та судові експерти – 0,015 млн клієнтів (0,02%);
- бюджетні установи – 0,005 млн клієнтів (0,01%).

Клієнтам банків відкрито 142 млн рахунків.

Для суб'єктів господарювання відкрито – 5,6 млн рахунків. Майже всі з них (5,6 млн) – поточні рахунки і лише незначна частина (0,07 млн) – вкладні. Понад 2,3 млн суб'єктів господарювання обслуговуються дистанційно (79%), що дає можливість клієнтам банків

оперативно відстежити залишки коштів на рахунках та здійснити платіжні операції за цими рахунками.

Для фізичних осіб відкрито – 136,3 млн рахунків, із них 119,9 млн поточних рахунків (88%) та 16,4 млн вкладних рахунків (12%). Дистанційно обслуговуються понад 44,2 млн фізичних осіб (64%).

Загалом, у 2021 році спостерігалися такі тенденції:

- збільшення кількості клієнтів банків на 13%; суб'єктів господарювання – на 6%, фізичних осіб – на 13%. Водночасу бюджетних установ стало менше на 5%;
- збільшення кількості відкритих рахунків на 14%: суб'єктам господарювання – на 7%, фізичним особам – на 14%;
- стали частіше (на 82%) використовуватися рахунки умовного зберігання (ескроу): суб'єктами господарювання – на 143% (станом на 01.01.2022 відкрито 1058 рахунків), фізичними особами – на 2% (336 рахунків);
- збільшення кількості клієнтів, що обслуговуються дистанційно: серед суб'єктів господарювання – на 3%, серед фізичних осіб – на 6%;
- зменшення кількості недіючих рахунків клієнтів банку на 11%.

Кількість клієнтів та рахунків в банках за станом на 01.01.2022

Банки
71

Клієнти
72,2 млн осіб

Рахунки
142 млн

Суб'єкти господарювання
2,9 млн (у т.ч. **1,8 млн** – ФОП)

Фізичні особи
69,3 млн

Прийняття Закону України “Про платіжні послуги”, оновлення платіжного ландшафту України

У 2021 році зусилля Національного банку, спрямовані на імплементацію Другої європейської платіжної директиви та оновлення законодавчого регулювання ринку платіжних послуг, досягли своєї мети завдяки прийняттю Верховною Радою України Закону України від 30 червня 2021 року № 1591-IX “Про платіжні послуги”. Цей закон сприятиме трансформації платіжного ринку та розширенню кола його учасників, основні його положення вводяться в дію з 01 серпня 2022 року.

Закон України “Про платіжні послуги” визначає дев’ять категорій надавачів фінансових платіжних послуг. Крім банків, серед них платіжні установи, поштові оператори, установи електронних грошей, філії іноземних платіжних установ, органи державної влади та місцевого самоврядування.

Закон України “Про платіжні послуги” також дає змогу небанківським фінансовим установам, що отримали відповідну авторизацію від регулятора, відкривати платіжні рахунки для таких послуг: зараховування готівки на рахунки користувачів, зняття готівки та виконання платіжних операцій із власними коштами користувача.

Також будуть такі нові типи учасників ринку, як надавачі послуг з надання відомостей з рахунків та послуги з ініціювання платіжної операції, буде оновлено підходи до платіжних інструментів та операцій, збільшено кількість платіжних послуг до дев’яти (із них сім – фінансових, дві – нефінансові).

Закон України “Про платіжні послуги” є підґрунтям для комплексного оновлення платіжного ландшафту України, інтеграції українського платіжного ринку з європейським, а також дає потужний стимул для розвитку фінтех-ринку.

Зокрема, це стане можливим завдяки впровадженню в Україні відкритого банкінгу (Open Banking) та створенню регуляторної платформи (“пісочниці”) Національного банку,

що дасть користувачам фінансових послуг безліч нових можливостей. Закон України “Про платіжні послуги” передбачає створення відкритого банкінгу у 2025 році.

Крім того, Закон України “Про платіжні послуги” передбачає право центрального банку випускати цифрові гроші Національного банку. Тож зараз ми зосередилися на пошуках ефективного способу використання е-гривні (так званих юз-кейсів).

Основною перевагою нового регулювання платіжного ринку є те, що фінтех-компанії зможуть налагодити взаємовигідну співпрацю з банками та отримати більше можливостей для розвитку бізнесу. Це сприятиме появі нових платіжних стартапів та забезпечить здорову конкуренцію на платіжному ринку.

Система електронних платежів Національного банку

Упродовж 2021 року Система електронних платежів Національного банку (далі – СЕП) працювала ефективно та надійно, забезпечуючи високий рівень безпеки міжбанківських переказів у національній валюті.

У 2021 році через СЕП здійснено 446 млн початкових платежів на суму 57 трлн грн (у 2020 році – 385 млн початкових платежів на суму майже 45 трлн грн).

За кількістю у 2021 році СЕП виконала на 16% більше платежів, ніж у 2020 році, а за сумою – на 27%.

У середньому за день у СЕП упродовж минулого року оброблялося приблизно 1,8 млн початкових платежів на суму 229 млрд грн.

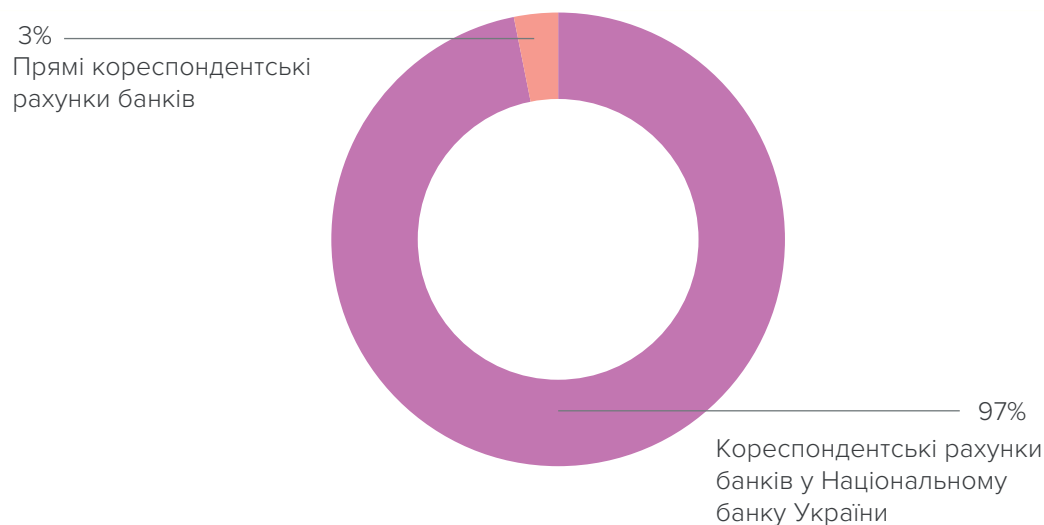
Середній коефіцієнт обігу коштів становив 276% (коефіцієнт обігу коштів за рік зріс на 58 процентних пунктів).

За підсумками звітнього року ця державна платіжна система забезпечила 97% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України.

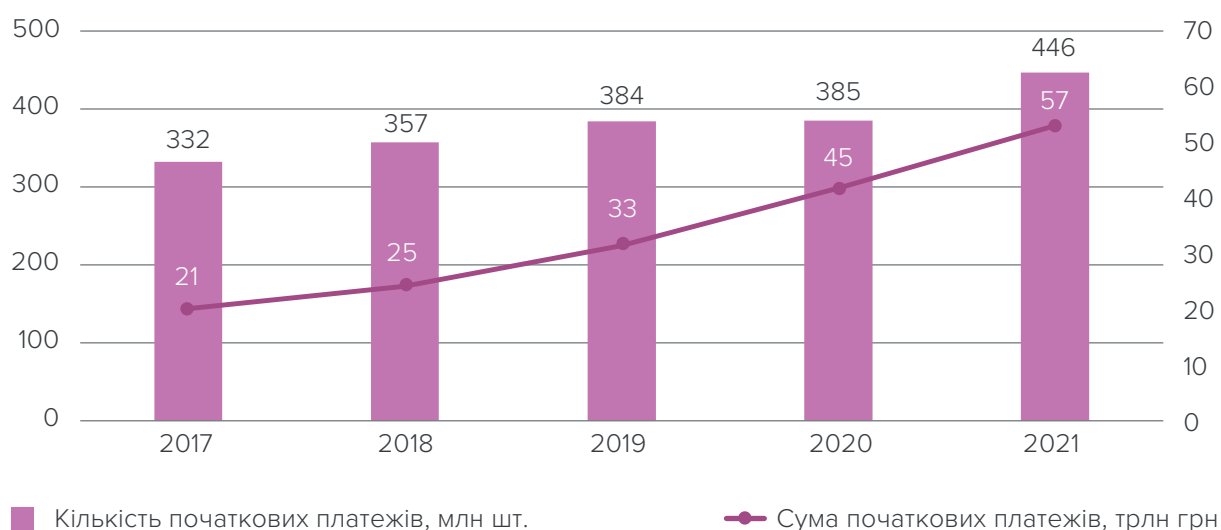
СЄП. Факти та цифри, 2021 рік

Учасники системи – юридичні особи станом на 01 січня 2022 року	71 банк України, Державна казначейська служба України, Національний банк
Кількість операцій Сума операцій	446 млн платежів 57 270 млрд грн
Середньоденний обсяг операцій	1,8 млн платежів 229 млрд грн
Платежі у файловому режимі	442 млн платежів 26 661 млрд грн
Платежі в режимі реального часу	4 млн платежів 30 609 млрд грн
Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЄП	83 млрд грн
Середньоденний коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЄП	2,76
Структура платежів (за кількістю)	До 1 тис. грн – 48%, від 1 тис. грн до 100 тис. грн – 48%, від 100 тис. грн і більше – 4%
Структура платежів (за сумою)	До 1 тис. грн – менше 1%, від 1 тис. грн до 100 тис. грн – 5%, від 100 тис. грн і більше – 94%

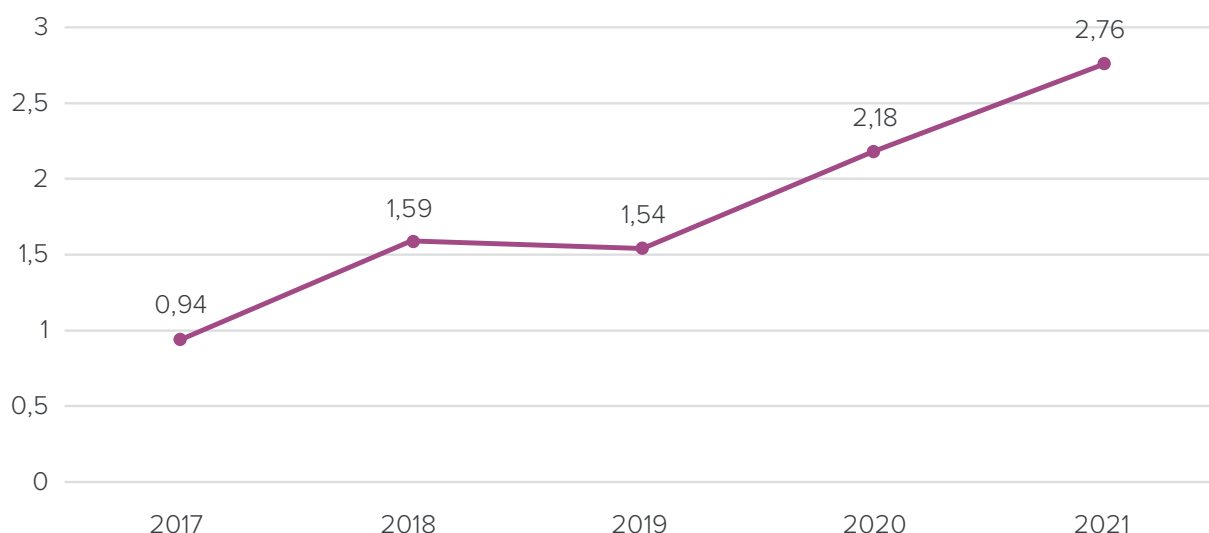
Міжбанківські перекази у гривні за прямими кореспондентськими рахунками банків та через СЄП

Обсяги платежів, здійснених через СЕП

Середньодобовий коефіцієнт обігу коштів у СЕП

Ми і надалі працюємо над модернізацією СЕП шляхом запровадження міжнародного стандарту ISO 20022 та переходу цієї системи на цілодобовий режим роботи (24/7), що передбачає миттєвий перехід від поточного до наступного банківського дня без призупинення роботи СЕП із виконання міжбанківських платіжних операцій.

технологічності Національної платіжної системи "Український платіжний простір" (далі – НПС "ПРОСТІР"), досягнення належного рівня платіжної інфраструктури для приймання карток НПС "ПРОСТІР" та впровадження нових сервісів системи, що визначені Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року²⁷.

Національна платіжна система "Український платіжний простір"

Протягом 2021 року наші зусилля спрямовувалися на підвищення рівня

Учасники НПС "ПРОСТІР"

Упродовж 2021 року до НПС "ПРОСТІР" приєдналося два банки (АТ "Банк 3/4" та АТ "БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ").

²⁷ Пункт 5.1.4 Стратегічної цілі 1 Стратегічного напрямку V Дорожньої карти реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору.

На кінець 2021 року НПС “ПРОСТІР” налічувала 56 учасників.

Із них емісію та/або еквайринг у НПС “ПРОСТІР” станом на кінець 2021 року здійснювали 37 учасників.

Платіжна інфраструктура НПС “ПРОСТІР”

За 2021 рік інфраструктура приймання карток НПС “ПРОСТІР” розширилася. Розрахунки картками НПС “ПРОСТІР” тепер можна здійснити в 417 тис. торговельних платіжних терміналах України, що становить 98% від загальної кількості терміналів України. Також 95% торговців у сфері електронної комерції приймають до оплати картки НПС “ПРОСТІР”.

Станом на кінець 2021 року кількість банкоматів, що приймають платіжні картки НПС “ПРОСТІР” становила 16,3 тис. шт. (88% від загальної кількості банкоматів України).

У 2021 році ми розширили можливість здійснення переказів із картки на картку (P2P-перекази). Цей функціонал реалізовано платіжними сервіс-провайдерами (Portmone, Easyray, Iray, Platon), учасниками НПС “ПРОСТІР” – власниками сервісу P2P-еквайрингу (АТ “Ощадбанк”, АТ “Райффайзен Банк”, АТ “АЛЬФА-БАНК”, АТ “Укрпошта”, АТ “БАНК ФОРВАРД”, АТ “АКБ “КОНКОРД”) та процесинговими центрами.

Також у 2021 році зросла мережа поповнення готівкою карток НПС “ПРОСТІР”. Станом на кінець 2021 року картку НПС “ПРОСТІР” можна поповнити у терміналах самообслуговування мереж IBOX, Sistema, мережі банку-партнера сервісу Monago та в терміналах АТ “Укрпошта”.

Протягом 2021 року розширено можливості для здійснення емісії карток НПС “ПРОСТІР” для банків, які користуються послугами процесингових центрів: АТ “ПУМБ”, ТОВ “ПРОКАРД” та ТОВ “ТАС ЛІНК”. Зокрема, процесинговими центрами АТ “ПУМБ” та ТОВ “ПРОКАРД” реалізовано можливість здійснення емісії карток НПС “ПРОСТІР” із магнітною смугою, а процесинговим центром ТОВ “ТАС ЛІНК” –

емісії карток із дуальним (безконтактним) чипом.

Платіжні картки НПС “ПРОСТІР” та операції з їх використанням

Станом на кінець 2021 року загальна кількість платіжних карток НПС “ПРОСТІР”, емітованих банками – учасниками системи, становила 581 тис. шт., із них 61% – активні платіжні картки (або 351 тис. шт.).

За підсумками 2021 року загальний обсяг операцій із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” становив 29,9 млрд грн, що на 3,9 млрд грн (15%) більше, ніж у 2020 році. Кількість операцій із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” також зросла на 1,2 млн шт. (11%) та на кінець 2021 року становила 12,2 млн шт.

Обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” за підсумками 2021 року збільшився майже вдвічі порівняно з 2020 роком. Водночас частка за обсягом безготівкових операцій у загальному обсязі операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” на кінець 2021 року становила 26%, а на кінець 2020 року – 16% (за рік частка безготівкових розрахунків зросла на 10 в. п.). Також частка від кількості безготівкових розрахунків у загальній кількості операцій з використанням карток НПС “ПРОСТІР” на кінець 2021 року зросла до 54%, що на 9 в. п. більше, ніж у попередньому році. За останні роки спостерігається стрімке зростання безготівкових розрахунків, що свідчить про зміну поведінки держателів платіжних карток НПС “ПРОСТІР” та частіше використання карток як засобів платежу.

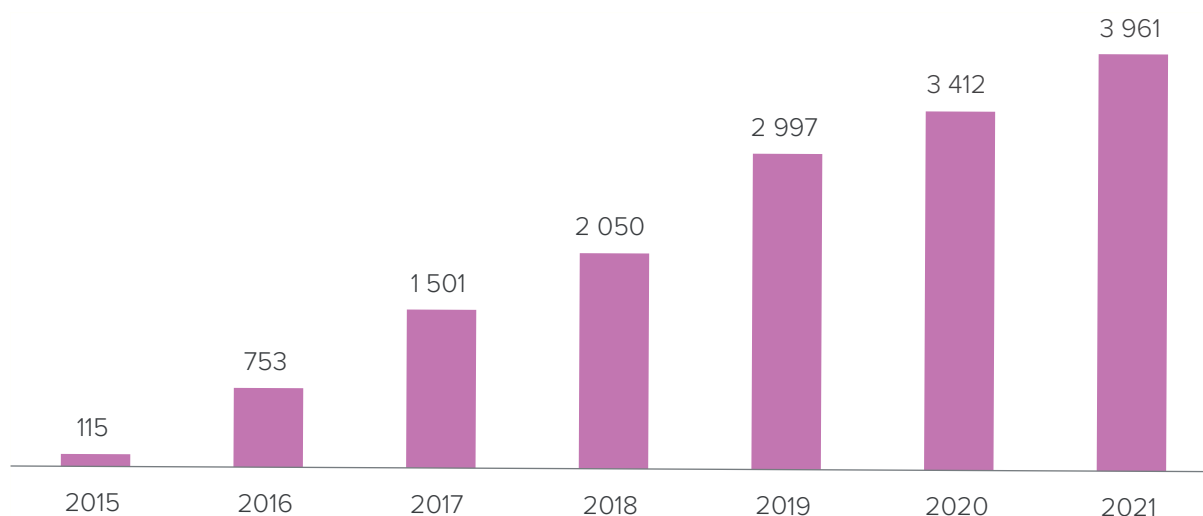
За 2021 рік загальний обсяг операцій з електронними грошима, емітованими банками – учасниками системи, становив 2,4 млрд грн, що на 1,3 млрд грн менше, ніж у попередньому році. Таке зниження обсягів операцій з електронними грошима відбулось у зв’язку з упровадженням нового законодавства, що встановлює вимогу обов’язкової ідентифікації/верифікації власників електронних гаманців.

Наслідком цього стало зниження зацікавленості учасників платіжного ринку в розвитку таких продуктів.

У 2021 році 68% від загальної кількості операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” здійснювалися у власній мережі банків –емітентів системи (у 2020 році – 69%). Кількість міжбанківських операцій, оброблених Центральним

маршрутизатором НПС “ПРОСТІР” за 2021 рік, становила 3 961 тис. шт., що на 16% більше, ніж у попередньому році. Їхній обсяг становив 1 852 млн грн, що на 3% більше, ніж у 2020 році. Збільшенню обсягів та кількості операцій сприяло розширення мережі користування картками НПС “ПРОСТІР” та, як наслідок, частіше використання карток держателями для щоденних розрахунків.

Кількість міжбанківських операцій, тис. шт.

Також наприкінці 2021 року НПС “ПРОСТІР” разом із банками-емітентами, які розпочали емісію карток НПС “ПРОСТІР” за новими продуктами, провели спільну ініціативу щодо стимулювання безготівкових розрахунків за картками національної платіжної системи та її популяризації серед користувачів.

Безпечні розрахунки картками НПС “ПРОСТІР” у мережі Інтернет

Також одним із пріоритетних напрямів розвитку НПС “ПРОСТІР” є підвищення рівня захисту трансакцій в мережі Інтернет. У 2021 році ми завершили технічне впровадження системи Directory Server на рівні Центрального маршрутизатора НПС “ПРОСТІР”, яка підтримує технологію 3-D Secure версії 2.2.0 (EMV 3-D Secure), та її сертифікацію в міжнародній організації EMVCo, а також розробили технічну документацію для підключення учасників НПС “ПРОСТІР” та процесингових центрів.

QR-коди для здійснення кредитових переказів

У 2021 році ми оновили Правила формування та використання QR-коду для здійснення кредитових переказів та затвердили нову версію формату QR-коду.

У новому форматі QR-коду (формат 002) запроваджено код старту застосунку. Це дає змогу клієнту банку під час сканування QR-коду автоматично відкрити платіжний застосунок банку, що вже інтегрував цей QR-код, для здійснення оплати. Також оптимізовано кодування символів та даних для зменшення розміру QR-коду.

Деякі банки у 2021 році вже успішно доопрацювали свої платіжні застосунки згідно з оновленими правилами, зокрема це: АТ “Альфа-банк”, АТ “Банк Грант”, АБ “Укргазбанк”, АТ “Асвіо Банк”, АТ КБ “ПриватБанк”, Monobank, АТ “Універсал Банк”. Тож їхні клієнти

вже мають змогу здійснювати платежі за допомогою QR-коду.

Також упродовж року Національний банк інформував громадян про можливості та переваги використання QR-коду під час здійснення платежів, зокрема розмістивши на телеграм-каналі Національного банку публікації, доступні за хештегом НБУ_про_QR-коди.

На сьогодні ми і надалі співпрацюємо з банками та державними органами щодо популяризації та розповсюдження нової версії QR-коду, а також щодо відображення QR-коду на платіжних документах.

Крім того, ще є низка відкритих питань, над якими працює Національний банк для вдосконалення та поширення використання платежів із відображенням QR-кодів. Зокрема, йдеться про визначення єдиного механізму генерації QR-кодів:

- хто має бути генератором – постачальник послуг/продавець чи обслуговуючий банк?
- хто має відповідати за правильність інформації, зазначеної в QR-коді?
- як захистити QR-код – механізм та реалізація?

Крім того, стримуючим фактором використання QR-коду на сьогодні є відсутність (миттєвого/на місці) підтвердження оплати порівняно з іншими платіжними інструментами (адже QR-код для кредитового переказу). Саме тому ми розглядаємо можливість та бачимо великий потенціал використання QR-кодів саме в системі миттєвих платежів.

Регулювання грошового обігу

У 2021 році ми сприяли формуванню частково делегованої моделі організації готівкового обігу з подальшою її трансформацією до делегованої моделі для забезпечення ринку готівкою належної якості в необхідних номіналах та сумах через розширення мережі локацій уповноважених банків.

Національний банк протягом 2021 року передавав до уповноважених банків на зберігання свої запаси готівки. Вони передавалися на умовах відповідних договорів з АТ “Ощадбанк”, АТ КБ “ПриватБанк”, АТ “Райффайзен Банк” та АТ “ПУМБ”. Цим банкам встановлювалися відповідні ліміти для запасів готівки на зберіганні в усіх областях України (уключно з Донецькою та Луганською областями, території яких контролювалися українською владою), а також у м. Київ та Київській області. Кількість локацій уповноважених банків на кінець 2021 року становила 75 одиниць. Це на дві одиниці більше, ніж на кінець 2020 року (73 локації).

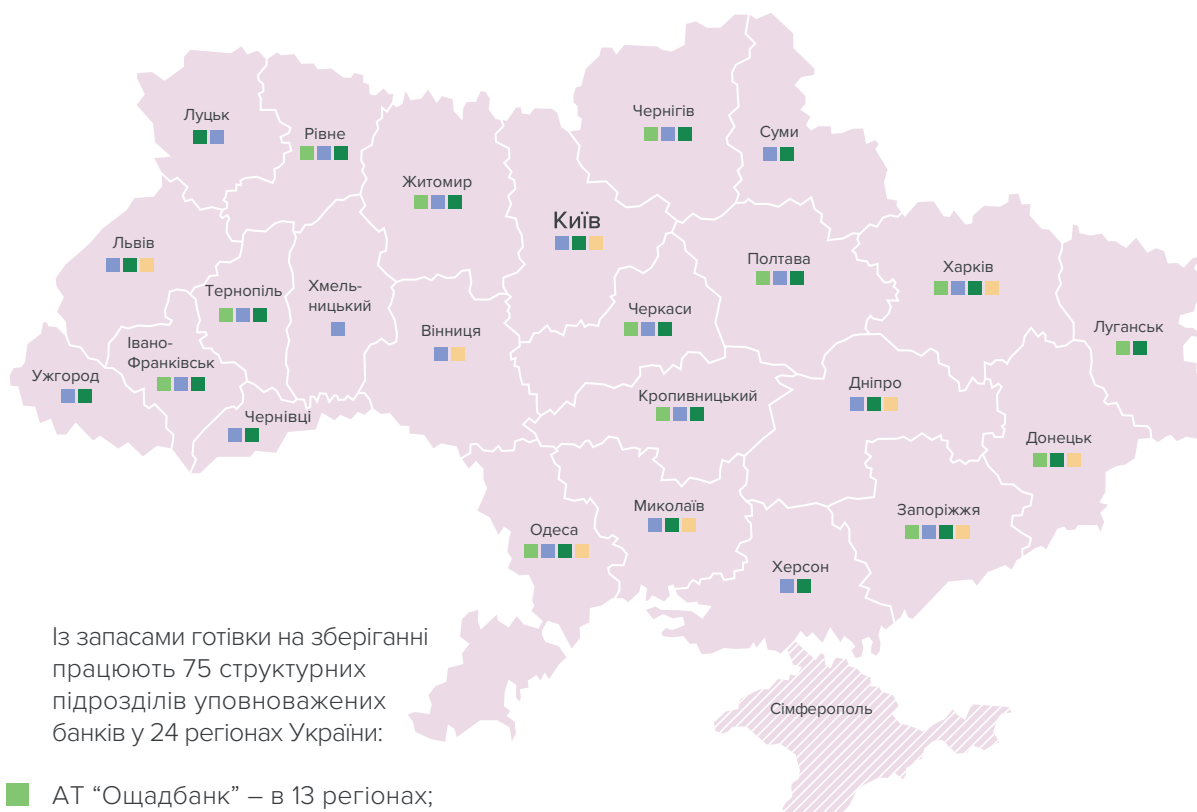
Забезпечення готівкою здійснювалося через підрозділи грошового обігу в регіонах Департаменту грошового обігу (далі – підрозділи грошового обігу), Центральне сховище, систему уповноважених банків та банків України.

Упродовж 2021 року підрозділами грошового обігу в регіонах, Центральним сховищем видано із запасів готівки Національного банку уповноваженим банкам та банкам України банкнот і монет на загальну суму 118,8 млрд грн (у 2020 році видано 255,9 млрд грн). Вивезення готівки від уповноважених банків та банків України до Національного банку за 2021 рік здійснено на загальну суму 50 млрд грн, у тому числі 35,4 млрд грн не придатної до обігу готівки (у 2020 році – 120,5 млрд грн та 29,6 млрд грн відповідно).

Упродовж 2021 року банки та уповноважені банки активізували роботу щодо забезпечення потреби в готівці на міжбанківському ринку, у зв'язку з чим обсяг видачі готівки із запасів Національного банку суттєво зменшився.

Довідково: за 2021 рік до запасів готівки Національного банку на зберіганні в уповноважених банках від підрозділів грошового обігу та Центрального сховища надійшло 103,3 млрд грн (у 2020 році – 195,7 млрд грн). Зазначену готівку уповноважені банки використовували для поповнення своїх операційних кас. Водночас уповноважені банки вивезли до Національного банку із запасів готівки на зберіганні 17,0 млрд грн, у тому числі майже 10 млрд грн не придатної до обігу готівки (у 2020 році – 8,4 млрд грн та 7,9 млрд грн відповідно).

Обслуговування готівкового обігу в 24 регіонах уповноваженими банками (станом на 01.01.2022)

Із запасами готівки на зберіганні працюють 75 структурних підрозділів уповноважених банків у 24 регіонах України:

- АТ "Ощадбанк" – в 13 регіонах;
- АТ "Райффайзен Банк" – в 22 регіонах;
- АТ КБ "ПриватБанк" – в 22 регіонах (30 підрозділів);
- АТ "ПУМБ" – в 9 регіонах (10 підрозділів).

З метою вдосконалення готівкового обігу ми розробили та опрацювали Функціональну стратегію Національного банку України "Стратегія розвитку грошового обігу та платіжних систем на 2021–2024 роки", затверджену рішенням Правління Національного банку України від 20 серпня 2021 року № 423-рш.

На основі цієї Стратегії розроблено Концепцію розвитку делегованої моделі організації готівкового обігу в Україні.

З метою підвищення ефективності управління готівковим обігом та посилення системи внутрішнього контролю упродовж 2021 року вдосконалено:

Положення про критерії та порядок відбору банків, які можуть залучатися до зберігання запасів готівки Національного банку України та здійснення операцій з ними, затверджене постановою Правління Національного банку

України від 28 вересня 2016 року № 389 (зі змінами);

Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148 (зі змінами);

Інструкцію про ведення касових операцій банками в Україні, затверджену постановою Правління Національного банку України від 25 вересня 2018 року № 103 (зі змінами);

Положення про передавання запасів готівки на зберігання до уповноважених банків та проведення операцій з ними, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17 вересня 2021 року № 95.

У межах централізованої Системи автоматизації готівкового обігу доопрацьовувалось програмно-технологічне

забезпечення “Проведення операцій з питань передавання запасів готівки Національного банку України на зберігання до уповноважених банків” та “Автоматизація оброблення заявок банків на видачу готівки, вивезення придатних та не придатних до обігу банкнот і монет”.

Про інкасацію

Протягом 2021 року ми і надалі розвивали делеговану модель шляхом забезпечення функцій аутсорсингу готівкового обігу інфраструктурою третіх учасників (СІТ-компаній) за правилами та під контролем Національного банку. Усього на кінець 2021 року право надання банкам послуг з інкасації відповідно до отриманої ліцензії мали 12 юридичних осіб, які обслуговували 3 593 точки клієнтів банків, банківських відділень.

У межах реалізації Концепції організації готівкового обігу в Україні у 2021 році ми розглянули пакети документів ще від трьох СІТ-компаній стосовно отримання погоджень на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки. Одна з таких СІТ-компаній отримала погодження Національного банку на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки.

Крім того, ми внесли зміни до нормативно-правових актів, якими уточнили вимоги до проведення інкасації коштів та перевезення валютних цінностей, вимоги до юридичних осіб для отримання ліцензії на надання банкам послуг з інкасації та погодження на здійснення операцій з оброблення та зберігання готівки, а також порядку взаємодії юридичних осіб, що здійснюють операції з оброблення та зберігання готівки, з іншими юридичними особами.

Створення умов для якісного забезпечення готівкового обігу

Незважаючи на те, що громадяни України дедалі більше віддають перевагу cashless-розрахункам, готівка все ще відіграє значну роль у суспільстві. Довіра до національної валюти починається саме з якісної готівки та її зручного використання в обігу.

Готівка є універсальним засобом платежу, який приймається за номінальною вартістю на всій території України, іноді – єдиним доступним для деяких вразливих верств населення. Тож ми, як і раніше, забезпечуємо потреби економіки України в якісній та захищеній національній валюті, а також необхідній кількості банкнот і монет різного номіналу в обігу.

Ми і надалі впроваджуємо в Україні делеговану модель готівкового обігу та працюємо над підвищенням ефективності готівкового обігу, ураховуючи сучасний стан розвитку української фінансової системи щодо функціонування грошей та платежів, зокрема:

- нерівномірний рівень розвитку інфраструктури, що забезпечує покриття швидкісним інтернетом;
- високе соціальне значення готівки в сучасному суспільстві;
- наявність в Україні повного циклу створення грошей.

У таких умовах для якісного забезпечення готівкового обігу вкрай важливим є всебічне та детальне вивчення всіх чинників, що впливають на розвиток готівкового ринку і фінансової екосистеми в цілому.

З метою визначення напрямів подальшого вдосконалення готівкових процесів у 2021 році ми розробили і затвердили Функціональну стратегію Національного банку “Стратегія розвитку грошового обігу та платіжних систем на 2021–2024 роки”. Цей документ є частиною нової Стратегії Національного банку до 2025 року та в частині вдосконалення готівкового обігу передбачає завершення переходу до делегованої моделі грошового обігу з урахуванням належного управління ризиками, а також підвищення ефективності забезпечення готівкового обігу шляхом оптимізації та автоматизації процесів.

Подальше підвищення ефективності забезпечення готівкового обігу залежить від упровадження комплексної автоматизації процесів з управління запасами готівки та розподілу готівки на грошовому ринку.

З метою переходу до делегованої моделі ми розробили дорожню карту, яка є дороговказом як для Національного

банку, так і для комерційного сектору. Зокрема, йдеться про:

- впровадження тарифів на готівку, спрямованих на наближення ціноутворення готівкових операцій до справедливої вартості;
- впровадження ефективної системи контролю за дотриманням усіма учасниками готівкового циклу регуляторних вимог Національного банку;
- забезпечення потреб економіки

необхідними номіналами банкнот і монет навіть у періоди криз та нестабільності;

- оптимізація порядку підкріплення запасів готівки Національного банку;
- оптимізація операцій на ринку готівкових ресурсів.

Усі ці та інші заходи затверджено в Концепції розвитку делегованої моделі організації готівкового обігу в Україні.

Ціль 6.

Підвищення рівня фінансової інклюзії

Захист прав споживачів фінансових послуг

У 2019 році Національний банк отримав повноваження на захист прав споживачів фінансових послуг та створив відповідальний підрозділ – Управління захисту прав споживачів фінансових послуг.

Управління захисту прав споживачів фінансових послуг працює зі зверненнями громадян, що дає змогу детально вивчати проблеми, з якими стикаються клієнти банків та небанківських фінансових установ, та відповідно на них реагувати. Для усунення систематичних порушень Управління захисту прав споживачів фінансових послуг встановлює вимоги до банків і небанківських фінансових установ щодо захисту прав їхніх клієнтів, слідкує за дотриманням вимог законодавства України про захист прав споживачів та за розкриттям фінансовими установами повної інформації про послуги, умови їх надання та вартість на власних вебсайтах і в рекламі. Управління захисту прав споживачів фінансових послуг здійснює нагляд за дотриманням фінансовими установами законодавства України у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг та контроль за дотриманням законодавства про рекламу. Такий нагляд здійснюється шляхом безвиїзного нагляду та виїзних перевірок фінансових установ.

Так, щоб забезпечити розкриття повної інформації про послуги, права та обов'язки банку і споживача, наслідки невиконання зобов'язань, встановлено додаткові вимоги до банківських договорів для розкриття повної інформації про послуги, а саме: вимоги до договорів про споживчий кредит, вклад (депозит), відкриття та ведення поточного рахунку. Зазначені вимоги затверджені постановою Правління Національного банку України від 22 січня 2021 року № 7 “Про затвердження Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг” (зі змінами).

Відповідно до документа договори банків включають розширений опис фінансових послуг та не містять недобросовісних умов.

Зазначення повного опису послуг сприяє кращому розумінню споживачем умов надання фінансових послуг та прийняттю ним поміркованого рішення щодо укладення договору.

Також у Положенні про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 09 лютого 2021 року № 15 (зі змінами), визначено порядок нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг.

Такий нагляд дає змогу забезпечувати розкриття банками повної та достовірної інформації про фінансові послуги своїм клієнтам, аби вони ухвалювали зважені рішення, а також стимулює банки до відповідальнішої поведінки стосовно споживачів.

У 2021 році тривала робота і щодо регулювання діяльності небанківських фінансових установ, регулятором яких Національний банк став відносно нещодавно – з 01 липня 2020 року. Так, відповідно до Правил розрахунку небанківськими фінансовими установами України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит, затверджених постановою Правління Національного банку України від 11 лютого 2021 року № 16 (зі змінами), затверджено оновлені правила розрахунку небанківськими установами ключових показників вартості споживчого кредиту: реальної річної процентної ставки та загальної вартості споживчого кредиту.

Таким чином були встановлені рівні умови розкриття інформації для усіх кредиторів – банків і небанківських фінансових установ. Споживач отримав можливість легко порівнювати пропозиції банків і небанківських фінансових установ та ухвалювати обґрунтовані рішення про користування споживчим кредитом.

Найочікуванішою подією 2021 року стало ухвалення Закону України від 19 березня 2021 року № 1349-IX “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості”. З ухваленням цього закону в Україні вперше з’явилося чітке законодавче регулювання роботи колекторських компаній та кредиторів під час врегулювання простроченої заборгованості за споживчими кредитами, а також було визначено регулятора – Національний банк. Встановлення виключного переліку етичних способів роботи та створення Реєстру всіх юридичних осіб, які займаються врегулюванням простроченої заборгованості в інтересах кредиторів та нових кредиторів, стали першими кроками на шляху приведення роботи колекторських компаній до цивілізованого рівня. Так, у 2021 році до Реєстру колекторських компаній було внесено 62 компанії.

На виконання зазначеного закону Національний банк розробив низку нормативно-правових актів. Так, 11 червня 2021 року затверджено:

- постанову Правління Національного банку України № 47 “Про внесення змін до Положення про інформаційне забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших фінансових послуг”;
- постанову Правління Національного банку України № 48 “Про затвердження Змін до Правил розрахунку банками України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит”;
- постанову Правління Національного банку України № 49 “Про внесення змін до Правил розрахунку небанківськими фінансовими установами України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит”.

Постановою Правління Національного банку України від 17 червня 2021 року № 53 “Про затвердження Змін до Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг” затверджено нові вимоги до банківських договорів. Точне визначення низки важливих термінів у договорах унеможливає ситуації, які можна трактувати на користь тієї чи іншої сторони та спрощує для споживача розуміння умов договору, який він укладає з банком.

Постановою Правління Національного банку України від 05 липня 2021 року № 70 затверджені заходи впливу до банків за порушення законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, зокрема вимог щодо етичної поведінки під час врегулювання простроченої заборгованості.

09 липня 2021 року прийнято дві постанови Правління Національного банку України: № 76 “Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням вимог щодо взаємодії із споживачами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки)” та № 79 “Про затвердження Положення про вимоги до кредиторів, нового кредитора, колекторської компанії та їхньої діяльності при здійсненні ними врегулювання простроченої заборгованості”.

Ці два документи – логічне продовження “колекторського” закону. Перший – спрямований на забезпечення відповідального ставлення кредиторів, нових кредиторів та колекторських компаній до всіх категорій споживачів та визначає порядок здійснення нагляду, другий – установив чіткі вимоги до роботи під час стягнення простроченої заборгованості.

Крім регулювання колекторської діяльності, у 2021 році тривала робота і над іншими документами. Так, відповідно до Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням учасниками ринку фінансових послуг законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 16 червня 2021 року № 52, визначено порядок нагляду за додержанням учасниками ринку небанківських фінансових послуг законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг та вимог законодавства про рекламу.

Мета – сприяти відповідальній діловій поведінці учасників ринку небанківських фінансових послуг і підвищенню довіри населення до фінансового сектору.

Також наприкінці року затверджено вимоги до розкриття небанківськими фінансовими установами повної інформації про послугу споживчого кредитування та повну вартість кредиту для споживача. Йдеться про постанову Правління Національного банку України

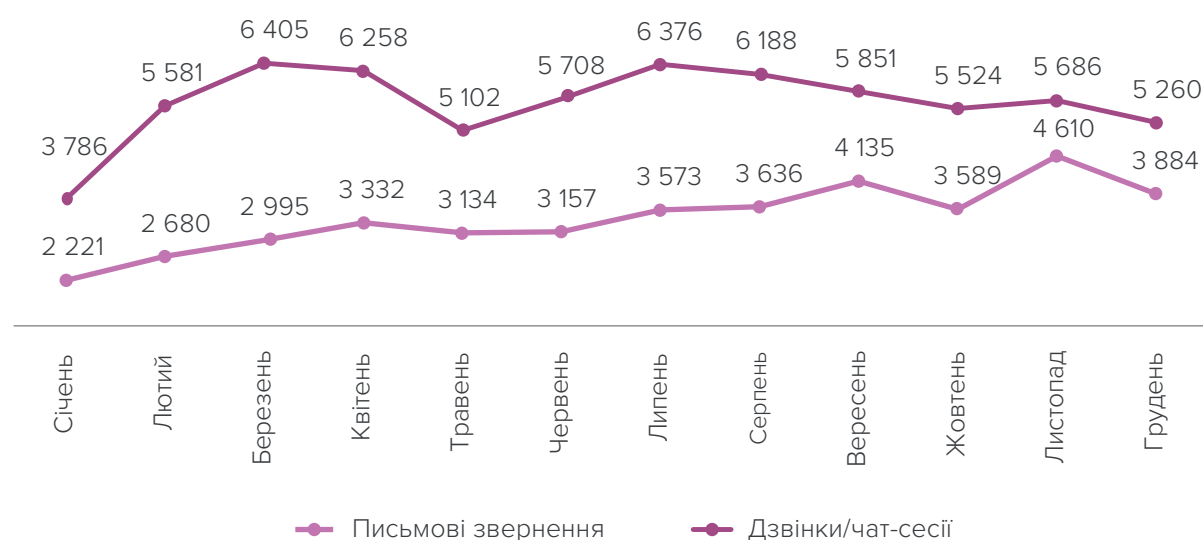
від 05 жовтня 2021 року № 100 “Про затвердження Положення про інформаційне забезпечення фінансовими установами споживачів щодо надання послуг споживчого кредитування”. Вимоги стосуються вебсайтів фінансових установ, поширення інформації в рекламі, інформування під час користування кредитом, а також особливостей розкриття інформації щодо мікрокредитів.

Ще одна проблема – нерозуміння споживачами умов кредитних договорів з фінкомпаніями – стала причиною розроблення додаткових вимог до договорів небанківських фінансових установ про надання коштів у позику (споживчий, фінансовий кредит). Щоб зробити договори інформативнішими і зрозумілішими, постановою Правління Національного банку України від 03 листопада 2021 року № 113 затверджено Положення про додаткові вимоги до договорів небанківських фінансових установ про надання коштів у позику (споживчий, фінансовий кредит, яка набрала чинності 05 листопада 2021 року.

У 2021 році стало простіше звертатися до Національного банку. Упроваджуються

нові підходи та канали комунікацій для зручності та максимально швидкого зворотного зв'язку з населенням – чат-бот системи обміну повідомленнями “Вайбер”, “Телеграм”, вебчат на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку. Тому, на сьогодні до Національного банку можна зателефонувати, надіслати листа поштою чи електронною поштою, заповнити онлайн-форму на на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку, а також поспілкуватись із ботом для швидкого пошуку необхідної інформації. Бот містить стандартний список питань та відповідей, тому оптимізує роботу контакт-центру. Якщо питання складне і не може бути опрацьованим ботом, то здійснюється переключення на працівника Управління захисту прав споживачів фінансових послуг.

Усі вищезазначені канали зв'язку дали змогу опрацювати більше 100 000 звернень у 2021 році. Понад 40 000 письмових звернень громадян, понад 63 000 дзвінків до контакт-центру, майже 4 000 чат-сесій.

Упродовж 2021 року Управління захисту прав споживачів фінансових послуг отримало та опрацьовало більше 40 000 письмових звернень громадян, у тому числі більше 250 запитів на доступ до публічної інформації. Більшість письмових звернень (75,7%) стосувалася небанківських фінансових установ. Щодо діяльності банків надійшло 19,6% письмових звернень. Ще 4,7% звернень – питання стосовно ліквідованих банків та іншого.

У кількісному вимірі стосовно працюючих банків ми отримали більше 8 000 звернень, близько 400 звернень стосовно банків у стадії ліквідації.

Серед небанківських установ лідерами за кількістю звернень були мікрофінансові компанії, стосовно роботи яких отримано більше 25 500 звернень. Стосовно діяльності страхових компаній – більше 4 200 звернень, роботи кредитних спілок – майже 100 звернень,

ще близько 100 звернень стосувалися інших небанківських фінансових установ.

Переважна більшість письмових звернень у 2021 році надійшла від фізичних осіб – більше 36 300. Від юридичних осіб надійшло близько 600 звернень. Також у 2021 році надійшло понад 120 депутатських запитів.

Найпоширенішими питаннями щодо діяльності банків у 2021 році були: правовідносини за кредитними договорами – більше 3 200 звернень, електронні платіжні засоби та розрахунки – більше 2 100 звернень, якість обслуговування в банку – більше 500 звернень, відносини за депозитними договорами – більше 250 звернень. Інші питання становили близько 1 700 звернень.

Найпоширенішими питаннями щодо діяльності небанківських фінансових установ були такі: правовідносини з врегулювання простроченої заборгованості – майже 17 000 звернень, правовідносини за кредитами мікрофінансових компаній – приблизно 9 000 звернень, правовідносини за обов'язковими видами страхування – більше 3 200 звернень, правовідносини за добровільними видами страхування – більше 500 звернень, з інших питань – більше 1 100 звернень.

У понад 43% звернень споживачів виявлені ознаки порушень. На понад половину звернень надані роз'яснення. Питання, які не належать до компетенції Управління захисту прав споживачів фінансових послуг, становили близько 1%.

Упродовж 2021 року до контакт-центру Національного банку надійшло понад 63 500 дзвінків. Стосовно працюючих банків – понад 8 500 дзвінків, небанківських фінансових установ – понад 15 500, банків у стадії ліквідації – приблизно 2 000, щодо інших питань – майже 37 500. Стосовно правовідносин із урегулювання простроченої заборгованості надійшло більше 11 500 дзвінків, правовідносин за кредитами мікрофінансових компаній отримано понад 10 000 дзвінків, грошового обігу (банкнот та монет) – більше 5 500, правовідносин за кредитними договорами банків – понад 5 000, роботи Національного банку – більше 3 000, електронних платіжних засобів та розрахунків – приблизно 3 000, валютно-

обмінних операцій – понад 2 000, з інших питань – приблизно 22 000.

Також у 2021 році опрацьовано майже 4 000 чат-сесій, із яких понад 1 800 надійшло через системи обміну повідомленнями “Вайбер”, більше 1 500 – “Телеграм” та приблизно 500 – вебчат.

Серед виявлених у 2021 році ознак типових порушень прав споживачів:

- вимагання погашення чужого боргу, дзвінки та надсилання повідомлень особам, які не є стороною кредитного договору;
- неетична поведінка, розповсюдження фото боржників, нецивілізовані методи повернення заборгованості під час взаємодії з боржниками;
- неправомірні нарахування відсотків, комісій, штрафів та пені за кредитними договорами, а також пені і штрафу протягом дії карантину, маскування пені та штрафу під відсотки з метою нарахування під час карантину;
- проблемні питання реструктуризації споживчих кредитів, наданих в іноземній валюті (згідно із Законом України від 13 квітня 2021 року № 1381-ІХ “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо споживчих кредитів, наданих в іноземній валюті”);
- нарахування процентів, штрафів та пені за кредитами військовослужбовців, резервістів та військовозобов'язаних;
- порушення вимог законодавства щодо повідомлення споживачів про зміни тарифів на обслуговування електронного платіжного засобу;
- відмова в обміні монет, вилучених з обігу;
- порушення прав споживачів, які є внутрішньо переміщеними особами;
- порушення законодавства щодо арешту коштів на рахунках;
- нав'язування фінансових послуг;
- шахрайські дії з платіжними картками;
- наявність у договорах умов, які суперечать нормам законодавства;
- порушення законодавства у сфері реклами фінансових послуг;
- порушення строків прийняття рішення про виплату страхового відшкодування та інші.

Система BankID Національного банку

Інструменти віддаленої ідентифікації та верифікації стають все популярнішими серед населення України.

Так, державна система віддаленої ідентифікації BankID Національного банку дає можливість фізичним особам, які є клієнтами банків, отримати доступ до значного спектра цифрових послуг (державних, банківських, фінансових та інших), а також створює широкі можливості для своїх учасників – як для абонентів-ідентифікаторів (банків), так і для надавачів послуг.

Зокрема, протягом 2021 року зросла кількість абонентів, які приєдналися до Системи BankID Національного банку. Це забезпечило розширення сфери застосування системи та значно збільшило її використання.

За 2021 рік до Системи BankID Національного банку підключилося 13 банків у статусі абонентів-ідентифікаторів та 54 нових абоненти – надавачі послуг. Станом на кінець 2021 року загальна кількість учасників Системи BankID Національного банку становила:

- 39 абонентів-ідентифікаторів (банків України);
- 92 абоненти – надавачі послуг, зокрема вісім банків, які надають послуги онлайн, використовуючи віддалену ідентифікацію клієнтів.

Також зростає інтерес до Системи BankID Національного банку серед комерційних

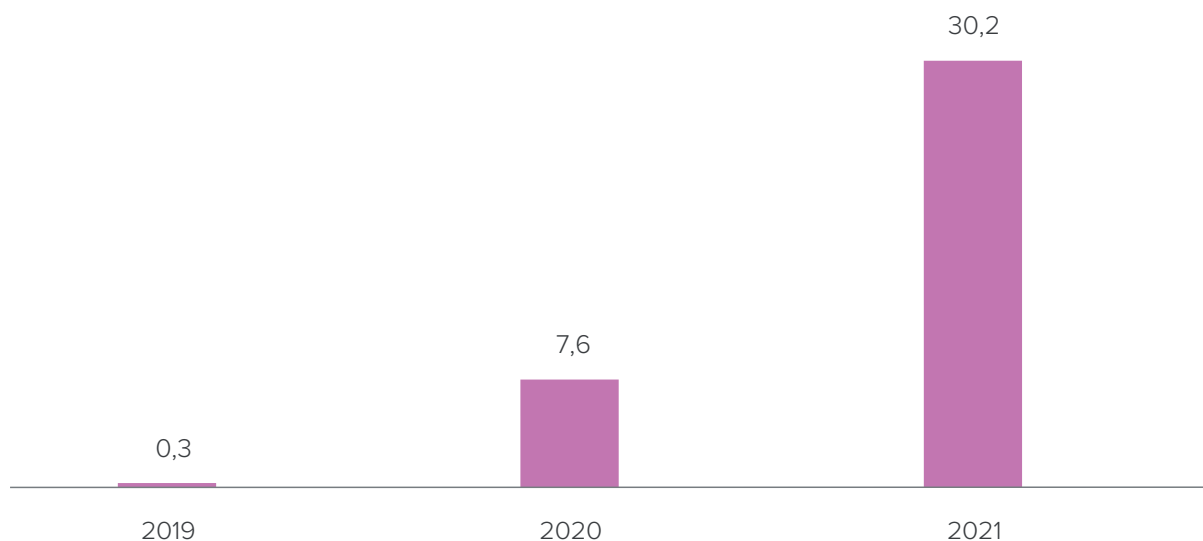
надавачів послуг та розширюється перелік послуг у різних сферах, які користувачі можуть отримати дистанційно, використовуючи Систему BankID Національного банку. Якщо раніше до системи підключалися переважно мікрофінансові компанії, то зараз все більше заяв надходить від страхових компаній, пенсійних фондів, операторів стільникового зв'язку. Водночас цей перелік сфер постійно розширюється. На кінець 2021 року ще кілька десятків установ перебувало в процесі інтеграції та приєднання до системи.

Уже понад 99,6% громадян, у яких є рахунки в банках України, мають можливість отримувати послуги дистанційно, використовуючи Систему BankID Національного банку. Завдяки плідній співпраці Національного банку з Міністерством цифрової трансформації України у 2021 році клієнти банків змогли отримати швидкий доступ до мобільного застосунку “Дія”, зокрема скористатися сервісами сертифікатів про вакцинацію, державної програми “єПідтримка” тощо.

За 2021 рік у Системі BankID Національного банку здійснено понад 30 млн успішних електронних ідентифікацій. Це учетверо більше, ніж за 2020 рік (7,6 млн шт.), та в сто разів більше, ніж за 2019 рік (300 тис. шт.).

Уже наприкінці року Система BankID Національного банку забезпечувала передавання 110 успішних ідентифікацій користувачів за хвилину.

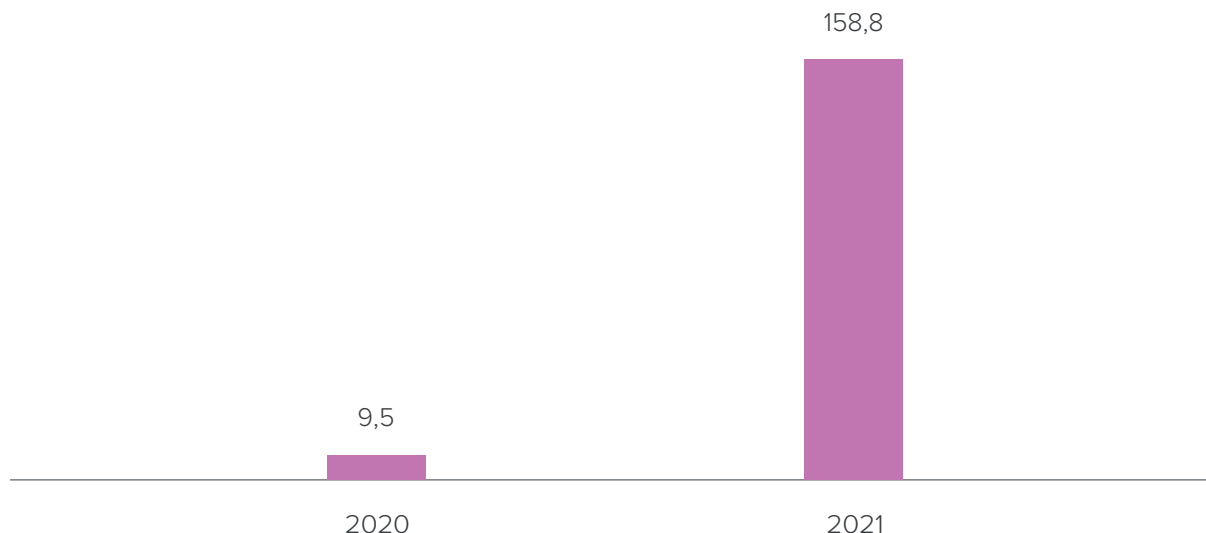
Кількість успішних ідентифікацій за рік, млн шт.

Зі свого боку, банки як абоненти-ідентифікатори завдяки комерційній моделі використання системи отримують додатковий дохід. За 2021 рік вони отримали понад

158,8 млн грн доходу за успішні електронні підтвердження дистанційної ідентифікації користувачів (комерційна модель запрацювала з липня 2020 року).

Дохід абонентів-ідентифікаторів, млн грн

Серед основних змін, запроваджених у 2021 році в Системі BankID Національного банку, варто відзначити:

- зміцнення безпеки використання системи користувачами завдяки успішній реалізації абонентами-ідентифікаторами технології багатофакторної автентифікації;
- запровадження нової Публічної пропозиції на укладення Договору приєднання до Системи BankID Національного банку, що спрощує процедуру вступу та подальшу роботу абонентів у системі;
- унесення змін до Специфікації взаємодії, що враховують потреби абонентів та підвищують вимоги до якості даних, що передаються засобами системи.

Організація роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення

У цьому році Проєкт USAID “Трансформація фінансового сектору” у співпраці з Національним банком провів дослідження “Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році”. Це вже друге дослідження рівня фінансової обізнаності українців, проведене за методологією Міжнародної мережі фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Згідно

з цим дослідженням за останні три роки індекс фінансової грамотності українців зріс до 12,3 бала порівняно з 11,6 бала у 2018 році.

Поліпшилися усі компоненти індексу: фінансові знання, фінансова поведінка та ставлення до фінансових питань. Водночас потенціал до зростання залишається значним. Цьогорічний показник – лише 58% від максимального значення в межах дослідження, який сягає 21 бал та є меншим від мінімального цільового рівня, рекомендованого ОЕСР (14 балів).

Щоб визначити єдиний стратегічний підхід до поступового підвищення рівня фінансової грамотності населення, Національний банк цього року розпочав роботу над створенням Національної Стратегії розвитку фінансової грамотності до 2025 року (далі – Стратегія фінансової грамотності). До розробки документу також долучились представники Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства економіки України, Міністерства інфраструктури України, Міністерства цифрової трансформації України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також учасники фінансового ринку, представники академічної

спільноти, обласних державних адміністрацій та фінансові експерти.

Водночас, доки готується Стратегія фінансової грамотності, ми спрямували зусилля на вдосконалення дистанційних форматів роботи з аудиторією, розвиток нових каналів комунікації та розширення масштабів інформаційних кампаній у різних регіонах України.

Поширення знань із фінансової грамотності в регіонах України стало можливим завдяки новим каналам комунікації: розміщенню інформації на білбордах та сітілайтах у 13 обласних центрах, розповсюдженню навчальних матеріалів у Центрах безоплатної правової допомоги у 23 областях України, розміщенню інформаційних плакатів у 1100 магазинах СООР у чотирьох областях України, трансляції навчальних відеороликів у міжобласних потягах на 540 моніторах, публікаціях у регіональних ЗМІ.

Завдяки створенню віртуального туру значно розширив свою діяльність у регіонах України Музей грошей. Віртуальні екскурсії відвідали школярі та студенти з 20 областей України.

Також у цьому році проведено сім інформаційних кампаній, створено два сайти з фінансової грамотності, які вже в наступному році зможемо презентувати, удосконалено дистанційну роботу з аудиторією та масштабно відзначено 25 років грошової реформи.

До цієї дати Національний банк підготував низку просвітницьких заходів: інформаційну кампанію #АнатоміяГривні, під час якої фахівці центробанку детально аналізували елементи захисту готівкової гривні; створили тематичний урок про гривню, який розповсюдили серед 14 800 шкіл; виставку “Музей гривні просто неба”; інформаційну кампанію #Cashless, під час якої розповідали про переваги безготівкових розрахунків.

Під час проведення заходів для підвищення рівня фінансової грамотності вдалося розширити аудиторію інформаційних кампаній Національного банку, об'єднати зусилля усіх учасників фінансового ринку для координації дій із поширення фінансових знань та вдосконалити нові формати зв'язків із громадськістю.

Інформаційна кампанія “30 років Національному банку України”

20 березня 1991 року розпочалася історія Національного банку. Цього дня республіканська контора Держбанку СРСР стала Національним банком, який отримав статус центрального емісійного банку держави. З нагоди 30-річчя Національного банку проведена іміджева інформаційна кампанія, приурочена цій знаковій події.

У межах святкування ювілею Національного банку проведено три тематичних вебінари: “НБУ – 30 років розвитку: якими ми були, що змінилося і яке майбутнє будемо”, “Як та коли виник Національний банк України?” та “Еволюція монетарної політики НБУ за роки незалежності”. Для школярів та студентів створено два анімаційних ролики: про основні функції регулятора і про історію нашої національної валюти – гривні. Для дорослої аудиторії презентовано відеоролик про те, як створювався і розвивався український центробанк.

На сторінках Музею грошей у соціальних мережах опубліковано низку публікацій у тематичній рубриці #30роківНБУ, присвячених основним віхам історії Національного банку, проведено онлайн-вікторину.

Global Money Week

З нагоди святкування Global Money Week (15–28 березня) Національний банк провів понад 1 550 заходів та 40 онлайн-подій на тему міжнародної акції “Бережіть себе, бережіть свої фінанси”.

У межах святкових заходів відбулися: Всеукраїнський конкурс шкільних відеоробіт “Гривня! Камера! Мотор!”; два флешмоби в соціальних мережах (“Танцюй, як Манімен!”, “Як ми святкуємо Global Money Week 2021”); три конкурси для закладів освіти (“Топ-10 найактивніших шкіл під час GMW 2021”, “Топ-5 вчителів-тренерів фінансової грамотності”, “Топ-10 найактивніших закладів вищої освіти під час GMW 2021”; 10 інтерактивних онлайн-занять для школярів початкової школи; п'ять презентацій відеороликів (“Урочисте відкриття GMW 2021 в Україні”, “Привітання української молоді учасникам GMW 2021 з інших країн світу”, “Наша гривня”, “Чим займається Національний банк України?”, “Топ-5 експонатів Музею

грошей НБУ”); шість Kahoot-вечірок; шість вікторин на сторінці Музею грошей у Інстаграм сім вебінарів для студентів.

Понад 40 000 школярів та студентів, 291 установа (120 шкіл, один заклад дошкільної освіти, одна школа мистецтв, 68 закладів вищої освіти, 55 закладів фахової передвищої освіти та вісім закладів професійної освіти) долучилися до проведення інформаційної кампанії.

Інформаційна кампанія #ЗнайСвоїПрава

У березні 2021 року Національний банк разом з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини розпочав Всеукраїнську інформаційну кампанію із захисту прав споживачів.

Кампанія проводилася з метою поліпшення обізнаності громадян про права та обов'язки під час користування фінансовими послугами.

У межах інформаційної кампанії Національний банк разом із партнерами розповідав українцям, які вони мають права та обов'язки як споживачі фінансових послуг та куди звертатися у разі порушення їх прав. Інформаційна кампанія тривала три місяці. Під час кампанії в центрах безоплатної правової допомоги, продуктових магазинах невеликих районних центрів, метрополітенах Києва, Дніпра та Харкова, на моніторах у міжобласних потягах розміщено навчальні матеріали. Також інформація поширювалася через соціальні мережі, у ЗМІ, по радіо, у відділеннях банків.

Завдяки спільним зусиллям Національного банку, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, міжнародних організацій та понад 50 партнерів у межах кампанії #ЗнайСвоїПрава вдалося здійснити понад 12 млн контактів, що вдвічі більше, ніж планувалося на початку кампанії.

Інформаційна кампанія #АнатоміяГривні

У липні 2021 року Національний банк розпочав Всеукраїнську інформаційну кампанію з безпеки готівкових розрахунків #АнатоміяГривні. Інформаційна кампанія здійснювалася за підтримки правоохоронних органів та понад 50 партнерів: поштові оператори, мережі магазинів та аптек,

АЗС та банки. Кампанія проводилася для населення, касирів банків, працівників підприємств, які працюють із готівкою.

Фахівці Національного банку разом із партнерами нагадували українцям, які банкноти та монети перебувають в обігу, розповідали про елементи захисту банкнот, де обміняти вилучені з обігу, зношені, пошкоджені, сумнівні щодо справжності банкноти й монети.

З метою підвищення обізнаності касирів та працівників підприємств, які працюють з готівкою, проводили навчальні вебінари, розробили інформаційні плакати, навчальні відео та інструкції. Навчальні матеріали для населення розміщувалися в соціальних мережах, ЗМІ, на сайтах партнерів, моніторах АЗС.

У межах кампанії вперше в історії Національного банку розміщено соціальну рекламу на білбордах та сітілайтах в регіонах, їх розмістили в 13 обласних центрах. Також розміщено плакати в метрополітені, ролики в міжобласних потягах Інтерсіті, плакати в невеличких продуктових магазинах у регіонах України. У межах кампанії вдалося здійснити понад 10 млн контактів.

Інформаційна кампанія #Cashless

19 листопада стартувала всеукраїнська інформаційна кампанія з популяризації безготівкових розрахунків #Cashless.

Мета кампанії – поінформувати українців про переваги і зручність безготівкових розрахунків, а також про правила для їх безпечного здійснення, стимулюючи їх зростання.

Відомо, що найбільше підтримки в опануванні безготівкових розрахунків потребує старше населення України, особливо в регіонах, оскільки ця тема вимагає навичок не тільки з фінансової, а й цифрової грамотності.

З навчальною метою Національний банк запустив спеціальну вебсторінку “Cashless” із детальною інформацією про безготівкові платежі, підготували інформаційні матеріали: постери, відеоролики, статті для регіональних ЗМІ, тексти для публікацій у соціальних мережах. За підтримки партнерів провели

круглий стіл “Коли в Україні все буде кешлес” та челендж, який закликає поділитись у публікаціях у соціальній мережі “Фейсбук” власним досвідом кешлес-розрахунків.

Кампанія є продовженням інформаційних кампаній із безпеки готівкових платежів #АнатоміяГривні та з протидії шахрайству #ШахрайГудбай.

Термін проведення – три місяці (триватиме до 18 лютого 2022 року).

Благодійна акція “Монетки дітям”

У вересні Національний банк та благодійний фонд “Таблеточки” ініціювали Всеукраїнську благодійну акцію “Монетки дітям”. Акція передбачала збір по всій Україні з 01 вересня до 13 жовтня монет номіналом 25 копійок, які перестали бути платіжним засобом. Партнерами акції стали шість банків із найбільшою мережею відділень. У ній взяли участь 2371 відділення банків з усіх куточків України.

Рушійною силою акції були діти – дошкільнята, школярі та студенти. До кампанії долучилося 4370 навчальних закладів, трудових колективів та організацій. Збір монет у школах відбувався масштабно та креативно. Діти проводили змагання між класами, ділилися в соціальних мережах світлинами та відео, створювали мозаїчні картини з монет, творчо оформлювали скриньки та проводили “Лекції благодійності”.

Учасники акції зібрали монет на загальну суму близько 2,7 млн грн. Колектив Національного банку додатково провів благодійний збір монет на суму 104 тис. грн, інші робочі колективи – на 200 тис. грн. Разом зібрано 3 млн грн на допомогу онкохворим дітям. Кошти спрямовані на закупівлю операційного обладнання, яким можна прооперувати понад 1000 дітей упродовж семи років.

Крім важливої благодійної місії, акція сприяла вилученню з обігу 10 млн 800 тисяч, які не є засобом платежу, а також підвищенню культури благодійності населення, яка є складовою фінансової культури.

Уроки про гривню

2 вересня українська гривня відсвяткувала своє 25-річчя. З цієї нагоди Національний банк

розробив навчальні матеріали для вчителів (плани-конспекти, робочі зошити, презентації, тематичні плакати): для початкової школи – урок “Банкноти та монети України”; для середньої школи – урок “Гривня – наш символ”; для старшої школи – урок “Грошова реформа: що, навіщо та як?”, за допомогою яких можна провести цікавий тематичний урок.

Освітні матеріали, розроблені Національним банком, рекомендовані Міністерством освіти і науки України. До проведення уроку з фінансової грамотності долучилися школи з усіх областей України.

Виставка “Музей гривні просто неба”

Інтерактивна виставка “Музей гривні просто неба”, присвячена 25-й річниці гривні та організована в межах святкування 30 років Незалежності України, тривала з 02 до 30 вересня.

Виставку урочисто відкрили Кирило Шевченко, Голова Національного банку, та Віктор Ющенко, третій Президент України (2005–2010 рр.), Голова Національного банку (1993–2000 рр.).

На виставці Національний банк разом із партнерами – учасниками фінансового ринку представили 18 інтерактивних стендів, за допомогою яких розповідали про готівкову і безготівкову гривню, історію українських грошей, дизайн та захист банкнот, інфляцію, заощадження, платіжні інновації тощо.

На виставці працювали п'ять гідів Музею грошей Національного банку та 13 стажерів. За час роботи “Музею гривні просто неба” вони провели 142 безкоштовні екскурсії та квести. Для самостійного відвідування виставки можна було скористатися аудіогідом, який озвучили працівники Національного банку.

Виставку відвідали понад 30 000 киян та гостей столиці, що втричі перевершило прогнозовані показники відвідуваності. Виставка була безбар'єрною та інклюзивною. Серед відвідувачів були люди з інвалідністю, у тому числі з порушеннями слуху та вадами зору. Для людей з вадами зору Національний банк розробив спеціальне навчальне заняття – “Гривня без бар'єрів”.

Музей працював на Конtrakтовій площі в Києві біля головного колеса огляду щодня 24/7.

Інформаційна кампанія “День заощаджень”

З нагоди святкування Всесвітнього дня заощаджень (31 жовтня) для школярів загальноосвітніх закладів проведено інформаційну кампанію про ощадливе споживання та культуру заощаджень.

Понад 3 300 школярів з усієї України відвідали вебінари, організовані в межах святкування “Дня заощаджень”. Також проведено два майстер-класи (виготовлення свинки-скарбнички та гаманця технікою оригамі), підготовлено для вчителів план-конспект заняття про заощадження, проведено конкурс відеоробіт “На що я збираю гроші”, в якому взяли участь 70 учасників, з яких більше половини отримали цінні подарунки від Національного банку та партнерів конкурсу.

Кампанія тривала з 31 жовтня до 7 листопада 2021 року.

Робота Музею грошей

В умовах карантинних обмежень, урахувавши усі заходи безпеки, Музей грошей Національного банку продовжував працювати. Загалом Музей грошей провів 188 заходів, у яких взяли участь 2804 відвідувачів. Серед гостей музею значну частину становили школярі та студенти – близько 69%.

Для ознайомлення з музейною колекцією команда Музею грошей запустила відеоблог, присвячений унікальним експонатам. За 2021 рік знято п'ять відеороликів “Топ-5 експонатів”. У кожному відео працівники музею у форматі відеоекскурсії розповідають про тематичну підбірку експонатів музейної колекції. На початок 2022 року відеоролики набрали понад 11 тис. переглядів.

Зважаючи на виклик, який постав через поширення Covid-19, заходи Музею грошей адаптовано до онлайн-формату. У 2021 році 36% заходів від загальної їх кількості проведено у форматі онлайн.

За сприяння проєкту USAID “Трансформація фінансового сектору” створено віртуальний тур Музею грошей. Його поява дала змогу зробити музейну колекцію доступною для більшої кількості відвідувачів із різних областей України.

Для створення віртуального туру відзнято панорами експозиції музею, усі вітрини, 180 цифрових зображень експонатів відтворено в 3D-форматі. Додатково відзнято панораму Операційної зали Національного банку.

Музей грошей Національного банку перший серед музеїв України запропонував відвідувачам гібридний формат – віртуальну екскурсію в супроводі реального гіда. Віртуальна екскурсія в супроводі гіда може проводитися для груп до 50 осіб, які заходять з окремих пристроїв із різних куточків України або навіть світу. Також віртуальну екскурсію можна відвідати самостійно, одночасно її можуть переглядати до 35 000 осіб.

Відображення експонатів у 3D-форматі відкрило перед відвідувачами нові можливості сприйняття музейних предметів. Через смартфон або планшет трьохвимірне зображення експонату з'являється в приміщенні з відвідувачем або навіть у нього на долоні. Для перегляду експонатів у режимі доповненої реальності немає потреби встановлювати додаткові застосунки на телефон користувача.

Віртуально екскурсію озвучено двома мовами (українською та англійською). Також уся інформація відображається і в текстовому форматі.

Усього впродовж грудня 2021 року зафіксовано 532 перегляди віртуальної екскурсії (із них 29 переглядів у супроводі гіда). Віртуальні екскурсії з гідом відвідали школярі та студенти з 20 областей України.

3D-тур Музею грошей додано до переліку віртуальних турів музеїв грошей світу на вебресурсах ICOMON (ICOM's International Committee for Money and Banking Museums).

Освітній центр “Музей грошей”

Національний банк у цьому році перейшов до активної фази реалізації масштабного соціального проєкту у сфері фінансової грамотності – створення Освітнього центру “Музей грошей”.

Це унікальний для України проєкт, який складатиметься з двох компонентів: Освітнього центру, в якому проходитимуть

безкоштовні заняття з фінансової грамотності для населення, та інтерактивного, сучасного, пізнавального, безбар'єрного, практичного, корисного, дружнього Музею грошей.

У Музеї грошей розмістяться: історична зона та зала нумізматичної продукції; зона життєвого циклу гривні; модуль про Національний банк та основні його функції – цінову та фінансову стабільність; зона сучасних платіжних систем; зали на тему особистих фінансів (перші гроші, заощадження, податки, страхування, пенсії, інвестиції) та багато іншого.

До створення музею Національний банк залучає кращих фінансистів України, зокрема з цією метою створено Опікунську колегію Музею грошей. До складу цього дорадчого консультативного органу ввійшли Голови Національного банку, які очолювали центробанк у різні часи його існування – Володимир Матвієнко, Віктор Ющенко, Сергій Тігіпко, Володимир Стельмах, Степан Кубів та Яків Смолій. У вересні 2021 року вони разом із Головою Національного банку Кирилом Шевченком заклали першу символічну цеглину в майбутню будівлю Освітнього центру “Музей грошей”.

У 2021 році Національний банк провів мистецький конкурс із розроблення креативної загальної просторової концепції

Освітнього центру “Музей грошей” та дизайну його експозиції. Переможцем конкурсу обрано ТОВ “АМУЗЕУМ”, яке у межах реалізації проєкту має розробити концептуальний дизайн нового Освітнього центру “Музей грошей”, що включає загальну креативну ідею, опис концепції, організацію простору, розташування тематичних зон експозиції, а також схематичний дизайн експозиції, до якого входить дизайн інтер'єру, виставкового обладнання, освітлення, аудіовізуальний дизайн, сюжетна лінія, перелік спеціального обладнання Освітнього центру “Музей грошей”.

Проведено III етап передпроектних робіт, а саме розроблено основні техніко-економічні показники на підставі наданих концептуальних рішень, отримано містобудівні умови і обмеження, погоджені органами охорони культурної спадщини.

Згідно з графіком проєкта, затвердженого Правлінням НБУ, Освітній центр “Музей грошей” має відкритися в триповерховій будівлі Національного банку на Конtrakтовій площі, 2а у 2024 році.

Ціль 7.

Розвиток інновацій фінансового сектору

Вивчення можливості запровадження цифрових грошей Національного банку України (е-гривні)

У 2021 році ми продовжили всебічно досліджувати можливість випуску власної цифрової валюти. У межах цього дослідження у 2021 році проведено комплексне опитування серед експертів українського фінансового ринку, спрямоване на пошук ефективного способу використання та визначення потенційного попиту на е-гривню. Докладні результати опитування учасників ринку щодо потенційного попиту на цифрову валюту центрального банку – е-гривню – ми представили в опублікованому звіті.

Крім того, у вересні 2021 року започатковано проєкт “Е-гривня”, метою якого є визначення необхідності широкомасштабного випуску в Україні цифрової форми гривні, опрацювання юзкейсів (варіантів використання) та її оптимальних характеристик, дизайну й архітектури.

У межах цього проєкту разом із Міністерством цифрової трансформації та іншими державними установами опрацьовується концепція створення власних цифрових грошей. Концепція – теоретичне бачення архітектури, функціонування та варіантів використання

е-гривні, зокрема з визначенням технологічних вимог до її реалізації.

Наразі Національним банком розглядаються такі варіанти використання е-гривні, визначені за результатами проведеного опитування серед учасників українського фінансового ринку, власних досліджень та вивчення міжнародного досвіду:

- 1) е-гривня для роздрібних безготівкових платежів – із можливим функціоналом “програмованих” грошей та можливістю здійснення цільових соціальних виплат;
- 2) е-гривня для використання у сфері, пов’язаній з обігом віртуальних активів (наприклад, для обміну, забезпечення випуску та інших операцій із віртуальними активами);
- 3) е-гривня для транскордонних платежів, що дасть можливість здійснювати транскордонні платежі швидше, дешевше, простіше.

Також прийнятий Верховною Радою України 30 червня 2021 року Закон України “Про платіжні послуги” визначає, що цифрові гроші Національного банку – електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк.

Ціль 8.

Кіберзахист фінансового сектору

Стан кіберзахисту фінансового сектору

У 2021 році ми продовжили працювати над нарощуванням потенціалу Центру кіберзахисту Національного банку та підвищенням спроможності Команди реагування на кіберінциденти в банківській системі України (CSIRT-NBU), виявляти, реагувати та нейтралізувати кібератаки і кіберінциденти.

В умовах постійно зростаючої кількості та складності кіберзагроз завдяки ефективному використанню комплексів та систем захисту, постійному вдосконаленню механізмів обміну інформацією та плідної взаємодії з банками України й суб'єктами національної системи кібербезпеки України ми забезпечили своєчасне виявлення, оцінку та ефективну протидію кіберзагрозам. Упродовж 2021 року CSIRT-NBU провів аналіз близько 2 000 зразків шкідливого програмного забезпечення, забезпечив інформування банків України про виявлені інциденти кібербезпеки та зафіксовані спроби вчинення кібератак.

Розгорнута Національним банком платформа обміну інформацією про актуальні кіберзагрози MISP-NBU у 2021 році стала одним з основних інструментів обміну інформацією про актуальні кіберзагрози і виявилась затребуваною суб'єктами забезпечення кібербезпеки банківського та фінансового секторів України. Сьогодні MISP-NBU наповнюється інформацією, створеною CSIRT-NBU, отриманою від аналогічних платформ (MISP) CERT-UA, Ситуаційного центру забезпечення кібернетичної безпеки Служби безпеки України та Національного координаційного центру кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України, а також від банків України. Загалом, на кінець 2021 року, крім державних установ та суб'єктів національної системи кібербезпеки України, до системи MISP-NBU підключено 62 банки України (на кінець 2020 року – три банки).

Ми продовжили співпрацювати з європейськими та американськими інституціями, які працюють у сфері забезпечення кібербезпеки, що дало змогу Національному банку отримувати допомогу в питаннях стосовно організації кібербезпеки та кіберзахисту банківського й фінансового секторів України, розвитку Центру кіберзахисту та CSIRT-NBU, удосконалення інструментів реагування та протидії, обміну та поширення інформації про актуальні кіберзагрози.

Результатом активної роботи, проведеної в напрямі інтеграції Команди реагування на кіберінциденти в банківській системі України CSIRT-NBU до міжнародної спільноти, яка працює в сфері забезпечення кібербезпеки та реагування на актуальні кіберзагрози, стало приєднання CSIRT-NBU до міжнародної Робочої групи команд реагування на інциденти безпеки TF-CSIRT (Task Force on Computer Security Incident Response Teams). Набуття членства у TF-CSIRT дає можливість CSIRT-NBU стати частиною міжнародної спільноти з протидії кіберзагрозам та реагуванню на кіберінциденти, означає її відповідність вимогам міжнародних стандартів у цій сфері та набуття статусу організації, яка заслуговує на довіру з боку інших міжнародних команд CERT, CSIRT.

Національний банк також розширив обсяги співробітництва з основними суб'єктами національної системи кібербезпеки України, приєднавшись у 2021 році до Меморандуму про взаємодію та співробітництво у сфері інформаційної та кібербезпеки, укладеному між Апаратом Ради національної безпеки і оборони України, Міністерством цифрової трансформації, Адміністрацією Державної служби зв'язку та захисту інформації, та підписали Меморандум про взаємодію та співробітництво в сфері кібербезпеки та кіберзахисту з Департаментом кіберполіції Національної поліції України.

У 2021 році Національний банк продовжив роботу в напрямі сприяння розвитку систем дистанційного обслуговування клієнтів банків. Зокрема, шляхом збільшення кількості банків – кваліфікованих надавачів електронних довірчих послуг та поширення електронних

довірчих послуг у банківській системі. Так, упродовж року статусу кваліфікованих надавачів на підставі рішення засвідчувального центру набули ще два банки: АТ “ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК” та АТ “БАНК АЛБЯНС”. Отже, станом на кінець 2021 року Національний банк та сім банків є кваліфікованими надавачами електронних довірчих послуг. Кількість їх клієнтів становить приблизно 5,1 млн осіб, а кількість створених клієнтами кваліфікованих електронних підписів – 2,175 млрд.

Регулювання та нагляд за станом кіберзахисту фінансового сектору

З метою посилення рівня захищеності та ефективності роботи платіжних систем у 2021 році розроблено Положення про захист інформації та кіберзахист у платіжних системах, затверджене постановою Правління Національного банку України від 19 травня 2021 року № 43.

На виконання вимог Положення про визначення об’єктів критичної інфраструктури в банківській системі України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 30 листопада 2020 року № 151, затверджено перелік об’єктів критичної інфраструктури в банківській системі України (рішення Правління Національного банку України від 20 квітня 2021 року № 148-рш “Про об’єкти критичної інфраструктури в банківській системі України”).

Для підвищення ефективності процесів узгодження документів учасників платіжного ринку, зокрема з метою узгодження умов та порядку їх діяльності, у частині захисту інформації розроблено й розміщено на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку нові рекомендації та визначено типові зауваження для операторів послуг платіжної інфраструктури.

У 2021 році ми завершили врегулювання процесу здійснення контролю за забезпеченням кіберзахисту, інформаційної безпеки, наданням електронних довірчих послуг банками України. Відповідне Положення було затверджене постановою Правління Національного банку України від 16 січня

2021 року № 4, що набрала чинності з 21 січня 2021 року. Упроваджені механізми, серед іншого, забезпечили підсилення безвізного контролю за виконанням банками заходів із забезпечення кіберзахисту та інформаційної безпеки, що в умовах карантинних обмежень, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), сприяло підвищенню спроможності банків протидіяти актуальним кіберзагрозам.

Результати аудиту²⁸ із зовнішньої оцінки інфраструктури SWIFT засвідчили, що ми забезпечили надійний захист даних та інформації в локальному середовищі SWIFT, що мінімізує кіберризик під час використання сучасних інформаційних технологій та підвищує контроль за безпекою інформації в Національному банку та в системі SWIFT загалом, а також сприяє якісному та своєчасному виконанню функцій Національним банком.

У 2021 році банки вперше провели самооцінку стану інформаційної безпеки та кіберзахисту шляхом складання щорічного Звіту з питань оцінювання ризиків інформаційної безпеки/кіберризиків.

Також упродовж 2021 року ми продовжували імплементувати ризик-орієнтований підхід до здійснення виїзного спеціалізованого нагляду за забезпеченням кіберзахисту, інформаційної безпеки, наданням електронних довірчих послуг банками України. Так, розроблено методичні документи, що визначають та уніфікують критерії і алгоритми застосування ризик-орієнтованого підходу до планування виїзних заходів контролю, а також регламентують єдиний і послідовний підхід до складання обґрунтованих висновків за результатами здійснення таких заходів щодо:

- ефективності функціонування систем управління інформаційною безпекою в банках;
- повноти виконання банками вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань кіберзахисту та інформаційної безпеки;
- виконання вимог із питань надання кваліфікованих електронних довірчих послуг банками – кваліфікованими надавачами електронних довірчих послуг, відомості про яких унесені до Довірчого списку за поданням засвідчувального центру;

²⁸ Відповідно до вимог SWIFT Customer Security Controls Policy та SWIFT Customer Security Controls Framework v2021.

- рівня управління ризиками інформаційної безпеки/кіберризиками банками та оцінки системи внутрішнього контролю, яка функціонує на всіх організаційних рівнях, за напрямками діяльності, що перевіряються.

Отже, ураховуючи виклики та загрози, що постають перед Національним банком і банками України в кіберпросторі, ми і надалі вживатимемо рішучих заходів для вдосконалення спеціалізованих наглядових механізмів, надаватиме перевагу питанням відповідального ставлення банків до забезпечення належної кіберстійкості, здатності провадити діяльність в умовах актуальних кіберзагроз.

З метою посилення захисту прав споживачів фінансових послуг та реалізації заходів, спрямованих на забезпечення належної інформаційної безпеки та кіберзахисту користувачів і надавачів фінансових послуг, шляхом анкетування проведено опитування учасників ринку небанківських фінансових послуг, у тому числі страхових посередників, а також Бюро кредитних історій, з питань інформаційної безпеки та кіберзахисту. За результатами опитування встановлено, що загалом небанківські фінансові установи виконують вимоги з інформаційної безпеки²⁹ та кіберзахисту³⁰ на середньому рівні, а також розуміють необхідність запровадження таких вимог.

²⁹ ДСТУ ISO/IEC 27001.

³⁰ ДСТУ ISO/IEC 27032.

З

Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку

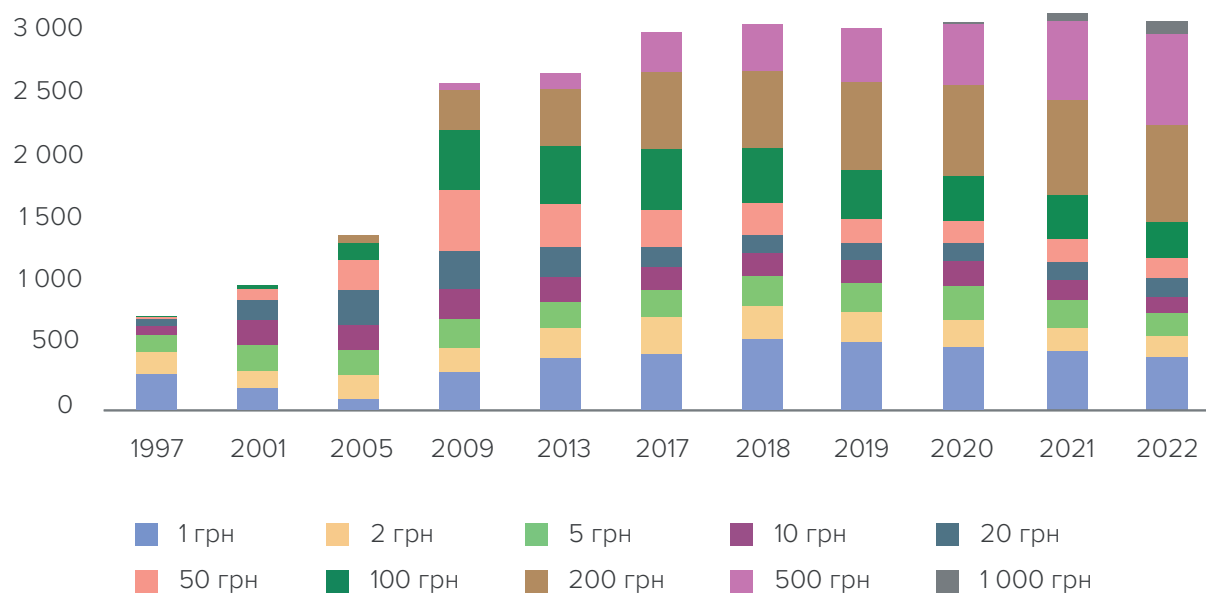
Ціль 9.

Підвищення операційної ефективності роботи

Якісне забезпечення грошового обігу

Станом на 01 січня 2022 року в готівковому обігу України перебувало банкнот і монет на загальну суму 627,6 млрд грн.

Кількість банкнот в обігу (на початок року), млн шт.

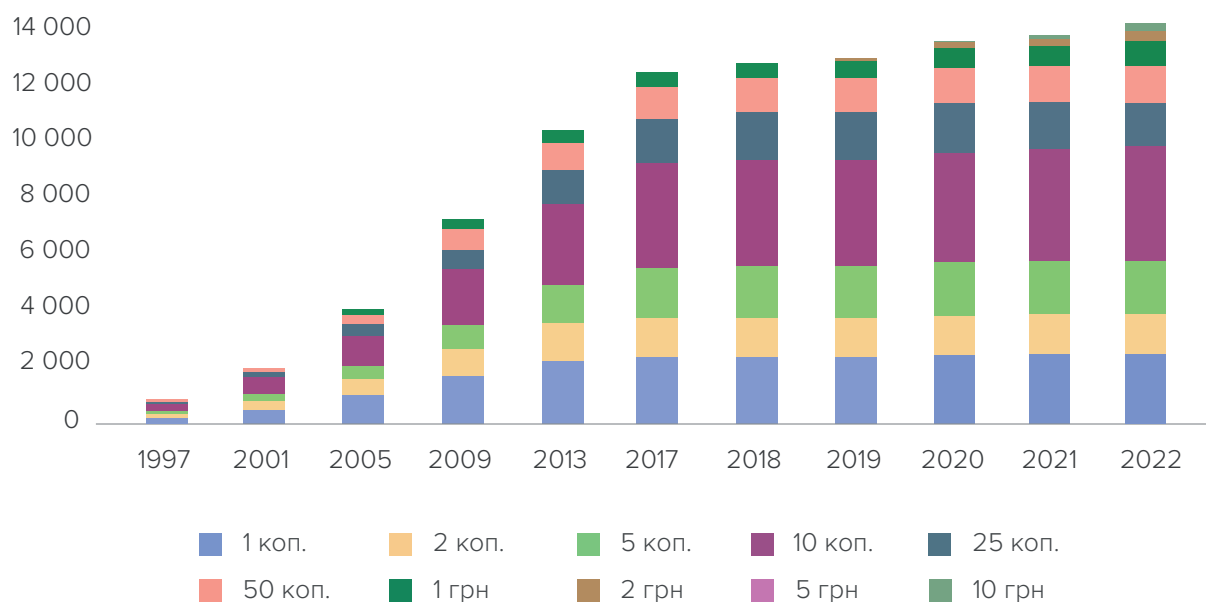
Зокрема, в обігу перебувало:

- майже 3,0 млрд шт. банкнот на суму 622,6 млрд грн;
- майже 14 млрд шт. розмінних та обігових монет на суму 4,8 млрд грн;

- 22,6 млн шт. пам'ятних та інвестиційних монет на суму 140,8 млн грн.

Загалом за 2021 рік кількість банкнот в обігу зменшилася на 58,5 млн шт. (на 1,9%), монет – збільшилася на 455,6 млн шт. (на 3,4%).

Кількість монет в обігу (на початок року), млн шт.

Найбільше за кількістю в готівковому обігу перебуває банкнот номіналом 200 гривень та розмінних монет номіналом 10 копійок (25,1% та 28,6% відповідно).

Водночас на кінець 2021 року в готівковому обігу країни перебувало 88,8 млн шт. банкнот найвищого номіналу 1 000 гривень, які перебувають в обігу понад два роки (з 25 жовтня 2019 року).

Станом на 01 січня 2022 року на одного українця припадало 71 банкнота, а розмінних та обігових монет, які є засобом платежу, – 162 шт., що на 13 шт., або на 8,7% більше порівняно з 2020 роком (станом на 01 січня 2021 року банкнот – 72 шт. та монет – 149 шт.).

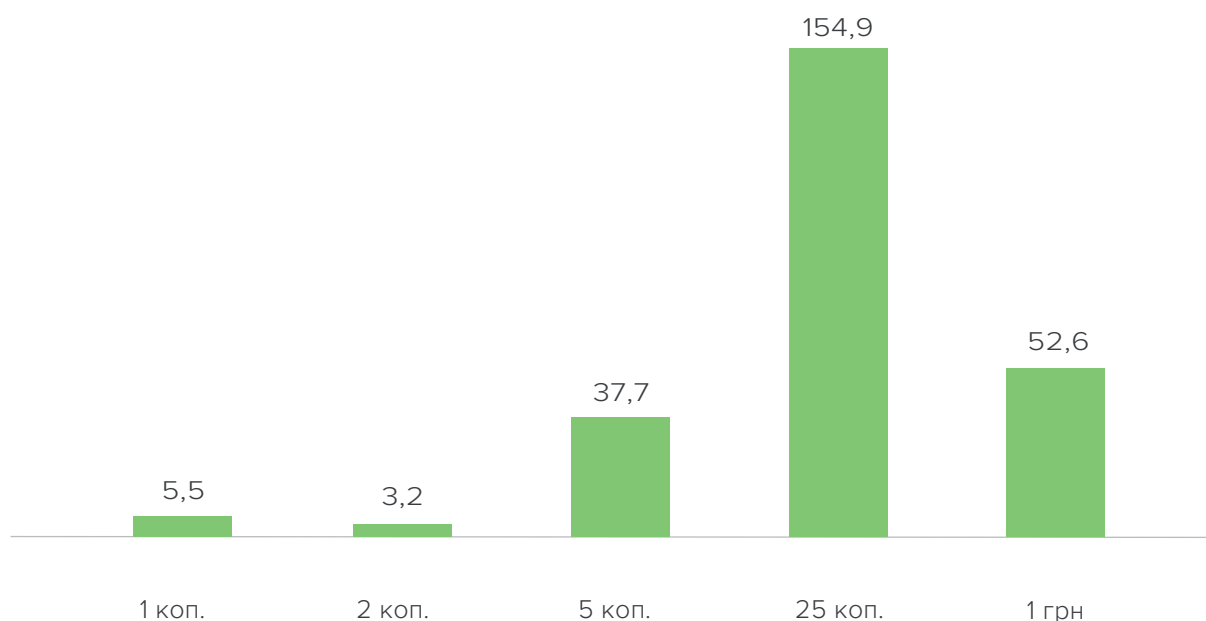
У структурі готівки враховуються монети дрібних номіналів до 30 вересня 2022 року,

а також монети номіналом 25 копійок – до 30 вересня 2023 року включно, доки громадяни можуть їх обміняти на монети та банкноти інших номіналів, що перебувають в обігу.

У 2021 році ми продовжили вилучення розмінних монет номіналами 1, 2, 5, 25 копійок та обігових монет номіналом 1 гривня, виготовлених до 2018 року.

Усього починаючи з 01 жовтня 2019 року до 31 грудня 2021 року вилучено з обігу монет номіналами 1, 2, 5 та 25 копійок та 1 грн (старого зразка, виготовлених до 2018 року) у кількості 253,9 млн шт., або 1,8% від загальної кількості монет, що перебувають в обігу, із них номіналами: 1 коп. – 5,5 млн шт., 2 коп. – 3,2 млн шт., 5 коп. – 37,7 млн шт., 25 коп. – 154,9 млн шт. та 1 грн – 52,6 млн штук.

Вилучення з обігу монет номіналом 1, 2, 5, 25 коп. та 1 грн (без залишків оборотної каси Національного банку), млн шт.

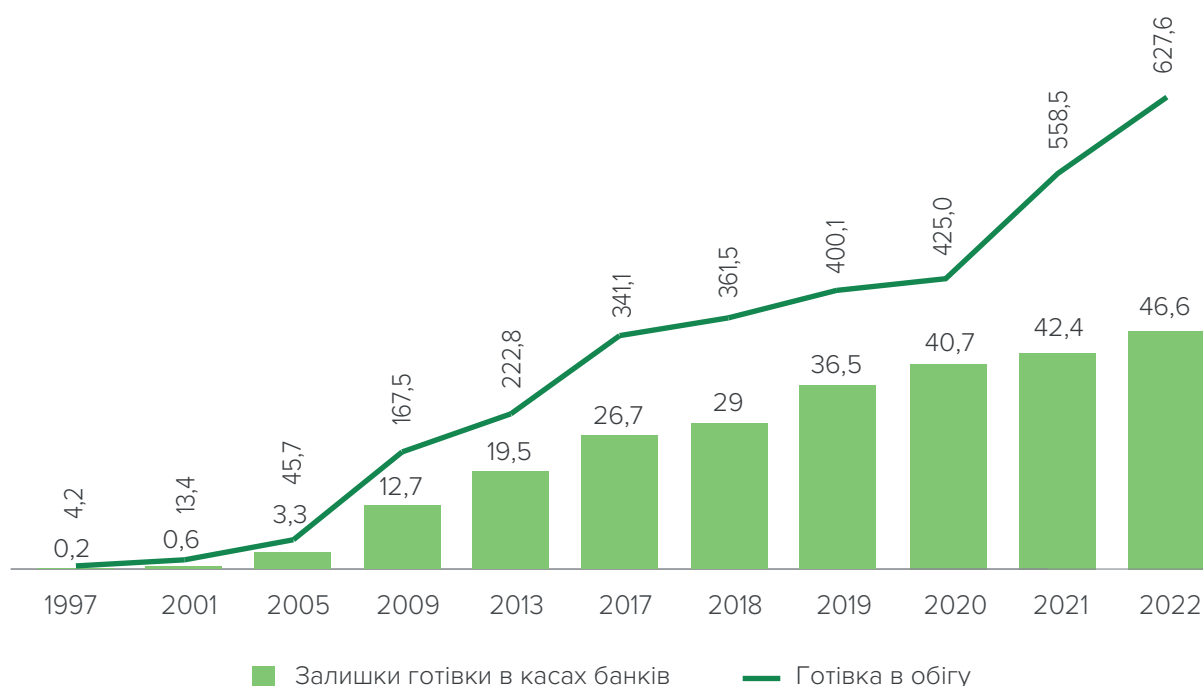

Загалом готівково-грошовий обіг в Україні у 2021 році характеризувався збільшенням готівки в обігу на 69,1 млрд грн, або на 12,4%. Водночас за 2020 рік збільшення готівки в обігу відбулося на 133,4 млрд грн, або на 31,4%). Тож зростання обсягів готівки протягом 2021 року відбувалося меншими темпами, ніж у 2020 році.

Залишки готівки в касах банків станом на 01 січня 2022 року становили 46,6 млрд грн. За 2021 рік обсяги залишків готівки в касах банків зросли на 4,2 млрд грн, або майже на 10%.

У 2021 році спостерігалось збільшення обсягів касових оборотів банків та СІТ-компаній за надходженнями готівки, а також збільшення обсягів касових оборотів банків за видачами готівки. Так, у 2021 році порівняно з попереднім роком обсяги касових оборотів за надходженнями готівки до кас банків та СІТ-компаній зросли на 404,4 млрд грн (на 19,1%), а за видачами готівки з кас банків зросли на 337,7 млрд грн (на 15,0%).

Готівка в обігу та залишки готівки в касах банків (на початок року), млрд грн

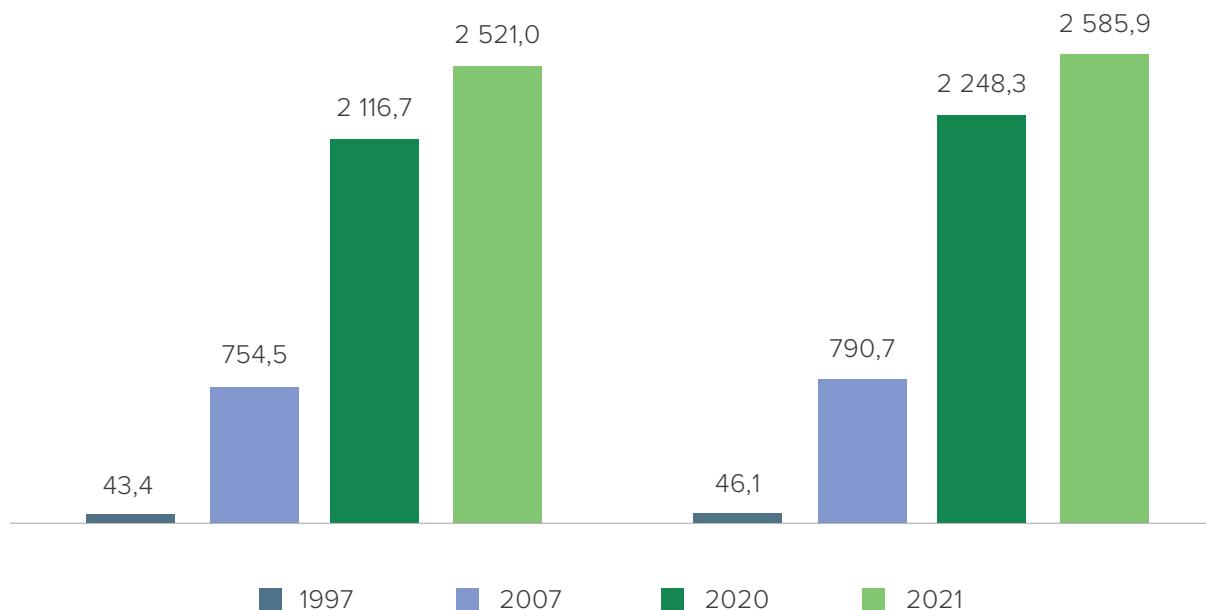
За 2021 рік порівняно з попереднім роком найбільші обсяги зростають спостерігалися за надходженнями готівки:

- як виручки від усіх видів послуг – на 107,9 млрд грн, або на 52,8%, – до 312,2 млрд грн;
- із використанням платіжних карток – на 104,6 млрд грн, або на 14,3%, – до 837,7 млрд грн;
- як торговельної виручки – на 65,5 млрд грн, або на 8,9%, – до 800,1 млрд грн;
- від продажу іноземної валюти – на 52,6 млрд грн, або 45,4%, – до 168,4 млрд грн;
- на рахунки за вкладками фізичних осіб – на 24,3 млрд грн, або 17,3%, – до 164,7 млрд грн.

Касові обороти банків України та СІТ-компаній

Надходження до кас банків

Видача з кас банків

Водночас за 2021 рік спостерігалось скорочення надходжень готівки до кас банків як погашення кредитів на 3,1 млрд грн, або 9,7%, – до 29,3 млрд грн.

За 2021 рік порівняно з попереднім роком найбільші обсяги зростання спостерігалися за такими напрямками видачі готівки з кас банків:

- за платіжними картками – на 251,1 млрд грн, або 14,9%, – до 1939,3 млрд грн;
- за придбану іноземну валюту – на 58,4 млрд грн, або на 41,1%, – до 200,4 млрд грн;
- із рахунків закладами фізичних осіб – на 8,2 млрд грн, або 7,3%, – до 120,4 млрд грн;
- на оплату праці та стипендій – на 5,8 млрд грн, або 10,4%, – до 61,2 млрд грн;
- на інші цілі – на 19,8 млрд грн, або на 22,0%, – до 109,6 млрд грн.

Сальдо валютно-обмінних операцій – перевищення видачі готівки з кас банків за придбану іноземну валюту над надходженнями від продажу іноземної валюти – за 2021 рік становило 32,0 млрд грн (за 2020 рік – 26,2 млрд грн).

Про стан перерахування готівки

За 2021 рік автоматизованими системами оброблення банкнот BPS 1040/M7

перераховано 712 млн шт. банкнот (у тому числі придатних – 233,7 млн шт. банкнот, зношених – 91,3 млн шт. банкнот; знищено – 368,3 млн шт. банкнот; ручна доробка – 18,7 млн шт. банкнот), що менше на 288 млн шт. банкнот порівняно з 2020 роком.

Водночас від банків до п'яти підрозділів грошового обігу Національного банку в регіонах та Центрального сховища впродовж 2021 року надійшло на перерахування придатних до обігу банкнот 0,33 млрд шт. Це на 65% менше, ніж за 2020 рік (0,94 млрд шт.).

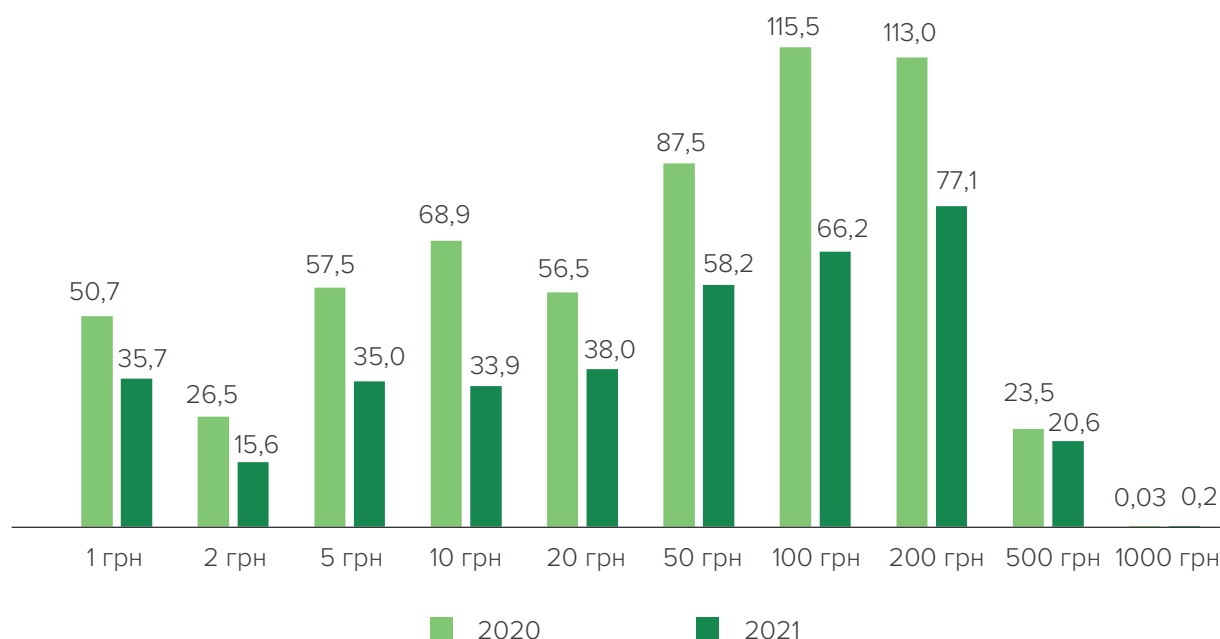
Зокрема, надійшло від банків на перерахування придатних до обігу банкнот:

- до підрозділів грошового обігу – 0,13 млрд шт., що на 76% менше, ніж за 2020 рік (0,54 млрд шт.);
- до Центрального сховища – 0,2 млрд шт., що на 50% менше, ніж за 2020 рік (0,4 млрд шт.).

Вилучення зношених банкнот

За 2021 рік обсяг вилучених з обігу Національним банком та уповноваженими банками зношених банкнот становив 380,4 млн шт. на суму 36,8 млрд грн. Це менше за кількістю банкнот на 219,1 млн шт., або майже на 37% ніж за 2020 рік (599,5 млн шт. на суму 52,5 млрд грн).

Вилучення зношених банкнот у розрізі номіналів, млн шт.

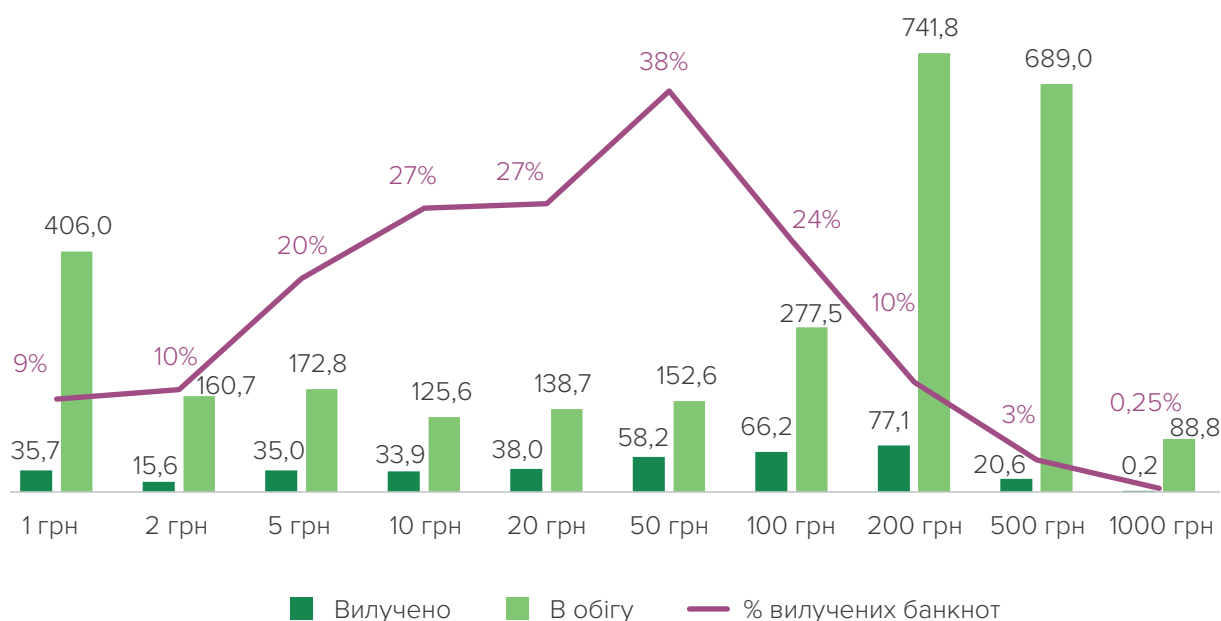
Вилучені з обігу за 2021 рік зношені банкноти становлять майже 13% відносно до банкнот, які перебували в обігу станом на 01 січня 2022 року (2 953,5 млн шт.).

Скорочення обсягів вилучення зношених банкнот стосується майже всіх номіналів. Найбільший відсоток вилучених з обігу зношених банкнот припадає на такі номінали: 50 грн – 15,3%; 100 грн – 17,4% та 200 грн –

20,3% від загальної кількості вилучених у 2021 році банкнот.

Найбільший відсоток вилучення зношених банкнот у 2021 році відносно банкнот, які перебували в обігу станом на 01 січня 2022 року, припадав на такі номінали: 10 грн та 20 грн – по 27%; 50 грн – 38%, 100 грн – 24%.

Вилучено з обігу зношених банкнот (млн шт.) у 2021 році відносно банкнот, що перебували в обігу станом на 01.01.2022

Про проведені перевірки

У 2021 році Національний банк забезпечив виконання законодавчо закріпленої контрольної функції за дотриманням уповноваженими банками вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань організації роботи із запасами готівки на зберіганні, порядку їх зберігання, належного сортування під час автоматизованого оброблення та здійснення контролю за випуском готівки в обіг. Так, відповідно до Функціональної Стратегії Національного банку України “Стратегія розвитку грошового обігу та платіжних систем на 2021–2024 роки” проведено ревізії та перевірки уповноважених банків.

Упродовж 2021 року здійснено 62 ревізії запасів готівки Національного банку на зберіганні та перевірок порядку їх зберігання у відокремлених підрозділах уповноважених банків, розташованих у 27 містах України (охоплено 22 області

України), що становить 82,7% від загальної кількості структурних підрозділів уповноважених банків, зокрема:

- АТ КБ “ПриватБанк” – 23 ревізії/перевірки;
- АТ “Ощадбанк” – 13 ревізій/перевірок;
- АТ “Райффайзен Банк” – 18 ревізій/перевірок;
- АТ “ПУМБ” – 8 ревізій/перевірок.

Проведення зазначених ревізій/перевірок сприяло:

- здійсненню якісного контролю за запасами готівки Національного банку на зберіганні;
- забезпеченню контролю за умовами схоронності та дотримання порядку зберігання запасів готівки Національного банку на зберіганні;
- здійсненню контролю за якістю готівки, яка випускається уповноваженими банками в обіг та зберігається у власних сховищах їх структурних підрозділів.

З метою забезпечення контролю за цільовим використанням нерухомого майна, потрібного для організації готівково-грошового обігу в регіонах, упродовж року Національним банком здійснювалися перевірки щодо цільового використання нерухомого майна, отриманого в оренду уповноваженими банками відповідно до спільних рішень Правління Національного банку та Державної судової Адміністрації України.

Також у 2021 році з метою забезпечення контролю за дотриманням банками вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань готівкового обігу проводилися позапланові перевірки банків та їх структурних підрозділів.

Доходи Національного банку за касове обслуговування банків та інкасаторських компаній

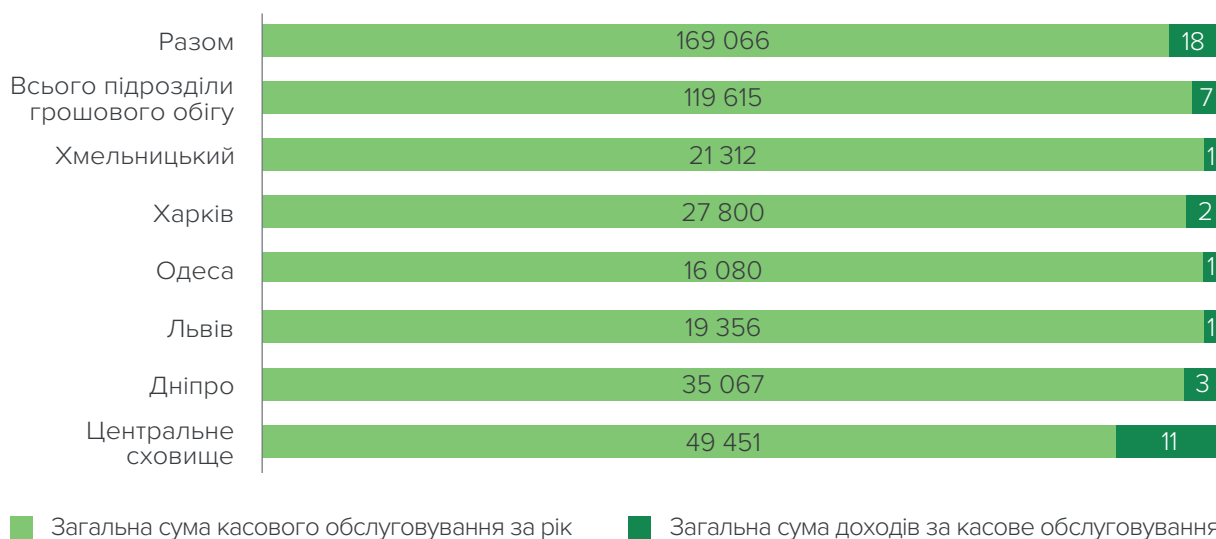
За 2021 рік ми отримали за касове обслуговування доходів на загальну суму 18,5 млн грн (за 2020 рік – 13,1 млн грн):

- підрозділи грошового обігу – за касове обслуговування банків – 7 млн грн;
- Центральне сховище – за касове обслуговування банків та інкасаторських компаній – 11,5 млн грн.

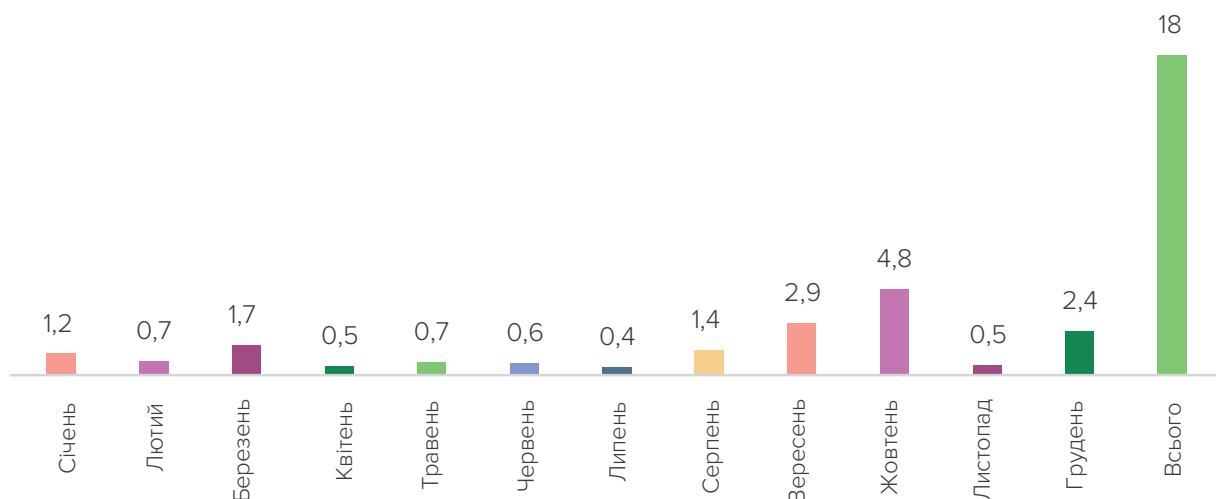
У 2021 році ми не оновлювали тарифи на послуги з касового обслуговування банків та інкасаторських компаній готівкою.

Сума касового обслуговування за 2021 рік становила 169 млрд грн, із них безоплатні послуги – на суму 141 млрд грн, що становить майже 84% від загальної суми касового обслуговування.

Загальна сума касового обслуговування та отримання доходів за 2021 рік, млн грн

Отримання доходів за касове обслуговування банків готівкою за 2021 рік у розрізі місяців, млн грн

Вилучення з обігу підроблених грошових знаків

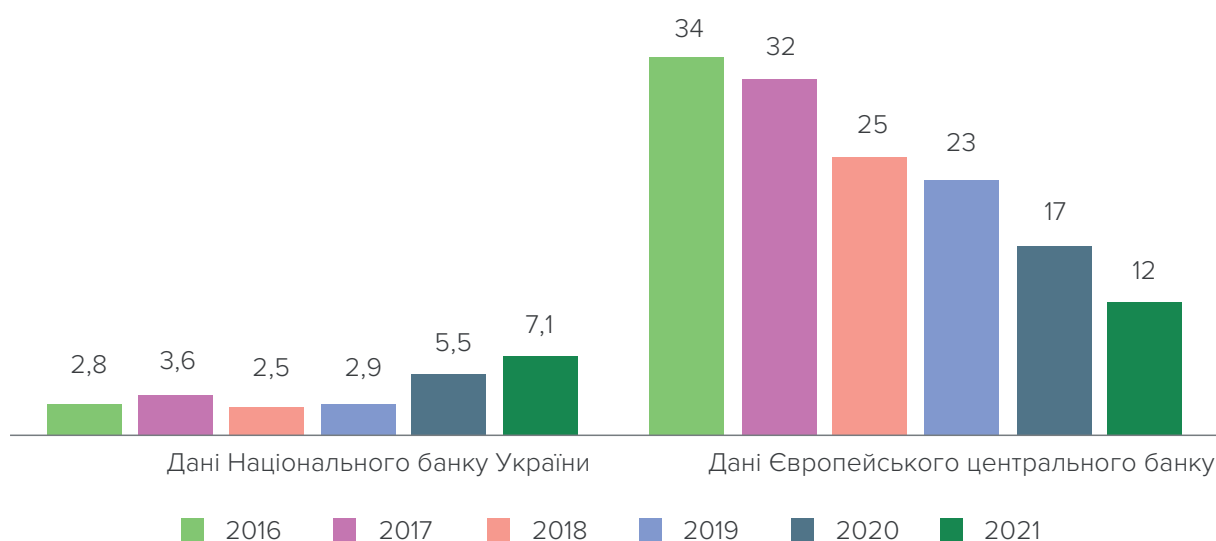
Ми здійснюємо постійний моніторинг стану вилучення з обігу підроблених грошових знаків та констатуємо відносно низький рівень підроблення банкнот національної валюти.

Кількість вилучених з обігу в банківській системі України підроблених банкнот гривні

у 2021 році становила 0,00071% від загальної кількості готівки, що перебувала в грошовому обігу. Тобто на один мільйон справжніх банкнот гривні припадало близько 7,1 шт. підробок.

У країнах Євросоюзу, наприклад, згідно з даними офіційного сайту Європейського центрального банку за підсумками 2021 року цей показник становив приблизно 12 шт. підроблених банкнот євро.

Кількість підроблених банкнот на 1 млн справжніх банкнот, шт.

За результатами 2021 року підробки банкнот гривні нового зразка становили лише 4% від загальної кількості підробок, вилучених у банківській системі України. Відповідно кількість підроблених банкнот гривні нового зразка на один мільйон справжніх банкнот в обігу у 2021 році становила лише 0,3 шт. підробок.

Упродовж 2021 року з обігу вилучено майже 21 тис. шт. підроблених банкнот національної валюти на суму майже 8,2 млн грн (у 2020 році – майже 17 тис. шт. підроблених банкнот національної валюти на суму 6,3 млн грн).

Зростання кількості та суми вилучених із грошового обігу підроблених банкнот відбулося завдяки зростанню обсягів вилучення підробок банкнот старого зразка за номіналами:

- 500 грн зразка 2006 року (59% від загальної кількості вилучених підробок з обігу);
- 200 грн зразка 2007 року (31%).

Водночас за результатами 2021 року спостерігається зменшення кількості підроблених банкнот таких номіналів:

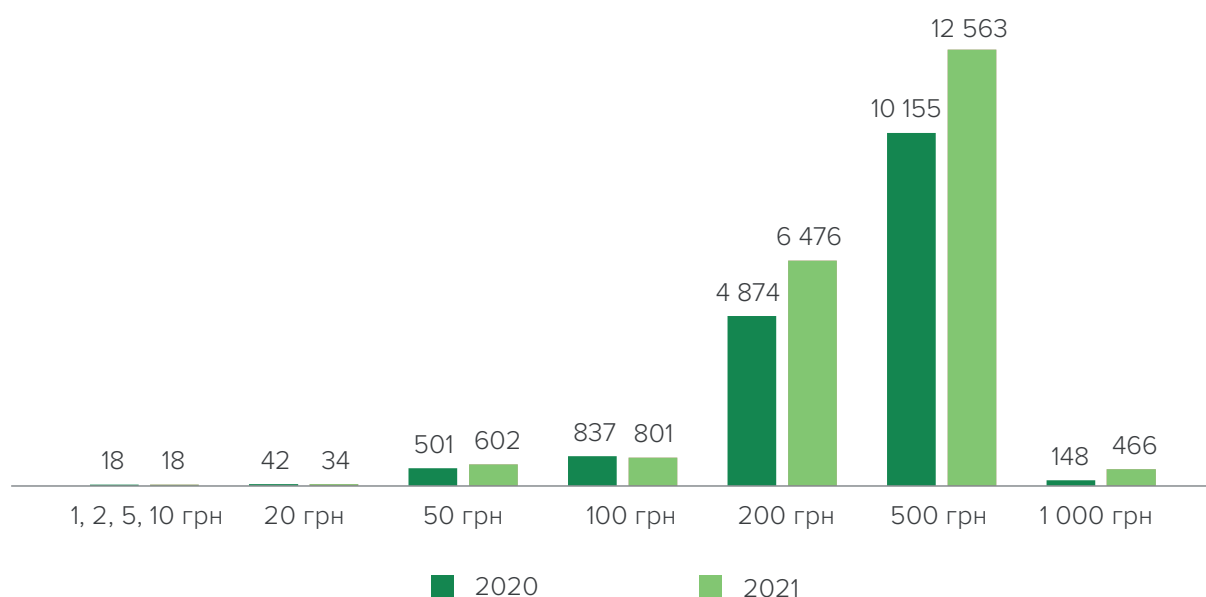
- 100 грн – на 4%;
- 20 грн – на 19%;
- 5 грн – на 45%.

Більшість (98%) вилучених з обігу підроблених банкнот припадала на банкноти чотирьох номіналів:

- 500 грн (60% від загальної кількості вилучених підробок та 77% від їх загальної суми);
- 200 грн (31% та 16% відповідно);
- 100 грн (4% та 1% відповідно);
- 50 грн (3% та 0,4% відповідно).

Інші вилучені з обігу підроблені банкноти номіналами 1, 5, 10, 20, 1000 грн становили лише 2%.

Кількість вилучених підроблених банкнот гривні за номіналами, шт.

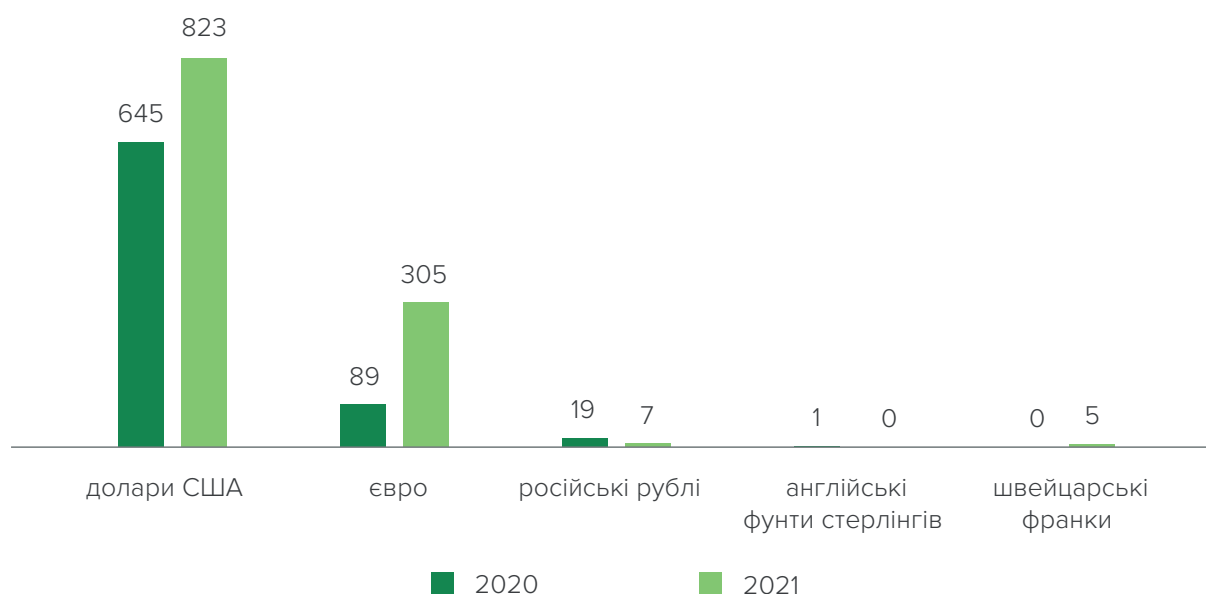
Серед вилучених з обігу у 2021 році підроблених банкнот іноземної валюти переважали:

- долари США (72% від загальної кількості)

всіх вилучених підроблених банкнот іноземної валюти);

- євро (27%);
- російські рублі та швейцарські франки (1%).

Кількість вилучених підроблених банкнот іноземної валюти, шт.

Водночас підробки номіналами 50 та 100 доларів США становили 17% та 82% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США відповідно, підробки номіналом 50 євро – 90% від загальної кількості вилучених підроблених євро, підробки номіналами 1 000 та 5 000 російських рублів – 14% та 86% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів.

У 2021 році проведено Всеукраїнську інформаційну кампанію із безпеки готівкових розрахунків [“Анатомія гривні”](#). Мета кампанії – навчити українців швидко перевіряти банкноти гривні на справжність та нагадати населенню, які банкноти та монети є в обігу, а які вже не приймаються до оплати.

У межах кампанії розроблено та презентовано навчальні та інформаційні матеріали, відеоролики, розміщені на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку, ютуб-каналі, у громадському транспорті, а також надано фахові відповідні коментарі представникам ЗМІ.

У межах створеного в Національному банку Центру компетенції з протидії підробленню грошових знаків упродовж 2021 року проведено 23 семінари/вебінари з касовими працівниками банків, закладів торгівлі з питань визначення справжності та платіжності грошових знаків (участь взяло близько 3 240 учасників).

Ми постійно взаємодіємо з Департаментом стратегічних розслідувань та Департаментом кіберполіції Національної поліції України, експертними установами МВС України та Міністерства юстиції України, Службою безпеки України, Європейським центральним банком та іншими центральними банками країн світу.

Випуск та реалізація пам'ятних та інвестиційних монет

У 2021 році ми ввели в обіг 37 пам'ятних монет (28 найменувань) загальним тиражем 3 748 400 шт., з яких: 2 – золоті, 13 – зі срібла, 19 – із нейзильберу, 3 – зі сплаву на основі цинку.

Також ми випустили в обіг у 2021 році:

пам'ятні монети до 30-річчя незалежності нашої держави, які вирізняються своєю урочистістю, підкреслюють складний процес становлення держави, її консолідації, розвитку та виготовлені з використанням нової лазерної технології;

срібну пам'ятну монету, присвячену 25-річчю прийняття основного Закону України – Конституції;

пам'ятну монету, присвячену Василю Ярославовичу Сліпаку – всесвітньо відомому українському оперному співакові, Герою України, кавалеру орденів "Золота Зірка", "За мужність" I ступеня, лицарю свободи, волонтеру, воїну-добровольцю з позивним "Міф", який боронив Українську державу від російського агресора та віддав за неї життя у 2016 році;

срібну монету “Спадок”, присвячену розкриттю в художньо-образній манері народного мистецтва явищ культури, науки, побуту, що перейшли нам у спадок від попередніх поколінь, якою продовжено філософську тематику;

золоту пам'ятну монету, відкарбовану у 2010 році (“1 Гривня”, що повністю відтворює дизайн обігової монети “Володимир Великий” номіналом 1 гривня зразка 2004 року), присвячену видатному державному та політичному діячеві, творцю середньовічної європейської держави Руси-України – князю Київському Володимирі Великому, яка стала цікавинкою нумізматичної програми 2021 року.

У 2021 році продовжено випуск монет високо оціненої представниками Збройних Сил України серії, присвяченої окремим підрозділам та родам військ збройних сил: “Десантно-штурмові війська Збройних Сил України”, “Сухопутні війська Збройних Сил України”, “Збройні Сили України”.

Крім того, випуски пам'ятних монет були присвячені:

Агатангелу Кримському – унікальному славісту, мовознавцю, перекладачу;

Лесі Українці – геніальній доньці українського народу;

Василіу Стефаніку – неперевершеному майстрові експресіоністичної новели;

Євгену Коновальцю – особистості, яка символізує спадковість української національно-визвольної боротьби;

Дмитру Бортнянському – одному із засновників класичної музичної традиції;

Івану Піддубному – легендарному атлету, символу незламної сили народу;

80-м роковинам трагедії, що сталася в урочищі Бабин Яр у Києві під час Другої світової війни;

400-річчю Хотинської епопеї – важливій події європейської історії першої половини XVII ст., яка фактично вирішила долю християнської цивілізації;

архітектурним перлинам Львівщини – Олеському замку та Гарнізонному храму святих апостолів Петра і Павла;

комплексу унікальних фортифікаційних споруд – Київській фортеці;

науково-дослідним установам з багатовіковою історією – Львівській та Миколаївській астрономічним обсерваторіям;

одній зі сторінок української культурної спадщини, творам килимового мистецтва Полтавщини – Решетилівському килимарству;

українським рятівникам – представникам героїчної професії, покликаним захищати населення і територію держави від лих та катастроф;

засобам навігаційного обладнання – маякам.

Також Національний банк продовжив серії “Флора і фауна України” та “Східний календар”.

Прикрасою нумізматичної програми 2021 року став випуск набору з чотирьох срібних монет “Козацькі клейноди”, присвяченого пам’яті про героїчну добу нашої історії, яка для українського народу є невичерпним джерелом національної гідності, волелюбності та державних прагнень, атрибутам влади – козацьким клейнодам. На монетах використані відтиски зображення реальних історичних печаток, наданих Національному банку з приватного колекційного фонду Музею Шереметьєвих, під час створення та розробки ескізів.

Також до 30-річчя відродження незалежності України введено в обіг:

інвестиційну монету нового дизайну, на реверсі якої використано святкову айдентіку – “30 років Незалежності України”

та пам’ятні банкноти номіналами 20, 50, 100, 200, 500, 1000 гривень, які відтворюють дизайн, відповідають розмірам та містять усі елементи захисту національної валюти України, з додатковим нанесенням на лицьовому боці на місці водяного знака трафаретним друком фарбою OVMІ айдентики – “30 років Незалежності України”. Крім того, з цих пам’ятних банкнот були сформовані окремі колекційні набори в клясерах та конвертах.

Також ми випустили:

набір “Монети України 2021 року”, присвячений 25-річчю грошової реформи в Україні;

срібну сувенірну банкноту номіналом 200 гривень зразка 2019 року до 150-річчя від дня народження Лесі Українки;

пам'ятні медалі, присвячені 25-річчю заснування конституційного Суду України – органу конституційної юрисдикції, покликаному забезпечувати законність і верховенство Конституції України; 100-річчю Луганського національного університету імені Тараса Шевченка – одному з найстаріших закладів вищої освіти Луганщини, осередку освіти, науки та культури східного регіону України; 100-річчю Українського вільного університету – єдиному університету, створеному за межами України українською інтелігенцією в еміграції, з українською мовою викладання; 100-річчю Національного фармацевтичного університету – єдиному в Україні освітньому закладу фармацевтичного спрямування.

Загалом за 2021 рік випущено 12 видів сувенірної продукції тиражем 250 300 шт.

Для випуску електронного каталогу “Банкноти та монети” за 2021 рік та оновлення інформації на відповідній сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку забезпечено підготовку та опрацювання нових інформаційних та фотографічних матеріалів.

У 2021 році пам'ятні монети України отримали відзнаку на Міжнародному конкурсі “Монета року”, який щорічно проводить авторитетне нумізматичне видання World Coin News за підтримки The Journal of East Asian Numismatics. Конкурс відбувся 39-й раз.

Суддівська колегія з понад 100 експертів у галузі нумізматики з усього світу визначала переможців серед близько 400 монет, випущених у 2020 році. Свої монети для участі в конкурсі подали понад 50 країн світу. На першому етапі обрано 100 найкращих монет із 37 країн світу – по 10 монет у кожній з 10 номінацій.

Українська монета “Передова” здобула перемогу в номінації “Найбільш надихаюча монета” (у цій номінації журі обирає монети з дизайном, присвяченим ідеї, інституції або особистості, які відображають духовне прагнення зберегти мир, свободу та права людини).

Ще чотири українські пам'ятні монети 2020 року карбування ввійшли до переліку номінантів: “75 років Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні”, “XXXII Олімпійські ігри”, “День пам'яті полеглих захисників”, набір із дев'яти срібних монет “Енеїда”.

У 2021 році на внутрішньому ринку реалізовано 2,36 млн шт. пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції на загальну суму 396,9 млн грн, зокрема:

пам'ятних монет 2,31 млн шт. на загальну суму 156 млн грн (золотих монет – 1,6 тис. шт., срібних монет – 27,58 тис. шт., монет з нейзильберу – 724,64 тис. шт., біметалевих монет із недорогоцінних металів – 1,6 тис. шт., монет зі сплаву на основі цинку – 1 124,67 тис. шт.);

інвестиційних монет 44,3 тис. шт. на загальну суму 176,14 млн грн (золотих монет – 6,6 тис. шт. на суму 139,82 млн грн, срібних монет – 37,7 тис. шт. на суму 36,32 млн грн). Водночас за 2021 рік ми викупили у населення лише 192 шт. інвестиційних монет України (зокрема із золота – 152 шт. та зі срібла – 40 шт.), що підтверджує дійсно інвестиційний характер цієї продукції.

У 2021 році розпочато реалізацію нумізматичної продукції через інтернет-магазин Національного банку, розміщений у мережі Інтернет за посиланням: <https://coins.bank.gov.ua>. Це дало змогу клієнтам здійснювати оплату за нумізматичну продукцію в безготівковій формі платіжними картками НПС “ПРОСТІР”, Visa та MasterCard, придбавати нумізматичну продукцію онлайн цілодобово та без вихідних, а також отримати своє замовлення в найближчому поштовому відділенні уповноважених Національним банком логістичних та поштових компаній. Роботу з удосконалення цього сервісу ми плануємо продовжувати і в наступному році.

Через інтернет-магазин Національного банку за 2021 рік реалізовано 721,8 тис. шт. нумізматичної продукції (золотих монет – 863 шт., срібних монет 6 тис. шт., інвестиційних монет – 19,6 тис. шт., монет зі сплаву на основі цинку – 445 тис. шт., монет з нейзильберу – 153 тис. шт., супутньої продукції – 97,3 тис. шт.).

Через сервіс “Online-замовлення” нумізматичної продукції для фізичних осіб у 2021 році реалізовано 37 найменувань пам’ятних монет, сувенірної продукції та наборів нових випусків. Через цей сервіс замовлено понад 160 тис. шт. нумізматичної продукції.

Упродовж 2021 року проведено 12 аукціонів із продажу пам’ятних монет та сувенірної продукції, завдяки яким вдалося реалізувати 690 одиниць нумізматичної продукції на загальну суму більше ніж 11,6 млн грн.

Загалом у 2021 році на внутрішньому ринку Національний банк отримав близько 326 млн грн доходу від реалізації пам’ятних та інвестиційних монет України, сувенірної та супутньої продукції (що на 92 млн грн більше порівняно з 2020 роком), з якого до бюджету сплачено майже 30 млн грн податків.

Також ми продовжували працювати над просуванням української нумізматичної продукції на міжнародному нумізматичному ринку. У 2021 році ми співпрацювали з іноземними інтернет-виданнями з Німеччини – Coins Weekly та Cosmos of Collectables. Тож пам’ятні, інвестиційні монети та сувенірна продукція Національного банку були представлені на сторінках цих іноземних інтернет-видань протягом року.

На виконання умов укладених договорів між Національним банком та фірмами-нерезидентами у 2021 році реалізовано в Німеччину, Польщу та Гонконг 7 350 шт. пам’ятних та інвестиційних монет України на загальну суму понад 180 тис. євро та 52 тис. доларів США. Надалі ми також плануємо активізувати роботу за цим напрямом та постійно розширювати географію реалізації нумізматичної продукції Національного банку.

Інтеграція та вдосконалення підходів до планування, управління та контролю

30 вересня 2021 року Правління Національного банку затвердило концепцію операційного планування діяльності Національного банку, а в грудні 2021 року – здійснило планування цілей, завдань та заходів структурних підрозділів Національного банку на підставі затвердженої концепції операційного планування.

Метою запровадження операційного планування в Національному банку є функціонування системного підходу до ефективної реалізації стратегічних цілей Національного банку на операційному рівні та його скоординованої діяльності.

Операційний план – інструмент для планування, управління, контролю та оцінки результатів у двох взаємопов’язаних аспектах діяльності структурних підрозділів Національного банку:

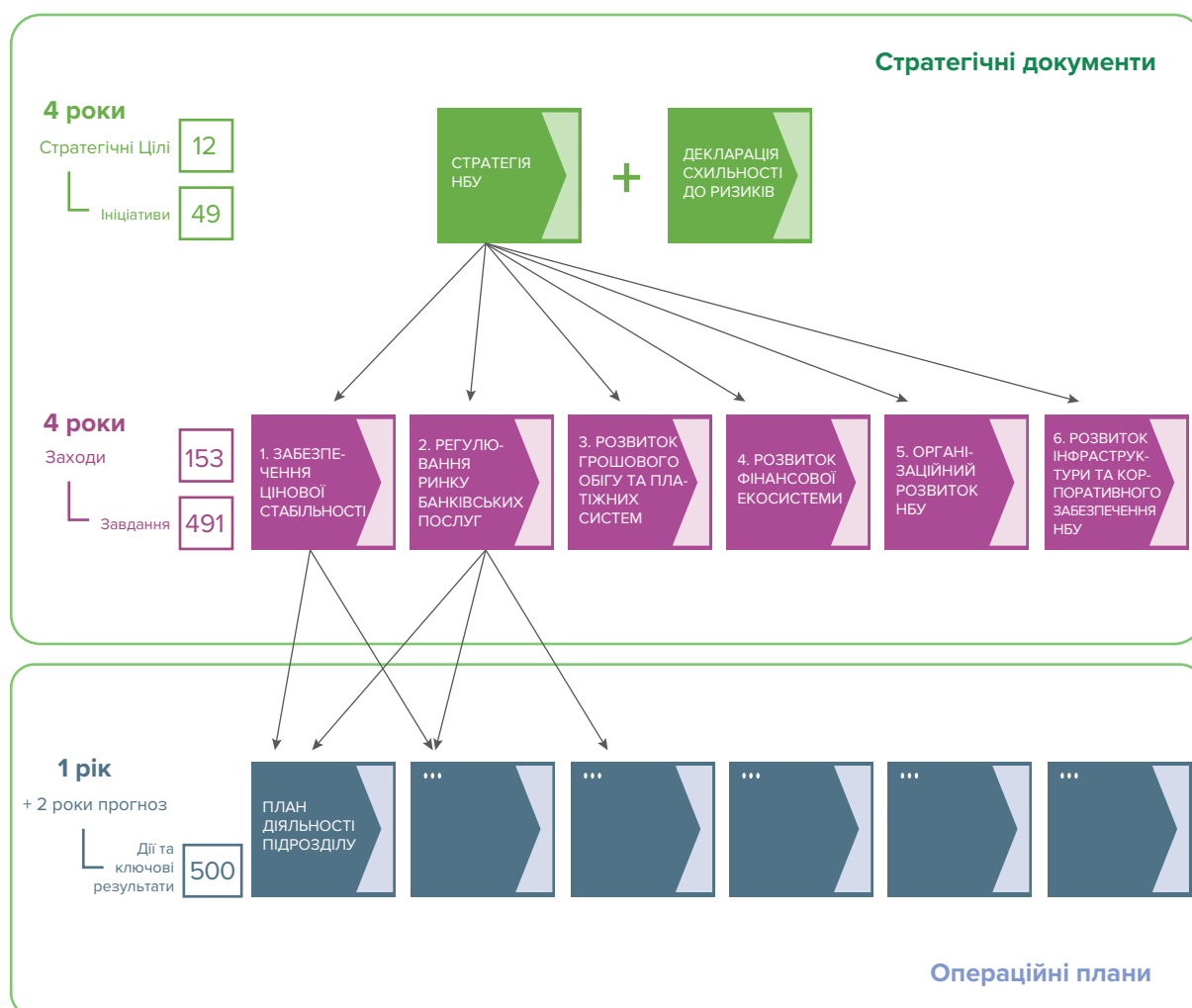
- поточні результати процесів, власником яких є структурний підрозділ Національного банку;
- упровадження стратегічних змін, запланованих Стратегією та функціональними стратегіями Національного банку.

Операційне планування здійснюється структурними підрозділами Національного банку, деталізовано на один рік та прогнозовано на наступних два роки. Тобто в грудні 2021 року підрозділи розпланували свою діяльність детально на 2022 рік та прогнозовано – на 2023 та 2024 роки (до кінця стратегічного циклу).

Вхідною інформацією для операційного планування в Національному банку є:

- затверджені стратегічні документи – Стратегія, функціональні Стратегії та декларація схильності до ризиків Національного банку;

- реєстр процесів Національного банку та розпорядчі акти, що описують виконання цих процесів;
- портфель проєктів Національного банку. Операційне планування забезпечить функціонування таких ефективних механізмів:
- каскадування відповідальності за результат;
- передавання (інкорпорація) змін у поточну діяльність;
- планування та розподіл відповідальності;
- налаштування самоконтролю за виконанням завдань;
- планування та забезпечення ресурсів;
- контроль та моніторинг прогресу досягнення результатів;
- забезпечення даних для моніторингу прогресу реалізації Стратегії.

які відповідальні за реалізацію запланованих завдань та заходів.

Операційний моніторинг провадиться один раз у півріччя. Його проведення сприяє своєчасному контролю та виявленню ризиків недосягнення стратегічних цілей Національного банку та запланованих показників функціонування процесів в операційному циклі, а також реагуванню на них для усунення або мінімізації їх впливу. Таким чином, результати операційного моніторингу є основою та невід'ємною частиною моніторингу досягнення стратегічних цілей.

Відповідальним за функціонування процесів операційного планування є Департамент Стратегії та розвитку. Він забезпечує координацію та супровід діяльності щодо операційного планування, відповідає за організацію процесу планування виконання Стратегії в Національному банку та впровадження системи моніторингу виконання Стратегії.

Операційні плани підрозділу забезпечують механізми заохочення працівників – установлення планових ключових показників ефективності (КПЕ) діяльності для працівників,

Внутрішній аудит

Департамент внутрішнього аудиту впродовж 2021 року оцінював та сприяв удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю через проведення аудиторських перевірок.

Упродовж 2021 року в Національному банку проведено 20 аудиторських перевірок ефективності процесів управління ризиками, внутрішнього контролю та виконання управлінських функцій за основними напрямками діяльності структурних підрозділів. Зокрема це були перевірки на виконання рекомендацій, наданих МВФ за результатами оцінки захисних механізмів, та відповідно до положень Меморандуму про економічну і фінансову політику з МВФ.

Перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення внутрішнього аудиту в структурних підрозділах Національного банку України в 2021 році, затвердженого Радою Національного банку.

Планові аудиторські перевірки охопили всі функціональні напрями нашої діяльності та здійснювались із застосуванням процесного та ризик-орієнтованого підходу до об'єктів аудиту.

У 2021 році Департамент внутрішнього аудиту постійно взаємодіяв з Аудиторським комітетом Ради Національного банку, Радою Національного банку та Правлінням Національного банку – інформував про результати проведених перевірок та виявлені ризики. З метою оцінки ефективності внутрішнього контролю матеріали аудиторських перевірок упродовж 2021 року неодноразово долучалися до розгляду відповідних питань на засіданнях Аудиторського комітету Ради Національного банку.

Упродовж 2021 року також виконувалася Комплексна програма забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту, що включала програму постійного професійного розвитку аудиторів у межах Школи внутрішнього аудиту, організованої для працівників Національного банку.

Нагадаємо, що раніше зовнішніми незалежними експертами була підтверджена якість внутрішнього аудиту Національного

банку. Так, відповідність внутрішнього аудиту Національного банку міжнародним стандартам професійної практики внутрішнього аудиту, як того вимагає Закон України “Про Національний банк України”, підтверджена звітом та висновками незалежних експертів Центрального банку Нідерландів за результатами зовнішнього оцінювання.

За результатами незалежного зовнішнього оцінювання відзначено зрілість, істотний прогрес та суттєве вдосконалення функцій внутрішнього аудиту в Національному банку. Ми отримали найвищу серед можливих оцінку якості внутрішнього аудиту – “Рівень 5: Оптимізує” – за шкалою оцінювання для організацій державного сектору (уключаючи центральні банки), що визначає найвищі стандарти, принципи та вимоги до ефективного внутрішнього аудиту.

Система мотивації працівників

Ми підтримуємо та продовжує розвивати сучасну систему мотивації, спрямовану на стимулювання працівників до якісного виконання цілей та завдань, максимальної віддачі в роботі. Ураховуючи високу конкуренцію на ринку праці, Національний банк постійно вдосконалює систему винагороди працівників Національного банку, водночас забезпечуючи її відповідність як вимогам законодавства України, так і тенденціям на ринку оплати праці.

Розуміючи ризики зовнішнього середовища, зокрема спричинені поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, у 2021 році ми забезпечували надання матеріальної допомоги працівникам на їхнє лікування та лікування членів їхніх сімей (за потреби). Також така допомога надавалась і пенсіонерам Національного банку.

У зв'язку з продовженням карантинних обмежень на території України продовжено використання працівниками Національного банку формату віддаленої (дистанційної) роботи, а також вивчається питання можливості впровадження віддаленої (дистанційної) форми роботи й після завершення карантинних обмежень.

Також ми працювали над удосконаленням процесів управління персоналом, зокрема шляхом їх автоматизації. Так, у 2021 році ми продовжили працювати над автоматизацією HR-аналітики та проведення грейдингу посад.

	ЦА Національного банку	Банкотно-монетний двір
Середній вік працівників	45	47,5
Середній стаж роботи в Національному банку	12	13
Жінок/чоловіків у Національному банку	53,8%/46,2%	33,5%/66,5%
Жінок/чоловіків на керівних посадах	46%/54%	25%/75%
Жінок/чоловіків на некерівних посадах	54,5%/45,5%	35%/65%
Чисельність (FTE) станом на 31.12.2021	3 457	1 239
Плинність персоналу 2021	3,9%	1,5%

Навчання, розвиток персоналу та корпоративна культура

Весь звітний рік ми працювали в умовах карантинних обмежень. Майже всі навчальні заходи проходили в онлайн-форматі. У 2021 році значно зросли як кількість навчальних заходів та заходів розвитку, так і кількість працівників, які взяли участь у цих заходах.

Зокрема, загальна кількість проведених навчальних заходів за 2021 рік становила 770. Це на 41% більше ніж у 2020 році. Кількість учасників перевищила 10 тисяч слухачів.

Упродовж року збереглася тенденція переважання навчальних заходів “hard skills”, зокрема з долученням міжнародних провайдерів, порівняно з “soft skills” навчанням (відповідно 459 та 240 заходів за підсумками 2021 року). Більшу частину навчальних заходів “soft skills” провели внутрішні тренери Національного банку.

Протягом року ми продовжували удосконалювати формати навчання. Запустив та підтримував навчальний напрям “peer-to-peer”, коли працівники підрозділів ділилися своїми фаховими знаннями. Колеги з різних підрозділів провели 33 навчальних заходи, які відвідали 4 057 працівників Національного банку.

Найбільшою зміною у форматах навчання стало проведення навчання у форматі клубних заходів. Як результат, функціонування “Клубу ораторської майстерності” (упродовж шести місяців) та “Клубу комунікацій” (упродовж трьох місяців) викликало високий попит серед працівників Національного банку.

Більшій популярності набуло навчання за допомогою дистанційних курсів у системі дистанційного навчання (СДН), яка дала змогу ефективно охопити майже всіх працівників Національного банку. Крім того, запроваджено дистанційні майданчики для обміну знаннями.

За рік повністю реалізовано всі заплановані заходи в межах програм розвитку для працівників Національного банку. У навчальних заходах узяли участь 53 керівники різних рівнів управління. У межах реалізації програми розвитку кадрового резерву наступники Національного банку взяли участь у низці заходів, орієнтованих на розвиток компетенцій, управління конфліктами, вирішення складних завдань та ситуацій. Працівники Національного банку, які є наставниками, отримали нові знання у сфері коучингу, поведінки в нестандартних комунікаціях; дізналися як правильно й ефективно організувати процес наставництва, а також про роль наставника в корпоративній культурі Національного банку.

У 2021 році під час реалізації заходів корпоративної культури зроблено акцент на посиленні залученості працівників в умовах нових форматів взаємодії через проекти корпоративного волонтерства, розвиток спільнот, запуск нових ініціатив.

У межах загального циклу програм корпоративного волонтерства (благодійні ініціативи працівників) реалізовані всі заплановані проекти.

Реалізовано два масштабних проекти з підтримки дитячих будинків:

- “Бібліотека мрій” — була придбана нова література для дітей Центру соціально-психологічної реабілітації дітей Служби у справах дітей Чернівецької ОДА;

- “35 добрих справ до Дня Святого Миколая” – вихованці дитячих будинків Київської, Сумської, Львівської областей, а також діти з будинків сімейного типу, що розташовані на Луганщині, отримали омріяні подарунки.

Протягом року запустили нові соціально-благодійні ініціативи:

- Біговий клуб Національного банку;
- “Мій ековибір – нове життя старих речей!” – збір речей для подальшого сортування та повторного використання чи перероблення.

У 2021 році щорічне дослідження корпоративної культури було зосереджене на чинниках ідентичності з організацією, залученості до роботи, довіри та індикаторі “Щасливий працівник”. За його результатами загальний рівень прихильності до організації становив 72%, індекс лояльності – 66. Результати аналізу дослідження використовуватимуться під час планування та впровадження заходів із розвитку корпоративної культури Національного банку.

Робота з персоналом

Ми активно удосконалювали процеси адміністрування персоналу, зокрема автоматизував планування графіка щорічних відпусток працівниками банку, спростив алгоритм погодження керівниками всіх рівнів

заявок працівників на віддалену роботу та відпустки шляхом їх масового затвердження. Відповідно до змін трудового законодавства адаптовано систему обліку персоналу в частині надання нового виду відпустки під час народження дитини та впроваджено електронний документ е-лікарняний.

Тривала масштабна робота з укомплектування штату працівників Національного банку. Індивідуальний підхід до опису вакансій, що враховує ціннісну пропозицію роботодавця (EVP) для різних вікових груп, надав можливість залучити велику кількість релевантних кандидатів, які мають потрібні для Національного банку корпоративні, професійні та особистісні компетенції.

Крім того, автоматизовано процес рекрутингу – впроваджено систему “Автоматизація процесу пошуку та відбору персоналу в Національному банку України”.

Упродовж 2021 року на роботу до Національного банку прийнято 329 нових працівників, звільнено – 311 працівників, переведено на інші посади чи роботу – 883 працівники.

Дбаючи про ефективне зниження рівня стресу нових працівників на роботі, у 2021 році приділено особливу увагу процесу адаптації. У результаті більше ніж 96% респондентів високо оцінили заходи з адаптації та підтримки новачків.

Ціль 10.

Партнерство та комунікація зі стейкхолдерами

Міжнародне співробітництво
Національного банку

Міжнародна діяльність Національного банку у 2021 році відзначилася динамічним розвитком міжнародного співробітництва, зміною його формату та подальшою адаптацією до нової реальності.

У 2021 році продовжено плідну співпрацю з центральними банками та органами нагляду за фінансовими установами іноземних держав, розширивши порядок денний двостороннього співробітництва. Крім традиційних напрямів взаємодії, важливими темами двостороннього діалогу з регуляторами Литви, Угорщини, Англії, Грузії, Хорватії, Вірменії, Польщі, Швеції та інших країн стали питання, пов'язані з регулюванням ринку небанківських фінансових послуг, сталим та “зеленим” фінансуванням, цифровими валютами центральних банків.

Торік Національний банк також істотно розширив перелік договорів із питань міжнародного співробітництва. Укладено меморандуми про взаєморозуміння, співпрацю та обмін інформацією з питань страхового нагляду з Банком Литви, Комісією з фінансового нагляду Польщі та Центральним банком Вірменії, що є важливим кроком у реалізації повноважень Національного банку як регулятора небанківського фінансового сектору. Досягнуті домовленості сприятимуть налагодженню ефективного обміну інформацією щодо учасників ринку страхування, нагляд за діяльністю яких здійснюють Національний банк та іноземні партнери, з метою запобігання та протидії транскордонному шахрайству у сфері страхування.

Подальша тенденція до проведення заходів в онлайн-форматі в умовах світової пандемії дала змогу продовжити розвивати міжнародне технічне співробітництво. Кількість заходів збільшилася майже на 60%, а кількість міжнародних партнерів – на 16%.

Цього року для експертів Національного банку найбільш актуальними темами щодо ознайомлення з найкращою світовою практикою та отримання міжнародного досвіду були: упровадження монетарної політики, фінансова стабільність, банківський нагляд та регулювання, робота платіжних систем та впровадження інновацій, захист прав споживачів фінансових послуг, ефективні комунікації, регулювання та нагляд за небанківськими фінансовими установами тощо.

Також протягом 2021 року ми, як прихильники просування сталого фінансування в Україні відповідно до глобальної концепції сталого розвитку та євроінтеграційного вектора політики нашої держави продовжили активно співпрацювати з міжнародними партнерами за цим напрямом і за допомогою Міжнародної фінансової корпорації розробили Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року.

Розвитку “зелених” ініціатив сприяло також набуття Національним банком членства в Мережі для екологізації (“озеленення”) фінансової системи (*Network for Greening the Financial System, NGFS*) – спільноти, яка об'єднує центральні банки та наглядові органи різних країн світу для обміну досвідом та розширення досліджень у напрямі екологізації (“озеленення”) фінансової системи.

Минулого року перелік наших міжнародних партнерів поповнився Глобальною мережею фінансових інновацій (*Global financial innovation network, GFIN*). Членство в цій ініціативі сприятиме залученості центробанку до обміну досвідом, інформацією та аналітичними звітами з регуляторами різних країн світу та отриманню експертної допомоги в побудові регуляторної “пісочниці” відповідно до кращої світової практики.

Загальні питання центробанкінгу	• Клуб Голів центральних банків країн Центральної Азії, Чорноморського регіону та Балкан • Консультативна група Європейського фонду для Південно-Східної Європи (EFSE)
Банківський нагляд	• Базельська консультативна група Базельського комітету з питань банківського нагляду Банку міжнародних розрахунків (BCG) • Група банківських наглядових органів Центральної та Східної Європи (BSCEE) • Віденська ініціатива
Фінансова стабільність	• Європейська регіональна консультативна група при Раді з фінансової стабільності (FSB)
Статистика	• Комітет Ірвінга Фішера з питань статистики центральних банків Банку міжнародних розрахунків (IFC)
Фінансова грамотність	• Міжнародна мережа фінансової освіти Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD/INFE)
Готівковий обіг	• Міжнародна група користувачів систем BPS
Питання макроекономіки	• Мережа бізнес-циклів зони євро (EABCN)
Стале та “зелене” фінансування	• Мережа сталого банкінгу та фінансів (SBFN) • Мережа для екологізації (озеленення) фінансової системи (NGFS)
Кредитні спілки	• Міжнародна мережа регуляторів кредитних спілок (ICURN)
FinTech та інновації	• Глобальна мережа фінансових інновацій (GFIN)
Ринки капіталу	• Міжнародна асоціація ринків капіталу (ICMA)

Основними міжнародними партнерами з розвитку Національного банку впродовж 2021 року залишалися: МВФ, Група Світового банку, Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також центральні банки та регулятори фінансових ринків інших країн. Національний банк продовжував співпрацю з Агентством з міжнародного розвитку США (USAID) у межах реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги “Трансформація фінансового сектору” та “Кредитування сільськогосподарських виробників”. Разом з Європейським банком реконструкції та розвитку реалізовано низку проєктів: “Програма Реалізації адміністративної бази Закону про фінансову реструктуризацію”, “Модельна структура для оцінки банківської діяльності та стабільності ринку капіталу”, а також започатковано нові проєкти: “Підтримка реформ фінансового сектору в Україні” та “Адаптація положень нормативної бази України та принципів нагляду до стандартів пруденційного нагляду ЄС у банківському секторі”. Також Національний банк працював з Міжнародною фінансовою корпорацією з упровадження Програми “Фінансова інклюзія задля економічного зростання”, що реалізується за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації та Великобританії, а також з Женевським інститутом міжнародних відносин та розвитку в межах “Програми двосторонньої допомоги та посилення спроможності центральних банків (BCC)”, що реалізується за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації.

Національний банк у 2021 році продовжив бути майданчиком для обміну експертизою. Ділився досвідом зі світовою фінансовою спільнотою та провів 14 заходів у форматі засідання круглого столу. Серед міжнародних партнерів, які разом з нами брали участь у таких заходах, були центральні банки та регулятори фінансового сектору понад 60 країн світу, а також експерти міжнародних організацій та наукових інституцій інших країн.

Важливим досягненням у міжнародному технічному співробітництві за минулий рік стало зростання попиту на досвід Національного банку з різних питань функціонування банківського сектору, що спонукало запровадити щорічне планування заходів з надання міжнародної технічної допомоги від Національного банку для центральних банків та регуляторів фінансового сектору інших країн. Кількість таких запитів від міжнародних партнерів у 2021 зросла до 15. Заходи проводились як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматі. Центральні банки, що найбільше цікавилися досвідом Національного банку, були з таких країн: Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Греція, Грузія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Люксембург, Молдова, Туніс, Туреччина, Узбекистан, Хорватія. Йдеться не лише про географію партнерів, а й про тематику запитів – стратегічний розвиток та управління змінами, банківський

нагляд, макроекономічний аналіз, статистика та звітність, управління золотовалютними резервами, міжнародне співробітництво центральних банків тощо.

Національний банк активно долучався до обговорення ключових питань сучасної економічної адженди під час участі в заходах, організованих міжнародними партнерами: *BCBS-BSCEE-FSI Europe High-Level Meeting on Banking Supervision, 20th BIS Annual Conference, BIS Annual General Meeting, Regional Consultative Group meetings, 33rd Annual Conference of the Group of Banking Supervisors from Central and Eastern Europe, Vienna Initiative Full Forum, ICURN Annual Conference, ICMA 52nd Annual General Meeting and Conference.*

Окремим напрямом міжнародної діяльності Національного банку стала також участь у заходах, спрямованих на підвищення рівня інвестиційної привабливості України. Протягом року експерти Національного банку брали участь у таких авторитетних інвестиційних заходах, як *Bank of America Small Talks Symposium (on-line), Emerging Markets Credit Conference, Annual Ukrainian Investment Roadshow, UK-Ukraine Fintech summit (Лондон), Ukraine Reform Conference 2021 (Вільнюс).* Крім того, проведено низку зустрічей з експертами рейтингових агентств *Scope Ratings, S&P Global Ratings, Fitch Ratings та Ratings and Investment Information* для надання їм актуальної та достовірної інформації стосовно економічної ситуації в Україні, реформ у фінансовому секторі та подальших планів регулятора як гаранта цінової та макроекономічної стабільності.

Також упродовж року зберігалася практика зустрічей із представниками дипломатичного корпусу іноземних країн, під час яких обговорювалися важливі питання розвитку двосторонньої взаємодії та підтримки міжнародними партнерами реформ фінансового сектору України.

Іноземне інвестування стало одним із напрямів залучення Національним банком в міжнародне співробітництво України з країнами – членами СОТ: експерти центрального банку залучалися до опрацювання положень багатосторонньої угоди зі сприяння інвестуванню заради розвитку. Крім того, ми брали участь в опрацюванні домовленостей з питань електронної комерції та внутрішнього

регулювання послуг у рамках СОТ. Національний банк вважає залучення в процес формування системи міжнародних зв'язків України надзвичайно важливим, оскільки переконаний, що міжнародна діяльність Національного банку має відбуватися відповідно до цілей держави та актуальних тенденцій розвитку світового господарства, які, власне, і обговорюються міжнародними організаціями.

Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями

Традиційно Голова Національного банку та інші представники центробанку взяли участь у Весняних та Щорічних зборах МВФ та Світового банку (відповідно 5–11 квітня та 11–17 жовтня 2021 року), Європейського банку реконструкції та розвитку (28 червня – 02 липня 2021 року), що цьогогоріч відбувалися в онлайн-форматі.

Програмна співпраця з МВФ залишалася для нас пріоритетом. Упродовж року Національний банк брав активну участь у роботі за першим переглядом діючої програми Stand-By Arrangement. Результатом спільної роботи Національного банку з Урядом та партнерами з Фонду стало затвердження 22 листопада Радою виконавчих директорів МВФ рішення про завершення першого перегляду програми Stand-By Arrangement з Україною та виділення нашої країні другого траншу в розмірі близько 700 млн дол. США (в еквіваленті) та продовження терміну дії програми до кінця червня 2022 року.

На початку 2020 року Національний банк залучився до підготовки спільного зі Світовим банком проекту “Позика на політику розвитку у сфері економічного відновлення” (Economic Recovery Development Policy Loan – ER DPL) на загальну суму 700 млн дол. США. 26 червня 2020 року проєкт ER DPL затверджено Радою виконавчих директорів Світового банку. Кошти за позикою надійшли у 2021 році двома траншами і були спрямовані на фінансування загального фонду Державного бюджету України.

Європейська інтеграція

Ми успішно реалізувати заплановані на 2021 рік заходи у сфері європейської інтеграції, зокрема з упровадження

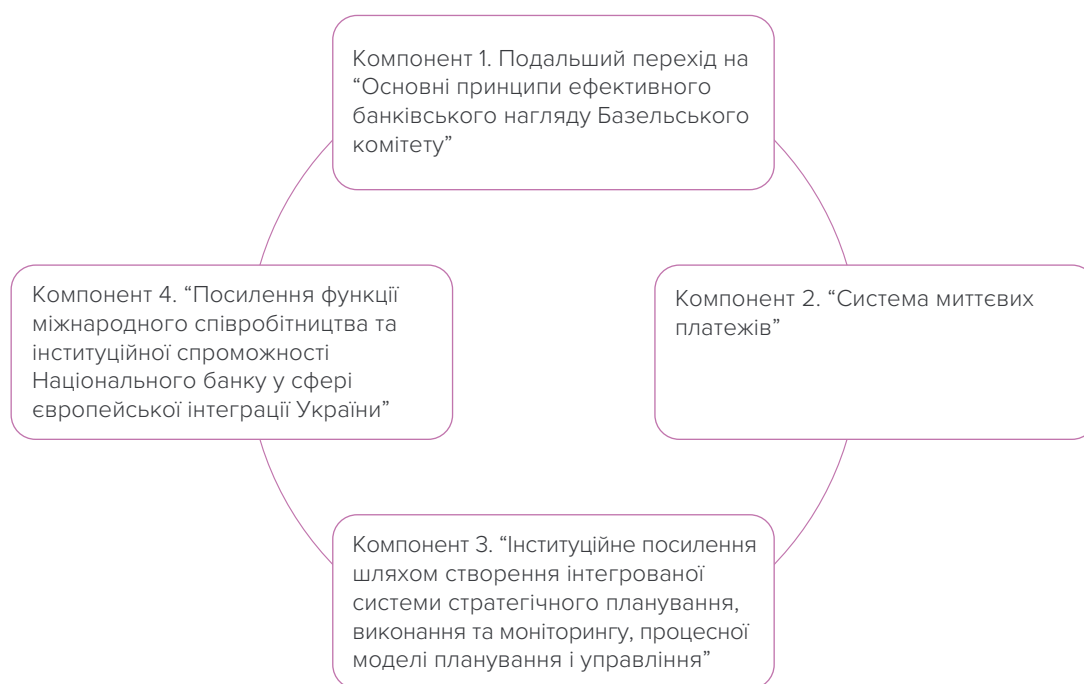
Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У межах цієї роботи у 2021 році прийняті ключові закони України, спрямовані на імплементацію актів права ЄС:

- Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи” № 1587-IX.
- Закон України “Про платіжні послуги” № 1591-IX. Його впровадження дасть змогу модернізувати платіжний ринок України, створити підґрунтя для його розвитку та сформувати правову основу для інтеграції платіжної системи України з платіжною системою ЄС;

- Закон України “Про страхування” № 1909-IX, що передбачає запровадження нової моделі регулювання, спрямованої на формування платоспроможного, стійкого, конкурентного ринку страхування в Україні з належним захистом прав споживачів страхових послуг.

Ми продовжуємо взаємодію з наглядовими органами держав – членів ЄС та його інституціями, зокрема ЕВА, ЕІОРА.

Маючи на меті наближення регулювання та нагляду за фінансовими установами до європейських норм та стандартів у 2021 році продовжено активну співпрацю з проектами технічної допомоги ЄС та в межах інструменту Twinning.

Разом з Консорціумом у складі Національного банку Польщі та Банку Литви у 2021 році забезпечено реалізацію проекту Twinning “Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС”. У межах нашої співпраці з проектом технічної допомоги ЄС “Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком (EU-FINREG)” продовжена робота над розбудовою страхового ринку та інших небанківських фінансових секторів, проведено опитування надавачів фінансових послуг про їх самооцінку щодо відповідності стандартам доброчесної ринкової поведінки, реалізовано Всеукраїнську інформаційну

кампанію із захисту прав споживачів “Знай свої права”.

У співпраці з проектом технічної допомоги ЄС “Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні” (EU-FAAR) розроблено українську таксономію XBRL МСФЗ на 2020 рік та здійснювалася розробка української таксономії XBRL МСФЗ на 2021 рік.

Минулого року представники Національного банку взяли участь у низці заходів у межах двосторонніх органів асоціації Україна – ЄС: Шостому засіданні Комітету асоціації Україна – ЄС у торговельному складі, Шостому засіданні

Кластера 1 Підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС. Національний банк також долучився до підготовки засідань Парламентського комітету асоціації між Україною та ЄС та Ради асоціації Україна – ЄС.

У 2021 році забезпечено виконання заходів для отримання Україною другого траншу макрофінансової допомоги в розмірі 600 млн євро в межах п'ятої програми макрофінансової допомоги ЄС.

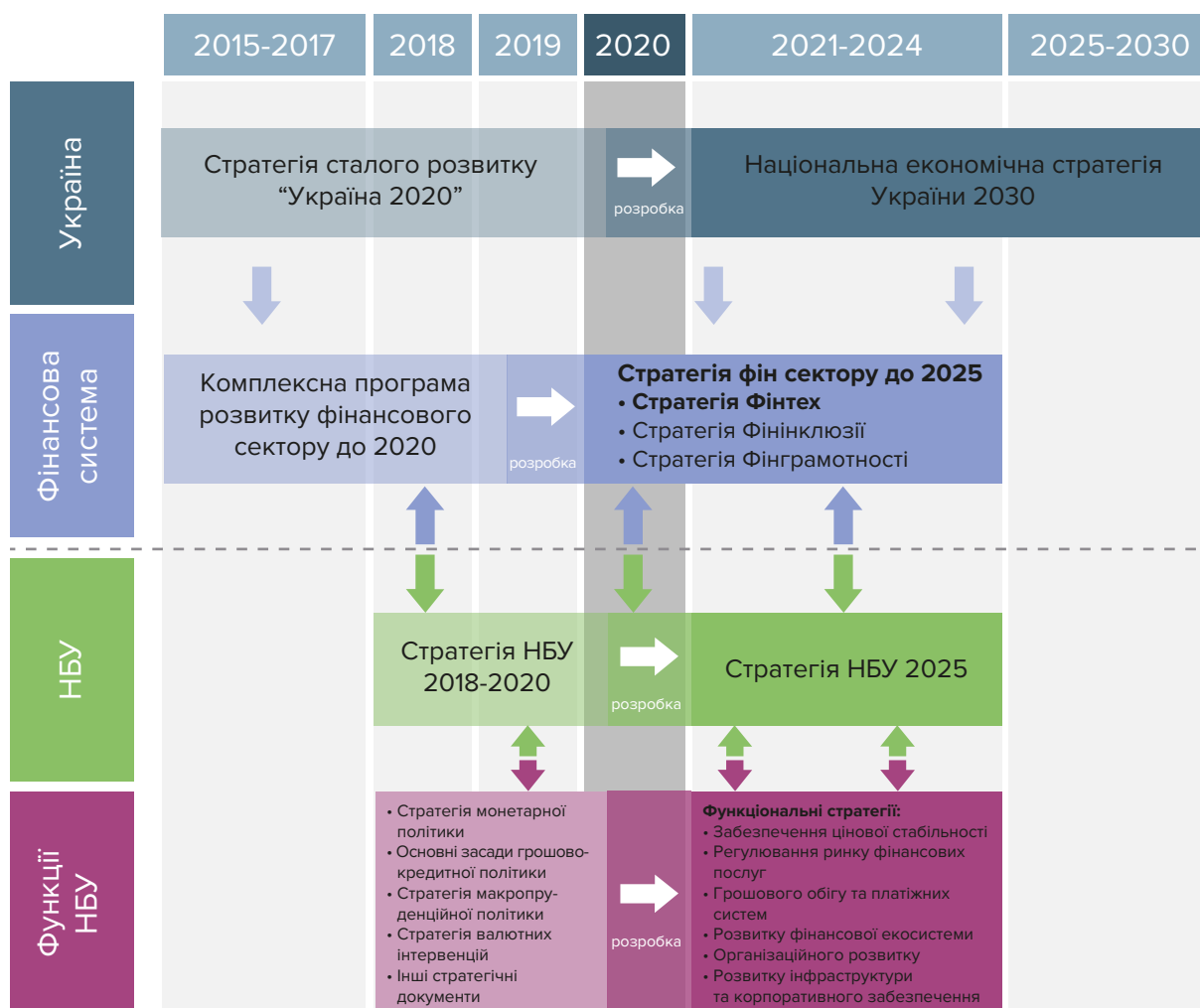
Міжвідомчі стратегії

Стратегія Національного банку тісно пов'язана з міжвідомчими стратегіями та з Національною економічною стратегією України до 2030 року. У 2015–2020 роках строки розроблення та горизонт планування міжвідомчих стратегій та Стратегії Національного банку не збігалися. У поточному стратегічному циклі горизонт планування змінено з трьох на чотири роки

зادля подальшої синхронізації планування Стратегії Національного банку та міжвідомчих стратегій – Стратегії фінансового сектору України до 2025 року та Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Заходи міжвідомчих стратегій, за які відповідає Національний банк, уключені до Стратегії Національного банку.

Національний банк, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб разом втілюють Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Метою Стратегії фінансового сектору є поєднання зусиль регуляторів фінансового сектору для забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідної міжнародної практики та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними договорами України.

Взаємозв'язок стратегічних документів рівня НБУ, фінансової екосистеми та країни

У 2021 році успішно продовжилася реалізація цієї Стратегії. 31 березня 2021 року опубліковано оновлену Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року та звіт про її реалізацію за 2020 рік.

У 2021 році регулятори фінансового сектору збирали та аналізували пропозиції до Стратегії від її виконавців, профільних експертів та представників фінансового ринку. Пропозиції пройшли погодження зі стейкхолдерами, у I кварталі 2022 року було заплановане їх внесення на розгляд Комітету з фінансового розвитку.

Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року (далі – Стратегія фінтех) – покроковий план створення в Україні повноцінної фінтех-екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. Стратегія фінтех ґрунтується на ключових напрямках, заданих Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

У вересні 2021 року відбулася зустріч зі стейкхолдерами, представниками фінтех-компаній для обговорення пропозицій та напрацювань до Стратегії фінтех. Найближчим часом планується оновлення цього документа.

Також у 2021 році відбувся перший випуск студентів за програмою мініМВА “Цифрові фінанси 4.0”, що є дієвим елементом Стратегії фінтех. Головною метою цієї програми є забезпечення інклюзивної академічної освіти напередодні імплементації стандартів відкритого банкінгу та згідно з вимогами у межах законодавства про спліт для всіх учасників фінансового ринку, що дасть змогу всім охочим регулярно отримувати знання щодо трендів диджиталізації фінсектору, стандартів регулювання, міжнародних стандартів і кращої практики IT-управління, отримувати навички щодо імплементації передових технологій та практики.

Відносини зі стейкхолдерами

У 2021 році Голова Національного банку та його заступники регулярно брали участь у заходах за участю представників бізнес-спільноти. Такі події були присвячені підвищенню рівня інвестиційної привабливості України, з метою інформування широких кіл стейкхолдерів

щодо поточної стабільної ситуації на фінансовому ринку та планів Національного банку стосовно подальшого його розвитку.

Серед них, зокрема ACC “Business Environment and Investment Climate”, Британсько-український саміт UK-Ukraine FinTech Summit (м. Лондон), зустріч із компаніями – членами ЕВА, зустріч із членами FLIFI, Форум Україна 30, Dragon Capital’s virtual roadshow, The investment climate in the post-pandemic Ukraine, а також низка інших зустрічей, спрямованих на підвищення довіри до нашої держави як надійного партнера та привабливої юрисдикції для інвестування.

Одним зі знакових заходів початку минулого року стало урочисте підписання кредитної угоди між Міністерством фінансів України, IFC (членом Групи Світового банку) та Укргазбанком з можливістю конвертації коштів у статутний капітал банку. Церемонія підписання пройшла за участю перших осіб держави – Президента України Володимира Зеленського, Прем’єр-міністра України Дениса Шмигала та Міністра фінансів України Сергія Марченка.

У 2021 році ми продовжили підтримувати партнерські відносини з Офісом Національної інвестиційної ради, який виступає фасилітатором діалогу з інвестиційною спільнотою. Важливим аспектом нашої співпраці є надання Національним банком інформаційних продуктів Офісу Національної інвестиційної ради для використання в комунікаціях з провідними міжнародними компаніями та міжнародними фінансовими організаціями, що є важливим чинником позитивного впливу на інвестиційний імідж України.

Участь Національного банку в законотворчій діяльності, що є невід’ємною частиною функціонування центробанку, традиційно була спрямована на впровадження кращої світової практики у вітчизняне законодавство, що регулює фінансовий сектор.

Підтвердженням цього стала участь керівництва Національного банку в роботі профільних комітетів Верховної Ради України. Загалом протягом 2021 року представники Національного банку:

- 19 разів брали участь у засіданнях;
- 2 рази – за участю Голови Національного банку;

- 12 разів – за участю заступників Голови Національного банку;
- 12 разів – за участю директорів департаментів Національного банку.

Крім того, експерти Національного банку на рівні заступників Голови Національного банку, директорів департаментів та профільних фахівців узяли участь у засіданнях інших комітетів Верховної Ради України, а саме:

- Комітет з питань економічного розвитку – 1;
- Комітет з питань інтеграції України з Європейським Союзом – 4;
- Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування – 2;
- Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів – 7;
- Комітет з питань антикорупційної політики – 4;
- Комітет з питань аграрної та земельної політики – 1;
- Комітет з питань цифрової трансформації – 1;
- Комітет з питань бюджету – 1;
- Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки – 1.

Протягом року проведено більше ніж 30 зустрічей (в офлайн- та онлайн-форматі) з учасниками ринку фінансових послуг стосовно представлення позиції регулятора щодо законодавчих ініціатив, які під час свого розгляду в парламенті підтримував Національний банк.

- У 2021 році за нашої ініціативи в межах упорядкування ринку небанківських фінансових послуг здійснено масштабне оновлення законодавчої бази, що регулює діяльність небанківських фінансових установ. Зокрема підготовлено і передано народним депутатам пропозиції щодо Закону України “Про фінансові послуги та фінансові компанії” (прийнятий у цілому 14 грудня 2021 року), Закону України “Про страхування” у новій редакції (підписаний Президентом України як закон 17 грудня 2021 року) та Закону України “Про кредитні спілки” у новій редакції (законопроект рекомендований до повторного другого читання 06 грудня 2021 року).
- Ми також продовжували роботу над удосконаленням регулювання

банківського сектору. У межах приведення законодавства у відповідність до кращої світової практики представниками Національного банку супроводжувалась підготовка і розгляд проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи” (підписаний Президентом України 02 серпня 2021 року).

- Крім того, на виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань розроблено пропозиції щодо змін до Закону України “Про Національний банк України” спрямованих на вдосконалення діяльності центрального банку. Командою Національного банку забезпечено представлення позиції інституції під час опрацювання Верховною Радою України проекту Закону “Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України” (підписано Президентом України 08 листопада 2021 року).
- У 2021 році Національний банк продовжив у взаємодії з Міністерством економіки України та Експортно-кредитним агентством уживати заходів для сприяння розвитку експорту в межах установленого законом мандату. Зокрема запропоновано зміни до Закону України “Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту” щодо здійснення регулювання та нагляду за діяльністю Експортно-кредитного агентства з метою посилення ефективності надання ним фінансових послуг, що були підтримані профільним комітетом парламенту під час розгляду законопроекту № 3793 у другому читанні.
- З метою масштабного оновлення платіжного ринку України відповідно до світових трендів експерти Національного банку підготували пропозиції та супроводжували розгляд проекту Закону України “Про платіжні послуги” (підписаний Президентом України 29 липня 2021 року).
- Для вдосконалення законодавчого захисту інтересів споживачів кредитних послуг, за активної участі експертів Національного банку, Верховною Радою України прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту

споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості (про колекторів)” (підписаний Президентом України 12 квітня 2021 року).

- Крім зазначених вище проєктів, минулого року центробанком здійснювалося представлення позиції під час опрацювання парламентом і інших законопроєктів, у тому числі Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків”, Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення правового регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою”, Закон України “Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві” та інші важливі ініціативи для функціонування фінансового сектору України.

Оновлення регуляторного ландшафту не обмежувалося виключно роботою із законодавчим органом, суттєві зміни були внесені і в акти, розробником яких є сам Національний банк. Під час їх впровадження з метою дотримання вимог законів України, а також збільшення прозорості в діяльності Національного банку в регулюванні небанківського фінансового сектору протягом року було проведено більше ніж 70 зустрічей у дистанційному форматі. Метою цих заходів стала презентація оновлених підходів у регулюванні, закладених в основу оновлених нормативно-правових актів Національного банку.

Найбільш вагомими серед них стали “Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг”, “Правила складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України”, “Положення про порядок розкриття інформації небанківськими фінансовими установами”, “Положення про інформаційне забезпечення фінансовими установами споживачів щодо надання послуг споживчого кредитування”, “Положення про вимоги до структури власності надавачів небанківських фінансових послуг” та інші.

У 2021 році послідовність і прозорість у комунікації була та залишається фундаментальним принципом у формуванні очікувань стейкхолдерів, тому ми на регулярній

основі проактивно взаємодіємо з небанківським фінансовим ринком.

Ми також продовжували роботу в межах координації реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору до 2025 року. Зокрема минулого року відбулися такі заходи:

- засідання Комітету з фінансового розвитку, на якому було розглянуто Звіт з реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року за 2020 рік, а також погоджено оновлення цієї стратегії установами-підписантами;
- засідання Консультативної платформи за участю стейкхолдерів, під час якого обговорювалися результати реалізації Стратегії за перше півріччя 2021 року та розпочався збір пропозицій для її оновлення;
- воркшоп за участю експертів, представників академічного середовища та фінтех-компаній для обговорення проблем фінтеху в Україні та шляхів їх вирішення в межах оновлення Стратегії фінтех;

засідання круглого столу “Стратегічний розвиток та управління змінами у фінансовому секторі”. Участь у цьому онлайн-заході взяли представники центральних банків та фінансових регуляторів із 22 країн світу.

Окремим аспектом взаємодії з партнерами у 2021 році стало проведення спільних освітніх заходів, спрямованих на розвиток ринку фінансових послуг, зокрема в партнерстві з проєктом Ради Європи “Посилення заходів із протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму в Україні”, що реалізується в межах Програми Європейського Союзу та Ради Європи “Партнерство заради належного врядування II 2019–2021”. Навчання було проведено як для небанківських, так і банківських фінансових установ.

Разом із представниками банківської спільноти розпочато роботу над концепцією впровадження і застосування банками “хмарних” технологій.

Ще одним із важливих напрямів, що Національний банк розвивав у 2021 році разом з учасниками ринку, стало започаткування функціонування робочої групи з розвитку ринку деривативів та вторинного ринку ОВДП. До участі були залучені представники Національного банку, Міністерства фінансів, Розрахункового центру, Національної комісії

з цінних паперів та фондового ринку та банківської спільноти.

Минулого року наші представники також узяли активну участь у більше ніж 20 засіданнях міжнародної робочої групи, створеної в межах виконання Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України, ЄБРР, Американською торговою палатою в Україні та Агентством США з міжнародного розвитку. Метою робочої групи є напрацювання оптимальної моделі інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків.

Крім того, проведено 14 зустрічей з Національним депозитарієм України щодо розширення інформаційного обміну та вісім зустрічей із Розрахунковим центром щодо нового сервісу “РЕПО з контролем ризику”.

Активна діяльність низки робочих груп залишається не єдиним механізмом реалізації нашої системної взаємодії зі стейкхолдерами. Для забезпечення довгострокової комплексної взаємодії минулого року між Національним банком та кіберполіцією укладено Меморандум про співпрацю у сфері кібербезпеки та кіберзахисту. Зокрема сторони зобов'язалися координувати дії в разі виявлення кіберзагроз та кіберзлочинів у фінансових установах.

Ми залишаємось надійним партнером для інших органів влади в низці цільових кампаній.

У серпні 2021 року відбулась онлайн-зустріч з банками щодо практичного впровадження одноразового декларування. Участь у зустрічі взяли понад 100 учасників, зокрема представники Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, Державної податкової служби України, банківської спільноти. Також відбулася низка додаткових інформаційних зустрічей за участю представників державних органів з керівниками банків щодо практичних питань впровадження добровільного декларування.

За підтримки Національного банку відбувся спільний захід із керівниками Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, київським міським головою, Головою

ФГВФО, який проводив Національний банк. Під час заходу підписано Меморандум щодо вирішення соціального питання добудови та передавання квартир інвесторам ЖК “Еврика”, “Патріотика” та “Патріотика на озерах”.

Важливою віхою в ефективному запуску ринку землі минулого року стала зустріч із банківською спільнотою. Під час якої наявну проблематику та можливі шляхи вдосконалення процесів кредитування фермерів для придбання сільськогосподарських земельних ділянок обговорили фахівці Національного банку, Офісу Президента України, Мінагрополітики та майже 100 учасників банківського ринку.

Ми організували та реалізували масштабну кампанію, акцентом якої стало проведення заходу, присвяченого шостій річниці інфляційного таргетування в Україні, у якому брали участь представники Ради Національного банку, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та бізнес спільноти.

Ураховуючи суттєве розширення мандату відповідальності Національного банку у 2020 році, протягом 2021 року представники Національного банку взяли активну участь у розробці низки крос-інституціональних пакетів змін до законів.

За участю експертів Національного банку, Міністерства цифрової трансформації України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, народних депутатів України та представників бізнес-спільноти проведено низку нарад стосовно розробки стабільної моделі регулювання ринку віртуальних активів в Україні, що стали основою прийнятого Верховною Радою України 08 вересня 2021 року проекту Закону України № 3637 “Про віртуальні активи”.

Нашими спільними зусиллями з Міністерством аграрної політики України, представниками ринку страхування та аграріїв минулого року розробив концепцію і супровідні документи, що забезпечать продуктивне використання інструментів страхування в діяльності сільгоспвиробників за допомогою часткової компенсації страхових платежів за рахунок державного бюджету.

Крім того, 2021 рік знаменувався активізацією процесу провадження ініціатив сталого розвитку, зокрема:

- розпочато співпрацю із Центром “Розвиток корпоративної соціальної відповідальності” (CSR Ukraine);
- розпочато співпрацю з Асоціацією експертів сталого розвитку (ASDE);
- ініційовано набуття членства Національного банку в Глобальному Договорі ООН;
- узято участь у “ESG Financial Forum” Глобального договору ООН з метою популяризації серед стейкхолдерів дій Національного банку в напрямі стимулювання розвитку сталого фінансування в Україні;
- започатковано співпрацю з представництвом ООН в Україні у форматі спільної робочої групи щодо сталого розвитку.

Розвиток статистичних продуктів Національного банку

У 2021 році забезпечено подальший розвиток статистики фінансового сектору та впровадження в практику сучасних вимог міжнародних стандартів складання і поширення монетарної та фінансової статистики, статистики індикаторів фінансової стійкості за показниками звітності банків, Національного банку, страхових компаній, кредитних спілок, фінансових компаній, ломбардів, лізингових компаній та інших учасників ринку небанківських фінансових послуг.

Започатковано підготовку наборів даних і метаданих за показниками статистики фінансового сектору, показниками діяльності банків і учасників ринку небанківських фінансових послуг та їх поширення на єдиному державному вебпорталі відкритих даних відповідно до Положення про набори даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 835 (зі змінами). Водночас у розділі “Статистика” офіційного Інтернет-представництва Національного банку розширено перелік показників небанківських фінансових установ, що оприлюднюються у формі відкритих даних, та розпочато публікацію основних показників діяльності страхових компаній, кредитних спілок,

фінансових компаній, ломбардів у розрізі установ на квартальній основі.

Національний банк забезпечив у повному обсязі дотримання вимог Спеціального стандарту поширення даних (ССПД) за категоріями даних фінансового та зовнішнього секторів економіки. З метою забезпечення приєднання України до розширеного спеціального стандарту поширення даних ССПД Плюс на сторінці “Спеціальний стандарт поширення даних” розділу “Статистика” офіційного Інтернет-представництва Національного банку розпочато публікацію даних та метаданих за новими категоріями даних фінансового сектору економіки “Огляд інших фінансових корпорацій”, “Боргові цінні папери”, “Індикатори фінансової стійкості (перелік згідно з ССПД Плюс)”, інформації про участь у Скоординованому обстеженні прямих інвестицій (CDIS) щорічно, Скоординованому обстеженні портфельних інвестицій (CPIS) з піврічною періодичністю і в обстеженні валютної структури міжнародних резервів (COFER) з квартальною періодичністю, що відповідає вимогам ССПД Плюс.

У 2021 році Національний банк продовжив удосконалювати методологію обліку прямих іноземних інвестицій (далі – ПІІ) відповідно до міжнародних стандартів. Відтепер у статистиці зовнішнього сектору в ПІІ враховуються кредити, отримані від сестринських компаній-нерезидентів. Такий облік ПІІ дає змогу охопити більше боргових операцій у межах міжнаціональних корпорацій, точніше визначити обсяг інвестицій та краще відобразити їх спрямованість. Відповідні ретроспективні уточнення часових рядів статистики зовнішнього сектору здійснено з 2015 року.

Крім того, розширено перелік публічної інформації. Зокрема, статистика ПІІ доповнена новим блоком – детальною інформацією щодо доходів від ПІІ (за видами економічної діяльності, країнами та регіонами). Також розпочато публікацію даних щодо валютної структури міжнародної інвестиційної позиції.

Стратегічні комунікації Національного банку

Усі стратегічні комунікації у 2021 році ми продовжували спрямовувати на досягнення трьох цілей: зміцнення довіри до Національного

банку, максимізація впливу політики регулятора на поведінку цільових аудиторій, зниження рівня невизначеності в економіці через надання інформації, потрібної для ухвалення зважених рішень.

Залишалася значною в минулому році і роль антикризових комунікацій. Якщо у 2021 році приводом для них були перманентні спалахи пандемії та роз'яснення їхніх можливих наслідків, ситуативна критика реформ у фінансовому секторі, то на початку 2022 року ця функція адаптується до роботи у воєнний час, зосереджуючись на роз'ясненні оперативних рішень Національного банку у воєнний період та протидію інформаційній пропаганді агресора.

Управління стратегічними комунікаціями у 2021 році здійснювалося зі збереженням адаптованих до умов пандемії каналів комунікацій та взаємодії з медіа, дистанційної роботи працівників, а також проведення нарад і зустрічей з дотриманням правил протиепідеміологічної безпеки в основному в дистанційному форматі. Загалом за 2021 рік ми підготували і опублікували 838 пресрелізів, надали 3MI 26 інтерв'ю та 33 колонки спікерів Національного банку.

Водночас минулий рік став роком поглибленого аналізу комунікаційної функції з метою її вдосконалення та подальшого розвитку. Були виявлені аспекти, що потребували доопрацювання з урахуванням поточних ризиків. Також здійснювалося приведення нормативно-правових актів з питань комунікацій у відповідність до оновленої Стратегії Національного банку.

Вдосконалення нормативно-правової бази комунікацій

У травні 2021 року Національний банк презентував нову інституційну Стратегію до 2025 року, яка відповідає викликам сьогодення та сприяє сучасному розвитку регулятора фінансового сектору України. З цього моменту ми розпочали процес відповідного оновлення Стратегії комунікацій Національного банку, а також роботу над створенням Положення про управління комунікаційною політикою, яке дало змогу зробити функцію комунікацій в Національному банку структурованішою та впровадити

механізми контролю всіх задіяних сторін за її виконанням.

Ці два документи Правління Національного банку схвалило наприкінці року.

Внутрішнє структурування та посилення окремих функцій

Внутрішні комунікації. Зазнав змін і розподіл функціоналу підрозділів у розрізі внутрішніх комунікацій, які були переведені з Департаменту персоналу до Департаменту комунікацій. Це дало змогу за потреби краще синхронізувати внутрішні комунікації із зовнішніми, а також упровадити нові формати комунікацій керівництва Національного банку з командою, забезпечивши ефективніше інформування працівників.

Соціальні медіа. Ще однією новацією стало виокремлення такої функції, як управління соціальними медіа. Водночас налагоджено поліпшений механізм розміщення на офіційних сторінках Національного банку в соціальних мережах комунікаційних матеріалів та реагування на коментарі читачів для надання фахових відповідей.

З урахуванням тенденцій споживання інформації цільовими аудиторіями, а також з метою розширення каналів поширення контенту Національного банку було створено і організовано роботу нового каналу комунікації – Телеграм-канал “НБУ | Знати. Розуміти”. Також перезапущено сторінку Національного банку в “Інстаграм”.

Оновлено візуальний стиль комунікацій у головному каналі комунікацій у соціальних медіа – “Фейсбук”.

У межах розвитку “Фейсбук” та “Телеграм” та для підсилення комунікацій з монетарної політики ми реалізували окремий формат надання інформації, що міститься в Інфляційному звіті – тематичну серію відео за участю експертів Національного банку – “Просто про економіку”.

Збільшено кількість роз'яснювальних комунікацій за двома напрямками:

- Захист прав споживачів фінансових послуг – у зв'язку з появою в Україні у 2021 році законодавчого регулювання поведінки колекторських компаній та фінансових

установ під час врегулювання простроченої заборгованості за споживчими кредитами, а також інших документів, що регламентують діяльність небанківських фінансових установ у сфері захисту прав споживачів.

- Учасники небанківського фінансового ринку та їхні клієнти. Роз'яснення змін, що відбулися в результаті створення/оновлення законодавчої бази для небанківського сектору.

Зазначені нововведення дали змогу збільшити за 2021 рік кількість підписників на офіційні сторінки Національного банку в соціальних мережах до 61,9 тис. у "Фейсбук", 6,3 тис. у "Інстаграм", 16,8 тис. у Twitter, 769 в англомовному Twitter, 1 522 у "Телеграм".

Аналітика та протидія інформаційним ризикам

З метою протидії інформаційним ризикам було створено функцію аналізу та попередження інформаційних ризиків (відповідні зміни, унесені рішенням Правління Національного банку України від 12 серпня 2021 року № 402-рш до рішення Правління Національного банку України від 07 травня 2018 року № 261-рш). Започатковано регулярний аналіз інформаційного поля щодо можливих інформаційних атак з метою їх попередження та подальшої протидії.

Для цього:

- налагоджено процес щоденного оперативного виявлення інформації, що може негативно впливати на Національний банк, його діяльність і ефективність досягнення стратегічних цілей, та її систематизації за напрямками інформаційного впливу. За звітний період виявлено та проаналізовано понад 12 тис. негативних повідомлень, що відображено в 230 випусках моніторингу;
- налагоджено та вдосконалено процес систематичного аналітичного інформування керівництва Національного банку щодо інформаційних ризиків і загроз Національному банку (із травня 2021 року запроваджено щотижневу оцінку інформаційних ризиків і загроз Національному банку, результати якої враховуються під час підготовки плану комунікацій Національного банку);
- налагоджено процес оцінки потенційно кризових ситуацій та вжиття превентивних заходів для їх упередження;

- налагоджено процес аналізу інформаційних атак на Національний банк і його представників, який включає підготовку тематичних документів з відповідним аналізом та рекомендації щодо нейтралізації (протидії);
- проводиться інтеграція антикризових меседжів у заплановані публічні комунікації Національного банку і його спікерів;
- здійснюється планування окремих публічних комунікацій Національного банку і його спікерів в інтересах нейтралізації потенційного і наявного негативу за напрямками.

Моніторинг інформаційного поля

Ми підняли на новий рівень функцію моніторингу інформаційного поля, а саме: автоматизували систему моніторингу, що стало критично важливим у 2022 році. Зокрема:

1) інтегровано в результати щоденного моніторингу дані соціальних мереж, сайту та цифрових показників ЗМІ:

- автоматизовано збір даних щодо згадувань Національного банку в медіа на 100%, включено аналіз соціальних мереж;
- підвищено якість моніторингу шляхом інтеграції у щоденний звіт основних показників соціальних мереж, сайту Національного банку та цифрових показників ЗМІ;
- побудовано дашборди з візуалізацією показників соціальних мереж;

2) розширено критерії аналізу медіаполя:

- урахується кількість контактів із цільовою аудиторією Національного банку як у традиційних ЗМІ (інтернет, друковані ЗМІ, ТБ, радіо), так і в соціальних медіа;
- здійснюється оцінка згенерованого комунікаціями Національного банку інформаційного поля в розрізі цілей Національного банку, тональності та ролі, рівня ЗМІ, топ-спікерів Національного банку та власних джерел;
- запроваджено категоризацію інформації негативної тональності за трьома типами: експертна критика (критичні експертні оцінки за напрямками діяльності Національного банку), цілеспрямований негатив (інформаційні заходи з дискредитації Національного банку та його представників, інформаційні атаки, а також інформація

з ознаками маніпуляцій та недостовірності), пов'язані з Національним банком теми (теми, які не є негативом, але потребують уваги, бо можуть стати джерелом цілеспрямованого негативу чи експертної критики стосовно Національного банку);

- запроваджено оцінку негативних інформаційних матеріалів щодо тем за шкалою “загроза-ризик-негативний фон”.

Вебсайт Національного банку

У 2021 році загальна аудиторія вебсайту Національного банку досягла шестирічного максимуму – кількість відвідувачів за рік становила 5,6 млн користувачів, це у 1,5 раза більше ніж у 2020 році. У 2021 році відбулося багато знакових подій, що долучили нову аудиторію. Починаючи з 2012 року зросла частка користувачів, яка переглядає сайт центробанку зі смартфонів, у кінці 2021 року частка переглядів зі смартфонів перевищила частку переглядів з комп'ютерів і ноутбуків і становила 53%.

Найзатребуваніший розділ – “Фінансові ринки” (45%), де публікується оперативна інформація щодо роботи фінансового і банківського ринку, у тому числі інформація щодо офіційного курсу гривні до іноземних валют.

Комунікаційна активність Національного банку відобразилася ще й у збільшенні кількості новин на сайті у 2021 році, їхня кількість збільшилася на 30% порівняно з попереднім роком. Переважну кількість новин на сайті становили новини щодо роботи небанківських фінансових установ – 32%, також певну кількість становили повідомлення щодо захисту прав споживачів фінансових послуг – 12%, національної валюти – 12%, випуску пам'ятних монет – 11%. Найпопулярнішими серед користувачів є новини про національну валюту України.

Внутрішні комунікації: трансформація та підвищення ефективності

З початку червня 2021 року напрям внутрішніх комунікацій стає підрозділом Департаменту комунікацій Національного банку (функція переходить від Департаменту персоналу). З переходом розпочато етап трансформації

та збільшення ефективності цього функціонального блоку.

Ключові результати напряму внутрішніх комунікацій за 2021 рік (червень – грудень 2021 року):

- проведено аналіз системи внутрішніх комунікацій, визначено перспективи її розвитку, впроваджені нові сучасні підходи до формування внутрішніх комунікацій та трансформовано наявні формати, tone of voice комунікацій, підвищені якість, інформативність, зрозумілість та оперативність внутрішніх комунікацій;
- сформовано команду напряму, концепцію розвитку напряму;
- сформовані пріоритетні дії та комунікаційні кампанії, програми, проекти на 2022 рік;
- налагоджена крос-функціональна взаємодія між напрямом внутрішніх комунікацій та підрозділами Національного банку: збільшено кількість запитів на розробку комунікаційних кампаній, окремих комунікацій;
- ініційовано розробку нових, удосконалення наявних та впровадження інструментів отримання статистичних даних з ефективності внутрішніх комунікацій;
- розроблені та впроваджені нові, удосконалені наявні диджитал-, електронні канали внутрішньої комунікації (внутрішній портал, розсилки електронною поштою, щотижневий НБУ Дайджест, канали зворотного зв'язку, опитування тощо);
- підтримка як внутрішнього комунікаційного партнера всіх підрозділів Національного банку для своєчасного інформування працівників: реалізовано спільні комплексні комунікаційні кампанії – більше ніж сім, проекти, окремі комунікації;
- розроблені та впроваджені нові формати комунікації Голови Національного банку з працівниками: щорічні зустрічі, регулярні тематичні влоги;
- ініційовано запуск нових комплексних комунікаційних проектів. Запущений новий комунікаційний спецпроект про підрозділи Національного банку “Як все влаштовано”;
- внутрішні опитування та зворотний зв'язок від працівників, інструменти збору статистичних даних демонструють позитивну динаміку, підвищення рівня інформованості та залученості працівників Національного банку.

Ціль 11.

Цифрова трансформація

Розвиток IT-інфраструктури

IT-інфраструктура Національного банку постійно розвивається, для її вдосконалення застосовується краща світова практика в галузі побудови захищених і надійних IT-інфраструктур.

Так, у Національному банку тривають роботи з побудови сучасного Центру оброблення даних (виконання проєкту “Будівництво основного центру оброблення даних”). Мета цього проєкту – створення захищеного відмовостійкого середовища для функціонування інформаційних систем Національного банку, критично важливих для забезпечення безперебійної роботи банківської системи України. Одним із кроків у цьому напрямі стало отримання влітку 2021 року міжнародного сертифіката Tier IV на проєктну документацію нового ЦОД НБУ.

Постійно оновлюється та модернізується інформаційна мережа Національного банку. Так, протягом 2021 року:

- уведено в дію новий канал зв'язку між підрозділами Національного банку на вул. Пухівській та будівлями Національного банку на вул. Інститутській та просп. Науки;
- модернізовано локальну обчислювальну мережу для Державної скарбниці України та Центрального сховища;
- оновлено та розширено можливості віддаленого доступу працівників Національного банку до інформаційних ресурсів та систем Національного банку завдяки оновленню системи віртуальних робочих станцій та впровадженню додаткового пулу віртуальних машин;
- оновлено програмне забезпечення функціонування приватної хмари Національного банку;
- виконано модернізацію системи резервного копіювання Національного банку;
- оновлено систему корпоративної електронної пошти (e-mail) Національного банку;
- здійснено інші роботи для вдосконалення IT-інфраструктури Національного банку.

Автоматизація функціоналу: розвиток СЕП та підготовка до впровадження ISO 20022; подальший розвиток Системи BankID Національного банку; новітні технології – перехід до технології розподілених реєстрів у розробленні інформаційних систем у Національному банку

Розвиток СЕП та підготовка до впровадження ISO 20022

Упродовж 2021 року система електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП), як і раніше, ефективно виконувала покладені на неї функції загальнодержавної системи електронних міжбанківських розрахунків.

З серпня 2020 року СЕП працює в режимі 23/7. У межах робіт за проєктом “Розвиток платіжної інфраструктури України на базі міжнародного стандарту ISO 20022” ми працювали над підготовкою до впровадження нового покоління системи електронних платежів Національного банку (далі – СЕП-4.0) на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та з режимом функціонування 24/7. Її впровадження планується з 20 серпня 2022 року відповідно до норм постанови Правління Національного банку України від 16 вересня 2021 року № 93 “Про запровадження міжнародного стандарту ISO 20022 у платіжній інфраструктурі України”.

Зокрема, у жовтні 2021 року Рада СЕП затвердила правила обміну повідомленнями стандарту ISO20022, що на сьогодні реалізовані на стенді СЕП-4.0.

Стенд нового покоління СЕП-4.0 доступний цілодобово (у режимі 24/7) з квітня 2021 року і використовується учасниками СЕП для тестування і перевірки функціональної готовності їх систем у будь-який зручний час. Упродовж 2021 року відбулося чотири всеукраїнських тестування. Вони проводилися за окремими програмами випробувань та включали обмін різного типу фінансовими

і службовими повідомленнями формату стандарту ISO20022.

Також постійно відбуваються функціональні тестування взаємодії всіх учасників із новим поколінням СЕП. Участь у тестуванні беруть 71 банк України, Державна казначейська служба України, Національний депозитарій України та шість фірм розробників автоматизованих банківських систем.

Подальший розвиток Системи BankID Національного банку

Протягом 2021 року Національний банк активно розвивав Систему BankID Національного банку, що була введена в промислову експлуатацію в грудні 2016 року. Йдеться як про розширення кола її учасників та користувачів, так і про автоматизацію функціоналу системи та технічне переоснащення, спрямоване для забезпечення її надійної і безперебійної роботи.

Новітні технології – перехід до технології розподілених реєстрів у розробленні інформаційних систем у Національному банку

Ми постійно вивчаємо можливості застосування новітніх технологій для переведення ІТ-ресурсів на якісно вищий рівень з точки зору їх захищеності та відмовостійкості.

Так, у 2021 році створено і введено в дослідно-промислову експлуатацію Децентралізований реєстр рахунків нерезидентів із застосуванням технології BlockChain, який забезпечує умови для здійснення банками – учасниками валютного нагляду за валютними операціями його клієнтів у гривнях. Упродовж 2021 року відбулося підключення до реєстру банків-учасників, відпрацювання їх взаємодії. У подальших планах – затвердити нормативно-правові акти, які встановлять порядок ведення та використання банками записів реєстру рахунків інформаційної системи, що забезпечує збирання, накопичення, зберігання, доступ та використання банками інформації про належність рахунків до банківських рахунків, відкритих нерезидентами.

Удосконалення системи збору звітності

Ми продовжили розпочате в попередні роки вдосконалення звітності, що подається

учасниками ринку до Національного банку. Оновлення системи статистичної звітності спрямовано на її гармонізацію зі світовими стандартами, а також на досягнення балансу між потребами Національного банку в отриманні повної, своєчасної та достовірної інформації і звітним навантаженням на респондентів.

Завершено черговий етап розпочатого в попередньому році вдосконалення звітності, що подається учасниками ринку небанківських фінансових послуг (далі – УРНФП) до Національного банку. Постановою Правління Національного банку України від 25 листопада 2021 року № 123 затверджені Правила складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України, що набрали чинності з 01 січня 2022 року. Правила встановлюють вимоги для учасників ринку небанківських фінансових послуг щодо 1 400 звітних показників у 50 звітних файлах. Зокрема:

- страховики подаватимуть 24 файли;
- страхові та/або перестрахові брокери (юридичні особи) – 4 файли;
- кредитні спілки – 11 файлів;
- ломбарди – 6 файлів;
- фінансові компанії – 16 файлів;
- лізингодавці – 8 файлів.

Формат та порядок подання звітності УРНФП приведено у відповідність до єдиного стандарту подання звітності до Національного банку.

З метою надання надавачам звітності потрібного часу для приведення своїх звітних систем та процесів у відповідність до оновлених вимог Національний банк завчасно повідомив УРНФП про затвердження цього нормативно-правового акта, розмістивши всю потрібну інформацію на сторінці “Організація статистичної звітності” розділу “Статистика” офіційного Інтернет-представництва Національного банку. Також учасників ринку поінформовано, що склад звітності, яка подається звітною датою 01 січня 2022 року, не містить нових показників і подається в обсягах, які подавалися протягом 2021 року. Перехід на подання повного пакета показників звітності відповідно до вимог нового нормативно-правового акта здійснюватиметься за звітні періоди 2022 року (січень 2022 року, І квартал 2022 року).

Додатково, відповідно до Положення про вимоги до структури власності надавачів фінансових послуг, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 14 квітня 2021 року № 30, розроблені та почали подаватись учасниками ринку три нових звітних файли про структуру власності небанківських установ.

У межах імплементації норм законодавства ЄС та в межах виконання проекту “Звітність учасників ринку небанківських фінансових установ” розпочато роботу з удосконалення звітності УРНФП насамперед у частині файлів та показників звітності з урахуванням вимог за стандартом Solvency I для страхових компаній.

За результатами щорічного перегляду звітності підготовлено до затвердження проект змін до Правил організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, затверджених постановою Правління Національного банку України від 13 листопада 2018 року № 120 (зі змінами). Це пов’язано з потребою виконання законів України та рішень Правління Національного банку, удосконалення вимог до звітності, що вже подається респондентами, та поліпшення якості даних. Водночас тривав процес імплементації положень європейського законодавства, що передбачає розробку та запровадження нових вимог щодо регулювання діяльності банків. Для контролю за дотриманням таких вимог розроблено нові показники та файли статистичної звітності насамперед з питань операційного ризику та процентного ризику банківської книги. Нововведення у звітності передбачають також запровадження показників звітності, що формуються відповідно до європейського стандарту звітності COREP, для здійснення нагляду та регулювання на сучасній інформаційній основі.

Національний банк продовжив співпрацю з банківською спільнотою: у форматі робочої групи з питань запровадження звітності за європейським стандартом FINREP розроблено методику формування звітних показників відповідно до таксономії цього стандарту, що ґрунтується на принципі максимального використання звітності, що вже подається до Національного банку. Це дає змогу мінімізувати звітне навантаження на респондентів.

Крім того, у 2021 році банки почали подавати нові файли звітності щодо даних про мінімальний розмір операційного ризику та даних щодо розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR).

З метою отримання інформації для складання та подання Національним банком адміністративної звітності відповідно до вимог статті 19 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” від 06 грудня 2019 року № 361-IX, розроблені проекти змін до реєстрів показників із питань фінансового моніторингу щодо оцінки ризиків банків та взаємодії небанківських установ зі спеціально уповноваженим органом і про обсяги операцій клієнтів.

З метою контролю за дотриманням учасниками ринку небанківських фінансових послуг вимог щодо реалізації персональних санкцій, що застосовуються рішеннями Ради національної безпеки і оборони України про застосування, скасування та внесення змін до персональних санкцій, розроблено проект нового файла для отримання відповідних даних.

У межах повноважень, визначених Законом України “Про Національний банк України” щодо здійснення контролю за питаннями інформаційної безпеки та кіберзахисту, розроблено проект нового файла для отримання інформації стосовно фактів скоєних злочинів на ринку платіжних послуг та завдані збитки як учасникам ринку, так і їх клієнтам для подальшого аналізу та мінімізації репутаційних ризиків, ризиків інформаційної безпеки та кіберризиків.

Триває робота з удосконалення якості даних Кредитного реєстру Національного банку (далі – Кредитний реєстр). З метою автоматизації контролю за якістю інформації Кредитного реєстру завершено підготовку вимог до валідації даних для поточної моделі даних (JSON) та розпочато їх зовнішнє тестування банками.

Для поліпшення якості звітних даних упродовж року вносилися зміни до описів вимог зі складання показників окремих файлів статистичної звітності, що подаються банками та УРНФП до Національного банку,

до довідників значень параметрів звітності та до описів алгоритмів контролю за даними файлів звітності. З урахуванням введення єдиного ідентифікатора Національного банку ("код ID НБУ") оптимізовано доступ до джерела даних для значень довідників ідентифікаторів на сторінці "Відкриті дані" офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

У межах удосконалення структури вимог до складання та подання звітності створено окрему сторінку реєстрів показників з питань фінансового моніторингу для УРНФП на сторінці "Організація статистичної звітності" розділу "Статистика" офіційного Інтернет-представництва Національного банку.

Ціль 12.

Найкращий роботодавець

Посилення привабливості та впізнаваності бренду роботодавця

У 2021 році ми продовжували втілювати проєкти з розвитку та популяризації HR-бренду, у межах яких ключова роль приділялася роботі з молоддю.

Національний банк брав активну участь у ярмарках вакансій в онлайн- і офлайн-форматах для різних цільових аудиторій. Проведено чимало зустрічей із представниками закладів вищої освіти Києва. Упродовж року також організовано стажування та практику для 82 студентів, з яких восьмеро прийняті на роботу до Національного банку. У межах роботи з молодим поколінням разом із міжнародною організацією “Американські Ради з міжнародної освіти: ACTR/ACCELS” проведено марафон фінансової грамотності та кейс-чемпіонат

для молоді України, фіналісти-переможці якого були запрошені для проходження стажування в підрозділах Національного банку.

Одним із ключових результатів ефективної роботи з молоддю є визнання Національного банку як привабливого роботодавця представниками зовнішнього ринку. Зокрема у 2021 році Національний банк увійшов до 25 найкращих роботодавців, відкритих для молоді України, за версією компанії STUDPOINT.

Найвидатнішим визнанням у 2021 році в розрізі досягнення стратегічної цілі Національного банку “Найкращий роботодавець” є результати незалежного міжнародного дослідження бренду роботодавця в Україні Randstad Employer Brand Research, який визнав Національний банк найпривабливішим роботодавцем у сфері фінансових послуг.